

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3061, 3400–3490

Innhold

Del I	Innledende del	9	Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdannings-	
			senter (KRUS)	93
1	Hovedinnledningen	11	<i>Programkategori 06.40 Politi og</i>	
1.1	Verdigrunnlag og politisk		<i>påtalemyndighet</i>	94
	utgangspunkt på Justisdepartementets			
	ansvarsområde	11	Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og	
1.2	Hovedmål for justissektoren	12	lensmannsetaten	129
1.3	Politi og påtalemyndighet	12	Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og	
1.4	Redning og beredskap	14	lensmannsetaten	132
1.5	Kriminalomsorg	16	Kap. 441 Oslo politidistrikt	133
1.6	Domstoler og konfliktløsning	17	Kap. 3441 Oslo politidistrikt	134
1.7	Fornærmede og pårørende,		Kap. 442 Politihøgskolen	135
	ofre for kriminalitet	18	Kap. 3442 Politihøgskolen	135
1.8	Rettsikkerhet og rettshjelp	19	Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet	136
1.9	Svalbard	19	Kap. 446 Den militære påtalemyndighet	136
1.10	Beskyttelse og innvandring	20	Kap. 448 Grensekommisæreren	137
1.11	Terrorangrepene 22. juli 2011	22	<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten,</i>	
1.12	Anmodningsvedtak i stortings-		<i>samfunnssikkerhet og beredskap</i>	138
	sesjonen 2010-2011	33	Kap. 450 Sivile vernepliktige	156
1.13	Utgifter fordelt på kapitler	34	Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter	156
1.14	Inntekter fordelt på kapitler	36	Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap	157
Del II	Nærmere om budsjettforslaget	39	Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap	158
2	Nærmere omtale av		Kap. 452 Sentral krisehåndtering	159
	bevilgningsforslaget	41	Kap. 455 Redningstjenesten	159
			Kap. 3455 Redningstjenesten	161
			Kap. 456 Direktoratet for nød-	
Programområde 06 Justissektoren	41		kommunikasjon	161
			Kap. 3456 Direktoratet for nød-	
			kommunikasjon	162
<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>	41		<i>Programkategori 06.60 Andre virksomheter</i> ...	163
Kap. 400 Justisdepartementet	51		Kap. 460 Spesialenheten for politisaker	168
Kap. 3400 Justisdepartementet	53		Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner ...	168
<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>	54		Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendoms-	
Kap. 61 Høyesterett	66		informasjon as	168
Kap. 3061 Høyesterett	67		Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.	169
Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene ..	67		Kap. 467 Norsk Lovtidend	170
Kap. 3410 Rettsgebyr	68		Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse	
Kap. 411 Domstoladministrasjonen	69		av straffesaker	170
Kap. 3411 Domstoladministrasjonen	69		Kap. 469 Vergemålsordningen	170
Kap. 413 Jordskiftedomstolene	70		<i>Programkategori 06.70 Fri rettshjelp,</i>	
Kap. 3413 Jordskiftedomstolene	71		<i>erstatninger, konfliktråd m.m.</i>	172
Kap. 414 Forliksråd og andre domsutgifter	71		Kap. 470 Fri rettshjelp	182
<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>	73		Kap. 3470 Fri rettshjelp	183
Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale			Kap. 471 Statens erstatningsansvar	184
forvaltning	89		Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving	
Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale			for kriminalitetsofre	184
forvaltning	92		Kap. 3472 Voldsoffererstatning og råd-	
Kap. 432 Kriminalomsorgens utdannings-			givning for kriminalitetsofre	185
senter (KRUS)	92		Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning	185

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning	186	4	Likestilling	229
Kap. 474 Konfliktråd	186	4.1	Likeverdig straffegjennomføring for kvinner og menn	229
Kap. 3474 Konfliktråd	187	4.2	Rekrutterings-/tilsettings- politikken i politiet	229
Kap. 475 Bobehandling	187	4.3	Tilrettelegging for enslige kvinner i asylmottak	230
Kap. 476 Førstelinerettshjelp	188	4.4	Likestilling internt i departementet	230
<i>Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet</i>	189			
<i>Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring</i>	191			
Kap. 490 Utlendingsdirektoratet	218	5	Bemanningsoversikt	231
Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet	222			
Kap. 491 Utlendingsnemnda	223	6	Anmodningsvedtak	233
Kap. 3491 Utlendingsnemnda	224	6.1	Om oppfølging av anmodnings- vedtak fra stortingssesjonen 2010-2011	233
Del III Særlige tema	225			
3 Sektorovergrepene				
miljøvernpolitikk	227	7	Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres	235
3.1 Lovarbeid	227			
3.2 Politi- og lensmannsetaten	227			
3.3 Samfunnsikkerhet og beredskap	228			
3.4 Svalbard	228			
			Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 61, 400-491, 3061, 3400-3490	238

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid	57	Tabell 2.19	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker og oppklaringsprosent forbrytelser i politi- og lensmannsetaten	114
Tabell 2.2	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2006–2010	58	Tabell 2.20	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for fristsaker	114
Tabell 2.3	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene i måneder 2006–2010	58	Tabell 2.21	Antall asylsøknader 2006-2009 (prognoser for 2011-2012)	125
Tabell 2.4	Saker hvor det er benyttet rettsmekling 2007-2010	59	Tabell 2.22	Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007-2010	165
Tabell 2.5	Gjennomsnittlig alder for avsluttede saker i jordskifte-rettene og jordskifteoverrettene i år for perioden 2006–2010	59	Tabell 2.23	Tilskudd til spesielle retts-hjelps-tiltak i perioden 2007-2010	174
Tabell 2.6	Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte 2006-2011	75	Tabell 2.24	Antall innkomne og behandlede saker i årene 2007 – 2010	176
Tabell 2.7	Sittetid i varetekt og for domsonere målt i gjennomsnittlig antall dager 2006-2011	75	Tabell 2.25	Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning, 2005-2010 .	180
Tabell 2.8	Gjennomsnittlig antall utenlandske innsatte 2006-2011	75	Tabell 2.26	Utvikling i saksbehandlingstid i saker om voldsoffererstatning i årene 2005-2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, fra søknadstidspunktet og fra saken er klar til vedtak	181
Tabell 2.9	Kapasitet i fengsel og for elektronisk kontroll 2006-2012 ..	77	Tabell 2.27	Utvikling i antall vedtak i søknader om voldsoffererstatning, 2005-2010	181
Tabell 2.10	Alternative straffereaksjoner. Antall iverksatte oppdrag 2006-2011	78	Tabell 2.28	Sentrale prognoser til grunn for 2012-budsjettet	192
Tabell 2.11	Alternative straffegjennomføringsformer og utslusing. Antall iverksatte oppdrag 2006-2011	78	Tabell 2.29	Mål for programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring	196
Tabell 2.12	Utvikling i rømninger og unnvikelser 2006-2010	85	Tabell 2.30	Innvilgelsesprosent, familieinnvandringssaker for utvalgte land, vedtak i alle instanser. 2009-2010.	203
Tabell 2.13	Antall uteksaminerte aspiranter 2006–2011	88	Tabell 2.31	Overføringsflyktninger, uttak 2005-2011	204
Tabell 2.14	Regnskap for Fretex Elevator AS 2010	91	Tabell 2.32	Nøkkeltall om mottak for asylsøkere per 31.12 2008, 2009, 2010, 2011	209
Tabell 2.15	Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2010	91	Tabell 2.33	Retur fra Norge 2008–2011	212
Tabell 2.16	Utvikling antall anmeldte lovbrudd 2003 – 2010	96			
Tabell 2.17	Hovedmål og delmål	98			
Tabell 2.18	Inndragninger fra Statens innkrevingsentral	112			

Figuroversikt

Figur 2.1	Utvikling i soningskøen 2006-2011	76	Figur 2.3	Asylsøkere per tusen innbyggere – utvalgte europeiske land – 2010 ..	193
Figur 2.2	Historisk oversikt over antall SAR- og luftambulanseoppdrag ...	148	Figur 2.4	Antall asylsøkere, herav enslige mindreårige – 2005-2011	206

Oversikt over bokser

Boks 2.1	Flom	146	Boks 2.3	Tilbaketakelsesavtaler	214
Boks 2.2	Mottak for asylsøkere	210			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3061, 3400–3490

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet 23. september 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedinnledningen

1.1 Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justisdepartementets ansvarsområde

Regjeringen arbeider for et velfungerende velferdssamfunn der fellesskap, verdiskapning og rettferdighet utgjør grunnverdiene. Justispolitikken skal bygge opp under dette arbeidet, hvor trygghet og rettsikkerhet står sentralt. Angrepene 22. juli 2011 mot regjeringskvartalet og på Utøya var et angrep på demokratiet, ansatte i statsadministrasjonen og uskyldige ungdommer på politisk sommerleir. Regjeringen svarte på angrepene med et løfte om «mer demokrati og mer åpenhet». Trygghet for befolkningen og for samfunnskritiske institusjoner er av avgjørende betydning for å verne om disse verdiene. Under punkt 1.11 redegjøres det nærmere for angrepene 22. juli 2011 og bevilgningsmessige konsekvenser for 2011 og 2012, samt for iverksatte og planlagte tiltak for ytterligere å verne om og styrke vårt åpne samfunn og demokrati.

Etter 2005 har Regjeringen foretatt en betydelig styrking av justissektoren. Tiltak som skaper økt trygghet har vært særlig prioritert. Bevilningene foreslås videreført og økt ytterligere i 2012, i tråd med Regjeringens målsetninger i Regjeringens politiske plattform for 2009-2013. For å nå målet om redusert kriminalitet er det fortsatt behov for økt satsing innenfor politi- og lensmannsetaten. For 2012 foreslås det å videreføre det rekordhøye opptaket ved Politihøgskolen. Sammen med ansettelse av flere politiutdannede i hele landet vil det gi økt politikraft og bidra til å forebygge bedre, reagere raskere og oppklare mer kriminalitet. Det foreslås videre å styrke politiets beredskapsevne samt Politiets sikkerhetstjeneste, og det er tatt høyde for økte utgifter til politi- og påtalemyndighet i forbindelse med etterforskningen av angrepene 22. juli. Satsingen på IKT i politi- og lensmannsetaten foreslås videreført og styrket i 2012. Arbeidet med resultatreformene videreføres for å legge til rette for en målrettet og effektiv bruk av politiets ressurser. Det foreslås også å ytterligere intensivere innsatsen for

barn som er ofre for kriminalitet gjennom etablering av et nytt statens barnehus i Ålesund.

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å styrke rettighetene for dem som har vært utsatt for vold. Voldsoffererstatningsordningen skal bidra til at kriminalitetsofre ikke påføres økonomisk skade. Det er viktig at søknader om voldsoffererstatning behandles raskt. Blant annet som følge av angrepene 22. juli 2011 foreslår Regjeringen en betydelig styrking av saksbehandlingskapasiteten for behandling av søknader om voldsoffererstatning og økte bevilgninger som følge av flere erstatningsutbetalinger.

Å forebygge kriminelle handlinger sikrer færre ugjerninger, ofre, overgrep og pårørende, og vil alltid være mer verdifullt enn å straffe i etterkant. I samarbeid med skoler og lokalsamfunn skal det jobbes målrettet med tiltak som retter seg mot både generelle holdninger og enkeltpersoner som trenger bistand for å holde seg på rett side av loven. En tilpasset og raskt igangsatt straffegjennomføring legger til rette for redusert kriminalitet gjennom færre tilbakefall etter soning. Personer som har begått kriminalitet skal motiveres til et liv fritt for kriminalitet etter gjennomført straff. Særlig oppmerksomhet skal gis til unge lovbryttere. Regjeringen har derfor foreslått å innføre en ny straffereaksjon særlig tilpasset ungdom, kalt ungdomsstraff, jf. Prop. 135 L (2010-2011) *Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)*. Regjeringen vektlegger at kriminalomsorgen utføres på en måte som gir trygghet både for samfunn, ansatte og innsatte.

Formålet med de vedtatte endringene i vergemålsloven er å skape økt rettsikkerhet for dem som ikke i alle livets spørsmål har forutsetninger for å handle på egenhånd, og samtidig sørge for at vergemålet skjer med respekt for den enkelte persons verdighet og integritet. For 2012 foreslår Regjeringen ytterligere forberedelser for iverksettelse av den nye vergemålsloven, med sikte på at den nye loven kan tre i kraft 1. juli 2013. Det tas også sikte på å innføre en egen representantordning for enslige mindreårige asylsøkere fra samme tidspunkt.

Regjeringen vil føre en helhetlig beredskapspolitikk og styrke samfunnssikkerheten. Stortinget har etter forslag fra Regjeringen, jf. Prop 100 S (2010-2011) *Fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge* og Innst. 371 S (2010-2011), vedtatt landsdekkende utbygging av det nye digitale radiosambandet til nød- og beredskapsetatene, Nødnett, som følges opp i budsjettforslaget for 2012. Regjeringen har også foreslått å videreføre prosessen som skal gi Norge nye redningshelikoptre, jf. Prop. 146 S (2012-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020*. Arbeidet med anskaffelsen av inntil 16 nye helikoptre videreføres i 2012, og skal sikre rask tilstedeværelse ved ulykker og kriser i hele landet og på Svalbard. På Svalbard foreslås det også å starte opp arbeidet med rensing av kullkraftverket i Longyearbyen.

Regjeringen vil føre en konsekvent, rettferdig og rettssikker flyktning- og asylpolitikk, og tilrettelegge for en balansert og kontrollert innvandring. Alle som søker om beskyttelse i Norge skal få en grundig og individuell behandling av sine søknader. Det er avgjørende for innvandringspolitikken legitimitet at personer uten lovlig opphold returnerer til hjemlandet så raskt som mulig, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. I budsjettforslaget for 2012 videreføres den økte innsatsen de senere årene knyttet til returarbeid og hurtig og rettssikker saksbehandling.

Årets budsjettforslag bygger opp under Regjeringens målsetninger for justissektoren og bidrar på en helhetlig og langsiktig måte til å sikre samfunnets verdier.

1.2 Hovedmål for justissektoren

De grunnleggende verdiene på Justisdepartementets ansvarsområde er konkretisert gjennom følgende hovedmål:

1. Redusert kriminalitet.
2. Økt trygghet og samfunnssikkerhet.
3. Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk.
4. Helhetlig og konsistent politikk for polarområdene.
5. God konfliktløsning.
6. En mer effektiv justissektor.
7. God rettssikkerhet for individer og grupper.
8. Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige.

Hvert hovedmål utdypes med et sett av delmål som er gjengitt under kategoriomtalene.

1.3 Politi og påtalemyndighet

1.3.1 Satsinger og budsjettprofil

De siste årenes satsinger for å redusere kriminaliteten og sørge for et trygt samfunn har gitt resultater, men samtidig gjenstår utfordringer – ikke minst synliggjort i etterkant av terrorangrepene i regjeringskvartalet og Utøya. I budsjettforslaget for 2012 har Regjeringen prioritert å styrke helikopterberedskapen, beredskapstropen, Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Kripos, i tillegg til økt bemanning i politidistriktene og IKT. Videre foreslås bevilgningene økt for å ivareta merbehov som følge av terrorangrepene. Regjeringen fortsetter også sin bredt anlagte satsing på å forbygge og bekjempe kriminalitet. I budsjettforslaget opprettholdes opptaket til Politihøgskolen på et høyt nivå, noe som vil sikre at politiet får politiutdannede som vil bidra til å forebygge bedre, reagere raskere og oppklare mer kriminalitet. I tillegg foreslås politiets bevilgning økt til å ansette nyutdannede fra Politihøgskolen. Flere polititjenestefolk gir en ytterligere økning av politikraften. Forslag om økt bevilgning til utskifting av politiets omfattende og gamle systemportefølje vil også bidra til å sette politiet bedre i stand til å løse sine oppgaver.

Regjeringen foreslår i 2012 å øke bevilgningene til politi og påtalemyndigheten med om lag 696 mill. kroner. Av dette er 237,5 mill. kroner kompensasjon for lønns- og prisstigning. Bevilgningen er nedjustert som følge av overføring av Rettsmedisinsk institutt fra Universitetet i Oslo til Nasjonalt folkehelseinstitutt. I tillegg er det foretatt noen tekniske justeringer.

Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2012 bl.a. å øke bevilgningen med

- 98,68 mill. kroner mer til etterforskning og iretteføring av terrorangrepene på Utøya og i Regjeringskvartalet under kap. 441 Oslo politidistrikt.
- 46,44 mill. kroner mer til PST, herav 7,04 mill. kroner til helårsvirkningen av åtte nye årsverk opprettet i 2011 og 39,4 mill. kroner for å styrke spaningsseksjonen i PST, livvakttjenesten og til en avansert søkemotor for åpent nett
- 54,7 mill. kroner mer under kap. 441 til styrket helikopterberedskap og utstyr til beredskapstropen i Oslo politidistrikt.
- 15,28 mill. kroner mer under kap. 440 til å styrke Kripos kapasitet i forhold til internettrelatert og annen alvorlig kriminalitet.

Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre at etaten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. Politidirektoratet la i 2008 fram rapporten *Politiet mot 2020 – Bemannings- og kompetansebehov i politiet*. Politidirektoratet og politiets organisasjoner var enige om å anbefale en målsetting om to polititjenestemenn per 1 000 innbyggere innen 2020. Regjeringen følger som tidligere år også i budsjettforslaget for 2012 opp anbefalingen og foreslår å øke bevilgningene til Politihøgskolen med om lag 32,7 mill. kroner for å kunne videreføre det rekordhøye opptaket til Politihøgskolen på 720 studenter også i 2012. For å legge til rette for at politihøgskolestudentene som blir ferdig utdannet sommeren 2012 skal kunne tilbys jobb i etaten, foreslår Regjeringen å øke bevilgningene til politiet med 88,9 mill. kroner. Dette muliggjør tilsetting av 202 årsverk, henholdsvis 161 årsverk under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten og 41 årsverk under kap. 441 Oslo politidistrikt.

Selv om det foreslås økt bevilgning slik at studentene skal kunne få arbeid i etaten, vil ikke dette medføre at alle studentene blir tilbudt jobb med en gang de er ferdig utdannet. Det vil ta noe tid før det blir ledige begynnerstillinger, men erfaringsmessig har 93-95 pst. av studentene jobb i etaten ett år etter fullført utdanning. Studentene vil også måtte søke ledige stillinger over hele landet, slik nyutdannede med annen utdanningsbakgrunn ofte må gjøre. Beregninger over hvor mange som går av med pensjon eller slutter av andre årsaker bygger på statistikk over alder og erfaringstall. Dersom avgangen blir lavere enn beregnet, kan det føre til at det tar noe lenger tid før alle studentene har fått jobb i etaten.

Bevilgningene til politiet er videre foreslått økt med 49,34 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2011.

Politiet har de senere årene hatt store utgifter til bl.a. arbeidet med nye straffesakssystemer og IKT-infrastruktur. I budsjettforslaget for 2012 foreslår Regjeringen å øke bevilgningen med 80 mill. kroner til IKT-tiltak i politiet, herunder til å fornye straffesakssystemene i politiet. Politiet har en omfattende systemportefølje som har blitt utviklet og anskaffet over lang tid. En fornying av dagens straffesakssystemer vil omfattes av ordningen med ekstern kvalitetssikring av store statlige investeringsprosjekt. Politidirektoratet har på denne bakgrunn igangsatt arbeidet med en konseptvalgutredning som grunnlag for den eksterne kvalitetssikringen. Midlene foreslås

bl.a. benyttet til ferdigstilling av konseptvalgutredningen for nye straffesakssystemer, investeringer og driftsutgifter knyttet til ny IKT-infrastruktur, ny programvareplattform og informasjonssikkerhet. Bevilgningen skal også dekke økte driftsutgifter og utviklingskostnader knyttet til gamle systemer.

Det er besluttet å gjennomføre EUs datalagringsdirektiv i norsk rett, jf. Prop. 49 L (2010-2011) og Innst. 275 L (2010-2011)). Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011 bevilget 6,9 mill. kroner til arbeidet med å innføre datalagringsdirektivet og politiregisterloven, jf. Prop. S 120 (2010-2011), jf. Innst. 420 S (2010-2011). I budsjettforslaget for 2012 foreslås det til sammen å bevilge 14,8 mill. kroner til implementeringsarbeidet, herunder 4 mill. kroner til politiet på kap. 440, post 01, 7 mill. kroner til domstolsbehandling om begjæringer om utlevering av trafikkdata, 1,5 mill. kroner på kap. 466, post 01 til advokatvaktordning ved Oslo tingrett, 0,8 mill. kroner til forskriftsarbeid i Justisdepartementet på kap. 400, post 01 og 1,5 mill. kroner til Datatilsynet på kap. 1570, post 01, jf. omtale i Fornyings- og administrasjonsdepartementets Prop. 1 S (2011-2012). I tillegg er helårseffekten av årsverket som ble opprettet ifm. revidert nasjonalbudsjett innarbeidet i budsjettforslaget på kap. 1570, post 01.

1.3.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen vil ha et nært og sterkt politi som er i stand til å forebygge bedre, reagere raskere og oppklare mer. Politiet er styrket bl.a. med økte budsjetter, bedre bemanning gjennom ny arbeidstidsavtale og nye stillinger og rekordopptak ved politihøgskolen. I perioden 2005-2011 er budsjettet økt med om lag 4 mrd. kroner (nominelt), tilsvarende 48,8 pst.

Det er behov for å fortsette, forsterke og forbedre innsatsen for mer trygghet og mindre kriminalitet. For å bekjempe kriminalitet i alle sine former trenger vi et betydelig politi med evne til å løse et bredt spekter av oppgaver: Fra å bekjempe grenseoverskridende og organisert kriminalitet til å være tilgjengelig i nærmiljøet. Kriminalitetsbekjempelse handler også om å sikre tilliten til samfunnets institusjoner.

Terrorangrepene på Utøya og i regjeringskvartalet vil innebære en svært stor utfordring i 2011 og 2012. For å ivareta de kostnadene som nå anslås å følge av terrorhandlingene og begrense konsekvensene for den øvrige kriminalbekjempel-

sen, foreslår Regjeringen å øke bevilgningene til politiet og påtalemyndigheten. Terrorangrepene har også synliggjort behov for bedre beredskap og tiltak for å forebygge at slike handlinger skal kunne skje igjen. Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste har iverksatt evalueringer av politiets håndtering av terrorangrepene. Regjeringen har oppnevnt en egen kommisjon som skal foreta en gjennomgang og evaluering for å trekke lærdom av angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Hensikten er at det norske samfunnet skal kunne stå best mulig rustet til å avverge og møte eventuelle fremtidige angrep, samtidig som en tar vare på sentrale verdier i det norske samfunnet, som åpenhet og demokrati.

Regjeringen har i perioden saldert budsjett 2005-2011 økt budsjettet for politi og påtalemyndighet med om lag 48,8 pst. Bevilgningen er økt fra 8,2 mrd. kroner til 12,2 mrd. kroner (4 mrd. kroner nominelt). Økningen har bl.a. gått til:

- Økt studentopptak fra 360 studenter i 2006 til rekordhøye 720 studenter i 2010 og 2011. I perioden 2006-2011 blir det tatt opp 1 608 flere politistudenter ved Politihøgskolen enn i perioden 2000-2005.
- Generell styrking av politiets driftsbudsjett, herunder midler til ansettelse av nyutdannende politihøgskolestudenter og til mer enn 460 sivile stillinger. Ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser i politiet fra 1. oktober 2009 representerer en ressursøkning på anslagsvis 230 årsverk. Per 1. mars 2011 var det 1 689 flere årsverk i politi og påtalemyndighet enn da regjeringen tiltrådte høsten 2005.
- Økt og utvidet bruk av DNA i etterforskningen. Politibudsjettet er siden 2006 styrket med 117,8 mill. kroner til DNA-reformen. Reformen innebærer flere stillinger og et opplegg for sentral finansiering av DNA-analyser, noe som frigjør ressurser i det enkelte politidistrikt.
- Politiets, og ikke minst Økokrims kapasitet knyttet til økonomisk kriminalitet er styrket. Bl.a. ble økoteamene i budsjettet for 2011 styrket med ti årsverk fordelt på åtte politidistrikter.
- Styrking av Politiets sikkerhetstjeneste til flere stillinger, økte investeringer og arbeidet med å forebygge terror og ivareta livvakttjenesten.
- Etablering av statens barnehus i Oslo, Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Stavanger.
- Som oppfølging av voldtektsutvalgets forslag (NOU 2008:4 *Fra ord til handling*) er det etablert en voldtektsgruppe ved Kripos.
- Innenfor utlendingsfeltet i politiet er det etablert et nasjonalt ID-senter (NID). Måltallet for tvangsmessige retur av utlendinger uten lovlig opphold er økt til om lag 4 600. Arbeid med oppgradering og utvidelse av politiets lukkede utlendingsinternat på Trandum med 50 plasser pågår.
- Innsatsen mot kriminalitet som begås av mobile kriminelle gjenger er styrket. Kripos, Utrykningspolitiet, Oslo politidistrikt og Østfold politidistrikt er sentrale i denne innsatsen.
- Styrking av Spesialenheten for politisaker for å sikre at kvaliteten på arbeidet opprettholdes og at saksbehandlingstiden holdes nede.
- Regjeringen har i egen proposisjon høsten 2011 foreslått å øke bevilgningene til politi og påtalemyndigheten med 185 mill. kroner for å dekke merutgiftene i 2011 som følge av angrepene i regjeringskvartalet og på Utøya.

1.4 Redning og beredskap

1.4.1 Satsinger og budsjettprofil

Trygghet og sikkerhet for innbyggerne er betinget av at samfunnssikkerhetsarbeidet er prioritert i både offentlig og privat sektor. Ingen sektor kan alene forebygge, redusere, hindre eller håndtere fremtidens samfunnssikkerhetsutfordringer. Regjeringen arbeider for en helhetlig beredskapspolitikk og for styrket samfunnssikkerhet. For å bedre samfunnets samlede beredskap mot tilsiktede og utilsiktede hendelser, er det av avgjørende betydning å styrke beredskapen og håndteringsevnen i tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet – Samvirke og samordning*.

Trygghet innebærer at samfunnet har gode beredskapsordninger, og det nye digitale radiosambandet til nød- og beredskapsstatene, Nødnett, er blitt et svært viktig bidrag for å sikre denne tryggheten. Etter forslag fra Regjeringen vedtok Stortinget 9. juni 2011 enstemmig at Nødnett skal bygges i hele Norge. Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Nødnettet er avlyttingssikkert og gir brukerne høy dekningsgrad. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler.

Videre har Regjeringen foreslått å videreføre prosessen som skal gi Norge nye redningshelikoptre, gjennom anskaffelse av inntil 16 nye helikoptre. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser er foreslått til 16,8 mrd. kroner. Saken er til behandling i Stortinget, jf. Prop. 146 S (2010-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020*. For å sikre anskaffelsens fremdrift foreslås prosjektorganisasjonen styrket med 50 mill. kroner. I tillegg er bevilgningen som følge av økte vedlikeholdskostnader for dagens redningshelikoptre foreslått økt med 40 mill. kroner i 2012. Dette vil til sammen forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som søk, redning, luftambulans og andre viktige oppgaver, herunder bistand til politiet.

1.4.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Hovedutfordringen innenfor redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap er å sikre god beredskap gjennom forebyggende arbeid, samtidig som uønskede og alvorlige hendelser håndteres på en effektiv og god måte. Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Samfunnet vil møte utfordringer knyttet til klima og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet samt utfordringer i nordområdene.

Samfunnssikkerhetsarbeidet skal ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og verdier. Utover satsing på nødnett og helikopter har regjeringen iverksatt en rekke tiltak for å styrke samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet.

I Regjeringens felles politiske plattform fremgår det at Regjeringen vil legge økt vekt på bruk av øvelser på alle nivåer. Øvelsene skal legge til grunn nasjonale risiko- og sårbarhetsvurderinger som er i tråd med det risikobildet som fremgikk i St.meld. nr. 22 (2007-2008) og det nasjonale risikobildet som ble fremlagt i 2011. For å sikre en helhetlig og systematisk tilnærming til øvelser har Justisdepartementet gitt DSB i oppdrag å utarbeide en nasjonal rammeplan for sivile nasjonale øvelser. Neste rammeplan skal dekke perioden 2012-2016. DSB utarbeider videre årlige nasjonale øvingskalendere som viser en oversikt over planlagte og avholdte øvelser. Direktoratet avholder også en årlig sivil nasjonal øvings- og beredskapskonferanse. Fullskalaøvelsen SkagEx 2011, som ble avholdt 7. og 8. september

2011 i ytre Oslofjord, øvde en større skipsulykke, herunder bl.a. redning og oljevernberedskap. Øvelsen involverte en rekke rednings- og beredskapsetater fra både Norge, Danmark og Sverige.

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs som bistår nød- og redningsetatene ved store ulykker og spesielle hendelser som bl.a. store branner, flom, ras, oljeutslipp og søk etter savnede personer. Justisdepartementet har igangsatt et arbeid med tilpasning og omstilling av Sivilforsvaret i tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Foruten bevilgningen til Nødnett, er bevilgningen til redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap i perioden 2006-2011 økt med om lag 402 mill. kroner til følgende tiltak:

- Styrking av redningshelikoptertjenesten, herunder opprettelse av ny redningshelikopterbase i Florø og etablering av døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved alle seks basene
- Styrket bevilgningen til vedlikehold for dagens redningshelikoptre
- Økt bevilgningen til investeringer og uniformer i Sivilforsvaret
- Styrking av de frivillige organisasjonene i redningstjenesten gjennom bl.a. en dobling av tilskuddet fra Justisdepartementet. Videre har departementet tegnet en yrkesskadeforsikring for de frivillige i tillegg til at satsene for refusjon av utgifter har økt med 35 pst.
- Opprettelse av Nasjonalt redningsfaglig råd, der sentrale aktører innen redningstjenesten deltar
- Utbygging av nytt felles digitalt radiosamband for nød- og beredskapsetatene i hele landet og opprettelse av Direktoratet for nødkommunikasjon.
- Deltakelse i EUs Handlingsprogram for sivil beredskap og Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering.
- Etablering av en sentral krisestøtteenhet (KSE). Siden 2008 har KSE hatt fast oppdatering av beredskapsbildet hver fredag i samarbeid med de relevante myndighetsaktørene.
- Tilleggsbevilgning i forbindelse med skogbrannen i Froland sommeren 2008.
- Opprettelse av et utvalg i 2008 som har foretatt en gjennomgang av rasulykken i Ålesund.
- Utvidet ordningen med Redningsinnsats til sjøs (RITS) fra fire til syv brannvesen i kommuner langs kysten.
- Oppnevnte to utvalg som skal gjennomgå henholdsvis brannsikkerheten til særskilte risikogrupper og samlet utdanningsbehov i brann-

vesenet, jf. oppfølging av St.meld. nr. 35 (2008-2009).

- Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til investeringer i sivilforsvarsmateriell med 30 mill. kroner i 2011, særlig til ny innsatsbekledning, jf. proposisjonen om økte bevilgninger i 2011 til å håndtere konsekvensene av angrepene.
- Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Krisestøtteenheten (KSE) med 7,4 mill. kroner i 2011 til erstatning av utstyr som ble ødelagt som følge av terrorangrepet av regjeringskvartalet, slik at det kan etableres et operativt situasjonssenter for KSE i Justisdepartementets nye, midlertidige lokaler.
- Etter angrepet i regjeringskvartalet bistod Sivilforsvaret politiet. Regjeringen foreslår i den forbindelse å øke bevilgningen i 2011 med 4. mill. kroner for å dekke Sivilforsvarets merutgifter.
- Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap med 20,8 mill. kroner for dekning av merutgifter i forbindelse med arrangementene på Utøya.

1.5 Kriminalomsorg

1.5.1 Satsinger og budsjettprofil

Kriminalomsorgen skal gjennomføre straff på en måte som bygger opp under formålet med straffen, som tilrettelegger for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff, og på en måte som gir trygghet både for samfunn, ansatte og innsatte.

Som lovet i Soria Moria-erklæringen har Regjeringen styrket kriminalomsorgen. I perioden 2006 til 2011 er bevilgningen til kriminalomsorgen økt med over to mrd. kroner til økt kapasitet, mer bemanning og bedre innhold i straffegjennomføringen. Satsingen på kriminalomsorgen i løpet av regjeringsperioden, bl.a. gjennom etablering av flere fengselsplasser og økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet, førte til en kraftig nedgang i soningskøen fram til høsten 2009. Fra høsten 2009 førte imidlertid økt politikraft og en forsterket innsats mot vinningskriminelle til en økning i antall varetektsinnsatte. I tillegg til en økning i den gjennomsnittlige sittediden både på varetekt og dom og et økt antall utenlandske innsatte medførte dette en økning i soningskøen.

Regjeringen har satt i gang flere tiltak for å håndtere det høye antallet innsatte. I perioden fra 2006 til første halvår 2011 har antallet dommer økt

med 1 573, tilsvarende 33 pst. I tillegg kommer økt bruk av varetekt. I samme periode er det etablert eller under etablering soningskapasitet tilsvarende 870 plasser, hvorav 657 er fengselsplasser. Dette utgjør en økning på om lag 20 pst. Bruken av alternative straffereaksjoner og alternative straffegjennomføringsformer har også økt under den nåværende Regjeringen, særlig som følge av innføringen av elektronisk kontroll, som i 2012 vil tilsvare 215 fengselsplasser.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har under utarbeidelse en kapasitetsplan som skal vurdere fremtidig kapasitet og enhetsstruktur. I tillegg har Regjeringen igangsatt en utredning av alternative konsepter for fengselskapasitet i Vestfold, Telemark, Buskerud og Agderfylkene.

I 2012 foreslås det bevilget 60 mill. kroner under Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett til videre arbeid med oppføring av et aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Aktivitetsbygget vil gi alle innsatte ved fengselet et aktivitetstilbud, og det tas sikte på at bygget kan tas i bruk i 2013.

Regjeringen ønsker at utlendinger som begår kriminalitet skal kunne pågripes, pådømmes og sendes ut av landet så raskt som mulig og har derfor intensivert arbeidet med at utenlandske innsatte raskt skal kunne overføres til hjemlandet for fortsatt straffegjennomføring. For å sikre en mer effektiv uttransportering, vil en eksisterende avdeling ved Ullersmo fengsel omgjøres til en avdeling som primært skal være forbeholdt utenlandske innsatte som skal utvises. Det skal tilbys et innhold under straffegjennomføringen som er tilpasset denne gruppen innsatte.

Justisdepartementet arbeider også med å følge opp tiltakene fra St.meld. nr. 37 (2007-2008) *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Tiltakene i stortingsmeldingen skal på ulike måter bedre forholdene for innsatte og domfelte, for på den måten å bidra til bedre tilbakeføring til samfunnet etter endt straffegjennomføring. Et av de mest sentrale elementene i Stortingsmeldingen er lanseringen av tilbakeføringsgarantien. I løpet av 2011 vil det bli tilsatt 25 tilbakeføringskoordinatorer som skal koordinere arbeidet som skjer i regi av kriminalomsorgen med det andre etater bidrar med. Innføringen av tilbakeføringsgarantien vil pågå frem til 2013.

For å sikre tilstrekkelig sikkerhet i tilknytning til fengslingen av den siktede etter angrepene 22. juli 2011, er det iverksatt flere tiltak i kriminalomsorgen. På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 4,8 mill. kroner til kriminalomsorgen i 2012.

1.5.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringens satsing på å etablere flere fengselsplasser og å øke bruken av alternative straffegjennomføringsformer har ført til en raskere iverksettelse av straff og varetekt og en reduksjon i soningskøen fram til 2009. Med bakgrunn i politiets økte innsats, særlig knyttet til vinningskriminelle, har behovet for fengselsplasser, ikke minst til varetekt, økt. Hovedutfordringene er fortsatt knyttet til tilstrekkelig kapasitet og å sikre god og nok bemanning, i tillegg til å redusere tilbakefall til kriminalitet etter endt straffegjennomføring.

I perioden 2006-2011 har bevilgningen knyttet til kriminalomsorgen økt med om lag to mrd. kroner. Økningen har bl.a. gått til:

- Etablering av 649 nye fengselsplasser, i tillegg er åtte ekstra plasser under etablering
- Utbygging av alternative straffereaksjoner, bl.a. etablering av prøveprosjekt for straffegjennomføring med elektronisk kontroll tilsvarende 215 fengselsplasser
- Etablering av et landsdekkende tilbud med ti rusmestringsenheter. I tillegg er tre under etablering. I alt er det opprettet 148 plasser og flere behandlingsplasser i institusjon (§ 12-soning). Det er også etablert et stifinnerprosjekt for kvinner med rusproblemer ved Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt. I tillegg har økte bevilgning under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rusbehandling også kommet innsatte med rusproblemer til gode
- Økning i aspirantopptaket ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) for å sikre tilstrekkelig rekruttering og bemanning
- Generell styrking av driftsbudsjettet for å sikre en fortsatt høy kapasitetsutnyttelse og samtidig ivareta arbeidsmiljø og trygghet til innsatte og ansatte
- Økt tilskudd til frivillig virksomhet, herunder økt tilskudd til WayBack, Kirkens sosialtjeneste og Foreningen for Fangers Pårørende. Dette bidrar bl.a. med sosiale nettverk som virker forebyggende på tilbakefall til kriminalitet.
- Arbeid med å bedre forholdene for unge innsatte, bl.a. gjennom etablering av ungdomsenhet i Bergen og drift av forsterket tilbud til unge innsatte under 18 år i Oslo
- Bedre soningsforhold gjennom avvikling av flermannsrom ved Åna fengsel
- Styrking av friomsorgskontorene
- Om lag 80 mill. kroner i økt bevilgning på Helse- og omsorgsdepartementet, Kulturdepartementet, Fornyings- administrasjons og Kirkedepartementet

tementet og Kunnskapsdepartementets budsjetter, særlig for å styrke utdanningstilbudet for de innsatte, men også for å ivareta helse- og kulturtilbudet ved opprettelse av de nye fengselsplassene. Det er etablert opplæringstilbud i alle fengslene som skal ha et slikt tilbud, og alle fengsler med mer enn 25 innsatte skal i løpet av 2011 ha et bibliotektilbud.

- Arbeid med oppføring av nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel.
- Fengelseiendommene er innlemmet i den statlige husleieordningen, noe som har profesjonalisert eiendomsforvaltningen og lagt til rette for et verdibevarende vedlikehold av statens eiendomsmasse. I denne forbindelse er det bevilget midler til husleie og vedlikehold av fengslene.
- Håndtering av sikkerheten rundt den siktede etter angrepene 22. juli 2011.

1.6 Domstoler og konfliktløsning

Hovedutfordringen er å sikre innbyggerne god tilgang til domstolene og sørge for rask saksavvikling. Tilgjengelige, effektive domstoler med avgjørelser av høy kvalitet er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet. Det er viktig med effektiv ressursbruk i domstolene og satsing på alternative tvisteløsningsmekanismer som konfliktråd.

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Oppfølgingsteam er en frivillig reaksjonsform for ungdom som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd. Det foreslås å øke bevilgningen til konfliktrådene i 2012 med 8,7 mill. kroner til etablering av åtte nye oppfølgings-team. Regjeringen har også foreslått å innføre en ny straffereaksjon særlig tilpasset ungdom, kalt ungdomsstraff.

Justisdepartementet nedsatte i august 2010 en arbeidsgruppe for å vurdere endringer i konfliktrådsloven og andre lovendringer for å legge til rette for økt bruk av konfliktråd i rettspleien. Arbeidsgruppen skulle også vurdere behovet for en generell modernisering av konfliktrådsloven. Arbeidsgruppens rapport ble levert Justisdepartementet september 2011.

For 2012 foreslås bevilgningen til domstolene økt med sju mill. kroner til dekning av domstolenes utgifter til behandling av begjæring om utlevering av teletrafikkdata. Dette er en sakstype som er vedtatt overført til domstolene som en del

av implementeringen av datalagringsdirektivet. Merbevilgningen skal dekke utgifter til etableringen av en vaktordning ved Oslo tingrett.

Sakene i Høyesterett har over tid blitt mer ressurskrevende. For å kunne opprettholde driften på et tilfredsstillende nivå, og for å bygge om Høyesteretts hus for å gi plass til flere kontorer, foreslås bevilgningen til Høyesterett økt med 3,4 mill. kroner.

Jordskiftedomstolene står ovenfor et generasjonsskifte og rekrutteringssituasjonen er allerede svært vanskelig. For å sikre at utlyste stillinger besettes, foreslås det å øke bevilgningen til jordskiftedomstolene med 10 mill. kroner til økt lønn for jordskiftedommerne.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til domstolene med om lag 2,7 mill. kroner i 2011 til dekning av merutgifter i forbindelse med terrorangrepene 22. juli 2011.

Straffesaken vil påføre domstolene ekstraordinære utgifter. Justisdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte på et senere tidspunkt.

Bevilgningen til domstolene og konfliktrådene er i perioden 2006-2011 økt med om lag 235 mill. kroner til blant annet følgende tiltak:

- Styrket bemanning i domstolene for å sikre fortsatt rask saksbehandling. Bevilgningsøkningen legger til rette for at domstolene skal kunne tilpasse bemanningen til en periode med økt saksinnang.
- Bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett samt lokalprosjekter i forbindelse med sammenslåing av tingretter.
- Forberedende tiltak i forbindelse med ikrafttreddelsen av den nye tvisteloven 1. januar 2008, og midler til investeringer i blant annet videokonferanseutstyr.
- Styrking av jordskiftedomstolene.
- Styrking av bevilgningen til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.
- Styrking i forbindelse med Høyesteretts kjennelser om ankesiling.
- Høyesterett er styrket med en ny høyesterettsdommerstilling.
- Styrking av konfliktrådene for økt bruk av stormøter, opprettelse av flere oppfølgingsteam og utprøving av ungdomsstraff.

1.7 Fornærmede og pårørende, ofre for kriminalitet

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe alle former for vold. Det er viktig å sikre

ofre for vold nødvendig hjelp og beskyttelse samt styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere. Ved å forebygge bedre, oppklare mer, reagere raskere og rehabiliterer bedre, vil Regjeringen bidra til et tryggere og mer rettferdig samfunn. Voldelige handlingsmønstre kan endres, og behandling av overgriper kan ha en forebyggende effekt. Som en del av regjeringens arbeid mot vold i nære relasjoner er det etablert et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. Stiftelsen Alternativ til vold (ATV) sitt behandlingstilbud utgjør en viktig del av det samlede tilbudet. Ansvaret for den statlige bevilgningen til ATV er fra 2011 overført til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Arbeidet med å beskytte barn har høy prioritet. Regjeringen har siden 2007 etablert syv Statens barnehus. Tilbudet er tilgjengelig i alle helse-regioner og således landsdekkende. Landets åttende Statens barnehus skal opprettes i Ålesund i løpet av 2012.

Samtidig har Justisdepartementet oppnevnt en arbeidsgruppe som gjennomgår regelverket for dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede i straffesaker.

Utvalget som la fram en utredning i januar 2008, NOU 2008: 4 *Fra ord til handling*, fremmet en rekke forslag for å styrke situasjonen for voldtektsofre, herunder etablering av en ny landsdekkende spesialenhet i politiet med ansvar for seksualisert vold. Som følge av dette er det opprettet en fast voldtektsgruppe på Kripos. I 2012 skal voldtektsgruppen ved Kripos styrkes med fire nye årsverk. Gruppen er etter dette tilført 16 årsverk.

Politiet har gjennomført en rekke tiltak for å styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner de senere årene. For å sikre at tiltakene er godt innrettet, gjennomfører Politihøgskolen en evaluering som skal ferdigstilles sommeren 2012. Evalueringen vil danne grunnlag for en videreutvikling av politiets arbeid.

For å dimensjonere tiltakene på området på en god måte er det vesentlig å ha god kunnskap om omfanget. En omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep startet opp i 2010. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomfører undersøkelsen på oppdrag fra Justisdepartementet, og hvor innsamling av data finner sted høsten 2011.

Voldsoffererstatning skal bidra til at volds ofre får dekket økonomisk tap og får oppreisning. Det er i dag mange voldsutsatte som venter på behandling av sin søknad om voldsoffererstatning. Terrorangrepene 22. juli 2011 vil medføre et enda større trykk på voldsoffererstatningsord-

ningen. Det er behov for å styrke voldsoffererstatningsmyndighetene for å kunne håndtere den store saksmengden. Det foreslås derfor at bevilgningen til Kontoret for voldsoffererstatning økes med 25 mill. kroner og at bevilgningen til Statens sivilrettsforvaltning økes med 5 mill. kroner i 2012. I tillegg foreslås bevilgningen til selve erstatningsutbetalingene økt med 185 mill. kroner.

Totalt er det i perioden 2006-2011 satt av om lag 100 mill. kroner til innsatsen for fornærmede, pårørende og volds- og kriminalitetsofre. Bevilgningen i perioden er bl.a. benyttet til følgende tiltak:

- Etablering av et landsdekkende tilbud med Statens barnehus.
- Endringer i voldsoffererstatningsloven med virkning fra 1. januar 2008 som bl.a. innebar liberalisering av anmeldelseskravet og at flere handlinger omfattes av loven.
- Styrking av voldsorfrenes stilling gjennom økning av maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G med virkning fra 1. januar 2009.
- Økt støtte til Alternativ til Vold (ATV) som nå er et landsdekkende tilbud.
- Styrking av fornærmedes stilling og rettigheter i straffeprosessen. Fornærmede og etterlatte har bl.a. fått utvidet rett til informasjon og kontradiksjon gjennom hele straffesaksbehandlingen, utvidet rett til bistandsadvokat, bedre kontakt med politi og påtalemyndighet, utvidet rett til å være til stede i rettsmøter og flere rettigheter i forbindelse med gjenåpning av straffesaker.
- Ansvar for rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) er overført fra politiet til Kontoret for voldsoffererstatning. Det er også opprettet flere rådgivningskontor i perioden. I tillegg er det etablert et prøveprosjekt med gratis støttetelefon for kriminalitetsofre.
- Opprettelse av den faste voldtaktsgruppen på Kripos.
- Økt bruk av stormøter og tilrettelagte møter i konfliktrådet i voldsaker.

1.8 Rettssikkerhet og rettshjelp

Regjeringen la frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp i 2009. Meldingen angir retningen for den offentlige rettshjelpspolitikken i årene fremover. Regjeringens målsetting er at fremtidens rettshjelpsordning skal bidra til ras-

kere og bedre rettshjelp til flere. En rask og effektiv avklaring av juridiske problemer vil bidra til at flere konflikter blir løst så tidlig som mulig, til beste både for den enkelte og for samfunnet.

I St.meld. nr. 26 (2008-2009) tas det til orde for å etablere en førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt og formue, får tilgang til gratis førstegangskonsultasjon hos advokat eller rettshjelper. Videre er det et mål at flere skal kunne få rettshjelp etter den offentlige rettshjelpsordningen. Regjeringen igangsatte i 2010 et pilotprosjekt for å prøve ut en førstelinjetjeneste. Prosjektet vil videreføres ut 2012. Det legges opp til underveis- og hovedevaluering som kan danne grunnlag for en eventuell beslutning om landsdekkende førstelinjetjeneste.

Bevilgningen til tiltak innenfor rettssikkerhet og rettshjelp har i perioden 2006-2011 blitt styrket med om lag 83 mill. kroner, bl.a. til følgende tiltak:

- Igangsetting av pilotprosjekt med etablering av førstelinjetjeneste rettshjelp i to fylker.
- Inntektsgrensen for å motta rettshjelp er oppjustert fra 230 000 kroner til 246 000 kroner for enslige, og fra 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi.
- Bedring i rettshjelpstilbudet for utsatte grupper og lavterskeltilbudet for rettshjelpssøkende.
- Økning av bevilgningen til Spesialenheten for politisaker for å få redusert saksbehandlingstiden.
- Etablering av tinglysingsprosjekt i forbindelse med arbeidet med å overføre tinglysing i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk.
- Skanning av pantebokarkivet.
- Økning av bevilgningen til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker som følge av et større sakstilfang enn forventet, samt flere omfattende saker
- Statens sivilrettsforvaltning har fått økt sin bevilgning for å redusere saksavviklingstiden i saker om rettsferdsvederlag.

1.9 Svalbard

1.9.1 Satsinger og budsjettprofil

Nordområdene er i Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009-2013 utpekt som det viktigste strategiske satsingsområdet i utenrikspolitikken, og det er i den forbindelse utarbeidet en egen nordområdestrategi. Svalbard er en viktig del av

nordområdene, og en fortsatt satsing på Svalbard vil bidra til å markere vår tilstedeværelse i nordområdene.

Regjeringen la våren 2009 frem en ny stortingsmelding om Svalbard (St.meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard, jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009)). Meldingen gir en helhetlig gjennomgang og vurdering av norsk svalbardpolitikk sett opp mot målene, prioriteringene og virkemidlene som gjelder spesielt for Svalbard. Det legges opp til en fortsatt stabil og forutsigbar myndighetsutøvelse på øygruppen, og det legges til rette for et fortsatt robust samfunn i Longyearbyen.

Regjeringen vil også bidra til mer miljøvennlig strømforsyning til Longyearbyen og i 2012 starte bygging av renseanlegg for avgassene ved Longyearbyen kullkraftverk. Det foreslås å bevilge 14,6 mill. kroner til igangsettelse av prosjektet, og anlegget planlegges ferdigstilt i 2014.

1.9.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen legger vekt på at det rettslige rammeverket for Svalbard skal være mest mulig likt fastlandet. Flere forhold, særlig det faktum at Longyearbyen utvikles i retning av tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet gjør dette ønskelig. Spesielle forhold gjør at det likevel vil være behov for en særskilt vurdering av om og på hvilken måte lover gjøres gjeldende på Svalbard. Bl.a. må velferds- og rettighetslovgivning vurderes i lys av Svalbardtraktatens statuering av en lik rett til adgang og opphold på øygruppen for borgere av traktatparter. Longyearbyen skal heller ikke være et livsløpssamfunn eller ha et tjenestetilbud på nivå med fastlandskommuner.

Bevilgningen til tiltak på Svalbard har i perioden 2006-2011 blitt økt med om lag 70 mill. kroner, bl.a. til følgende tiltak:

- I 2007 ble tilskuddet til Svalbard økt med 20 mill. kroner til etablering av en reservekraftløsning i Longyearbyen.
- Tilskuddet er styrket med 5,5 mill. kroner i perioden som følge av at rutinene for prisjustering av Svalbardbudsjettet er lagt om.
- I 2009 ble bevilgningen styrket med 1 mill. kroner for å utbedre sysselmansens bolig.
- Svalbardbudsjettet ble i 2009 også styrket med 1,4 mill. kroner for å videreføre feltinspektørtjenesten i 2009.
- I 2010 ble Svalbardbudsjettet styrket med 10 mill. kroner til henholdsvis Sysselmansens drifts- og transportbudsjett, rehabilitering av sysselmansboligen, samt til Longyearbyen

lokalstyre for å møte utfordringer innen skole- og barnehage sektoren.

- I 2011 ble svalbardbudsjettet styrket med 18,1 mill. kroner, hvorav 11,2 mill. kroner var en rammeoverføring fra Kunnskapsdepartementet i forbindelse med at Longyearbyen Lokalstyre fullt ut overtok det økonomiske ansvaret for barnehagedriften.
- I tillegg kommer satsinger og tiltak på Svalbard på andre departementers budsjettområder.

1.10 Beskyttelse og innvandring

1.10.1 Satsinger og budsjettprofil

Regjeringens hovedmål for kategori 06.90 Beskyttelse og innvandring er en helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk og en effektiv justissektor. Regjeringen vil ha en balansert og kontrollert innvandring, og føre en rettferdig, rettssikker og konsekvent flyktning- og asylpolitikk som bygger på internasjonale konvensjoner og forpliktelser. Utlendingsforvaltningen skal være samordnet, effektiv og serviceorientert, og kunne håndtere store svingninger i antall søknader om opphold. Det er nødvendig med systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikkutvikling og forvaltning.

Regjeringen er opptatt av økt effektivitet, bedre service og samtidig sikre god kvalitet i saksbehandlingen i utlendingsforvaltningen. EFFEKT-programmet, et investeringsprogram for felles IKT-systemløsninger, støtter opp under dette arbeidet og foreslås videreført i 2012.

Utenlandske borgere som søker beskyttelse i Norge, skal få en grundig og individuell behandling av sine søknader. Det er derfor viktig å øke saksbehandlingskapasitet i perioder hvor antall søknader går opp. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen med 14,1 mill. kroner til økt saksbehandlingskapasitet i Utlendingsdirektoratet (UDI).

Regjeringen tar sikte på å innføre ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere med virkning fra 1. juli 2013. Representantordningen vil styrke enslige mindreåriges rettslige stilling. Som et midlertidig tiltak fram til ny representantordning er innført, foreslår Regjeringen å styrke dagens vergeordning med en mill. kroner i 2012.

Oppholdskort for personer som innvilges oppholdstillatelse skal erstatte dagens oppholdsetiketter. Det tas sikte på utstedelse av oppholdskortene innen 20. mai 2012, og Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen til UDI med 14,4

mill. kroner i 2012 til innføring og utstedelse av oppholdskort. Det legges opp til at merutgiftene til utstedelse, samt drift og vedlikehold av systemløsninger skal finansieres ved hjelp av økte gebyrer.

1.10.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

I perioden 2006-2010 er det bl.a. gjennomført følgende satsinger og tiltak:

- Styringsforholdene og samhandlingen mellom departement og direktorat er klargjort og forbedret, bl.a. som følge av granskningen av UDI i 2006.
- Fra våren 2008 iverksatte Regjeringen en rekke innstrammings tiltak for å redusere antall asylsøkere uten behov for beskyttelse, noe som har bidratt til at antall asylsøkere nesten er halvert fra første halvår 2009 til første halvår 2010. Per 1. september 2011 er tallene på nivå med utviklingen i 2010.
- Ny utlendingslov ble vedtatt av Stortinget våren 2008, og ny lov og forskrift trådte i kraft med virkning fra 1. januar 2010.
- Kompensasjonen som gis til vertskommuner for asylmottak er de siste årene økt betydelig.
- Bevilgningen til enslige mindreårige asylsøkere har økt betydelig de siste årene for å kunne gi denne gruppen et tilpasset tilbud.
- I 2009 ble bevilgningen økt med 26,5 mill. kroner til opprettelse av en ny forsterket avdeling for asylsøkere i mottak med behov for tettere oppfølging pga. psykiske problemer m.m. Bemanningen ble også økt ved eksisterende forsterkede avdelinger.

Siste år er det oppnådd følgende resultater:

- Saksbehandlingsskapasiteten i UDI og Utlendingsnemnda (UNE) har økt betydelig, samtidig som det er lagt vekt på å sikre god kvalitet i saksbehandlingen. Siden 2007 har Regjeringen satset på innføring av elektronisk saksbehandling i utlendingsforvaltningen, EFFEKT-programmet. Dette er et sentralt tiltak for å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre brukerservicen.
- Arbeidet med retur og reintegrering har blitt styrket betydelig de siste årene for å øke antall frivillige returer og uttransporteringer med tvang. I 2010 returnerte til sammen 1 444 med assistert frivillig retur, en økning på 425 personer fra 2009. Måltallet for 2011 er 1 700 frivillige assisterte returer. I løpet av første halvår har 900 personer returnert frivillig med IOM, en økning på 42 pst. fra samme periode i 2010.

- Saksbehandlingstiden for asylsaker i UDI har gått betydelig ned det siste året, fra median saksbehandlingstid på 197 dager i 2010 til 107 dager per 31. juli 2011. Saksbehandlingstiden i UDI for de fleste typer oppholdssaker har også gått ned.
- Norge og Russland undertegnet i november 2010 avtalen om grenseboerbevis. Når avtalen trer i kraft, vil trafikken over grensen forenkles for beboerne i grensenære områder på begge sider.
- Norge deltar i EUs samarbeid om Yttergrensefondet fra og med 2010. Yttergrensefondet skal bidra til å styrke og forbedre kontrollen og overvåkingen av de ytre grensene samt det felles visumarbeidet.

Situasjonen på utlendingsfeltet i 2011 er særlig preget av følgende forhold:

- Ut fra folketallet har Norge de siste fem årene hatt høy innvandring, både sammenliknet med tidligere år og sett i en europeisk sammenheng. I 2010 var nettoinnvandringen av utenlandske borgere 42 600, en økning på litt over 4 000 fra 2009, men likevel noe under rekordnivået i 2008. 64 pst. av den totale innvandringen av utenlandske borgere kom fra EU-land. I de to første kvartalene av 2011 har innvandringen fortsatt å øke.
- Det har vært store svingninger i asylsøkertallene de siste årene med 2009 som siste toppår med over 17 200 søkere. Ut fra folketallet har Norge i flere år fått en uforholdsmessig stor andel av asylsøkerne som har kommet til Europa. Antallet søkere i første halvdel av 2011 var omtrent på samme nivå som i tilsvarende periode i 2010. Prognosen er 11 000 søkere i 2011 og 2012.
- De dramatiske hendelsene i Nord-Afrika i 2011 synes så langt ikke å ha hatt særlig betydning for antall asylsøkere i Norge. Det har kommet noe flere søkere fra landene i Nord-Afrika, men tallene er fortsatt små. Sultkatastrofen i landene på Afrikas Horn har ført til at mange fra de hardt rammede områdene flykter, både internt i de berørte landene og til naboland. Det kan få ringvirkninger og på sikt bidra til et økende antall asylsøkere fra regionen.
- Kombinasjonen av konflikter og omveltninger i nærområdet, store økonomiske problemer i flere europeiske stater og innstramminger i innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken, kan føre til økt antall personer som ønsker opphold i Norge.
- Erfaringene viser at antall søknader om opphold og asyl kan variere betydelig på relativt

kort tid. Dette stiller store krav til omstillings- evne, kompetanse og kapasitet i alle deler av utlendingsforvaltningen, både i politiet, uten- rikstjenesten, Utlendingsdirektoratet og Utlen- dingsnemnda. I tillegg stilles det krav til en rekke myndigheter i forbindelse med etable- ring og nedbygging av mottakstilbud, boset- tings- og integreringsarbeid. Styring av og res- sursfordeling til de ulike virksomhetene i utlen- dingsforvaltningen må derfor ses i sammenheng.

For kommende år vil Regjeringen framheve føl- gende hovedutfordringer på de delene av utlen- dingsfeltet som Justisdepartementet har ansvar for:

- Utlendingsforvaltningen har et høyt antall saker til behandling. Innenfor flere sakskategori- er er saksbehandlingstiden for lang med den følge at man har større restanser enn ønskelig. Organisering og arbeidsmetoder i utlendings- forvaltningen må videreutvikles for å sikre rask og korrekt behandling av utlendingssaker og redusere antall ubehandlede saker.
- Det er viktig å verne om asylinstituttet og mot- virke at dette bevisst utnyttes av personer som ikke har behov for beskyttelse. Norsk asylprak- sis skal i hovedtrekk samsvare med praksis i andre sammenlignbare land, og ta hensyn til utviklingen på EU-nivå.
- Et betydelig antall asylsøkere som har fått avslag på sin asylsøknad og andre utlendinger uten lovlig oppholdsgrunnlag, velger å opp- holde seg ulovlig i Norge. Denne situasjonen forsterker behovet for en målrettet utlendings- kontroll og ytterligere effektivisering av retur- arbeidet.

1.11 Terrorangrepene 22. juli 2011

1.11.1 Innledning

Den 22. juli 2011 vil prege Norge som nasjon i lang tid. Åtte mennesker mistet livet i bombeek- splosjonen i regjeringsskvartalet. 69 døde som føl- ge av angrepene på Utøya. Mange mennesker ble skadd og enda flere ble berørt som ofre eller pårø- rende. I tillegg medførte terrorhandlingene bety- delige materielle skader. Regjeringen har under- streket at hat og terror skal møtes med mer demo- krati, mer åpenhet, men aldri naivitet.

Det har i etterkant av angrepene 22. juli vært et stort behov for informasjon både hos berørte enkeltpersoner og media. Justisdepartementet vil med dette gi en foreløpig redegjørelse knyttet til

angrepene som rammet regjeringsskvartalet og Utøya den 22. juli 2011. Formålet med redegjøre- lsen er å gi et bredere beslutningsgrunnlag for Stortingets arbeid med statsbudsjettet 2012 og lovgivers vurdering av eventuelle behov for lov- endringer før 22. juli-kommisjonen har sluttført sitt arbeid, og evalueringene som er igangsatt i Politidirektoratet (POD) og PST er ferdigstilt.

Redegjørelsen er basert på den informasjonen Justisdepartementet har innhentet frem til 21. sep- tember 2011. Det er igangsatt en omfattende etter- forskning. Mange spørsmål om hendelsesforløpet knyttet til angrepene vil først være klarlagt når endelig dom foreligger.

I det følgende vil Justisdepartementet orien- tere kort om angrepene 22. juli, bistand til ofre, pårørende og etterlatte og nasjonale minnemarke- ringer, mandat for kommisjonens uavhengige gjennomgang, rammene for politiets og PSTs eva- luering, terrorberedskaps- og samfunnsikker- hetsarbeidet forut for 22. juli og tiltak som er iverksatt eller under arbeid for styrket samfunns- sikkerhet og terrorberedskap etter angrepene.

1.11.2 Angrepene 22. juli

Fredag 22. juli ca. kl. 15:30 om ettermiddagen ble regjeringsskvartalet i Oslo rammet av en kraftig eksplosjon. Eksplosjonen medførte tap av men- neskeliv, skadede personer og store materielle ødeleggelser. Ca. kl. 17:30 mottok Nordre Buskerud politidistrikt og Oslo politidistrikt meldinger om skyting på Utøya. Mange liv gikk tapt i angre- pet, og en rekke personer ble skadet.

Nordre Buskerud politidistrikt ledet politiets aksjon på Utøya, med bistand fra Oslo politidis- trikt herunder beredskapstroppen. Politidirekto- ratet gav i løpet av kvelden Oslo politidistrikt ansvaret for å koordinere den operative innsatsen i de to berørte politidistriktene. Riksadvokaten besluttet at Oslo politidistrikt skulle ha ansvaret for etterforskningen av begge angrepene.

I angrepene ble det trukket på betydelige res- surser fra Oslo og Nordre Buskerud politidistrik- ter, omliggende politidistrikter, Kripos, UP, flere brannvesen, helsevesen, Sivilforsvaret, Forsvaret, frivillige og andre aktører. Innkalling av mannska- per fra Politireserven ble fortløpende vurdert for bruk i Oslo til bl.a. vakthold, men ut fra utviklin- gen i situasjonen ble det ikke funnet påkrevd på grunn av tilstrekkelig tilgang på andre mannska- per. I tillegg var flere nødmeldingssentraler i Oslo- området (110, 112 og 113) involvert.

Politiet iverksatte bl.a. en omfattende sikring av flere objekter, særskilt avpatruljering og vakt-

hold, samt gjeninnførte kontroll av indre Schengengrense. Det ble også iverksatt lufttrossrestruksjoner over Utøya.

Helse Sør-Øst RHF utløste katastrofealarm med mobilisering av tilgjengelig personell og ressurser i aktuelle helseforetak, og delegerte ansvaret for koordinering til Oslo Universitetssykehus HF. Pasienter ble fordelt til ulike sykehus og legevakt etter type og alvorlighet på skade. Også spesialist- og kommunehelsetjenesten mobiliserte ressurser.

Det var to «Sea-King» redningshelikopter i Oslo om kvelden 22. juli, ett kom fra Rygge og ett fra Ørlandet flystasjon. Et av helikoptrene var plassert i Oslo for å øke luftambulanskapasiteten. Det andre helikoptret fraktet Forsvarets bombegruppe til Oslo og var deretter til disposisjon for politiet.

I akuttfasen prioriterte kommunene etablering og drift av kriseteam og telefonnummer for berørte, kontakt og aktiv oppfølging av de direkte berørte personer og familier. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress deltok aktivt i både Helsedirektoratets og tjenesteapparatets faglige håndtering av katastrofen.

For å unngå forsinkelser i politiets ressurstilførsel fra Forsvaret, da justisministeren oppholdt seg utenfor Oslo, ga justisministeren assisterende departementsråd fullmakt til å akseptere og viderevende alle politiets bistandsanmodninger om operativ og håndhevelsesbistand til Forsvarsdepartementet. Forsvaret gav en betydelig bistand til politiet gjennom omfattende styrker til objektsikring (vakthold rundt bl.a. Regjeringskvartalet, Stortinget og Slottet), helikopterstøtte, eksplosiv ryddetjeneste, samt bistod med materiell og utstyr. I tillegg hevet Forsvaret sin beredskap for å kunne understøtte politiet ytterligere ved behov, bl.a. ved Forsvarets spesialkommando.

Regjeringens kriseråd ble sammenkalt tidlig på ettermiddagen. Kriserådet skal ikke ha ansvaret for operativ ledelse, men overordnet strategisk koordinering samt frembringe bekreftet informasjon til Regjeringen. Regjeringens kriseråd avholdt to møter utover kvelden, og statsministeren og ansvarlige statsråder ble holdt orientert om utviklingen.

Under håndteringen av angrepene 22. juli inntok Justisdepartementet rollen som lederdepartement, og Regjeringens krisestøtteenhet (KSE) understøttet arbeidet. KSE har mobile løsninger og infrastruktur som gjør det mulig å operere fra flere steder. KSE har øvet på å ivareta sin funksjon bl.a. i Forsvarsdepartementet, og enheten flyttet raskt inn i lokaler i Forsvarsdepartementet etter

eksplosjonen i regjeringskvartalet. KSE har siden vært kontinuerlig operativ fra lokalene i Forsvarsdepartementet, men vil etter hvert flytte inn i Justisdepartementets midlertidige lokaler i Nydalen.

Nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid

Det overordnede prinsippet som ligger til grunn for alt nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid er prinsippet om ansvar, nærhet og likhet.

Ansvarsprinsippet innebærer at den etat som har ansvar for et fagområde i en normalsituasjon, også har ansvaret for å håndtere ekstraordinære hendelser på området.

Likhetsprinsippet betyr at den organisasjon man opererer med til daglig skal være mest mulig lik den organisasjon man har under kriser.

Nærhetsprinsippet innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på et lavest mulig nivå.

I en krisesituasjon er det etablert en ordning hvor det utpekes et lederdepartement som bl. a. har ansvaret for å utarbeide overordnede situasjonsrapporter, identifisere og vurdere behov for tiltak på strategisk nivå, påse at nødvendige tiltak innenfor eget ansvarsområde blir iverksatt, og ivareta nødvendig koordinering med andre departementer og etater og sørge for at det blir gitt koordinert informasjon til media og befolkningen.

I mindre alvorlige krisesituasjoner vil samordningen mellom departementene kunne ivaretas av lederdepartementet alene. I mer komplekse krisesituasjoner er det imidlertid behov for styrket koordinering mellom departementene. I slike situasjoner trer Regjeringens kriseråd i funksjon.

Regjeringens kriseråd består av følgende faste medlemmer; regjeringråden ved Statsministerens kontor, departementsråden i Justisdepartementet, departementsråden i Forsvarsdepartementet, departementsråden i Helse- og omsorgsdepartementet og utenriksråden i Utenriksdepartementet.

Krisestøtteenheten (KSE) skal bidra med støttefunksjoner til lederdepartementet og Regjeringens kriseråd.

Bistand til pårørende og etterlatte, og nasjonale minnemarkeringer

I Oslo ble det opprettet et pårørendesenter på Stovner politistasjon 22. juli. Dette ble senere avvirket og flyttet til Ullevål sykehus og Rikshospitalet. På kvelden 22. juli ble det også opprettet et pårørendesenter på Sundvollen hotell under ledelse av Nordre Buskerud politidistrikt med bistand fra UP, Kripas, helsefaglig og annet perso-

nell. Det ble også opprettet et nasjonalt telefonnummer for pårørende.

Stortinget arrangerte en minnesamling den 1. august. I samråd med de politiske partiene på Stortinget besluttet regjeringen å arrangere en nasjonal minneseremoni søndag 21. august 2011. Kulturdepartementet hadde hovedansvaret for denne seremonien. I tillegg er det gjennomført flere arrangementer på Utøya for både etterlatte, overlevende og pårørende etter tragedien 22. juli. Arrangementene knyttet til Utøya ble planlagt og gjennomført under ledelse av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Arrangementene for de etterlatte og pårørende ble gjennomført i godt samarbeid mellom alle aktører på tvers av sektorer og mellom det offentlige, frivillige og næringslivet. Ca. 500 personer deltok direkte i planleggingen og gjennomføringen.

Foruten DSB og politiet, var ansatte fra helsesektoren, Sivilforsvaret, Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Forsvaret, Redningsselskapet og Arbeiderpartiet involvert i arbeidet med arrangementene. I tillegg deltok et stort antall personer fra lokale myndigheter, lokalt næringsliv og privatpersoner i arbeidet.

Det ble gjennomført en minnemarkering for ansatte ved regjeringskvartalet 8. august, og det ble også gjennomført en samling for de etterlatte og berørte i regjeringskvartalet lørdag 20. august. Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet hadde ansvaret for dette.

Helsepersonell var til stede under samtlige arrangementer.

Regjeringen besluttet at staten skulle gi et tilskudd til dekning av utgifter i forbindelse med gravferd og minnesamvær for terrorofrene. Det ble utbetalt 100 000 kroner til hver familie til dekning av gravferd og minnesamvær. Regjeringen har også tatt initiativ til en midlertidig tilskuddsordning som på en rask måte skal dekke reise- og oppholdsutgifter som pårørende og etterlatte har hatt som en direkte følge av terrorhandlingene 22. juli 2011.

22. juli-kommisjonen

I samråd med de politiske partiene på Stortinget, oppnevnte Regjeringen ved kongelig resolusjon 12. august 2011 en kommisjon for å gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya den 22. juli 2011 (22. juli-kommisjonen).

Kommisjonen er gitt følgende oppgave:

«Hensikten med kommisjonens arbeid er å foreta en gjennomgang og evaluering for å trekke

lærdom fra hendelsene med sikte på at det norske samfunnet skal kunne stå best mulig rustet til å avverge og møte eventuelle fremtidige angrep, samtidig som en tar vare på sentrale verdier i det norske samfunnet som åpenhet og demokrati.

Kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved hendelsesforløpet og kan foreta de undersøkelser den mener er nødvendige. Det inngår ikke i kommisjonens arbeid å ta stilling til straffansvar eller annet rettslig ansvar i forbindelse med hendelsene, ei heller å vurdere politiets og påtalemyndighetenes etterforskning av anslagene. Det inngår heller ikke i kommisjonens arbeid å anslå det økonomiske omfanget av skader eller tap som følge av hendelsene.

På denne bakgrunn bes kommisjonen om å se nærmere på samfunnets og myndighetenes evne til:

- å avdekke planer om og avverge angrep
- å beskytte seg mot og redusere konsekvensene av angrep
- å håndtere situasjonen under og etter slike hendelser, herunder ivaretagelse av skadede og pårørende. Kommisjonen bes også se hen til at mange av de berørte var unge.

Kommisjonen skal fremme forslag om de tiltak den mener er nødvendige for å få en bedre fremtidig beredskap. Kommisjonen står fritt til å vurdere andre forhold og tiltak som gjennomgangen viser at det er behov for. De økonomiske og administrative konsekvensene av tiltak skal, så langt det er hensiktsmessig og mulig innenfor tidsfristen for kommisjonens arbeid, utredes i samsvar med reglene i utredningsinstruksen.

Kommisjonen kan innhente opplysninger fra ulike kilder, herunder tjenestemenn i departementene, politiet, helsevesen, brannvesen, direktorater mv.

Det forutsettes at kommisjonen tar i mot synspunkter fra alle pårørende som ønsker det. Tilsvarende gjelder synspunkter fra andre personer som direkte ble berørt av hendelsene. Kommisjonen kan innhente ekstern kompetanse til bruk for kommisjonens arbeid.

Kommisjonen gis frist til 10. august 2012. Kommisjonen kan anmode om utsatt frist dersom dette er ønskelig av hensyn til kommisjonens arbeid, for eksempel dersom det er hensiktsmessig å avvente domsavsigelse fra førsteinstans behandling av rettssak mot gjerningsmannen eller resultatet av andre evalueringer eller undersøkelser før den avgir sin rapport. Kommisjonen kan avgi delutredninger før den avgir sin endelige rapport.

Kommisjonen skal være uavhengig av regjeringen (Kongen i statsråd) og Statsministerens kontor i sitt arbeid. Kommisjonen skal avgi rapport til statsministeren.»

Politiets evalueringer

Politidirektoratets evaluering

Politidirektøren har besluttet å gjennomføre en omfattende evaluering av politiets håndtering av angrepene 22. juli i regjeringskvartalet og på Utøya. Det vises til mandat fra politidirektøren av 18. august 2011¹ om «formål, mandat og øvrige rammer for evaluering av politiets innsats». Evalueringsarbeidet er gitt følgende mandat:

Oppdraget er å evaluere politiets håndtering som følge av handlingene i Oslo og på Utøya, og derigjennom vurdere politiets kapasitet og kompetanse til å håndtere alvorlige, omfattende og komplekse hendelser. Det skal utarbeides en evalueringsrapport med anbefalinger om tiltak som kan bidra til å styrke politiets innsatsevne. De sentrale spørsmålene i evalueringen vil være knyttet til:

I a) Varsling og situasjonsrapportering

- alle nivå internt, og eksternt
- intern informasjon til ikke-involverte egne ansatte
- læringspunkter

I b) Organisering, planverk, ledelse og samordning

- organisering i politidistrikt og særorgan på alle nivå; strategisk, operasjonelt og taktisk, og i Politidirektoratet på strategisk og operasjonelt nivå mhht. linje/stab/linje, samt rådgivere og liaisoner mellom politienheter på taktisk nivå (politidistrikt og særorgan) og operasjonelt nivå (Politidirektoratet)
- mellom politiet og eksterne beredskapsaktører (på alle nivå)
- mellom politiet og frivillige
- kapasitet (personell og materiell) og kompetanse blant egne, andre egne og underlagte innsatsstyrker
- responstid for egne, andre egne og underlagte innsatsstyrker
- samband og informasjonssikkerhet, herunder nødnett versus analogt samband og skjermingsverdig og annen taushetsbelagt informasjon
- notoritet

- HMS: Personalomsorg på alle nivået og sikkerhet på taktisk nivå i gjennomføringsfasen for politiets innsatspersonell, samvirkende beredskapsaktørers personell samt frivillige
  - læringspunkter
- II) Evakuerte og pårørende
- organisering og ledelse i politidistrikt, særorgan og Politidirektoratet av disse funksjonene
  - gjennomføring med registrering og informasjon i tilknytning til pårørendetelefon, pårørendesenter, pårørendevarsling, pårørendekoordinator og pårørendekontakter
  - samvirke og samordning i pårørendesenter og i pårørendes og andre berørtes hjemkommuner
  - HMS: Personalomsorg på alle nivåer og sikkerhet på taktisk nivå i gjennomføringsfasen (politiets innsatspersonell, samvirkende beredskapsaktørers personell samt frivillige)
  - læringspunkter
- III) Informasjon og mediehandtering i politidistrikt, særorgan og Politidirektoratet
- tilgjengelighet
  - budskap
  - medieanalyse
  - ansvar
  - samordning
  - bistand
  - HMS
  - læringspunkter

Evalueringsarbeidet ble påbegynt i uke 35 i 2011. Endelig rapport skal foreligge i uke 9 i 2012.

Politiets sikkerhetstjenestes (PST) evaluering

Sjef PST har besluttet å gjennomføre evaluering av PSTs arbeid både før og etter 22. juli 2011 og har opprettet to arbeidsgrupper til dette arbeidet.

Den ene evalueringsgruppa skal klarlegge hvorfor PST ikke var i stand til å avverge terroraksjonen 22. juli og foreta en foreløpig vurdering av om PST innenfor dagens rammer kunne gjort noe annerledes forut for terroraksjonen. Det vil være spesielt fokus på hva PST har gjort, hvorfor PST har håndtert saken slik, og hvorvidt noe kunne ha vært gjort annerledes.

Dette vil blant annet innebære en gjennomgang og vurdering av:

- a. PSTs håndtering av «Project Global Shield»
- b. Styringsdokumenter

¹ https://www.politi.no/Nyhet_10469.xhtml

- c. Beslutningsprosessene vedrørende prioriteringer
- d. Arbeidsprosesser
- e. Informasjonsflyten i analysesammenheng.

Den andre evalueringsgruppa skal kartlegge hvordan terroraksjonen 22. juli og tiden etterpå ble håndtert i PST og foreslå tiltak til forbedringer for å sikre en best mulig ivaretagelse av den totale beredskapen ved eventuelle nye hendelser.

Evalueringen skal ha fokus på PSTs rolle i en krisesituasjon, herunder hvilke planverk som foreligger og om det ble handlet i tråd med planverket. Områder som vil kunne omfattes av evalueringen er varslingsrutiner, beredskapsorganiseringen, trusselvurderingene, livvaktjenesten og mediehåndteringen.

Denne evalueringen planlegges slutført medio februar 2012.

1.11.3 Styrket samfunnssikkerhet og terrorberedskap etter 11. september 2001

Innledning

Regjeringen har som en av sine viktige oppgaver å bekjempe alle trusler mot vårt demokrati og sikre befolkningens trygghet. PST og det øvrige politiet er sentrale aktører for å sikre nasjonens og befolkningens sikkerhet.

Regjeringen har en klar forventning om at politiet, herunder PST, utfører sine oppgaver effektivt, og med høykvalitet. Det vesentligste for disse etater er å avverge at det utføres terrorhandlinger på norsk jord. Det gjelder særlig for sikkerhetstjenesten som har dette som sin høyeste prioriterte oppgave. Regjeringen er opptatt av å ha en sikkerhetstjeneste og et politi som jobber målrettet med å forebygge og avverge av terror på norsk jord. Kampen mot terror er en kontinuerlig prosess.

Bevilgninger til sikkerhetstiltak 2001-2005

Etter terroraksjonene i USA 11. september 2001 ble bevilgningene til sikkerhetstiltak økt betydelig. I 2001 og 2002 ble det samlet gitt tilleggsbevilgninger under Justisdepartementets budsjett på i overkant av 300 mill. kroner, derav om lag 160 mill. kroner til politiet til ulike sikkerhetstiltak knyttet til livvakt, ambassadevakt, utstyrsanskaffelser m.m., jf. St.prp. nr. 7 (2001-2002), St.prp. nr. 1 (2001-2002) tillegg nr. 4 og St.prp. nr. 54 (2001-2002). Ut fra en ny vurdering av situasjonen ble det i 2003 gitt en tilleggsbevilgning på

ytterligere 85 mill. kroner til sikkerhetstiltak, St.prp. nr. 83 (2002-2003) og i 2005 ble det gitt tilleggsbevilgninger på om lag 50 mill. kroner, jf. St.prp. nr. 76 (2004-2005) og St.prp. nr. 65 (2004-2005).

Sårbarhetsutvalget

Sårbarhetsutvalget avleverte sin rapport i 2000 (NOU 2000: 24 *Et sårbart samfunn*) som ble behandlet i St. meld. nr. 17 (2001-2002) *Samfunnssikkerhet - Veien til et mindre sårbart samfunn*, jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003). Et av de mest sentrale forslagene til Sårbarhetsutvalget var en bedre samordning av samfunnets sikkerhets- og beredskapsfunksjoner, herunder å etablere et eget sikkerhetsdepartement. Sårbarhetsutvalgets rapport ble fulgt opp bl.a. ved ytterligere å styrke denne rollen, herunder ved organisatoriske endringer. De viktigste funksjoner som utvalget foreslo lagt til et eget sikkerhetsdepartement, er i dag samlet i Justisdepartementet. Justisdepartementet er tillagt et samordnings- og tilsynsansvar for samfunnssikkerhet ihht. kgl.res. 3. november 2000.

Sårbarhetsutvalgets rapport ble fulgt opp ved flere tiltak for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) ble etablert i 2003. Videre ble Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) tillagt en faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet. Regjeringen etablerte Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) i 2007.

Ved opprettelsen av Politidirektoratet 1. januar 2001 ble den faglige og administrative ledelse av politiet styrket. Politidirektoratet skal imidlertid bare i helt spesielle situasjoner gripe inn i operativ virksomhet. Dette kan for eksempel gjelde i saker av vesentlig nasjonal betydning, eller hvor det er helt nødvendig av hensyn til gjennomføringen av en politioperasjon. Slik inngripen kan skje ved at politidirektøren enten bruker sin instruksjonsmyndighet, selv overtar ansvaret for politioperasjonen, eller overlater ansvaret for denne til en annen politimester eller til sjefen for et særorgan.

Ved Politireform 2000 ble antall politidistrikter redusert fra 54 til 27 med virkning fra 1. januar 2002. Ett av målene med politireformen var å få mer robuste politidistrikter som skulle gjøres i stand til å håndtere større saker og hendelser. Videre ble det som en del av politireformen etablert operasjonssentraler i alle politidistriktene. Dette innebærer at alle politidistriktene har en døgnoperativ tjenesteenhet som kan motta henvendelser fra publikum og styre den operative tje-

nesten i politidistriktet. Politireformen innebar at alle politidistriktene har UEH-enheter (utrykningsenheter) med minimum et lag. Dette er personell som gjennomgår ytterligere opplæring i å håndtere skarpe oppdrag med våpen. For å sikre at politipersonell som skal delta i operativ virksomhet, herunder væpnede oppdrag, har nødvendig kompetanse, blir det gjennomført årlig 40 timers opplæring med etterfølgende godkjenningsprosedyre.

PST - budsjett

Skiftende regjeringer har styrket PST både økonomisk- og bemanningsmessig for å kunne håndtere mer komplekse saksforhold bl.a. knyttet til terror.

Bevilgningen til PST er, siden Regjeringen Stoltenberg II tiltrådte i 2005, nominelt økt med 61

pst., fra 240 mill. kroner i 2005 til 386 mill. kroner i 2011. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble PST styrket med 25 mill. kroner, og i revidert nasjonalbudsjett 2010 med 20 mill. kroner. I revidert nasjonalbudsjett 2011 ble PST styrket med 5,3 mill. kroner til bl.a. økt etterforskning og spaningskapasitet samt til nødvendige investeringer. I tillegg foreslår regjeringen å øke bevilgningen til PST med 21,9 mill. kroner i 2011 som en direkte oppfølging av angrepet 22. juli, jf. egen proposisjon som er fremmet med forslag om økte bevilgninger i 2011 til å håndtere de umiddelbare konsekvensene av angrepene I budsjettforslaget for 2012 foreslås det å styrke PST med 46,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2011.

De økte bevilgningene er bl.a. anvendt til kontraterrorarbeidet, anskaffelse av nødvendig utstyr samt til opprettelse av flere årsverk til livvakt-tjenesten.

Budsjettår	Oppr. tildeling	RNB+annet*	Totalt	Endring	Endring i %
2005	230,5	9,0	239,5		
2006	250,3	1,0	251,3	11,8	5 %
2007	260,5	11,0	271,5	20,3	8 %
2008	276,5	10,0	286,5	15,0	6 %
2009	317,9	25,0	342,9	56,4	20 %
2010	353,1	20,0	373,1	30,2	9 %
2011	380,6	5,3	385,9	12,8	3 %
2012**	427,0		427,0	41,1	11 %
Endring 2005-2012				187,5	78 %

* I tillegg til overføringer

** Forslag

Terrorlovgivning og etterforskningsmetoder

Gjennom det siste tiåret har vi sett en utvikling innen terrorlovgivningen. Før 2001 var det ingen straffebestemmelser som direkte rettet seg mot terrorisme. Bakgrunnen var at man anså norsk straffelovgivning for allerede å inneholde konkrete straffebud som rammet alle de typer av handlinger som terrorister kan tenkes å utføre, som drap, kidnapping eller fremsettelse av trusler. Vi hadde også straffebestemmelser som rammet allmennfaglige forbrytelser, som å volde ulykker.

I kjølvannet av terrorangrepet mot USA 11. september 2001 ble det raskt utarbeidet en provisorisk anordning som inneholdt regler om finan-

siering av terrorhandlinger samt frysing av formuesgoder med tilknytning til terrorhandlinger. I årene etter ble det vedtatt ulike endringer i både straffeloven og straffeprosessloven som tok sikte på å ramme ulike sider ved terrorisme. Den typiske situasjonen en hele tiden hadde for øyet var terrorisme utført ved et samarbeid mellom flere involverte aktører, noe bl.a. endringen som kriminaliserte inngåelse av terrorforbund viser (strl.1902 § 142 a c Ot. prp. nr. 61 (2001-2002) og Innst. O. nr. 70 (2001-2002)). Også endringer i reglene i straffeprosessloven om romavlytting og identifisering av kommunikasjonsanlegg (strpl. § 216 m og § 216 d.2.ledd bokstav c, se Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) og Innst. O. nr. 113 (2004-2005)) viser at en fokuserte på å ramme planleg-

ging og utførelse av handlinger i et samarbeid mellom gjerningspersonene.

Flere lovendringer i denne perioden ble også vedtatt for å oppfylle Norges internasjonale forpliktelser. Selv om graden av nykriminalisering på dette grunnlaget var beskjedent, hadde likevel mer spesialiserte og eksplisitte straffebestemmelser den fordel at de i større grad synliggjorde straffansvaret for terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger.

Terrorbestemmelsene i straffeloven 1902 ble i det vesentlige videreført i straffeloven 2005 da terrorkapitlet ble vedtatt i 2008. På enkelte punkter ble straffansvaret utvidet i 2005-loven, særlig ved at det som ledd i gjennomføringen av en Europarådskonvensjon ble innført forbud mot oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger (strl. 2005 § 136, c Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) og Innst. O nr. 29 (2007-2008)). Tilsvarende endringer ble vedtatt i 2008 i straffeloven 1902, slik at de to lovene ble sammenfallende også på dette punktet (strl. 1902 § 147 c, se Ot.prp. nr. 79 (2007-2008) og Innst. O. nr. 15 (2008-2009)). Tilbake står særlig to forskjeller: Definisjonen av terrorhandling er noe snevrere i straffeloven 2005 enn i straffeloven 1902, ved at det stilles strengere subjektive vilkår. På den annen side er den øvre strafferammen for grove terrorhandlinger fengsel inntil 30 år i 2005-loven, mens den er fengsel inntil 21 år i 1902-loven (som ikke skiller mellom terrorhandlinger og grove terrorhandlinger). Tredveårsgrensen er ikke inntatt i 1902-loven, og blir først gjeldende når den nye straffeloven settes i kraft.

Justisdepartementet arbeider med å følge opp Metodekontrollutvalgets utredning NOU 2009:15 *Skjult informasjon - åpen kontroll* som omhandler politiets etterforskningsmetoder og behandling av informasjon i straffesaker. Det er viktig å komme frem til løsninger som balanserer samfunnets behov for å avverge og avdekke kriminalitet på en effektiv måte med hensynet til borgernes rettssikkerhet og personvern.

Departementet har dessuten i noe tid arbeidet med et høringsnotat som tar opp spørsmålet om en ytterligere kriminalisering av handlinger som kan være forberedelse til terrorhandlinger. Lovendringer på terrorlovgivningens område har hittil hovedsakelig hatt for øye handlinger med flere involvert og hvor den typiske forberedelsen skjer i et samarbeid mellom disse. Handlingen 22. juli 2011 aktualiserer spørsmålet om hvorvidt eksisterende lovgivning i tilstrekkelig grad rammer forberedelseshandlinger når det bare er én gjerningsperson inne i bildet, såkalt soloterrorisme. Per i dag er det ikke mulig å si når høringsnotatet

vil bli lagt frem. Departementet vil bruke den tiden som kreves for å gå dypt inn i de dilemmaer en slik nykriminalisering reiser.

Stortinget har vedtatt at datalagringsdirektivet skal gjennomføres i norsk rett, jf. Prop. 49 L (2010-2011), jf. Innst. 275 L (2020-2011). Lovendringene skal tre i kraft innen 1. juli 2012. Data er et avgjørende verktøy for at politiet skal kunne forbygge og bekjempe alvorlig kriminalitet som terror. Endringene i ekomloven innebærer at teletilbyderne pålegges å lagre kommunikasjonsdata i seks måneder. Endringene i straffeprosessloven regulerer nærmere vilkårene for at politiet skal kunne benytte data i etterforskning av straffesaker. Utlevering av trafikkdata kan bare skje etter beslutning fra retten. Hovedvilkåret for at politiet skal gis tilgang, er at det foreligger skjellig grunn til mistanke om et straffbart forhold som kan medføre fire års fengsel eller mer. Det kreves dessuten at data antas å ha vesentlig betydning for etterforskningen.

PST har etablert en særskilt Åpne kilder-enhet (open source intelligence) som ledd i sin informasjonsinnhenting. Regjeringen vil øke innsatsen på dette området og foreslår derfor å bevilge 20 mill. kroner til dette arbeidet i 2012. PST kan behandle opplysninger som det tilligger tjenesten å utføre, jf. politiloven kapittel III A. Slike opplysninger kan behandles inntil de har vært undergitt kontroll som sikrer at det er et legalt registreringsgrunnlag for opplysningen. Opplysningen skal deretter slettes hvis det ikke er rettslig grunnlag for å registrere disse for videre oppfølging.

Samarbeid mellom politi, sikkerhetstjenester og andre aktører

PST er helt avhengig av et nært og tillitsfullt samarbeid med andre aktører - både nasjonalt og internasjonalt - for å lykkes. Nasjonalt er det et nært samarbeid og informasjonsutveksling med det øvrige politi. Samarbeid og informasjonsutveksling med andre nasjonale aktører, som for eksempel Nasjonal sikkerhetsmyndighet, utlendingsmyndighetene og tollmyndighetene, er også av avgjørende betydning. For å styrke PSTs internasjonale arbeid ble det i 2010 opprettet en stilling som spesialutsending for PST i Brussel. Stillingen inngår i personalet ved ambassaden i Brussel, men er faglig underlagt sjef PST. Hovedoppgavene er knyttet til kontakt med samarbeidende lands spesialutsendinger, samt å følge pågående arbeid i EU på PSTs arbeidsområder.

I januar 2008 ble det opprettet et særskilt samarbeid mellom PST og Etterretningstjenesten,

gjennom etableringen av en felles analyseenhet. I tillegg er det daglig kontakt og et nært samarbeid mellom PST og Etterretningstjenesten.

Bevilgninger knyttet til det øvrige politiet

Regjeringen har styrket politiets og påtalemyndighetens budsjetter. Bevilgningen (inkludert PST) har økt fra omlag 8,2 mrd. kroner i saldert budsjett 2005 til omlag 12,2 mrd. kroner i saldert budsjett 2011, en nominell økning på om lag 4 milliarder kroner (48, 8 pst). Oslo politidistrikt, som har ledet det operative- og etterforskningsmessige knyttet til angrepene ved Regjeringskvartalet og Utøya 22. juli, har fra 2005 til 2011 fått økt sitt budsjett fra 1,4 mrd. kroner til 1,9 mrd. kroner, det vil si en nominell økning på ca. 500 mill. kroner.

En av de største utfordringene i justissektoren de senere årene har vært å øke bemanningen i politi- og lensmannsetaten. Politidirektoratet har på oppdrag fra Justisdepartementet utredet politiets bemannings- og kompetansebehov fram mot år 2020. Regjeringen har i de siste års budsjettforslag lagt opp til en vesentlig styrking av politibemanningen ved å øke opptakene til Politihøgskolen, legge til rette for ansettelse av nyutdanna og øke antallet sivile stillinger i etaten, i tråd med anbefalingene i bemanningsrapporten *Politiet mot 2020*. Opptaket til Politihøgskolen (PHS) er siden 2006 doblet fra 360 til 720 studenter i 2010 og 2011, bl.a. ved å etablere politiutdanning i Kongsvinger og i Stavern. I perioden 2006-2011 blir det tatt opp 1 608 flere politistudenter ved PHS enn i perioden 2000-2005. Sammen med en betydelig styrking av antallet sivile stillinger i etaten, og særavtale om nye arbeidstidsbestemmelser i 2009, er den samlede politikraften styrket. Tall fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet viser at det per 1. mars 2011 var 1689 flere årsverk (politiutdannede + påtalemyndighet + sivile) i politi og påtalemyndigheten enn da regjeringen tiltrådte høsten 2005. Det har også skjedd en betydelig styrking av politikraften ved at sivilt personell har overtatt oppgaver som tidligere ble utført av politiutdannet personell.

Oslo politidistrikts beredskapstropp er et nasjonalt bistandsorgan. I tillegg til å bistå politidistriktene direkte ved konkrete aksjoner, bistår enheten politidistriktene med polititaktiske råd både på operasjonelt og strategisk nivå. Når beredskapstroppen utfører bistandsoppdrag utenfor Oslo politidistrikt er troppen underlagt den stedlige politimesteren. Beredskapstroppen er styrket med 20 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2011 for å anskaffe utstyr til beredskap-

stroppen. Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner i 2012 for ytterligere utstyrsanskaffelser.

I 2007 utgav Politidirektoratet *Politiets beredskapssystem del 1 (PBS I)* som senere er revidert og utgitt i ny form 1. juli 2011.

Politihøgskolens utdanningstilbud innenfor sivil krisehåndtering

Politihøgskolen har en rekke utdanningstilbud på flere nivå innenfor området sivil krisehåndtering.

Stabskurs har vært avholdt for 11 politidistrikt siden 2008. På disse kursene møter politimesteren med sin operative stab. Redningsledelsen deltar på deler av kurset og på øvelser. Politihøgskolen tilbyr årlig studier for operasjonsledere og innsatsledere med plass til 24 studenter på hvert kurs. Det tilbys annet hvert år studie i beredskapsplanlegging med 24 studieplasser.

Politihøgskolen har grunnkurs for krise- og gisselforhandlere, sist gjennomført i 2006. Det gjennomføres årlige repetisjonskurs. Annet hvert år tilbys grunnkurs i bekjempelse av terrorhandlinger og kurs i livvaktjeneste tilpasset de behov som finnes for innsatspersonell² i kategori 1 og 2 ved Oslo politidistrikt og PST. Årlig avvikles to kurs med 72 kursplasser for innsatspersonell i kategori 3 som skal inn i politidistriktenes Utrykningsenheter (UEH).

Politihøgskolen leder nasjonal politioperativ referansegruppe. Denne gruppen utarbeider program (fagplan) for årlig trening av innsatspersonell i politidistriktene. Politihøgskolen planlegger å tilby studier i strategisk analyse og strategisk kriseledelse.

Politiets øvelser mv.

Fra 2007 har Politidirektoratet gjennomført en større samvirkeøvelse hvert år (øvelse TYR) for å styrke politidistriktenes evne til krisehåndtering med øvingsmål redningstjeneste, naturkatastrofer og organisert kriminalitet/terror mv.

I mai 2011 iverksatte Politidirektoratet arbeid med en risiko og sårbarhetsanalyse for å kartlegge politiets innsatsevne for å håndtere ulike hendelser og situasjoner. Politiets evalueringsrapport om angrepene 22. juli vil sammen med 22.

² Se PBS 1 (POD 2011) pkr. 4.2.1. Innsatspersonell. Kat. 1. – Beredskapstroppen Kat. 2. Livvakter ved PST og Oslo politidistrikt, DKP, Kat. 3. – UEH, Kat. 4. – Andre tj.personer med våpengodkjenning, Kat. 5. – Tj.personer med tilpasset opplæring (uten våpengodkjenning).

juli-kommisjonens rapport vil være viktig bidrag til denne analysen.

Som et hjelpemiddel for offentlige og private virksomheter, la Politidirektoratet, PST og Nasjonal sikkerhetsmyndighet høsten 2010 frem veilederen *Sikkerhets- og beredskapstiltak mot terrorhandlinger*. Veilederen fokuserer på sikkerhetsplanlegging mot terrorhandlinger, men rådene som gis vil også være til nytte i arbeidet med å forebygge annen kriminalitet og sikkerhetstruende virksomhet. Anbefalingene i veilederen bygger på erfaringer og praksis nasjonalt og internasjonalt.

Som en oppfølging av *Øvelse Oslo 2006* etablerte Politidirektoratet i samarbeid med Forsvaret i 2007 en fast liaison fra Forsvaret til Politidirektoratet. 1. januar 2011 etablerte Politidirektoratet en med politiliasjon ved Forsvarets operative hovedkvarter (FOH).

1.11.4 Styrket arbeid med samfunnssikkerhet

Innledning

Justisdepartementet er tillagt en samordningsrolle for å sikre en helhetlig og koordinert beredskap. Stortinget har behandlet tre stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet og beredskap siden 2002: St.meld. nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet. Samvirke og samordning*, jf. Innst. S nr. 85 (2008-2009), St.meld. nr. 39 (2003-2004) *Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid*, jf. Innst. S nr. 49 (2004-2005) og St.meld. nr. 17 (2001–2002) *Samfunnssikkerhet. Veien til et mindre sårbart samfunn*, jf. Innst. S nr. 9 (2002-2003). Med dette har departementet fulgt opp forsvars- og justiskomiteens merknad, jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002) og Innst. S nr. 9 (2002–2003), om parallell behandling av langtidsplaner for militært forsvar og sivil beredskap. Gjennom en slik parallell behandling sikres en god balanse mellom militær og sivil beredskap.

Stortinget har også behandlet St.meld. nr. 35 (2008-2009) *Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver*, jf. Innst. 153 S (2009-2010) samt St.meld. nr. 37 (2004-2005) *Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering*, jf. Innst. S nr. 265 (2004-2005).

Tiltak

Som oppfølging av St.meld. nr. 37 (2004-2005), ble den sentrale krisehåndteringen styrket ved presisering og klargjøring av ansvaret for krisestyring i lederdepartementet, styrket krisekoordinering

gjennom opprettelsen av Regjeringens kriseråd (RKR) og etablering av Krisestøtteenheten (KSE). KSE skal bidra med støttefunksjoner til lederdepartementet og RKR i deres krisehåndtering. RKR skal ivareta og sikre en overordnet strategisk koordinering, samt frembringe bekreftet informasjon til Regjeringen.

Som ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S nr. 85 (2008-2009) har Justisdepartementet igangsatt arbeidet med tilpassing og omstilling av sivilforsvaret. Behovet for å investere i nytt utstyr i sivilforsvaret er bl.a. aktualisert gjennom angrepene 22. juli. Regjeringen har i egen proposisjon foreslått å øke bevilgningen til investeringer i sivilforsvarsmateriell med 30 mill. kroner i 2011. Styrkingen skal særlig gå til innsatsbekledning, men også til utstyr som øker mobiliteten og tilstedeværelsen i distriktene og bedrer evnen til å håndtere store hendelser.

Redningshelikopter

Regjeringen fremmet for Stortinget i juni 2011 Prop. 146 S (2010-2011) Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020. Regjeringen foreslår i proposisjonen å gå til anskaffelse av inntil 16 nye, moderne allværs-, søk- og redningshelikoptre i 10-20 tonns klassen til Fastlands-Norge. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser er foreslått til 16,8 mrd. kroner. Redningsambisjonen for de nye helikoptrene er å kunne redde 20 mennesker innen for en radius på 150 nm fra grunnlinjen. Anskaffelsen innebærer en betydelig investering i redning og beredskap i Norge og vil på vesentlige områder forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som søk, redning, luftambulans og andre viktige oppgaver. Helikoptrene skal anskaffes som flerbrukshelikoptre, som også skal kunne gi bistand til politiet.

Sivile øvelser

I 2006 ble *Øvelse Oslo* gjennomført i form av fullskalaøvelse hvor scenario var bygget opp rundt terrorhandlinger i hovedstaden. *Øvelse Oslo* involverte operativt, strategisk og politisk nivå.

Nylig ble *Øvelse SkagEX11* gjennomført som en fullskalaøvelse, der scenariet var en skipsulykke med påfølgende oljekatastrofe. For å sikre en helhetlig og systematisk tilnærming til øvelser, har Justisdepartementet gitt DSB i oppdrag å utarbeide en nasjonal rammeplan for sivile nasjonale øvelser. Neste rammeplan skal dekke perioden 2012-2016. DSB utarbeider årlige nasjonale

øvingskalendere som viser en oversikt over planlagte og avholdte øvelser. Øvingskalenderen er internettbasert og er bygget på opplysninger innsendt fra kommunalt, regionalt og sentralt nivå, samt aktuelle aktører. Departementene forventes å delta i eller arrangere jevnlige og tilpassede øvelser, herunder øvelse CMX (NATO-Øvelsen Crisis Management Exercise), øvelse SNÖ (Sivil Nasjonal Øvelse) og øvelse Barents Rescue.

Erfaringer fra Justisdepartementets tilsyn med departementene i sivil sektor viser at øvelser er et viktig bidrag til vår krisehåndteringsevne. Justisdepartementet ønsker også fremover å gi sivile øvelser høy oppmerksomhet. Øvelsene kan gjennomføres i forskjellige formater hvor bl.a. øvingsformål er styrende for valg av form. Øvelsene skal legge til grunn nasjonale risiko- og sårbarhetsvurderinger som er i tråd med det risikobildet som fremgikk i St.meld. nr. 22 (2007-2008) og det nasjonale risikobildet som DSB la frem i 2011, jf. *Nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport 2011*.

Nødnett

Justisdepartementet har det overordnede ansvaret for etableringen av et nytt digitalt radiosamband til nød- og beredskapsstatene, Nødnett. Stortinget vedtok 18. desember 2006 igangsetting av første utbyggingstrinn av nytt digitalt nødnett, jf. St.prp. nr. 30 (2006-2007) og Innst. S. nr. 104 (2006-2007). Nytt Nødnett er etablert på det sentrale Østlandet. Utbyggingen av Nødnett, som er del av samfunnets kritiske infrastruktur i hele landet, er en betydelig satsing på økt samfunnssikkerhet. Stortinget vedtok 9. juni 2011 at Nødnett skal bygges ut for hele Fastlands-Norge innenfor en samlet kostnadsramme for trinn 2 på 4,7 mrd. kroner, jf. Prop. 100 S (2010-2011) og Innst. 371 S (2010-2011). Dette vil gi nød- og beredskapsstatene i Norge et nytt og moderne radiosamband både i deres daglige arbeid for publikum og ved større ulykker og kriser.

Politiets anmodning om transportstøtte (helikopterbistand) fra Forsvaret

Justisministeren og forsvarsministeren har startet et arbeid med å gjennomgå retningslinjene som Hovedredningssentralen skal benytte når de vurderer politiets anmodning om helikopterbistand. Det er viktig for å sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet, og at tidsbruken ved behandlingen av anmodningen blir kortest mulig.

Redningshelikopterberedskapen som opereres av Forsvaret og disponeres av redningstjenenes

ten er en viktig ressurs for transportstøtte til politiet. 330 Skvadronen har fem avdelinger plassert i Banak, Bodø, Ørland, Sola og Rygge. Siden september 2009 opererer skvadronen Florø som detasjement, det vil si at det ikke er fast mannskap på denne basen, men at mannskap fra andre avdelinger deler på vaktbelastningen.

Hovedredningssentralen styrer i dag bruken av redningshelikoptrene som nå nesten utelukkende brukes til det som defineres som rednings- og luftambulanseoppdrag, hvorav redningsoppdrag har førsteprioritet. Det er imidlertid ikke bare disse oppdragene som i snever forstand bidrar til å sikre liv og helse. En rekke politioperasjoner er også svært viktige for folks liv og helse, og må klart inngå i de vurderinger som gjøres når støtte skal gis prioritet. Dette gjelder særlig tidskritiske politioperasjoner knyttet til alvorlig kriminalitet, som f.eks. Utøya.

Instruks om Forsvarets bistand til politiet gitt ved kgl.res 28. februar 2003 (Bistandsinstruksen) vil bli vurdert justert for å forenkle prosedyrene for anmodning om bruk av redningshelikopter til transportstøtte for politiet i akutte situasjoner, for å sikre bistand til politiet når det er nødvendighet med transportstøtte.

I perioden 1. oktober 2011-1. august 2012 vil det bli etablert en militær helikopterberedskap med Bell 412 helikoptre på Rygge flystasjon som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand til politiet i akutte situasjoner. Stortinget vil bli orientert om en ev. videreføring av denne ordningen på egnet måte.

1.11.5 Videre arbeid for å styrke samfunnssikkerhet og terrorberedskap

Budsjettmessige prioriteringer

Som en direkte oppfølging av angrepene 22. juli 2011 foreslår Regjeringen å øke bevilgningene med til sammen 356,1 mill. kroner i 2012 under Justisdepartementet, jf. nærmere omtale under respektive programkategorier. Av dette er 163,8 mill. kroner til politi og påtalemyndighet, herunder 95 mill. kroner knyttet til etterforskning av angrepene, 29,7 mill. kroner til bedret politihelikopterberedskap, 30 mill. kroner til PST og 9,1 mill. kroner til påtalemyndigheten

Angrepene ventes å medføre at mange søker om voldsoffererstatning, og Regjeringen foreslår å bevilge 30 mill. kroner til å øke kapasiteten for behandling av søknader om slik erstatning i 2012. Dette vil bidra til at søknader som følge av angre-

pene 22. juli 2011 behandles raskere enn de ellers ville ha blitt, uten å fortrenge behandlingen av andre søknader. Tiltaket vil også bidra til en betydelig reduksjon i nåværende antall ubehandlede saker. Økningen av saksbehandlingskapasiteten vil også medføre økte utgifter til utbetaling av voldsoffererstatning. Utgiftsøkningen anslås til 150 mill. kroner.

Justisdepartementet ble hardt rammet av angrepet i regjeringsskvartalet. For å sikre et fortsatt høyt aktivitetsnivå i departementet i 2012 foreslår Regjeringen å øke Justisdepartementets driftsutgifter med 7,5 mill. kroner.

Regjeringen foreslår videre å øke bevilgningen til kriminalomsorgen med 4,8 mill. kroner for å gjennomføre varetektsfengslingen av den siktede på en sikker måte. Det er ikke avklart hvordan rettssaken mot den siktede vil bli gjennomført.

Utover forslagene på 356,1 mill. kroner som er direkte knyttet til angrepene foreslås det å øke bevilgningen i 2012 til beredskapstroppen i Oslo politidistrikt med 25 mill. kroner for ytterligere utstyrsanskaffelser. Bevilgningen til PST foreslås økt med ytterligere 16,4 mill. kroner til bl.a. økt bemanning og spaningskapasitet. Det foreslås å øke bevilgningen til PHS med 32,7 mill. kroner til videreføring av det rekordhøye opptaket på 720 studenter. Det foreslås også å bevilge tilsammen 138,2 mill. kroner til politiet til dekning av helårsvirkningen av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2011 og legge til rette for å kunne tilby jobb til studentene som uteksamineres sommeren 2012. Det foreslås å øke bevilgningen med om lag 1,5 mrd. kroner i 2012 for å videreføre arbeidet med utvikling og drift av nytt landsdekkende nødnett. Regjeringen foreslår også å øke bevilgningen med 50 mill. kroner til å videreføre prosessen for anskaffelse av nye redningshelikoptre, og med 40 mill. kroner til å styrke vedlikeholdet av dagens redningshelikoptre. Videre foreslås det å øke bevilgningen under Justisdepartementet med 13,3 mill. kroner til innføring av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett i 2012.

Regjeringen foreslår for øvrig i egen proposisjon å øke bevilgningen under Justisdepartementet med til sammen 281,2 mill. kroner i 2011 for å håndtere de umiddelbare konsekvensene av angrepene.

Meld. St. nr. 7 (2010-2011)

Regjeringen presenterte i 2010 Meld. St. nr. 7 (2010-2011) *Kampen mot organisert kriminalitet*. Meldingen gir en bred oversikt over dette krimi-

nalitetsproblemet, både internasjonalt og i vårt land. I tillegg beskriver meldingen på hvilke måter norske myndigheter har søkt å forebygge og oppklare slik kriminalitet.

Videreutvikling av politi- og lensmannsetaten

Justisdepartementet har startet et arbeid som bl.a. skal gjennomgå politiets oppgaver og organisering - Resultatreformen - videreutvikling av politi- og lensmannsetaten. En sentral del av arbeidet vil være spørsmål om beredskap, bemanning, responstid, organisering og utstyr.

Angrepene 22. juli har vist at det også er behov for å vurdere kapasitet, organisering og andre spørsmål knyttet til driften av operasjonssentrene. Dette vil bli vurdert i det videre arbeidet med Resultatreformen – videreutvikling av politi- og lensmannsetaten, med sikte på å få enda mer målrettet og effektiv bruk av politiets ressurser.

Stortingsmelding om Samfunnssikkerhet

Det vurderes å legge fram en ny helhetlig stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap i 2012.

Våpenlovgivningen

Den 18. juni 2010 ble det nedsatt et regjeringsoppnevnt utvalg som skal gjennomgå gjeldende våpenlovgivning og fremme forslag til ny våpenlov eller nødvendige endringer i eksisterende våpenlovgivning. Departementet mener at utvalgets mandat også omfatter de forhold som terrorsaken har reist. Departementet har også gjennom sin representant i utvalget tydeliggjort dette overfor utvalget.

Av utvalgets mandat fremgår det bl.a. at formålet med utredningen er å få en våpenlov tilpasset dagens samfunnssituasjon og fremtidens utfordringer, bl.a. i forhold til kriminalitet og teknologiutvikling. Erverv, oppbevaring og tilbakekall av våpentillatelser er sentrale tema for utvalget å vurdere. Utvalget skal legge frem sitt arbeid for Justisdepartementet innen 1. desember 2011.

Handlingsplanen «Felles trygghet – felles ansvar»

Den 1. desember 2010 la regjeringen frem en handlingsplan, kalt *Felles trygghet – felles ansvar*, for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, som i ytterste konsekvens kan føre til terror. Handlingsplanen har som formål å sikre en helhetlig tilnærming til forebygging samt å øke

kunnskapen på området, for på den måten å sikre at forebyggingen blir effektiv og målrettet. Med et bedre samarbeid mellom ulike aktører på et tidlig stadium legges det også til rette for en bredere og mer effektiv forebygging, og dermed økt trygghet. Tiltakene i handlingsplanen følges opp.

Øvrig relevant beredskapsarbeid

I 2001 vedtok Stortinget å opprette helikoptertjenesten med virkning fra 1. september 2003, jf. St meld nr. 51 (2000-2001), jf. Innst. S. nr. 155 (2001-2002). I forbindelse med Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett i 2007, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007) og Innst. S. nr. 230 (2006-2007), ble de opprinnelige rammebetingelsene for helikoptertjenestens beredskap endret. Justisdepartementets har i brev 21. august 2007 gitt Politidirektoratet i oppdrag å organisere en effektiv ressursstyring og prioritering med sikte på en best mulig polititjeneste samlet sett. Beredskapsnivået fastsettes med utgangspunkt i innsats mot kriminalitetsbekjempelse, oppdragstyper, oppdragsmengde, innsatsområder, tid på døgnet mv. Også vurdering av reservhelikopterløsning inngår i fastsettelsen av beredskapsnivå ut fra kost-/nyttevurderinger.

Politihelikopteret, som er etablert som en enhet i Oslo politidistrikt, kan i hovedsak bidra ved bl.a. følgende oppdragstyper; oversikts- eller observasjonsplattform ved alvorlige ulykker og væpnede aksjoner, spaning ved mistanke om alvorlig kriminalitet, statsbesøk eller andre VIP-besøk og grensekontroll. Politihelikopteret er ikke en erstatning for andre politiressurser, men er et supplement. Bevilgningen til politihelikopterberedskap foreslås økt med 29,7 mill. kroner i 2012.

Som en del av Oslo politidistrikts hundetjeneste er det organisert en bombegruppe med spesialhunder. Disse benyttes på nasjonalt nivå. Oslo politidistrikt har spesiell kompetanse og særskilt utstyr i form av et såkalt mobilt innsatskonsept (MIK). Konseptet benyttes når det fryktes voldelige demonstrasjoner med opptøyer og skadeverk. Hensikten er å forhindre at seriøse aktørers markeringer blir ødelagt, og å hindre

skadeverk. De enkelte politidistrikt kan anmode Oslo politidistrikt om bistand fra MIK-konseptet. Flere politidistrikt har i de senere år blitt tildelt pansrede kjøretøy til bruk i forbindelse med særskilte oppdrag. Krise- og gisselforhandlertjenesten har blitt omorganisert og er nå etablert i Oslo politidistrikt. Den representerer politiets spisskompetanse ved forhandlinger i terror- gissel- og kidnappingsituasjoner.

1.11.6 Avslutning

Til tross for at store deler av regjeringskvartalet ble påført så store skader at lokalene er ubrukelige for en lang periode som følge av bombeeksplosjonen 22. juli 2011, har departementene vært i stand til å fungere ved å etablere seg i midlertidige lokaler. Justisdepartementet tok rollen som lederdepartement, og Regjeringens kriseråd ble raskt innkalt. Krisestøtteenheten etablerte seg i lokaler til Forsvarsdepartementet. Departementet var aldri satt ut av funksjon.

Det er legitimt å stille spørsmål rundt hvordan politiets aksjon og redningsarbeidet ble gjennomført. Samtidig er det betimelig å gi honnør til dem som var i aksjon fra nødetatene, og til andre offentlige ansatte og frivillige som gjorde en formidabel innsats under svært vanskelige forhold.

De erfaringene som nå gjøres som følge av angrepene 22. juli 2011, vil sette sitt preg på arbeidet med å forebygge og bekjempe terror i særdeleshet og styrket samfunnssikkerhet i sin alminnelighet i tiden framover. Det er viktig at arbeidet med krisehåndtering er bredt forankret basert på samarbeid på tvers av fagmiljøer, for på den måten best å kunne utnytte de til enhver tid tilgjengelige ressurser.

1.12 Anmodningsvedtak i stortingssesjonen 2010-2011

- Vedtak nr. 173, 11. april 2011
- Vedtak nr. 477, 12. april 2011

Vi viser til nærmere omtale under kategoriomtalen og i del III.

1.13 Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Administrasjon					
400	Justisdepartementet	333 777	339 722	350 103	3,1
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>333 777</i>	<i>339 722</i>	<i>350 103</i>	<i>3,1</i>
Rettsvesen					
61	Høyesterett	74 712	75 018	80 808	7,7
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 615 919	1 657 578	1 699 361	2,5
411	Domstoladministrasjonen	68 909	68 867	70 237	2,0
413	Jordskiftedomstolene	204 696	197 961	215 003	8,6
414	Forliksråd og andre domsutgifter	162 159	175 290	179 142	2,2
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>2 126 395</i>	<i>2 174 714</i>	<i>2 244 551</i>	<i>3,2</i>
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	3 519 506	3 492 403	3 579 754	2,5
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	178 693	168 202	168 188	0,0
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>3 698 199</i>	<i>3 660 605</i>	<i>3 747 942</i>	<i>2,4</i>
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	9 777 295	9 659 621	10 088 123	4,4
441	Oslo politidistrikt	1 955 300	1 893 926	2 110 192	11,4
442	Politi-høgskolen	418 915	462 886	505 783	9,3
445	Den høyere påtalemyndighet	136 053	134 250	142 356	6,0
446	Den militære påtalemyndighet	7 151	7 065	7 356	4,1
448	Grensekommissæren	7 042	5 447	5 559	2,1
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>12 301 756</i>	<i>12 163 195</i>	<i>12 859 369</i>	<i>5,7</i>
Redningstjenesten, samfunns-sikkerhet og beredskap					
450	Sivile vernepliktige	51 799	40 890	10 393	-74,6
451	Samfunns-sikkerhet og beredskap	578 906	576 416	580 127	0,6
452	Sentral krisehåndtering	10 810	10 175	10 385	2,1
455	Redningstjenesten	774 056	769 577	889 038	15,5
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	359 542	525 570	2 009 902	282,4
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>1 775 113</i>	<i>1 922 628</i>	<i>3 499 845</i>	<i>82,0</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Andre virksomheter					
460	Spesialenheten for politisaker	31 709	34 950	38 092	9,0
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	1			
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	903 140	886 567	978 386	10,4
467	Norsk Lovtidend	4 407	3 179	3 249	2,2
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	13 345	14 149	14 427	2,0
469	Vergemålsordningen		20 000	62 419	212,1
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>952 602</i>	<i>958 845</i>	<i>1 096 573</i>	<i>14,4</i>
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
470	Fri rettshjelp	650 761	669 146	686 469	2,6
471	Statens erstatningsansvar	139 050	119 624	133 642	11,7
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	219 858	205 451	422 086	105,4
473	Statens sivilrettsforvaltning	33 600	31 584	38 033	20,4
474	Konfliktråd	61 918	63 008	72 976	15,8
475	Bobehandling	80 391	79 645	81 275	2,0
476	Førstelinjerettshjelp			7 640	
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>1 185 578</i>	<i>1 168 458</i>	<i>1 442 121</i>	<i>23,4</i>
Svalbardbudsjettet					
480	Svalbardbudsjettet	-94 931	91 086	120 715	32,5
	<i>Sum kategori 06.80</i>	<i>-94 931</i>	<i>91 086</i>	<i>120 715</i>	<i>32,5</i>
Beskyttelse og innvandring					
490	Utlendingsdirektoratet	3 951 233	3 755 840	3 585 361	-4,5
491	Utlendingsnemnda	254 967	261 219	260 335	-0,3
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>4 206 200</i>	<i>4 017 059</i>	<i>3 845 696</i>	<i>-4,3</i>
Sum utgifter		26 484 689	26 496 312	29 206 915	10,2

1.14 Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Administrasjon					
3400	Justisdepartementet	10 950	1 118	1 153	3,1
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>10 950</i>	<i>1 118</i>	<i>1 153</i>	<i>3,1</i>
Rettsvesen					
3061	Høyesterett	278			
3410	Rettsgebyr	198 518	167 239	167 286	0,0
3411	Domstoladministrasjonen	1 661			
3413	Jordskiftedomstolene	27 860	19 282	22 973	19,1
5630	Aksjer i Norsk Eiendoms- informasjon as	7 665			
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>235 982</i>	<i>186 521</i>	<i>190 259</i>	<i>2,0</i>
Kriminalomsorg					
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	195 917	89 000	94 862	6,6
3432	Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS)	3 968	400	462	15,5
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>199 885</i>	<i>89 400</i>	<i>95 324</i>	<i>6,6</i>
Politi og påtalemyndighet					
3440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	1 618 728	1 255 717	1 352 888	7,7
3441	Oslo politidistrikt	97 096	30 483	31 428	3,1
3442	Politi høgskolen	36 278	21 030	21 682	3,1
3445	Den høyere påtalemyndighet	2 652			
3448	Grensekommisæren	146			
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>1 754 900</i>	<i>1 307 230</i>	<i>1 405 998</i>	<i>7,6</i>
Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap					
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter	20 293	14 733		-100,0
3451	Samfunnsikkerhet og beredskap	166 668	154 123	148 341	-3,8
3455	Redningstjenesten	21 018	21 045	21 697	3,1
3456	Direktoratet for nødkommunikasjon	14 123	25 340	121 553	379,7
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>222 102</i>	<i>215 241</i>	<i>291 591</i>	<i>35,5</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
	Andre virksomheter				
3460	Spesialenheten for politisaker	322			
3468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	141			
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as	7 665			
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>8 128</i>			
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
3470	Fri rettshjelp	6 074	2 270	2 340	3,1
3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	245			
3473	Statens sivilrettsforvaltning	181	162	5	-96,9
3474	Konfliktråd	5 533	2 259	2 329	3,1
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>12 033</i>	<i>4 691</i>	<i>4 674</i>	<i>-0,4</i>
	Beskyttelse og innvandring				
3490	Utlendingsdirektoratet	1 525 016	1 412 851	1 105 265	-21,8
3491	Utlendingsnemnda	6 382			
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>1 531 398</i>	<i>1 412 851</i>	<i>1 105 265</i>	<i>-21,8</i>
	Sum inntekter	3 975 378	3 217 052	3 094 264	-3,8

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

2 Nærmere omtale av bevilgningsforslaget

Programområde 06 Justissektoren Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	322 090	327 262	337 047	3,0
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	4 500	4 640	4 784	3,1
70-89	Overføringer til private	7 187	7 820	8 272	5,8
	Sum kategori 06.10	333 777	339 722	350 103	3,1

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
400	Justisdepartementet	333 777	339 722	350 103	3,1
	Sum kategori 06.10	333 777	339 722	350 103	3,1

1 Innledning

Justisdepartementet ivaretar rollen som faglig sekretariat for politisk ledelse, rollen som etatsleder for en rekke etater og rollen som forvaltningsorgan. Departementet er organisert med åtte avdelinger, en informasjonsenhet, et dokumentasjonssenter og et internasjonalt sekretariat.

Under denne kategorien utdypes enkelte viktige områder som lovarbeid, internasjonalt engasjement og utviklings- og effektiviseringsarbeid. Under omtalen av de øvrige programkategoriene og i hovedinnledningen redegjøres det nærmere for det arbeidet departementet utfører.

Overordnet styring av underliggende virksomheter innebærer en omfattende oppgave for departementet.

I justissektoren er det om lag 22 985 årsverk fordelt på ulike typer virksomheter som hver for seg stiller ulike krav til departementets ledelse.

Som en del av departementets etatslederrolle ligger også et ansvar for å ta initiativ til utviklings- og effektiviseringstiltak, og et ansvar for den faglige gjennomføringen og oppfølgingen av tiltakene. Gjennomføringen av denne type tiltak er av betydning for å realisere de målene som Regjeringen og Stortinget har satt for virksomhetene i justissektoren. Dette er igjen viktig for en effektiv utnyttelse av ressursene og de tjenester sektoren skal yte til samfunnet.

Departementets rolle som forvaltningsorgan er todelt. Justisdepartementet har et forvaltnings-

ansvar for om lag 170 lover. I et samfunn i stadig utvikling er det viktig at lovverket til enhver tid er oppdatert for å sikre at ønsket effekt blir oppnådd og sentrale hensyn ivaretatt. Departementet er dessuten overordnet klageorgan i forvaltningsaker.

Justisdepartementet har en samordnings- og tilsynsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Videre har departementet også ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet i sivil sektor.

Justisdepartementet har ansvaret for å samordne norsk politikk i polarområdene (Svalbard, Jan Mayen og bilandene i Antarktis), og er leder av Det interdepartementale polarutvalg og nestleder i den norske delegasjonen til de årlige møtene i Antarctic Treaty Consultative Meeting (ATCM). I tillegg har departementet ansvar for å utarbeide Svalbardbudsjettet.

2 Hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

Hovedutfordringen er å legge til rette for at justissektoren kan realisere hovedmålene for 2012,

3 Mål og delmål

Hovedmål	Delmål
Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige	Videreutvikle den sentrale privatretten Videreutvikle den sentrale forvaltningslovgivningen Sørge for at personvern hensyn blir tilstrekkelig vektlagt i rettspolitiske spørsmål God lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk
En mer effektiv justissektor	Et effektivt internasjonalt samarbeid Økt samhandling

3.1 Gode og tilgjengelige rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige

3.1.1 Videreutvikle den sentrale privatretten

Det er vedtatt en ny vergemålslov, jf. lov 26. mars 2010 nr. 9. Loven vil erstatte umyndiggjøringsloven fra 1898 og vergemålsloven fra 1927. Et viktig siktemål er å bedre ivareta rettssikkerheten og integriteten for personer under vergemål. Loven gir Norge et moderne regelverk på vergemålsområdet som også gjør at Norge kan ratifisere FNs

jf. punkt 1.3 i hovedinnledningen. Det er sentralt for departementet å få etablert gode og forpliktende samarbeidsløsninger på tvers av sektorer og med private og frivillige organisasjoner for å forebygge og bekjempe kriminaliteten på bred front.

Bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet 22. juli medførte blant annet at Justisdepartementets lokaler og det aller meste av utstyret der ble ødelagt. Regjeringen har som følge av dette foreslått å øke bevilgningen til Justisdepartementet på kap. 400, post 01 med 27,6 mill. kroner i 2011 for å dekke merutgifter til tilrettelegging av nye midlertidige lokaler, særlig til anskaffelse og installering av IKT- og sikkerhetsrelatert utstyr, jf. proposisjonen med forslag om økte bevilgninger i 2011 i tilknytning til angrepene. I budsjettforslaget for 2012 foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til departementet med 7,5 mill. kroner for å legge til rette for et fortsatt velfungerende departement med høyt aktivitetsnivå.

konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter. Loven innebærer videre at oppgavene til dagens kommunale overformyndier overføres til fylkesmannsembetene. Regjeringen har etablert et prosjekt som forbereder ikrafttreddelsen av den nye loven. For nærmere omtale, se programkategori 06.60.

Justisdepartementet arbeider med en proposisjon om en ny skiftelov, som vil avløse lov 21. februar 1930 om skifte. Siktemålet med lovarbeidet er å bevare og videreutvikle en hensiktsmes-

sig og fleksibel behandlingsmåte ved skifte av dødsbo og ved samlivsbrudd. Lovarbeidet omfatter også en ny lov om forsvunne personer, som vil avløse lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer. Arbeidet er en oppfølging av NOU 2007: 16 *Ny skiftelovgivning*.

Justisdepartementet arbeider med en proposisjon om bruk av tilstandsrapport ved salg av bolig i forbrukerforhold. Arbeidet er en oppfølging av NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig*. Siktemålet med arbeidet er å gjøre det tryggere å kjøpe og selge bolig samt å begrense forbrukernes risiko og antall tvister i forbindelse med bolighandel.

I Prop. 148 L (2011-2012) har Justisdepartementet fremmet forslag om å redusere kravet til minste tillatte aksjekapital fra 100 000 kroner til 30 000 kroner. Forslaget er en oppfølging av utredningen *Forenkling og modernisering av aksjeloven*.

Et lovutvalg har utredet nye regler om utmåling av personskadeerstatninger, med sikte på en større standardisering av utmålingen. Utredningen vil bli sendt på høring.

Det er nedsatt et lovutvalg som skal fremme forslag om en ny arvelov. Samfunnet har endret seg betydelig siden gjeldende arvelov ble forbedret på 1960-tallet, bl.a. ved større mangfold, endrede familiemønstre, økt levealder mv. Siktemålet vil være å utforme en tidsriktig arvelov som er tilpasset dagens samfunn. En rekke arveoppgjør har internasjonale aspekter. Utvalget vil også se på regler om dette. Utvalget skal avgi sin utredning innen 1. juni 2013.

I april 2011 sendte departementet på høring et forslag om endringer i reglene om håndheving av det industrielle rettsvern (patentloven, kretsmønsterloven, planteforedlerrettsloven, designloven og varemerkeloven). Formålet med forslagene er å styrke rettighetshavernes stilling ved rettighetskrenkelser for å bedre rammevilkårene for etablering og investering i kunnskapsbaserte virksomheter, innovasjon og merkevarebygging.

3.1.2 Videreutvikle den sentrale forvaltningslovgivning

Innbyggernes rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter er et fundamentalt prinsipp i vårt demokrati. For å styrke denne retten vedtok Stortinget i mai 2006 en ny offentlighetslov (offentleglova), som trådte i kraft 1. januar 2009. Loven gir økt innsyn i forvaltningen og i selskap mv. som forvaltningen har dominerende innflytelse i. Ved Prop. L 125 (2010-2011) er det fremmet forslag om at retten til innsyn ikke skal gjelde fødselsnum-

mer og nummer med tilsvarende funksjon. Lønnsoppgaver skal også kunne unntas fra innsyn, men bruttoutbetalingene skal det fortsatt kunne kreves innsyn i.

Forvaltningsloven har vært i kraft i om lag 40 år, og det er opparbeidet betydelig erfaring med anvendelse av loven. Samtidig har samfunnet utviklet seg, og den offentlige virksomheten er blitt mer kompleks. Det er derfor naturlig å ha oppmerksomhet mot spørsmål om behov for justeringer. Fordi forvaltningsloven har stor rekkevidde og betydning og har virket godt, er det imidlertid vesentlig at eventuelle endringer er nøye gjennomtenkt. Departementet arbeider videre med spørsmål om utvikling av forvaltningsloven.

Justisdepartementet arbeider videre med oppfølgingen av Samerettsutvalgets utredning NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* i nært samarbeid med Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet. Utredningen inneholder flere lovforslag knyttet til samiske rettigheter til land og vann i tradisjonelle samiske områder sør for Finnmark samt en del forslag som også gjelder Finnmark. Høringen ble avsluttet våren 2009.

Justisdepartementet arbeider også videre med oppfølgingen av NOU 2009: 9 *Lov om offentlige undersøkelseskommissjoner*, der det foreslås en egen lovregulering for ad hoc granskningskommissjoner oppnevnt av Kongen.

Departementet vil også fortsette arbeidet med å følge opp utredningen fra Sanksjonsutvalget NOU 2003: 15 *Fra bot til bedring*. Utredningen omhandler bl.a. spørsmål om hvilke typer lovbrudd som bør være gjenstand for administrative sanksjoner fremfor ordinær straffeforfølgning, og inneholder forslag til generelle regler om forvaltningens behandling av saker der det kan være aktuelt å ilegge en administrativ sanksjon. Formålet med utredningen har vært å bidra til et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem for overtredelse av en del lovbestemmelser utenfor straffeloven.

En ny utlendingslov trådte i kraft 1. januar 2010. Utlendingsdirektoratet er gjennom tildelingsbrev mv. pålagt å rapportere om erfaringene med flere av de endringene som ble gjennomført med den nye loven. Departementet vurderer med grunnlag i rapporteringene om det nye lovverket har hatt den virkningen som var tilsiktet, og legger særlig vekt på å fange opp eventuelle utilsiktede konsekvenser av lovendringene.

Et utvalg har vurdert hvordan klagesaksbehandlingen på utlendingsfeltet bør organiseres for best å ivareta behovet for politisk styring, rettssikkerhet, effektivitet og legitimitet. Utvalget la frem

sin innstilling 29. november 2010, NOU 2010: 12 *Ny klageordning for utlendingssaker*. Utvalget har foreslått at Utlendingsnemnda blir Klageinstansen for utlendingssaker med to klart adskilte avdelinger; Flyktningnemnda og Utlendingsklage. I forslaget fra utvalget fremgår det at Flyktningnemnda skal behandle alle asylsaker der klager har fått lov til å bli i Norge mens klagen behandles. Alle andre saker skal behandles i Utlendingsklage, etter den ordinære ordningen for behandlingen av klager i norsk forvaltning. Utredningen ble sendt på høring 15. mai 2011, og høringsfristen er 1. oktober 2011. Etter at høringen er avsluttet vil departementet starte arbeidet med å vurdere hvilke av endringsforslagene som eventuelt bør følges opp videre.

3.1.3 Sørge for at personvern hensyn blir tilstrekkelig vektlagt i rettspolitiske spørsmål

Et utvalg har på oppdrag fra Justisdepartementet vurdert om inngrepene skjult metodebruk er så effektiv som lovgiverne forutsatte da reglene ble innført, og om personvern og rettssikkerhet i tilstrekkelig grad er ivaretatt. Utredningen NOU 2009: 15 *Skjult informasjon – åpen kontroll* er avgitt til Justisdepartementet, og var på høring våren 2010. Departementet vurderer forslagene i NOUen.

Justisdepartementet er godt i gang med etterkontroll av personopplysningsloven. Et høringsbrev vedlagt tre rapporter og ett høringsnotat om forslag til endringer i personopplysningsloven har vært på høring i 2010. De nevnte rapportene er *Utredning av behov for endringer i personopplysningsloven, Utredning om fødselsnummer, fingeravtrykk og annen bruk av biometri i forbindelse med lov om behandling av personopplysninger § 12*, og rapport om reglene om fjernsynsovervåking, jf. personopplysningsloven kapittel VII.

Departementet tar sikte på å fremme en proposisjon i løpet av 2012, men fremdriften kan påvirkes av EUs arbeid med å reformere personverndirektivet, som den norske loven bygger på.

3.1.4 God lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk

Justisdepartementet har et overordnet ansvar for å bidra til et enkelt, oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Med unntak av skattelover blir alle lovforslag forelagt Lovavdelingen i Justisdepartementet til lovteknisk gjennomgåelse. Departementet gir også råd til andre departementer i deres arbeid med lovfor-

beredelse. Det er en sentral målsetting at regelverket skal være oppdatert og dekke de reelle behovene.

Justisdepartementet har de siste årene lagt ned et betydelig arbeid med enkeltstående, men tildels omfattende lovreformer på strafferettens og straffeprosessens område, senest Prop. 141 L (2009-2010) med forslag til en rekke endringer i straffeprosessloven. Innenfor sivilprosessen har arbeidet med en ny tvistelov stått sentralt, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) og Ot.prp. nr. 74 (2005-2006). Tvisteloven trådte i kraft 1. januar 2008, jf. nærmere omtale under programkategori 06.20. Departementet vil fortsatt prioritere arbeidet med den sivilrettslige lovgivningen, og har påbegynt arbeidet med å evaluere om tvisteloven har ledet til de resultatene som lovforslaget ble begrunnet med. Det er gjennomført en midtveis-evaluering, og hovedevalueringen vil gjennomføres som planlagt i 2011-2012. Det vil etter planen bli sendt på høring forslag til justeringer av tvisteloven i 2013, inkludert en analyse av hvilke gevinster som er oppnådd med den nye loven.

Utviklingen i EU gjør det nødvendig å styrke innsatsen med norske bidrag til og gjennomføring av fremtidig europeisk kontraktrettslovgivning og selskapsrett. Stigende mobilitet over landegrensene reiser stadig oftere spørsmål om hvilket lands lov som skal gjelde for et rettsforhold og hvilket lands domstoler som skal kunne avgjøre tvisten.

De omfattende omleggingene av tinglysningsvesenet gjør det fortsatt aktuelt å forberede en revisjon av tinglysningsloven.

3.1.5 Andre sentrale oppgaver

Det kreves omfattende økonomiske og administrative forberedelser før straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 kan settes i kraft. Det er bl.a. en forutsetning at politiets IKT-systemer fornyes. For ytterligere omtale, se programkategori 06.40.

Departementet har 30. april 2010 fremmet forslag om endring av domstolloven, slik at lekdommerutvalgene kan suppleres mellom valgperiodene dersom særlige grunner tilsier dette, jf. Prop. 116 L (2009-2010). Bakgrunnen er at det i flere lagmannsretter er for få lekdommere. Lovforslaget er vedtatt av Stortinget og satt i kraft.

Stortinget vedtok 28. mai 2010 Regjeringens forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) og Prop. 12 L (2009-2010). For nærmere omtale av lovforslaget og ikrafttredelse, se programkategori 06.40.

Departementet fremmet 24. juni 2011 en lovproposisjon som følger opp NOU 2008: 15 *Barn og straff*. Blant annet foreslås det en ny straffereaksjon særlig tilpasset barn som har begått alvorlige straffbare handlinger. For nærmere omtale, se programkategori 06.70.

Departementet sendte i juni 2010 på høring forslag til endring av lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven). Den foreslåtte endringen er ment å tilpasse loven bedre til uskyldspresumpsjonen³ i Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6 nr. 2.

3.2 En mer effektiv justissektor

3.2.1 Et effektivt internasjonalt samarbeid

Internasjonale forpliktelser legger føringer for hva regjeringen kan iverksette av nasjonal politikk. Samarbeid på de internasjonale arenaene er derfor viktig for hele justissektoren, både innenfor strafferettens, de sivilrettslige og rednings- og beredskapsmessige områdene. Justisdepartementet deltar som følge av dette i flere internasjonale organisasjoner og fora hvor internasjonal politikk og internasjonalt lovverk utarbeides. I tillegg til dette har ulike bilaterale forhandlinger vært prioritert i 2011, og det ble inngått avtale om soningsoverføring med Latvia og Litauen. Fra før er det inngått tilsvarende avtale med Romania.

Regjeringen slår fast i den politiske plattformen for flertallsregjeringen at Norge skal ta et ansvar utover landets grenser. Departementet legger vekt på å legge til rette for å styrke det operative samarbeidet mellom aktørene i justissektoren, og i å bistå tredjeland i forbindelse med kriser eller for å bygge opp en bærekraftig justissektor.

Det nordiske og det nordisk-baltiske samarbeidet

I 2010 anmodet justisministrene de nordiske rikspolisjefene å undersøke behovet og mulighetene for et styrket operativt, metodisk og analytisk samarbeid i kampen mot mobil vinningskriminalitet. Oppfølgingen av dette arbeidet ble diskutert på viserikspolisjefsmøte sommeren 2011. Det skal nedsettes en arbeidsgruppe under ledelse av svensk politi for å følge opp denne henvendelsen.

For å oppnå en mest mulig ensartet lovgivning i de nordiske landene, samarbeider Norge også med de nordiske landene innenfor andre rettsområder, som for eksempel i det nordiske lovsamar-

beidet – i første rekke på privatrettens område. I 2012 har Norge formannskapet i dette arbeidet, og skal blant annet arrangere det nordiske justisministermøtet sommeren 2012.

Norge har et veletablert nordisk samarbeid på asyl- og flyktningområdet, bl.a. gjennom Nordisk samråd på høyt nivå om flyktningsspørsmål (NSHF).

Norge deltar også i den nordisk-baltiske Task Force on Organised Crime, og fra 2013 vil Norge overta formannskapet i gruppen.

Ivaretagelse av norske interesser overfor EU

EUs dagsorden på det justis- og innenrikspolitiske feltet har i 2011 i stor grad vært knyttet til situasjonen i Nord-Afrika, og de utfordringer dette har medført for Europa. Norges Europa-politikk ligger fast. Dette innebærer at Norge også fremover støtter opp under EØS-avtalens prinsipp om fri bevegelse for personer, varer og tjenester samt at Schengen-avtalens prinsipp om at det ikke skal være hindringer for indre grensepasseringer i form av kontroll av reisende fortsatt er førende.

Gjennom de avtaler Norge har med EU på justis- og innenriksfeltet har politi- og påtalemyndighet tilgang til politi- og rettslig samarbeid. Dette samarbeidet fungerer raskt og gir gode resultater. Avtalene sikrer også at Norge kan følge med, delta i og få informasjon om trender, analyser og forskning som foregår på feltet.

EUs strategiske femårsprogram, Stockholmprogrammet, har tiltak som er relevante for Norge. Det er behov for et tett samarbeid i Europa om kontroll av ytre grenser, håndtering av flyktningestrømmer og utviklingen av samarbeidet med sentrale opprinnelses- og transitland. EUs yttergrensekontrollbyrå (Frontex) spiller en sentral rolle i dette arbeidet. Frontex sitt mandat er under endring. Endringen medfører en utvidelse av mandatet og større forpliktelse for Schengenstatene, inkludert Norge, til å delta med utstyr og/eller mannskap i fellesoperasjoner. Frontex' økte aktivitet som følge av migrasjonssituasjonen og utvidelse av mandatet, vil også medføre økte kostnader for Norge.

Nye kontrollsystemer er under utvikling i EU, og Norge vil delta i et nytt Schengen-relevant IT-byrå som etter planen skal bli operativt i 2012. De første kostnadene til Norge for IT-byrået vil derfor sannsynligvis påløpe i 2012.

Norges deltakelse i Schengen-samarbeidet innebærer at hvert enkelt medlemsland utfører grensekontroll på vegne av alle medlemslandene. For å bekjempe grenseoverskridende kriminali-

³ Prinsippet om uskyldspresumpsjon: at enhver skal anses som uskyldig inntil det motsatte er bevist.

tet, terrorisme og illegal innvandring er det viktig at grensekontrollen i det enkelte medlemslandet holder høy kvalitet. En viktig sak for Norge i 2012 blir oppfølging av evalueringen (inspeksjonen) av Norges overholdelse av Schengen-forpliktelsene, som fant sted i 2011. Rapportene peker på flere mangler, bl.a. manglende ressurser i grensekontrollen. I budsjettet for 2011 ble politiets arbeid med utlendingskontroll på territoriet styrket. I Schengensamarbeidet vil det bli etablert et nasjonalt koordineringssenter som en del av EUROSUR-arbeidet, se nærmere omtale under programkategori 06.40.

Justissektoren er et prioritert område under EØS-finansieringsmekanismene for perioden 2009-2014. Under Justisdepartementets ansvarsområde vil det være programmer på områdene asyl og migrasjon, klimatilpasning, vold i nære relasjoner, kriminalomsorg, Schengen-tilpasning og bekjempelse av organisert kriminalitet samt domstolsreform. Det er inngått avtaler om programsamarbeid om asyl- og migrasjonsspørsmål med Hellas og samarbeid innen kriminalomsorg og straffesakskjeden i Litauen, Latvia, Bulgaria og Polen.

Aktiv støtte til Europarådets arbeid

Europarådet vil også i 2012 være en viktig all-europeisk-organisasjon for Norge, både fordi Norge ikke er medlem av EU og fordi Europarådet har et bredere nedslagsfelt med sine 47 medlemsland. Norge deltar derfor aktivt i ulike fora, bl.a. for å ivareta Norges interesse i at ferdigforhandlede minstestandarder knyttet til grunnleggende menneskerettigheter for sårbare grupper ikke forringes når nye konvensjoner fremforhandles. Norge har videre hatt ledervervet i ekspertgruppen som fremforhandler EUs tiltredelsestraktat til den Europeiske menneskerettskonvensjonen.

Regjeringen støtter opp om generalsekretærens arbeid med å reformere Europarådets arbeid slik at det er organisasjonens kjerneområder som prioriteres. Regjeringen vil også fremover støtte arbeidet med å legge til rette for tiltak som kan bidra til at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) i fremtiden klarer å håndtere kombinasjonen av etterslepet i sakene sammen med en mer kontrollert tilstrømming av nye saker, hvor de åpenbart grunnløse sakene som anlegges får en hurtigere avklaring. Norge vil fortsatt delta aktivt i Europarådets antikorrupsjonsorgan Group of States Against Corruption (GRECO). I 2012 vil GRECOs fjerde evalueringsrunde om forebygging av korrupsjon med hensyn

til parlamentsmedlemmer, dommere og påtalemyndighet bli særlig prioritert.

Norge har i mai 2011 hatt Europarådets torturkomité (CPT) på et tidagers periodisk besøk. En viktig oppgave i 2012 blir også å følge opp denne komiteens merknader, som mottas i desember 2011.

Et styrket FN

Regjeringen slår i den politiske plattformen for flertallsregjeringen fast at det er i norsk interesse at vi har en FN-ledet verdensorden. FN har en nøkkelrolle når det gjelder å ivareta en rettslig basert verdensorden, og UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) er den eneste globale arena for forebygging og bekjempelse av kriminalitet.

For å støtte opp under Regjeringens politikk deltar Norge aktivt i arbeidet i statspartskonferanser og andre relevante prosesser for oppfølging av hhv. korrupsjonskonvensjonen og konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet med tilleggsprotokoller. Norge deltar også i arbeidet med oppfølging og etablering av overvåkningsmekanismer som skal følge opp medlemslandenes gjennomføring av disse konvensjonene og tilleggsprotokollene.

Statspartsmøtene, møtene i kriminalitets- og narkotikakommisjonene samt de femårige kongressene vil fortsatt være viktige møtearenaer for oppfølging av FN konvensjonene, den globale kriminalitetsutviklingen og utviklingen av nye kriminalitetsformer.

Norge vil også i 2012 være aktive i andre FN-organer, som f.eks. sjøfartsorganisasjonen IMO og arbeidet med internasjonale konvensjoner om ansvaret til sjøs og andre sentrale sjørettslige spørsmål f.eks. knyttet til søk og redning til sjøs. Norge er dessuten medlem av UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) i perioden 2007-2013 og koordinerer og ivaretar også de nordiske interessene i dette arbeidet. Norge har i tillegg et godt samarbeid med FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR). For mer informasjon knyttet til migrasjon og flyktninger vises det til programkategori 06.90.

Demokratiutvikling og institusjonsbygging

Regjeringen understreker i den politiske plattformen for flertallsregjeringen at Norges bidrag til fredsbygging og utvikling av sårbare stater og til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære

prinsippene i væpnet konflikt skal styrkes. Internasjonale fredsoperasjoner er derfor i økende grad rettet mot sikkerhetssektorreform i konfliktområder. Bidrag fra justispersonell er viktig for å skape en demokratisk og bærekraftig utvikling.

Det er besluttet at inntil én pst. av politistyrken kan avgis til slike oppdrag. Medio 2011 deltar 62 politirådgivere i ulike oppdrag i Afghanistan, Sør Sudan, Darfur, Liberia, Haiti, Hebron, Kosovo og Serbia. I tillegg bidras det til trening av afrikansk politipersonell til deltakelse i internasjonale oppdrag gjennom FN og AU (African Union) gjennom *Training for Peace* programmet i Afrika.

Justisdepartementets beredskapsgruppe Styrkebrønneren hadde medio 2011 til sammen 14 rådgivere i oppdrag i henholdsvis Aserbajdsjan, Georgia og Moldova. Oppdragene er knyttet til reformprosesser som ledd i utvikling av rettsstat og demokrati, herunder bistand til utvikling av uavhengige domstoler og bruk av internasjonale menneskerettsinstrumenter på alle nivåer i rettskjeden. Fra slutten av 2011 vil det bli sekondert to fengselsbetjenter til FN (UNODC) i Nairobi, Kenya.

Norge vil fortsatt legge til rette for deltakelse med norsk sivilt politi- og styrkebrønnpersonell til sivil krisehåndtering, fredsbevaring, reformprosesser og demokratioppbygging gjennom FN, EU, OSSE og bilaterale avtaler.

Internasjonalt arbeid innen samfunnssikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerhet får stadig økende oppmerksomhet i EU, og norske interesser, forpliktelser og bidrag følges aktivt opp. Særlig vil EUs program for beskyttelse av kritisk europeisk infrastruktur samt revisjon av storulykkedirektivet være sentralt i tiden som kommer. Norge har siden 2007 deltatt i samarbeid om sikkerhetsforskning i Europa gjennom EUs 7. rammeprogram som avsluttes i 2013. De viktigste samarbeidsområdene er beskyttelse av kritisk infrastruktur, grensekontroll, bedre operativ håndtering, samarbeid om krisehåndtering, terrorisme, juridiske og etiske problemstillinger ved sikkerhetsløsninger. Gode resultater er oppnådd for norske forskningsinstitusjoner, i overkant av EUs gjennomsnitt. Det er viktig at norske brukerinteresser fremdeles deltar sammen med partnere fra forskningsinstitusjonene for å få en riktig forståelse av utfordringer og de beste teknologiske og organisatoriske løsninger.

For ytterligere omtale av samfunnssikkerhet vises det til programkategori 06.50.

Samarbeidet med Russland

Justisdepartementet har siden slutten av 1990-tallet samarbeidet med ulike russiske myndigheter innenfor kriminalomsorg, politi og redning og beredskap. En rekke ulike avtaler ligger til grunn for dette samarbeidet. Innen rammen av samarbeidsavtalen som ble undertegnet 27. april 2010 mellom Den russiske føderasjons Riksadvokat og Justisdepartementet, er det i 2011 fremforhandlet et operasjonelt samarbeidsprogram hvor også det norske Riksadvokatembetet inngår. Programperioden løper ut i 2013. Samarbeidsprogrammet omfatter problemstillinger som unge lovbyggere, samarbeid for å bekjempe økonomisk kriminalitet og UUU-fiske (ulovlig, urapportert og uregulert fiske). Den 28. februar 2011 ble avtalen om grensepasseringsstedet Storskog-Boris Glebsk undertegnet i Oslo.

Annet internasjonalt arbeid

Justisdepartementet har som målsetting å bidra til et mer effektivt strafferettssystem internasjonalt. Departementet er i den forbindelse sentralmyndighet for anmodninger om rettslig bistand til og fra Norge. I 2010 behandlet departementet 726 rettsanmodninger i sivile saker og 447 i straffesaker. Det er registrert en jevn økning i antallet rettsanmodninger i straffesaker siden 2005. Departementet er også sentralmyndighet for saker om utlevering av lovbyggere til og fra Norge. Dette innebærer bl.a. at departementet sender og mottar formelle utleveringsbegjæringer samt fatter vedtak om hvorvidt begjæringen om utlevering fra utlandet skal etterkommes. Det ble registrert 130 utleveringssaker i 2010, en økning på ca. 37 pst. siden 2009. Justisdepartementet mottar også anmodninger om bistand fra internasjonale straffedomstoler, bl.a. fra Den internasjonale straffedomstolen (ICC) og Den internasjonale straffedomstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY). Dette kan være anmodninger om bistand til forkynning, lokalisering av personer, bevisopp- tak, beslag, utlevering, anmodninger om å overta videre straffeforfølgning og anmodning om gjenbosetting av vitner.

Barnebortføringer

Økt internasjonalisering fører til at stadig flere familier har tilknytning til flere land. Dette medfører en stadig økende risiko for at barn blir utsatt for ulovlig barnebortføring over landegrensene. Justisdepartementet er sentralmyndig-

het etter en Haag-konvensjon og en Europaråds-konvensjon om barnebortføring, og samarbeider med andre departementer og andre land for å løse disse sakene. Det arbeides kontinuerlig med tiltak som tar sikte på å fremme raskere retur av ulovlig bortførte barn. Justisdepartementet leder og er sekretariat for en interdepartemental gruppe som koordinerer regjeringens arbeid i barnebortføringssaker. I 2010 ble det registrert 30 tilfeller av bortføring av barn ut av Norge og 21 bortføringer til Norge etter Haag-konvensjonen. Dette er en økning på ca. 24 pst. fra året før. I tillegg ble 13 barn bortført til land vi ikke har et konvensjonssamarbeid med. Disse sakene søker Utenriksdepartementet å bistå med å løse gjennom diplomatisk samarbeid. For ytterligere omtale av barnebortføring, se programkategori 06.70.

3.2.2 Økt samhandling

Det er nødvendig med en god samordning innad i justissektoren og med andre i forvaltningen for å sikre en helhetlig tilnærming og best mulig måloppnåelse. Departementet vil forsterke innsatsen for en bedre samordning innad i justissektoren.

For å få en god og effektiv saksbehandling i straffesakskjeden er det nødvendig med et godt samspill mellom de ulike aktørene. Ut fra en slik intensjon ble *Forum for samhandling i straffesakskjeden* etablert. Forumet ledes av Justisdepartementet, og består av representanter fra alle aktørene i straffesakskjeden. I forumet utveksles bl.a. erfaringer og informasjon. I tillegg skal forumet foreslå tiltak til forbedringer.

Departementet har i 2011 etablert en tverretattlig arbeidsgruppe med formål å forbedre tolketjenestene i justissektoren. Bakgrunnen er at tolketjenestene er preget av mangelfull tilgang på tolker, mangelfull kvalitetssikring av tolketjenester, store og økende utgifter samt behov for oppdatering av regelverk.

Sakkyndige har en fremtredende og viktig rolle i mange rettssaker. Det er viktig at de sakkyndige har høy kompetanse på sine fagfelt, i tillegg til god forståelse for den særlige rollen de har i en rettssak. Justisdepartementet har i 2011 nedsatt en intern arbeidsgruppe som kartlegger bruken av sakkyndige og vurderer reformbehov.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å effektivisere saksbehandlingen og bedre samhandling i justissektoren i saker om utvisning og soningsoverføring av straffedømte utlendinger. Tiltakene

omfatter frister og forenklede saksbehandlingsrutiner for å motvirke liggetid og forventes å forkorte saksbehandlingstiden betydelig i Norge. Etter mønster av EUs rammebeslutning om soningsoverføring er det videre nylig inngått bilaterale soningsoverføringsavtaler med Romania, Litauen og Latvia som vil effektivisere prosedyrene for overføring. For å sette disse avtalene i kraft og samtidig gjøre det lettere å inngå soningsoverføringsavtaler med andre land, har Regjeringen i Prop. 82 LS (2010–2011) foreslått å utvide rammene for å inngå bilaterale avtaler med andre land om overføring av domfelte. For flere detaljer, se omtale under programkategori 06.30.

IKT-strategi for justissektoren 2011–2015 ble vedtatt i juni 2011. Effektiv samhandling gjennom deling, gjenbruk og sammenstilling av informasjon på tvers av virksomheter er utpekt som en av de IKT-strategiske hovedmålene i strategiperioden. For ytterligere omtale av IKT i justissektoren, se punkt 3.2.3.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er regjeringens organ for langsiktig og prinsipiell kriminalpolitisk tenkning. KRÅD skal fremme samarbeidet mellom myndigheter, næringsliv og organisasjoner samt gi veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier og konkrete tiltak. Oppmerksomheten skal i hovedsak rettes mot tiltak for barn og unge. For ytterligere omtale av KRÅD og forebyggende arbeid generelt, se programkategori 06.40.

3.2.3 Sentrale virkemidler for Justisdepartementet

Organisering

God ledelse, organisering, kompetanseutvikling og arbeidsformer er sentralt for å sikre oppmerksomhet mot kjerneoppgavene på justisområdet. Det legges vekt på å undersøke hvordan ulike forbedringstiltak virker, slik at eventuelle nye tiltak blir basert på kunnskap og erfaring.

En mindre omorganisering er gjennomført i departementet i 2011 med hensikt å styrke noen av departementets sentrale støttefunksjoner, som IKT-funksjonen, statistikkproduksjon og internkontroll knyttet til anskaffelser. Det er også gjennomført kompetansehevede tiltak for sentrale medarbeidere innen offentlige anskaffelser.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Virksomhetene i justissektoren forvalter og gjør bruk av store mengder informasjon. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er et strategisk virkemiddel for å kunne gjennomføre

en kunnskapsbasert justispolitikk og -forvaltning. En effektiv og helhetlig kriminalpolitikk som skal bidra til at det forebygges bedre, oppklares mer, reageres raskere og rehabiliteres bedre, krever ulik kunnskap om kriminalitet på mange ulike nivåer. I dagens IKT-løsninger er informasjonshenting og sammenstilling av informasjon svært tungvint og i mange tilfeller ikke mulig på grunn av manglende harmonisering. Utnyttelse av teknologien må veies opp mot hensyn til rettsikkerhet, personvern og rikets sikkerhet. En god balanse mellom de ulike hensynene er nødvendig for å opprettholde og styrke tilliten til justissektoren. Justisdepartementet vil videreføre arbeidet med en koordinert IKT-utvikling basert på en samhandlingsarkitektur som legger til rette for deling, gjenbruk og sammenstilling av informasjon på tvers av virksomheter. Fornyingen og oppgraderingen er omfattende, og vil måtte gjennomføres over en lengre periode. Det meste av satsingen vil ligge innen politiets og kriminalomsorgens område.

IKT-strategi for justissektoren 2011-2015 ble vedtatt i juni 2011. Strategien er i tråd med Regjeringens IKT-politikk, og skal i særlig grad understøtte følgende av Regjeringens hovedmål for justissektoren: Redusert kriminalitet, økt trygghet og samfunnssikkerhet, en mer effektiv justis sektor og god rettssikkerhet for individer og grupper. Effektiv samhandling, god informasjonssikkerhet og god styrings- og beslutningsinformasjon er utpekt som IKT-strategiske hovedmål i strategiperioden. For nærmere omtale av IKT-utviklingsprosjekter i justissektoren vises det til de respektive programkategorier.

Personalpolitikk

Personalpolitikken skal bidra til at Justisdepartementet og underliggende virksomheter til enhver tid har riktig bemanning og kompetanse for å nå de fastsatte mål og resultater. Justisdepartementet fastsetter i sin personalpolitikk de mål, strategier og verdier som skal gi styring og retning i det personalpolitiske arbeidet.

Departementet vil fortsette med å følge opp tiltakene i personalpolitikken og informasjon fra medarbeiderundersøkelser og lederevalueringer for å sikre motiverte og engasjerte medarbeidere som trives. Aktivitetene skal bidra til å mobilisere og utvikle de menneskelige ressursene, legge til rette for fleksible arbeidsformer, sikre nettverk og arenaer for kunnskapsdeling og dialog samt å videreutvikle Justisdepartementet som en attraktiv arbeidsplass.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen)

Departementets overordnede mål for helse, miljø og sikkerhet er å forebygge ulykker, miljø- og helseskader og legge grunnlag for et godt arbeidsmiljø og lavt sykefravær.

Arbeidsmiljøutvalget i departementet arbeider for et fullt forsvarlig arbeidsmiljø og behandler saker etter Arbeidsmiljøloven § 7-2. Hovedverneombud og verneombudene ivaretar medarbeideres interesser i saker som angår arbeidsmiljøet.

Justisdepartementets forskningsinnsats

Forskningsbasert kunnskap er nødvendig for å kunne utføre Justisdepartementets oppgaver på en god måte. Forskningsvirksomheten skal både bidra til langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging innen departementets ansvarsområde og legge grunnlaget for kunnskapsbaserte beslutninger. Dette oppnås gjennom støtte til programmer i regi av Norges forskningsråd, oppdragsforskning bestilt av departementet og forsknings- og kunnskapsinnhenting i Justisdepartementets underliggende og tilknyttede virksomheter.

Forskningsprogrammer i regi av Norges forskningsråd

Justisdepartementet har de siste årene tildelt midler til ulike programmer i Forskningsrådet. I tillegg har departementet tildelt midler til ulike forskningsprosjekter som er relevant for justissektoren. Justisdepartementet vil fortsatt bidra med midler til temabaserte program i regi av Forskningsrådet for å styrke forskningen på rettsvitenskapelige temaer, internasjonal migrasjon og innvandring til Norge. Dette er temaer som retter seg direkte mot Justisdepartementets sektoransvar.

Justisdepartementet har siden 2009 bidratt til finansiering av programmet *Velferd, arbeid og migrasjon* (VAM), som omfatter forskningstemaer av stor betydning for Justisdepartementet, bl.a. konsekvenser av økt rettsliggjøring, problemstillinger knyttet til marginalisering og kriminalitet og migrasjon. Forskningsrådet har innenfor VAM-programmet igangsatt en spesialisering for ytterligere å styrke forskningen på innvandringen til Norge og innvandringsregulering.

Programmet *Europa i endring* sikter mot å stimulere grunnleggende forskning om kulturelle, politiske og økonomiske endringsprosesser i Europa. Forskningen skal gi ny innsikt og styrke kunnskapsgrunnlaget for politiske tiltak. Justisde-

partementet har siden oppstarten av programmet i 2007 bidratt med midler.

Justisdepartementet har siden 2006 også tildelt midler til Forskningsrådets satsing på internasjonal polarforskning. Forskningsrådet avholdt en avslutningskonferanse i juni 2010, der over 2 000 polarforskere deltok. Dette ble den største internasjonale konferansen om polarforskning noen sinne.

I 2006 igangsatte Forskningsrådet et forskningsprogram på samfunnssikkerhets- og beredskapsfeltet (SAMRISK) som Justisdepartementet bidro med midler til. Temaer i programmet var bl.a. organisert kriminalitet, naturkatastrofer, sårbarhet i viktige samfunnsfunksjoner, forebygging av uønskede hendelser og krisehåndtering. Programmet ble avsluttet med en sluttkonferanse i juni 2011.

Ulike prosjekter under SAMRISK har blant annet sett på organisering av sikkerhet i forbindelse med kritisk infrastruktur, konsekvenser for kommunal planlegging av klimaendringer og planlegging og gjennomføring av krisehåndtering og granskning av ulykker. I sluttrapporten pekes det på behov for videre forskning innen disse temaene og også på temaer særlig relatert til erfaringene etter angrepene 22. juli når det gjelder voldelig ekstremisme, overvåking og medias rolle, herunder sosiale medier.

Oppdragsprosjekter og utredninger

Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har vært samarbeidspartnere i serien av forskningsprosjekter *Beskyttelse av samfunnet* (BAS), som har vært gjennomført ved Forsvarets forskningsinstitutt siden 1994. BAS-prosjektene er helhetlige studier om sårbarhet i kritisk infrastruktur og samfunns-kritiske funksjoner.

Prosjektet BAS 6 analyserte nasjonal beredskap og sivilmilitært samarbeid. Det ble utviklet 20 scenarioer og gjennomført analyser av sivilmilitært samarbeid og beredskap ved et utvalg av scenarioene. BAS 6-prosjektet avdekket flere utfordringer koblet til omstillingene i forsvarssektoren og offentlig sivil sektor. Prosjektet identifiserte avvik mellom behov for beredskapsressurser og tilgang til beredskapsressurser, uklare roller i tilknytning til strategisk kriseledelse samt fragmentert kunnskap og situasjonsforståelse hos ulike myndigheter involvert i krisehåndteringen.

I 2011 har Justisdepartementet tildelt midler til BAS 7. Forskningen i BAS 7 er relevant for oppfyl-lingen av Regjeringens mål om styrket samfunns-

sikkerhet og god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap og om øvelser på alle nivåer i forvaltningen.

Justisdepartementet har de senere årene gjennomført flere prosjekter for å styrke kunnskapen om *restorative justice*⁴ og konfliktråd. Departementet planlegger å sette i gang en evaluering av tiltak 22 og 23 om tilrettelagt dialog i saker med vold i nære relasjoner fra Regjeringens handlingsplan *Vendepunkt*.

Justisdepartementet igangsatte i 2010, i samarbeid med andre departementer, en omfangsundersøkelse av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Undersøkelsen fortsetter i 2012.

Justisdepartementet har tidligere forpliktet seg til å bidra med to mill. kroner til DNA-forskning i perioden 2008-2010, og disse midlene er nå tildelt. Det er tildelt midler til prosjektet *Sakkyndighet ved bruk av DNA-bevis i straffesaker* ved Universitetet i Bergen i 2009 og 2010. Formålet med prosjektet er å utrede hvordan rettsgenetikernes sakkyndighetsrolle ved tolkning og presentasjon av DNA-bevis for strafferettspleien kan kvalitetssikres best mulig, men likevel mest mulig kostnadseffektivt. Et av de gjestående prosjektene, som ble tildelt midler i 2011, er en evaluering av DNA-bevis og DNA-registerets betydning i etterforskning og straffeprosess. Prosjektet gjennomføres i regi av Politihøgskolen.

Innenfor migrasjonsfeltet vektlegger Justisdepartementet prosjekter som kan utvikle flyktning- og innvandringspolitikken, målrette virkemidler og legge til rette for god mål- og resultatstyring. Justisdepartementet bidrar til prosjekter som gir kunnskap om nasjonale og internasjonale migrasjonsstrømmer samt deres årsaker og virkninger. I 2010 utarbeidet Institutt for samfunnsforskning en større kunnskapsstatus på feltet. For flere detaljer om forskning på migrasjonsfeltet, se omtale under programkategori 06.90.

Evalueringer

Justisdepartementet foretar en rekke evalueringer for å få kunnskap om effekten av ulike tiltak. I 2011 har Justisdepartementet bl.a. satt i gang evaluering av to tiltak i handlingsplanen *Vendepunkt*, om tilrettelagt dialog i saker med vold i nære relasjoner. Justisdepartementet har også satt i gang en evaluering av Statens barnehus i samarbeid med Politidirektoratet. Det planlegges også en evaluering av virkningene av lovforbudet mot kjøp

⁴ Tiltale som fremmer dialog, økt forståelse, gjenoppbygging, fremtidsfokus og mulig forsoning.

av seksuelle tjenester, med den hensikt å kunne utforme gode og målrettede tiltak for å hjelpeprostituerte ut av prostitusjon.

Kriminalomsorgen gjennomfører ulike prosjekter for å lette tilbakeføringen til samfunnet etter endt soning. Justisdepartementet planlegger å evaluere noen av disse prosjektene, bl.a. kvalifiseringsprogrammet, der formålet er å bidra til at flere kommer i arbeid.

Statistikkproduksjon

Justisdepartementet har de siste årene hatt en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå (SSB) om statistikkproduksjon. Hensikten er å sikre tilfanget av statistikk innenfor justissektorens ansvarsområder. Departementet tar sikte på å inngå en ny rammeavtale med SSB i 2011.

Kap. 400 Justisdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	322 090	327 262	337 047
50	Norges forskningsråd	4 500	4 640	4 784
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	7 187	7 820	8 272
	Sum kap. 0400	333 777	339 722	350 103

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal i hovedsak dekke lønnsutgifter til ansatte i departementet, lønns- og driftsutgifter til medlemmer i kommisjoner, råd og utvalg og tilknyttede utgifter i denne forbindelse samt midler til engasjement og ekstrahjelp. Videre skal bevilgningen dekke departementets driftsutgifter, i tillegg til investeringer og utviklingstiltak. Bevilgningen dekker også finansiering av forskningsprosjekter. Unntaksvis benyttes bevilgningen på posten til investeringer og enkelte driftsutgifter i domstolene og ytre etat. Bemanningen i Justisdepartementet utgjorde 357 årsverk per 1. mars 2011.

I forbindelse med arbeidet knyttet til den nye sameretten (Samerettsutvalget) foreslås det rammeoverført 1 mill. kroner fra kap. 400, post 01 til kap. 1500 Fornyings, administrasjons og kirkedepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011 ble tidligere sentralt tilbakeholdte midler til IKT-tiltak fordelt ut til domstolene, politiet og kriminalomsorgen. Justisdepartementet foreslår tilsvarende fordeling for 2012, og det foreslås å omdisponere 3,7 mill. kroner fra kap. 400, post 01 fordelt med 0,2 mill. kroner til kap. 410, post 01 og 3,5 mill. kroner til kap. 430, post 01.

I forbindelse med implementering av datalagringsdirektivet og ny politiregisterlov er det opprettet en stilling til forskriftsarbeid i 2011, jf. Prop. 120 S (2010-2011). Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen under kap. 400, post 01 med 0,8 mill. kroner.

Justisdepartementet foreslår å omdisponere 0,4 mill. kroner fra kap. 400, post 01 i 2012 til finansiering av høyt prioriterte tiltak i justissektoren.

Bevilgningen under kap. 400, post 01 foreslås økt med 7,5 mill. kroner til særskilte driftsutgifter i forbindelse med angrepet i regjeringskvartalet 22. juli 2011.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 9,8 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 01 Driftsutgifter på 337,0 mill. kroner

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 400, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3400, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kommisjonsbudsjettet

Justisdepartementet administrerer en rekke råd, utvalg og kommisjoner som utreder større saker. Kommisjonsbudsjettet dekkes over post 01 Driftsutgifter. Nedenfor følger en oversikt over permanente råd og utvalg og tidsbegrensede utvalg.

Permanente råd og utvalg	Antall medlemmer	
Sjølovkomiteen	6	
Straffelovrådet	4	
Det interdepartementale polarutvalg	11	
Rådet for taushetsplikt og forskning	4	
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll	4	

Tidsbegrensede råd og utvalg	Antall medlemmer	Innstillingen ventes fremlagt
Personskadeerstatningsutvalget	8	2011
Infoflytutvalget	7	2011
Våpenlovutvalget	8	2011
Brannsikkerhetsutvalget	12	2012
Brannutdanningsutvalget	12	2012
Arvelovutvalget	4	2013

Post 50 Norges forskningsråd

Bevilgning på posten skal i hovedsak benyttes til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder, og vil inngå i Forskningsrådets program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM). VAM er Norges største samfunnsvitenskaplige forskningsprogram, der internasjonal migrasjon er et viktig tema. En grunnleggende utfordring i årene fremover er vedlikehold og utvikling av det norske velferdsamfunnet i møte med økende sosial og kulturell heterogenitet, demografiske endringer og globalisering av økonomien. Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 50 Norges forskningsråd på 4,8 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Bevilgningen på post 71 skal dekke Norges tilskudd til internasjonale organisasjoner under Justisdepartementets saksområde.

Norge dekker tilskudd til følgende organisasjoner m.m. under post 71:

- Den internasjonale domstolen i Haag
- Haagkonferansen for internasjonal privatrett
- «World Intellectual Property Organization» (WIPO)
- Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT)
- «The Group of States Against Corruption» (GRECO)

- Tilskudd til Rådssekretariatet og Fellesorganet i forbindelse med Schengensamarbeidet
- «Interoperability Solutions for European Public Administration» (ISA)

Tilskuddene til de ovenfor nevnte internasjonale organisasjoner m.m. har preg av å være kontingent. Økonomiregelverkets regler om kunngjøring, søknad og kravene til tilskuddsbrev kommer derfor ikke til anvendelse. Det vises for øvrig til beskrivelse av justissektorens internasjonale engasjement i hovedinnledningen og i de respektive programkategorier.

Justisdepartementet innbetaler årlig kontingent til Utenriksdepartementet for finansiering av Norges bidrag til EU-programmet «Interoperability Solutions for European Public Administration» (ISA). Kontingenten for 2012 skal fordeles mellom politiet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Utlendingsdirektoratet (UDI). Av praktiske hensyn foreslår Justisdepartementet å omdisponere midler fra de respektive etatskapitlene til kap. 400, post 71.

På bakgrunn av ovennevnte foreslår Justisdepartementet å øke bevilgningen under kap. 400, post 71 med 0,21 mill. kroner, mot å redusere bevilgningen under hhv. kap. 440, post 01, kap. 451, post 01 og kap. 490, post 01 med til sammen 0,21 mill. kroner, dvs. 0,07 mill. kroner fra hvert kapittel.

Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner på 8,3 mill. kroner.

Kap. 3400 Justisdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Diverse inntekter	2 279	87	90
02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 000	1 031	1 063
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	5 160		
18	Refusjon av sykepenger	2 511		
	Sum kap. 3400	10 950	1 118	1 153

Post 01 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på tre prosent av bidraget til World Intellectual Property Organization, jf. kap. 400, post 71. ODA-godkjente utgifter er utgifter som etter OECD/DACs (Development Assistance Committee) retningslinjer kan godkjennes til utviklingshjelp. Post 01 benyttes også til å føre diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig og gir ikke grunnlag for å budsjetteres med noe beløp.

Det foreslås at merinntektene under kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen

under kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Dette inkluderer også administrasjon av bistanden. Det foreslås at 1,06 mill. kroner av utgiftene på kap. 400, post 01 Driftsutgifter, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3400, post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	2 126 395	2 174 714	2 244 551	3,2
	Sum kategori 06.20	2 126 395	2 174 714	2 244 551	3,2

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert bud- sjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
61	Høyesterett	74 712	75 018	80 808	7,7
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 615 919	1 657 578	1 699 361	2,5
411	Domstoladministrasjonen	68 909	68 867	70 237	2,0
413	Jordskiftedomstolene	204 696	197 961	215 003	8,6
414	Forliksråd og andre domsutgifter	162 159	175 290	179 142	2,2
	Sum kategori 06.20	2 126 395	2 174 714	2 244 551	3,2

1 Innledning

Programkategori 06.20 omfatter Høyesterett, lagmannsrettene, domstolene i første instans, jordskiftedomstolene, forliksrådene, Finnmarkskommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark og Domstoladministrasjonen.

Domstolenes organisering

Domstolene er et av samfunnets viktigste organer for konfliktløsning. Domstolene behandler straffesaker og tvistesaker som bringes inn for avgjørelse. I tillegg til den dømmende virksomhet utfører domstolene i første instans også forvaltningspregede oppgaver som f.eks. vigsler og skifte. Domstolene er uavhengige i sin dømmende virksomhet, men er administrativt underlagt Domstoladministrasjonen.

Høyesterett er landets øverste domstol, og består av to avdelinger og Høyesteretts ankeutvalg.

Landet er inndelt i seks lagdømmer som hvert har en lagmannsrett.

Domstolene i første instans varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer og én dommerfullmektig, til store kollegiale domstoler. Oslo tingrett er den største med til sammen 102 dommere og dommerfullmektiger. Det er totalt 65 tingretter og ett byfogdembete.

Jordskiftedomstolene er fellesbetegnelsen for 34 jordskifteretter (førsteinstans) og fem jordskifteoverretter (ankeinstans). Jordskiftedomstolene er særdomstoler som behandler saker etter reglene i jordskifteloven. Jordskiftedomstolene har også oppgaver innenfor landmåling, kartbehandling, skogvurdering og jordskifte. Jordskiftedomstolene varierer i størrelse fra enedommerembeter med én fast dommer, til kollegi-

ale domstoler, hvor Sør-Trøndelag jordskifterett er den største med til sammen åtte dømmende årsverk.

Forlikrådene er en del av rettspleien på nivået under tingrettene, og er meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet. Det er forliksråd i alle kommuner, og forliksrådsmedlemmene oppnevnes av kommunestyrene. Det administrative ansvaret for forlikrådene ligger til Justisdepartementet. Sekretariatsfunksjonen for forlikrådene utføres av politi- og lensmannsetaten. Fylkesmennene fører tilsyn med forliksrådets virksomhet.

Domstoladministrasjonen

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene, jordskiftedomstolene, Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

Domstoladministrasjonen er organisert som et uavhengig statlig organ og ledes av et styre.

Samhandlingen mellom Stortinget, regjeringen, Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen er regulert gjennom lovfestede rammebetingelser for Domstoladministrasjonens virksomhet.

Rammebetingelsene følger fire hovedprinsipper, jf. Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) Om lov om endringer i domstoloven m.m. (den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling) og Innst. O. nr. 103 (2000–2001):

1. Justisdepartementet skal ikke i fremtiden ha alminnelig instruksjonsmyndighet over domstolene i administrative spørsmål i kraft av å være utøvende makt etter Grunnloven § 3.
2. Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis sentralt fastsatte retningslinjer for de ansvarsområder som er lagt til Domstoladministrasjonen.
3. Styring av Domstoladministrasjonen skjer ved lov, forskrift eller plenarvedtak i Stortinget på vanlig måte etter forslag fra regjeringen.
4. Regjeringen skal ved kongelig resolusjon kunne instruere Domstoladministrasjonen i administrative enkeltsaker.

Retningslinjene, jf. pkt. 2, skal være generelle og på overordnet nivå, og skal sikre samfunnets innflytelse på hvilke hovedretninger arbeidet til Domstoladministrasjonen skal ta. Regjeringens instruksjonsmyndighet, jf. pkt. 4, er forutsatt brukt i unntakstilfeller.

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

En hovedutfordring er å sikre innbyggerne god tilgang til domstolene og sørge for rask saksavvikling. Tilgjengelige, effektive domstoler med avgjørelser av høy kvalitet er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet. Det er viktig med effektiv ressursbruk i domstolene og satsing på alternative tvisteløsningsmekanismer som konfliktråd.

I 2010 var gjennomsnittlige saksbehandlingstider for både tvistesaker og straffesaker i første instans innenfor Stortingets målsettinger. Disse gode resultatene kommer selv om det i de senere årene har vært en vekst i antall innkomne tvistesaker og sakene ser ut til å bli mer arbeidskrevende.

I jordskiftedomstolene har beholdningene gått ned, men saksavviklingstiden er fortsatt lang. Samtidig står jordskiftedomstolene foran et generasjonsskifte på dommersiden, da mange jordskiftedommere forventes å gå av med pensjon de nærmeste årene. Antall søkere til ledige dommerstillinger i jordskiftedomstolene er svært lav, og til flere av de utlyste stillingene har det ikke vært kvalifiserte søkere. En sentral årsak til den vanskelige rekrutteringssituasjonen er at det utdannes for få jordskifte kandidater, og at erfarne jordskifte kandidater er ettertraktet arbeidskraft også utenfor jordskiftedomstolene. For å sikre at utlyste stillinger besettes av kvalifiserte jordskiftedommere foreslår regjeringen å øke bevilgningen til jordskiftedomstolene med 10 mill. kroner til økt lønn for jordskiftedommerne.

Regjeringen foreslår at bevilgningen til domstolene økes med sju mill. kroner til utgifter til etablering av en vaktordning ved Oslo tingrett for behandling av begjæringer om utlevering av teletrafikdata.

Sakene i Høyesterett har over tid blitt mer ressurskrevende. For å kunne opprettholde driften på et tilfredsstillende nivå, og for å bygge om Høyesteretts hus for å gi plass til flere kontorer, foreslås bevilgningen til Høyesterett økt med 3,4 mill. kroner.

Domstolenes arbeidsoppgaver stiller krav til velfungerende IKT-løsninger. Den tekniske plattformen og saksbehandlingssystemet må vedlikeholdes og fornyes for å sikre god brukskvalitet og effektive arbeidsformer. Domstoladministrasjonen har igangsatt et arbeid med å vurdere fremtidige saksbehandlingsløsninger i domstolene.

For perioden 2009-2012 peker Domstoladministrasjonens strategiske plan på følgende utviklingsområder i domstolene: kompetanse, styring og organisering, synlighet og åpenhet, teknologi-

anvendelse, regelverksutvikling, sikkerhet og beredskap. Arbeidet med disse områdene skal bidra til at domstolene kan realisere de verdier og mål som er satt for deres virksomhet.

Domstoladministrasjonen er sammen med Oslo tingrett i gang med å planlegge gjennomføringen av straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Behandlingen av denne saken vil påføre domstolene ekstraordinære utgifter i 2012. Justisdepartementet vil i samarbeid med Domstoladministrasjonen vurdere disse utgiftene og komme tilbake til Stortinget på egnet måte på et senere tidspunkt.

3 Generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet

Justisdepartementet foreslår følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2012:

- Domstoladministrasjonen skal følge opp målsetningene om en effektiv saksavvikling med høy kvalitet, herunder særskilt følge opp domstoler som ikke er innenfor målene om saksavviklingstid.
- Domstoladministrasjonen skal arbeide for en god utnyttelse av tildelte budsjetterammer for domstolene og sørge for at domstolenes oppgaver løses innenfor budsjetterammen.
- Domstoladministrasjonen skal bidra til å videreutvikle hensiktsmessige samarbeidsformer med Justisdepartementet, og med aktørene i rettspleien, herunder kriminalomsorgen. Dette omfatter også samarbeid om IKT-strategiske spørsmål.
- Faglig høyt kvalifiserte dommere med bred erfaring er av sentral betydning for en god kvalitet i rettspleien. Domstoladministrasjonen skal tilrettelegge for kompetansetiltak som understøtter virksomheten i domstolene. Domstoladministrasjonen skal fortsette arbeidet med å utvikle god og profesjonell ledelse samt tilrettelegge for et godt arbeidsmiljø.

- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for en god, kjønnsmessig balansert og bred rekruttering til domstolene, og legge vekt på å øke andelen dommere med flerkulturell bakgrunn.
- Domstoladministrasjonen skal delta i forberedelsen av lovrevisjoner som angår domstolene, spesielt ved vurderingen av praktiske, administrative og ressursmessige konsekvenser av lovendringer, herunder utarbeidelse og gjennomføring av evalueringer og gevinstrealiseringsplaner.
- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for gjennomføring av vedtatte lovendringer.
- Domstoladministrasjonen skal tilrettelegge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne sikres tilgang til domstolene.
- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for at domstolenes IKT-systemer har en teknisk plattform med tilfredsstillende kapasitet og kvalitet, og sikre domstolene egnede systemløsninger som bidrar til effektiv saksbehandling, åpenhet og rettssikkerhet. Domstoladministrasjonen skal legge til rette for elektronisk dokument- og informasjonsutveksling med aktører utenfor domstolene, og effektiv bruk av geografisk informasjonsteknologi (GIT) i jordskiftedomstolene.
- Domstoladministrasjonen skal i tråd med økonomiregelverkets krav til risikostyring og intern kontroll i statlige virksomheter sørge for at dette er en integrert del av mål- og resultatstyringen, og skal identifisere, vurdere, håndtere og følge opp risiko for Domstoladministrasjonens og domstolenes virksomhet.
- Domstoladministrasjonen skal innenfor sitt ansvarsområde sette justisministeren i stand til å besvare henvendelser fra Stortinget, Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen m.fl.
- Domstoladministrasjonen skal utarbeide og utvikle statistikk fra domstolene som gir nødvendig informasjon for forvaltning, samhandling og utvikling av lovverket, domstolene og justissektoren for øvrig.

4 Mål og delmål

Hovedmål	Delmål
God rettsikkerhet for individer og grupper	Avgjørelser med høy kvalitet og til rett tid
En mer effektiv justissektor	Effektive og serviceorienterte domstoler
God konfliktløsning	Økt bruk av ulike meklingsformer

4.1 God rettssikkerhet for individer og grupper

4.1.1 Avgjørelser med høy kvalitet og til rett tid

Resultater og tilstandsvurdering

Målene for saksavviklingen i domstolene er angitt som gjennomsnitt for henholdsvis straffesaker og tvistesaker.

Tabell 2.1 Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid

Mål for gjennomsnittlig saksavviklingstid	Lagmannsrettene	Tingrettene
	Mål i måneder	Mål i måneder
Tvistesaker	6	6
Meddomsrettssaker (straffesaker)	3	3
Enedommersaker (straffesaker)		1

Kilde: Domstoladministrasjonen

I tillegg til de generelle målene angir straffeprosessloven egne frister for saksavviklingen i visse straffesaker, bl.a. i tilfeller med unge lovbrøyttere og hvor tiltalte er undergitt varetekt. Dette er omtalt nærmere nedenfor.

En arbeidsgruppe nedsatt av Domstoladministrasjonen har evaluert dagens målsettinger for saksavviklingstider, og foreslått nye målsettinger for domstolene i første instans. Det tas sikte på en prøveperiode i 2012 og 2013. Domstoladministrasjonen vil fortsatt rapportere på Stortingets fastsatte målsettinger for saksavvikling i domstolene. Når prøveperioden er utløpt og de nye målsettingene er evaluert, vil Justisdepartementet vurdere å foreslå nye målsettinger for domstolenes saksavvikling.

Saker i jordskiftedomstolene har stor variasjon i kompleksitet og arbeidsmengde, og de fleste saker krever at det blir utført teknisk arbeid og befarung på barmark. Dette er faktorer som medfører til dels store variasjoner i saksavviklingstiden.

Høyesterett

I 2010 kom det inn 928 sivile saker til Høyesterett mot 960 i 2009. Gjennomsnittlig behandlingstid

for sivile saker målt fra ankeutvalgets henvisning og til Høyesteretts avgjørelse, var 4,8 måneder i 2010. Antallet ikke avgjorte saker ved årets slutt var 31 mot 32 saker i 2009.

Det kom i 2010 inn 1 104 straffesaker mot 1 054 i 2009. Gjennomsnittlig behandlingstid for straffesaker målt fra ankeutvalget til det saken fremmet til Høyesteretts avgjørelse, var 2,6 måneder i 2010. Antallet ikke avgjorte saker ved årets slutt var 19 saker mot 11 saker i 2009.

Høyesterett behandlet i 2010 en sak i storkammer og fire saker i plenum.

Lagmannsrettene

Antall innkomne sivile anker over dom økte fra 2009 til 2010. Det behandles færre saker enn det kommer nye saker inn, noe som har resultert i en beholdningsvekst på 20 pst.

Det kom inn flere straffesaker til lagmannsrettene i 2010 enn i 2009, og beholdningen av straffesaker fortsetter å øke. Spesielt høy er veksten i saksinngang og beholdningen av begrensede anker i meddomsrett.

Tabell 2.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2006–2010

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	2006	2007	2008	2009	2010
Anke over dom i sivile saker	8,6	8,0	6,8	6,0	5,9
Fagdommersaker (straff)	4,6	3,9	4,0	4,3	4,8
Meddomsrettssaker begrenset anke (straff)	3,7	3,7	3,7	3,8	4,3
Meddomsrettssaker bevisanke (straff)	5,6	5,3	5,2	5,5	6,4
Lagrettesaker (straff)	6,2	4,9	5,2	5,2	5,6

Kilde: Domstoladministrasjonen

Statistikk fra de siste årene viser at gjennomsnittlig saksbehandlingstid har gått ned. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for anke over dom i sivile saker er innenfor Stortingets målsetting på seks måneder. For straffesaker har det vært en liten økning i saksbehandlingstiden fra 2009 til 2010.

Det er variasjoner i gjennomsnittlig saksbehandlingstid mellom lagmannsrettene. For anke over dom i sivile saker varierer saksbehandlingstiden fra 3,8 måneder (Hålogaland lagmannsrett) til 7,3 måneder (Borgarting lagmannsrett). I fagdommersaker varierer saksbehandlingstiden fra 2,7 måneder (Eidsivating lagmannsrett) til 6,4 måneder (Gulating lagmannsrett) i 2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for begrenset anke i meddomsrett varierer fra 2,7 måneder (Eidsivating lagmannsrett) til 4,9 måneder (Borgarting lagmannsrett), og fra 4,2 måneder (Eidsivating lagmannsrett) til åtte måneder (Gulating lagmannsrett) for bevisanke i meddomsrett. I lagrettesaker

varierer saksbehandlingstiden fra 4,2 måneder (Hålogaland lagmannsrett) til 6,6 måneder (Gulating lagmannsrett).

Tingrettene

Domstolene opplevde en stor vekst i antall innkomne tvistesaker fra 2008 til 2009, og saksinngangen har stabilisert seg på et høyt nivå med 15 901 innkomne saker i 2010. I 2010 ble det behandlet flere tvistesaker enn det kom inn, noe som har bidratt til at beholdningene er redusert fra 2009.

Når det gjelder straffesakene, har de siste årenes økning i antallet innkomne og behandlede enedommersaker fortsatt i 2010. Beholdningen er litt lavere etter 2010 enn etter 2009.

Antall innkomne og behandlede meddomsrettssaker øker fra 2009 til 2010. Antall saker i beholdning øker med 11 pst. fra 2009 til 2010, og er på det høyeste nivået siden 2005.

Tabell 2.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene i måneder 2006–2010

Gjennomsnittlig saksavviklingstid	2006	2007	2008	2009	2010
Tvistesaker	6,6	6,1	5,2	4,9	5,0
Enedommersaker (straff)	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Meddomsrettssaker (straff)	2,9	2,7	2,6	2,5	2,7

Kilde: Domstoladministrasjonen

Siden 2008 har førsteinstansdomstolene samlet vært innenfor Stortingets mål om saksbehandlingstid på seks måneder. Også i 2010 var det stor variasjon i saksbehandlingstid mellom tingrettene i tvistesaker, fra 2,8 måneder (Sør-Østerdal tingrett) til 7,5 måneder (Alstahaug tingrett og Søre Sunnmøre tingrett).

Saksbehandlingstiden for enedommersaker har endret seg lite, og har de siste årene vært innenfor Stortingets mål for saksbehandlingstid

på en måned. For enedommersakene var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 0,5 måneder både i 2009 og 2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid varierer fra 0,2 måneder (Eiker, Modum og Sigdal tingrett) til 0,8 måneder (Øvre Romerike tingrett) i 2010.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for meddomsrettssakene har økt, men er fortsatt innenfor målsettingen på tre måneder. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for meddomsretts-

sakene var 2,5 måneder i 2009 og 2,7 måneder i 2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid varierer fra 1,1 måned (Nord-Østerdal tingrett) til 4,6 måneder (Sandefjord tingrett) i 2010.

Andelen domstoler med gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor Stortingets målsetting i 2010 er (2009-tall i parentes): 93 pst. (93 pst.) i tvistesaker, 100 pst. (97 pst.) i enedommersaker og 77 pst. (85 pst.) i meddomsrettssaker.

Rettsmekling

Rettsmekling ble fra 2006 et tilbud ved alle tingretter og lagmannsretter, og ble lovfestet ved innføring av tvisteloven i 2008. Det vises for øvrig til nærmere omtale under punkt 4.3.1. Av sakene som ble avgjort i 2010 er det avholdt rettsmøter i 1 926 saker i førsteinstans og 91 saker i andreinstans, totalt 2 017 saker.

Tabell 2.4 Saker hvor det er benyttet rettsmekling 2007-2010

	2007	2008	2009	2010
Rettsmøter	2 089	2 099	2 104	2 017
Saker registrert med resultat «hevet ved forlik etter rettsmekling»	1 255	1 207	1 269	1 208

Kilde: Domstoladministrasjonen

Henholdsvis 1 164 saker i førsteinstans og 44 saker i andreinstans er registrert med resultat «hevet ved forlik etter rettsmekling» i 2010. Totalt utgjør dette 1 208 saker. Tallene viser at over halvparten av de saker der det er benyttet rettsmekling resulterer i forlik. I 2009 ble det meklet i totalt 2 104 saker. Av disse ble 1 269 registrert med resultat «hevet ved forlik etter rettsmekling». Gjennomsnittlig saksavviklingstid for saker som ble rettsmeklet og avgjort i førsteinstans i 2010 var 5,4 måneder, mot 5,1 måneder i 2009.

Jordskifteoverrettene

Jordskifteoverrettene avsluttet 51 saker i 2010. Det kom inn 49 nye saker. Beholdningen av ikke avgjorte saker ved årsskiftet var 25 saker. Gjennomsnittlig alder (ventetid og saksbehandlingstid) på avsluttede saker var 10 måneder i 2010.

Jordskifterettene avsluttet 1 183 saker i 2010 mot 1 094 saker i 2009. Det kom inn 1 096 nye saker. Beholdningen av ikke avgjorte saker var 1 567. I 2010 var gjennomsnittsalderen for avsluttede saker 1,7 år, i 2009 var den 1,8 år. I 2010 var det 10 713 parter mot 10 025 i 2009.

Tabell 2.5 Gjennomsnittlig alder for avsluttede saker i jordskifterettene og jordskifteoverrettene i år for perioden 2006–2010

Gjennomsnittlig saksavviklingstid	2006	2007	2008	2009	2010
Jordskifterettene	2,3	2,3	2,1	1,8	1,7
Jordskifteoverrettene	1,7	1,2	1,1	1,2	0,9

Kilde: Domstoladministrasjonen

Areal i skiftefelt var 174 660 daa i 2010 mot 1 452 967 daa i 2009. Grunnen til det høye tallet i 2009 er en enkeltsak i Nord-Trøndelag som alene omfattet ca. 1,3 mill. daa. Det ble registrert bruksordning for 785 km² i 2010 mot 480 km² i 2009. Det ble fastlagt, avmerket og innmålt 1 982 km grenser i 2010 mot 1 780 km i 2009, mens antallet innmålte grensepunkter var 19 428 km i 2010 mot 16 648 km i 2009. Videre tok jordskifteretten stilling til problemstillinger som omfattet 299 km veg i 2010 mot 253 km i 2009. Det var en

økning i antall parter i avsluttede saker i 2010 i forhold til 2009.

Strategier og tiltak

Saker med lovbestemte frister

Straffeprosessloven § 275 angir frister for saksavviklingen i straffesaker. Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling berammes senest to uker etter at saken kom inn til tingretten, eller anke til lagmannsretten er henvist til

ankeforhandling. Hovedforhandling skal i alle saker avholdes så snart som mulig. I saker der den siktede var under 18 år da forbrytelsen ble begått eller er varetektsfengslet når saken berammes, gjelder særskilte frister for oppstart av hovedforhandlingen. Dersom ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling i disse sakene være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten, og innen åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling.

Det kan være forhold som tilsier at fristene må overskrides for å sikre forsvarlig behandling av saken i retten. I tillegg vil en rekke praktiske forhold kunne medføre at frister overskrides. Det kan for eksempel være sykdomsforfall hos parter eller andre sentrale aktører, uteblivelse (vitner, tiltalte osv.), vanskeligheter med å få tak i aktører, forsvarere og sakkyndige.

Av sakene som ble berammet i 2010, ble 78 pst. av sakene i tingrettene berammet innen 14 dager. Tilsvarende tall for lagmannsrettene er 64 pst.

Av prioriterte saker med oppstart hoved-/ ankeforhandling i 2010 ble 60 pst. startet innen seks uker i tingrettene og 36 pst. startet innen åtte uker i lagmannsrettene.

Dommeravhør og observasjon av barn

I straffesaker om seksuelle overgrep skal som hovedregel avhør av barn under 16 år foretas av dommer utenfor rettsmøte (dommeravhør) eller ved observasjon av barnet. Regjeringen har siden 2007 etablert en landsdekkende ordning med syv statlige barnehus, hvor dommeravhør kan gjennomføres. Se nærmere omtale av barnehusene under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet. Dommeravhør kan også benyttes ved avhør av vitner med psykisk utviklingshemming, og i saker om andre straffbare forhold enn seksuelle overgrep.

Avhør av barn gir spesielle utfordringer, og det er viktig å få til best mulig avhør. Reglene for dommeravhør og observasjon av barn ble evaluert i 2004, og evalueringsrapporten har vært på høring. Med bakgrunn i evalueringsrapporten og høringsuttalelsene samt de erfaringer som er gjort etter etablering av barnehus, har Justisdepartementet oppnevnt en ekstern arbeidsgruppe som gjennomgår regelverket for dommeravhør og observasjon av barn, herunder vurderer hvilke regler som bør gjelde for psykisk utviklingshemmede. Arbeidsgruppen skal utarbeide konkrete forslag til forskriftsendringer og eventuelt nødvendige lovendringer, og skulle etter pla-

nen levere en rapport høsten 2011. Arbeidsgruppens frist for innlevering vil imidlertid bli utsatt slik at deres vurderinger kan ses i sammenheng med den pågående evalueringen av barnehus. Arbeidsgruppen tar sikte på å levere sin rapport sommeren 2012.

Lekdommere

Lekdommerinnslaget i straffeprosessen er et viktig bidrag til rettssikkerhet og domstolenes tillit i samfunnet. Meddommerne har samme ansvar og myndighet i saken som fagdommeren, og er på samme måte som fagdommeren bundet av de rettsregler som gjelder på området. Tjeneste som meddommer eller lagretted medlem er en viktig og ansvarsfull samfunnsoppgave.

Det er lovfestet at lekdommerutvalgene skal ha en sammensetning som best mulig representerer alle deler av befolkningen. Derfor må kommunene ved valg av medlemmer til lekdommerutvalgene tilstrebe at disse gjenspeiler mangfoldet i samfunnet. Det er et mål at andelen lekdommere med innvandrerbakgrunn økes, jf. mål for inkludering i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2011–2012). I lekdommerutvalgene som gjelder for perioden 1. mai 2008 til 1. januar 2013 har 3,7 pst. av lekdommerne innvandrerbakgrunn. Av disse har 1,8 pst. bakgrunn fra land utenfor Europa og Nord-Amerika. Dette er en økning fra perioden 2004-2008 da andelen var henholdsvis 2,8 pst. og én pst.

Domstoladministrasjonen har evaluert valget av lekdommere i 2008. I 2012 skal nye lekdommerutvalg etableres, og Domstoladministrasjonen gjennomfører derfor et prosjekt i 2010-2011 som skal etablere en god løsning for å innberette og motta utvalgene fra kommunene.

Juryordningen

Regjeringen nedsatte i mai 2010 et utvalg for å vurdere juryordningen. Utvalgets hovedspørsmål har vært om dagens juryordning bør videreføres og i tilfelle i hvilken form. Utvalget leverte sin utredning 17. juni 2011. Utvalget tilrår at skyldspørsmålet bør grunngis i alle ankesaker. Utvalget er delt i spørsmålet om hva slags domstolssammensetning som bør behandle de saker som i dag går for jury/lagrette. Den ene halvparten av utvalget går inn for å videreføre en lagretteordning. Den andre halvparten av utvalget går inn for at sakene behandles i meddomsrett. Utredningen ble sendt på en bred høring i august 2011 med høringsfrist 1. mars 2012.

Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark skal utrede bruks- og eierrettigheter til den grunnen som Finnmarkseiendommen overtok ved finnmarkslovens ikrafttredelse 1. juli 2006. Finnmarkskommisjonens administrasjon ligger i Tana. Domstoladministrasjonen har det overordnede administrative ansvaret for Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

Kommisjonen har siden desember 2008 påbegynt utredningen av tre felt, i tillegg er to felt fastsatt og kunngjort. Per mars 2011 er det igangsatt eller kunngjort utredning av i alt fem felt. Kommisjonen har fått utført og igangsatt sakkyndige tematiske utredninger som gjelder hele Finnmark og som vil være del av grunnlaget for vurderingene i forbindelse med rapportene i de ulike feltene. Kommisjonen har dessuten avholdt folkemøter i forbindelse med utredningsfeltene og åpne informasjonsmøter om kommisjonens arbeid. Kommisjonen tar sikte på å avgi rapport for det første utredningsfeltet i løpet av 2011. Rapporten fra det andre feltet planlegges ferdigstilt tidlig i 2012. Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen arbeider med å etablere Utmarksdomstolen for Finnmark, slik at domstolen er operativ til å behandle de første kravene om rettslig prøving av Finnmarkskommisjonens første utredningsrapport.

Regjeringen mener at Finnmarkskommisjonens kartlegging av rettigheter er av stor betydning for den samiske befolkningen og andre brukere av Finnmark. Det er viktig med god fremdrift i arbeidet. Domstolenes bevilgning er styrket med til sammen 16,4 mill. kroner til å dekke utgiftene til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Bevilgningsøkningen er videreført og prisjustert for 2012.

Innstillingsrådet for dommere

Etter reglene i Grunnloven og domstolloven utnevnes dommere og jordskiftedommere av Kongen i statsråd på grunnlag av innstilling fra Innstillingsrådet for dommere. Innstillingsrådet er et uavhengig og frittstående råd.

Innstillingsrådet består av sju medlemmer; tre dommere fra de alminnelige domstoler, én advokat, én jurist ansatt i det offentlige og to medlemmer som ikke er jurister. Når Innstillingsrådet behandler saker som gjelder utnevning eller konstitusjon av jordskifteoverdommere og jordskifte-

dommere, deltar én dommer fra jordskiftedomstolene og én jordskifte kandidat i stedet for henholdsvis én dommer og én jurist ansatt i det offentlige. Innstillingsrådet har en viktig og arbeidskrevende oppgave med å intervju og innstille gode kandidater til dommerembeter.

Domstoladministrasjonen har ansvaret for Innstillingsrådets sekretariat og deltar i Innstillingsrådets møter og intervjuer.

I 2010 har det blitt utnevnt til sammen 31 dommere i faste stillinger i de alminnelige domstoler og en i jordskiftedomstolene. Av disse 32 er sju utnevnt til lederstillinger (seks i de alminnelige domstolene og en i jordskiftedomstolene). I perioden 2003-2009 lå antall utnevninger til faste dommerstillinger i de alminnelige domstoler i gjennomsnitt på 37,9 stillinger.

Innstillingsrådet har i 2010 vurdert 345 søknader til faste stillinger og konstitusjoner og gjennomført 193 intervjuer. Av alle som ble utnevnt i de alminnelige domstolene var 68 pst. kvinner og 32 pst. menn. Av de seks som ble utnevnt i lederstillinger i de alminnelige domstolene, var tre kvinner. Gjennomsnittsalder ved utnevning var 45 år. Den som ble utnevnt i jordskiftedomstolene var mann.

Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget for dommere er et uavhengig og frittstående disiplinærorgan som behandler klager på dommere. Ordningen gjelder også for midlertidige dommere, herunder dommerfullmektiger i de alminnelige domstolene og jordskiftedommerfullmektiger i jordskiftedomstolene. Utvalget består av to representanter for allmennheten, én advokat, to dommere fra de alminnelige domstoler og en jordskiftedommer. Domstoladministrasjonen er sekretariat for utvalget.

Tilsynsutvalget kan etter klage eller på eget initiativ treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer overtrer de plikter som stillingen medfører eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk. Utvalget kan ilegge to former for disiplinærtiltak; advarsel, som normalt bare vil benyttes dersom dommerens forhold ligger nær opp til straffbare tjenesteforsømmelser, og kritikk, som er den vanligste reaksjonsformen. Utvalget kan også gi generelle uttalelser om hva som omfattes av begrepet «god dommerskikk» i forbindelse med klagesaksbehandlingen.

I 2010 mottok Tilsynsutvalget 125 klagesaker, 27 flere enn i 2009. Av disse var 12 klager rettet mot dommere i jordskiftedomstolene. Det ble truffet i alt 88 vedtak i 2010, hvorav 49 vedtak ble

truffet av utvalgets leder alene eller annet medlem etter delegering. 39 vedtak ble truffet av et samlet utvalg.

I 2010 ble 44 klager realitetsbehandlet. Samtlige klager gjaldt forhold i tjenesten. 41 klager gjaldt dommeratferd, seks klager gjaldt saksbehandling og to gjaldt administrative forhold. En og samme klage kan gjelde flere forhold. Det ble gitt disiplinærreaksjon i seks tilfeller, alle i form av kritikk. Fire av sakene der det ble gitt kritikk gjaldt dommeratferd og to sen saksbehandling.

Informasjonssikkerhet

Planmessig arbeid for å bedre informasjonssikkerheten er nødvendig for å balansere mellom krav til beskyttelse av sensitiv informasjon og prinsippene om åpenhet i domstolene. God informasjonssikkerhet er viktig for den enkeltes rettsikkerhet og tilliten til domstolene, og Domstoladministrasjonen arbeider løpende med dette.

Bruk av sakkyndige

Sakkyndige har en fremtredende og viktig rolle i mange rettssaker. Det er viktig at de sakkyndige har høy kompetanse på sine fagfelt, i tillegg til god forståelse for den særlige rollen de har i en rettsak.

Det er de siste årene gjennomført flere tiltak på dette området, jf. omtale i Prop. 141 L (2009-2010) Endringer i straffeprosessloven mv. Som oppfølging av NOU 2007: 7 stilles det med virkning fra 10. desember 2010 krav om skriftlig mandat når retten eller påtalemyndigheten oppnevner sakkyndige. 1. september 2011 ble det innført regler om at påtalemyndigheten, når den ønsker sakkyndig bistand fra en institusjon opprettet for å yte rettsmedisinske tjenester, må rette henvendelsen til institusjonen og ikke til en bestemt person.

Justisdepartementet har for øvrig nedsatt en intern arbeidsgruppe som kartlegger bruken av sakkyndige og vurderer reformbehov.

Kompetanseutvikling

Domstoladministrasjonen vedtok i desember 2010 en kompetansestrategi for perioden 2011-2015. Et kompetanseråd og ulike fag- og arbeidsgrupper vil i samarbeid med Domstoladministrasjonen sikre helhet, faglighet og brukermedvirkning i kompetansearbeidet.

Domstolene og Domstoladministrasjonen tilstreber å ha en kultur preget av kontinuerlig læring og forbedring. Domstoladministrasjonen

utarbeidet i 2010 et verktøy for en brukerundersøkelse som den enkelte domstol kan benytte i eget utviklings- og forbedringsarbeid. På sikt vil det bli utviklet nasjonale bruker- og medarbeiderundersøkelser som kan gi grunnlag for forbedringsaktiviteter og kompetansetiltak.

Likestilling og mangfold

Det er fortsatt behov for å bedre kjønnsbalansen i domstolene. I Domstoladministrasjonens rekrutteringspolitikk for dommere og domstolledere er det blant annet tiltak for å rekruttere flere kvinner. Per 31. desember 2010 var 36 pst. av dommerne i de alminnelige domstolene og om lag 26 pst. av domstollederne kvinner. I jordskiftedomstolene var om lag 11 pst. av dommerne kvinner og om lag 10 pst. av domstollederne kvinner. Av dommerfullmektigene var 56 pst. kvinner, mens det i saksbehandlerstillingene var flertall av kvinner.

Domstoladministrasjonen arbeider også med tiltak for å øke andelen medarbeidere med innvandrerbakgrunn og andelen medarbeidere med nedsatt funksjonsevne.

Datalagringsdirektivet – vaktordning ved Oslo tingrett

Som et ledd i implementeringen av EUs datalagringsdirektiv vil domstolene i 2012 få ansvaret for behandlingen av begjæringer om utlevering av teletrafikkdata, som er en ny sakstype for domstolene. Som følge av dette foreslås bevilgningen til domstolene økt med sju mill. kroner til etableringen av en vaktordning ved Oslo tingrett, som skal behandle begjæringer som kommer inn utenfor domstolenes ordinære åpningstid.

4.2 En mer effektiv justissektor

4.2.1 Effektive og serviceorienterte domstoler

Resultater og tilstandsvurdering

En effektiv og serviceorientert rettspleie krever god utnytting av ressursene innenfor rammene av en forsvarlig saksbehandling. Domstolene skal tilrettelegge sin virksomhet slik at parter, profesjonelle aktører, publikum og media møter serviceorienterte og utadrettede domstoler som gir god informasjon til publikum.

Førsteinstansdomstolene har over tid utviklet seg i retning av rendyrkning av dømmende virksomhet. Domstolene utfører fortsatt en rekke forvaltningsoppgaver av ikke dømmende karakter, som for eksempel vigsler, notarialbekreftelser og skifte-/bobehandling. Domstoladministrasjonen

har startet et arbeid for å vurdere hva som bør være domstolenes fremtidige oppgaver.

Strategier og tiltak

Strukturendringer

Etableringen av Inntrøndelag tingrett med virkning fra 1. januar 2011 sluttførte strukturendringene i førsteinstansdomstolene som Stortinget vedtok i 2001. Antall førsteinstansdomstoler er redusert fra 92 til 66. Domstoladministrasjonen gjennomførte i 2010 en evaluering av strukturendringene. Etter Domstoladministrasjonens oppfatning viser evalueringen at strukturendringene har vært en svært positiv reform for domstolene og deres brukere. Evalueringen ble oversendt Stortinget og Justisdepartementet i november 2010.

Ifølge Domstoladministrasjonens evaluering har strukturendringene i førsteinstansdomstolene gjennom etablering av større dommerkollegier bidratt til flere domstoler med et sterkere fagmiljø. Domstoladministrasjonen antar at dette har betydning for arbeidet med kompetanseutvikling og rekrutteringsarbeid i domstolene. Sammenslåing av mindre domstoler til større enheter gir redusert bemanningsmessig sårbarhet. Partene vil dermed i større grad unngå omberamninger av saker og andre forsinkelser.

Forliksrådene

Forliksrådene er viktige samfunnsinstitusjoner med lange tradisjoner og sterke posisjoner i lokalsamfunnene i landet. Alle kommuner har forliksråd og medlemmene velges av kommunestyrene for fire år av gangen. Hvert forliksråd består av tre leddommere og like mange varamedlemmer.

Forliksrådene muliggjør en rimelig og hurtig tvisteløsning som står i forhold til sakens betydning. Det er et mål å opprettholde forliksrådene som en rimelig, effektiv og desentralisert tvisteløsningsmekanisme.

I tvistesaker om formuesverdier der tvistesummen er mindre enn 125 000 kroner er forliksrådsbehandling som utgangspunkt obligatorisk før saken kan bringes inn for tingretten. En stor andel av sakene får sin endelige løsning gjennom behandlingen i forliksrådet. Mange steder i landet gir forliksrådene et langt mer desentralisert tvisteløsningstilbud enn det tingrettene kan gi. Sakene i forliksrådene undergis en enkel og rask behandling.

Forliksrådene behandlet 129 802 saker i 2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2010 var 84 dager.

Det avholdes årlige kurs for forliksrådsmedlemmene hvor temaene er gjennomgang av regelverk og opplæring i mekling og meklingsteknikk. Det forventes at økt kompetanse vil bidra til økt effektivitet i forliksrådene, både gjennom at flere saker løses ved mekling og at forliksrådene blir satt i stand til å behandle øvrige saker mer effektivt.

Domstolenes saksbehandlingssystemer

Domstolenes saksbehandlingssystemer må vedlikeholdes og fornyes løpende. Dessuten må de tilpasses nye arbeidsformer, elektronisk samhandling og forventninger fra aktører og samarbeidspartnere om økt tjenestetilbud.

Det er igangsatt et omfattende arbeid med å beskrive fremtidige saksbehandlingssystemer i domstolene. Det videre arbeidet med å skaffe egnede saksbehandlingssystemer skal sees i sammenheng med videreutviklingen av eksisterende system. Det pågående utredningsarbeidet skal klargjøre hvordan det beste fra nåværende system kan gjenbrukes i en felles plattform for saksbehandling i alle domstoler. Målet er å oppnå fleksibel og bærekraftig teknologi og arkitektur, samtidig som kravene til funksjonalitet og kvalitet blir oppfylt.

Elektronisk samhandling

Elektronisk samhandling mellom domstolene og de andre aktørene i justissektoren vil effektivisere saksbehandlingen. Domstoladministrasjonen arbeider blant annet med elektronisk løsning for innsending av prosesskriv i sivile saker, tilgjengeliggjøring av saksinformasjon i sivile saker og mottak og behandling av salærkrav. Utprøving i domstolene er planlagt i 2012.

Domstoladministrasjonen vil videreføre arbeidet med å modernisere samhandlingsløsningen i straffesaker opp mot politi, påtale og kriminalomsorg. Arbeidet startet i 2010. Den nye løsningen innebærer utveksling av strukturert informasjon mellom aktørene i straffesaker, og skal foruten å bidra til mer effektiv informasjonsutveksling også legge til rette for økt gjenbruk av informasjon. På sikt vil dette bidra til bedre rapportering, statistikk og analyse fra domstolene.

Videokonferanser i domstolene

Videokonferanser kan brukes både i sivile saker og i straffesaker. I sivile saker reguleres bruken av fjernavhør og fjernmøter av tvisteloven. I

straffesaker trådte nye generelle regler i kraft 1. september 2011 (lov 10. desember 2001 nr. 76 og forskrift om fjernmøter og fjernavhør i straffesaker). Den viktigste endringen er at det ikke lenger kreves samtykke fra siktede for å kunne bruke videokonferanse ved rettsmøter om fengslingsforlengelse. Samtykkekravet begrenses til å gjelde rettsmøter om fengslingsforlengelser i saker hvor siktede sitter i fullstendig isolasjon. Den siktede kan likevel kreve fysisk oppmøte i rettsmøter om fengslingsforlengelser dersom det er mer enn 90 dager siden forrige gang siktede hadde rett til fysisk oppmøte ved rettsmøte om videre fengsling.

Fjernmøteteknologi er i ferd med å bli et reelt, og i mange tilfeller godt, alternativ til fysisk fremmøte i domstolen. Mange domstoler trekker også fram at utstyret gjør det lettere å bruke barnehusene for avhør.

Bruk av fjernmøteteknologi er betinget av at både domstolene og andre aktører innenfor justis-sektoren har nødvendig teknisk utstyr. Ved inngangen til 2011 hadde 38 domstoler tilgang på videokonferanseutstyr.

Funksjonelle lokaler

Domstolenes lokaler har varierende standard, både for kontorer, rettssaler og med hensyn til sikkerhetsmessige forhold. Flere domstoler har de siste årene fått nye lokaler som følge av strukturendringene i de alminnelige domstolene.

Rana tingrett overtok sommeren 2010 nye, moderne og funksjonelle lokaler.

Nye Inntrøndelag tingrett flyttet inn i et utvidet Steinkjer tinghus i desember 2010. Nord-Trøndelag jordskifterett ble i mars 2011 samlokalisert med den nye tingretten.

I 2009 ble det igangsatt ombygging og rehabilitering av lokalene for Asker og Bærum tingrett. Disse ferdigstilles i oktober 2011.

Nye lokaler for Gulating lagmannsrett ble ferdigstilt sommeren 2011.

Domstoladministrasjonen arbeider med planlegging av nye tinghus i Stavanger, Drammen og Molde. Disse tinghusene planlegges med tanke på samlokalisering av jordskiftedomstoler og alminnelige domstoler.

Universell utforming

For at domstolene skal være et reelt konfliktløsningsalternativ for alle grupper i befolkningen, må rettslokalene gis en utforming som ivaretar ulike behov. Eksisterende lokaler er i varierende grad

tilrettelagt for personer med nedsatt funksjons-evne. I nye tinghus og lokaler settes det krav om funksjonalitet for alle brukere. Både bygningene og utearealet skal kunne brukes på lik linje av alle.

De siste årene er det investert i utstyr for trådbundet overføring av lyd i rettssaler. I 2005 ble det laget en gjennomføringsplan for tilrettelegging for hørselshemmede. Det er nå 63 tingretter som har utstyr for overføring av lyd i minst én rettssal. De resterende tre tingrettene får lydanlegg for hørselshemmede i løpet av 2011.

I 2011 har Domstoladministrasjonen også arbeidet med å tilpasse nettstedet www.domstol.no for svaksynte.

Organisasjonsutvikling, ledelse og arbeidsprosesser i domstolene

De siste årene er det gjennomført en rekke tiltak i domstolene med sikte på god og effektiv drift. Flere av disse tiltakene har også hatt klare målsetninger om å opprettholde eller øke kvaliteten i domstolenes arbeid.

Styrking av lederkompetansen er viktig for domstolenes utviklingsarbeid. Domstollederne er den mest sentrale ressursen for måloppnåelse og samordning i domstolene. Lederutviklingen skal bidra til å sikre måloppnåelse og kontinuerlig forbedring og utvikling i domstolene.

Domstoladministrasjonen har lenge tilbudt grunnleggende lederutvikling for domstollederne. I 2010 ble det igangsatt en videreutvikling av domstollederprogrammet, og ved utløpet av 2011 skal alle domstolledere i de alminnelige domstolene og halvparten av domstollederne i jordskiftedomstolene ha gjennomført første del av det videregående domstollederprogrammet. Programmet videreføres i 2012.

I 2008 ble det igangsatt en forsøksordning med moderat spesialisering innenfor den enkelte domstol (spesialisering innenfor sakstype, prosessform eller stadium i saksbehandlingen). Forsøksordningen, som skal pågå i om lag tre år, videreføres i 2012 og har som målsetting å måle effekt av spesialisering, f.eks. kvalitet, arbeidsmiljø og produktivitet. Fem tingretter og én lagmannsrett deltar i forsøksordningen.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Gjennom systematisk HMS-arbeid skal domstolene og Domstoladministrasjonen jobbe for et fysisk og psykisk godt arbeidsmiljø som fremmer trivsel, helse og gir en meningsfylt arbeidssituasjon for alle i virksomheten.

Domstoladministrasjonen vil fortsette arbeidet med å bidra til å utvikle domstolenes evne til å planlegge å håndtere ulike grader av kriser og alvorlige hendelser. Arbeidet med sikkerhets-håndboken for domstolene ble slutført sommeren 2011.

Serviceutvikling, informasjon og kommunikasjon

Domstolene skal møte publikum, aktører og media på en profesjonell måte. Domstoladministrasjonen og domstolene arbeider med holdningsskapende tiltak for å bevisstgjøre og heve kompetansen til de ansatte i domstolene i de ulike situasjonene der de møter domstolens brukere.

For å bedre informasjonen til vitner som er innkalt til hovedforhandling i straffesaker er det laget en brosjyre: *Til deg som skal vitne i retten i en straffesak*.

Alle alminnelige domstoler og flertallet av jordskiftedomstolene har egne nettsteder. Sammen med www.domstol.no og www.jordskifte.no er disse sentrale i kommunikasjonen med domstolenes brukere, aktører og innbyggerne generelt. Årlig har www.domstol.no over fire millioner sidevisninger.

Det er etablert elektroniske pressesider med flere tiltaler og rettsavgjørelser. Domstoladministrasjonen har i samarbeid med Den norske Dommerforening etablert Dommernes mediegruppe. Gruppen gir kommentarer, bakgrunn og intervjuer om domstoler og rettsaker.

Rettsens dag er en årlig begivenhet initiert av Europarådet, som skal fremme forståelsen for hvordan rettsapparatet fungerer. Flere norske domstoler har avholdt slike arrangement i løpet av de siste årene. Arrangementene er godt besøkt av publikum.

En rekke aktører som media, offentlige organer og forskere henvender seg til domstolene med spørsmål om både enkeltsaker og om saksavvikling generelt. Arbeidet med nye verktøy for rapportering, statistikk og analyse er startet og vil fortsette i årene framover. Dette vil bl.a. lette sammenstilling av den informasjonen som etterspørres. Kvalitetssikring av informasjon foretas løpende.

Vitnestøtte

Hensikten med vitnestøtteordningen er at vitner skal føle seg godt ivaretatt når de kommer til retten for å avgi forklaring. Vitnestøtten er en frivillig ordning som først og fremst gir medmenneskelig støtte, og dernest praktisk informasjon og veiledning. Vitnestøttene møter vitnet med vennlighet,

medfølelse og respekt. Vitnestøttevirksomheten skal bidra til at vitnet kan konsentrere seg om det viktigste – nemlig forklaringen. En god vitneforklaring bidrar til å sikre rettsikkerheten.

I løpet av 2011 tilbys det vitnestøtteordning i 33 av landets alminnelige domstoler. Vitnestøttevirksomheten er i all hovedsak et samarbeid med Røde Kors. Erfaringene fra innføringen av vitnestøtteordningen har så langt vært svært positiv. I 2010 arrangerte Domstoladministrasjonen og Røde Kors fagseminar om vitnestøtteordningen. Dette var første steg i en evaluering av ordningen som Domstoladministrasjonen gjennomfører i 2011.

Etisk regelverk for dommere

I likhet med noen andre nordiske og europeiske land, er det innført skriftlige profesjonsetiske prinsipper for dommere i Norge. Ved utarbeidelse av disse prinsippene er det tatt utgangspunkt i domstolloven § 55 tredje ledd, som lyder: «En dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet. En dommer skal utføre sin dommergjerning upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt.»

De etiske prinsippene for dommeratferd ble vedtatt i oktober 2010 av Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstoladministrasjonen, og er utarbeidet i samarbeid mellom disse. Prinsippene gjelder for alle fagdommere i de alminnelige domstolene og i jordskiftedomstolene, både i og utenfor den dømmende virksomhet.

Prinsippene har som formål å fremme at dommerne opptre på en måte som skaper tillit til domstolene og deres avgjørelser. Prinsippene skal også gi opplysning om hva som er god dommerskikk.

4.3 God konfliktløsning

4.3.1 Økt bruk av ulike meklingsformer

Resultater og tilstandsvurdering

God konfliktløsning i domstolene tilsier at ulike konfliktløsningsmetoder må utvikles og tas i bruk. Domstolenes struktur og organisering må også fortløpende vurderes for å sikre et best mulig domstolsapparat.

Det vises for øvrig til omtale av meklingsformer som forliksråd og konfliktråd under henholdsvis punkt 4.2.1 Effektive og serviceorienterte domstoler og programkategori 06.70.

Strategier og tiltak

Evaluering av tvisteloven

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), trådte i kraft 1. januar 2008. Hovedformålet med reformen er å gi en mer effektiv og tilgjengelig sivil rettspleie, med raskere og billigere tvisteløsning for partene, jf. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) *Om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover)* kap. 4.3.

Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen har i samarbeid utarbeidet et opplegg for evaluering av loven med utgangspunkt i hovedmålene for reformen. Evalueringsarbeidet har pågått i 2011 og vil fortsette i 2012. Evalueringen vil omfatte statistikk også fra 2011 slik at man har et tilstrekkelig fundament for å vurdere om loven virker etter intensjonene, og for vurderingen av om målsettingene med loven innfris.

I 2011 er det også iverksatt en undersøkelse om sakskostnader i sivile saker før og etter tvisteloven. Videre vil det gjennomføres spørreundersøkelser rettet mot advokater, dommere og parter i sivile rettstvister. Justisdepartementet vil også innhente innspill fra Domstoladministrasjonen, Advokatforeningen og andre aktører i sivilrettspleien for å få innspill til konkrete vurderingstemaer. Som en del av dette vil departementet i samarbeid med Samarbeidsutvalget for forliksråd og namsmenn dessuten søke å få klarlagt hvilke erfaringer forliksrådene har med den nye tvisteloven. Evalueringen av tvisteloven vil munne ut i en evalueringsrapport og et høringsnotat med påfølgende lovarbeid i 2012.

Ny jordskiftelov

Landbruks- og matdepartementet hadde forslag til ny jordskiftelov på høring i 2009 og 2010, og arbeider nå med å følge opp høringsinnspillene og utarbeide et endelig lovforslag.

Rettsmekling

Rettsmekling er en ordinær del av prosessen i tvistesaker. Rettsmekling skal medføre en raskere, billigere og mer skånsom løsning av tvister. Partene selv får et ansvar for løsning av konflikten gjennom mekling og forlik.

Landbruks- og matdepartementet fastsatte i 2007 forskrift om rettsmekling i saker som gjelder grensegang og rettsutgreiing etter jordskifteloven. Rettsmekling er etablert som en forsøksordning for jordskiftedomstolene, og gjelder fra forskriften trådte i kraft 1. april 2007 fram til 31. mars 2012. I jordskiftedomstolene er det ofte ingeniørene som blir oppnevnt som rettsmeklere.

Barnelovssaker

I saker om foreldreansvar, samvær mv. etter barneloven kan retten mekle mellom partene, eventuelt vise partene til mekling hos godkjent mekler eller andre med innsikt i slike saker. Dommeren kan på et tidlig stadium la seg bistå av en barnefaglig sakkyndig for å medvirke til meklingen. Den sakkyndige kan også veilede foreldrene ved praktisering av avtale i en prøveperiode.

Justisdepartementet deltar også i en interdepartemental arbeidsgruppe som ledes av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Arbeidsgruppen vurderer om det er behov for lovendringer for å sikre at barnets beste blir ivaretatt der barn blir utsatt for vold og/eller overgrep fra bosteds- eller samværsforelder.

Narkotikaprogram med domstolskontroll

Narkotikaprogram med domstolskontroll ble etablert som prøveprosjekt i 2006 i Oslo og Bergen. Prosjektet er en utprøving av alternativ straffereaksjon for rusmiddelbrukere som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet. Prosjektperioden er forlenget til ut 2014. Det vises for øvrig til omtale under programkategori 06.30.

Kap. 61 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	74 712	75 018	80 808
	Sum kap. 0061	74 712	75 018	80 808

1 Innledning

Høyesterett dømmer i siste instans og er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser. Høyesteretts hovedoppgaver er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Rettsutvikling gjennom Høyesteretts praksis skjer i samspill med de lovgivende myndigheter og med vekt på spørsmål der Stortinget har overlatt den videre rettsutvikling til domstolene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 20 høyesterettsdommerårsverk og 41,6 andre årsverk per 1. mars 2011. Bevilgningen skal

videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 1,5 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønnsendringer i 2010.

Sakene i Høyesterett har over tid blitt mer ressurskrevende. For å kunne opprettholde driften på et tilfredsstillende nivå, og bygge om Høyesteretts lokaler for å gi plass til flere kontorer, foreslås det å øke bevilgningen under kap. 61, post 01 med 3,4 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3061, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 80,8 mill. kroner.

Kap. 3061 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
03	Diverse refusjoner	6		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	202		
18	Refusjon av sykepenger	70		
	Sum kap. 3061	278		

1 Postomtale

Post 03 Diverse inntekter

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3061, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 550 607	1 590 677	1 630 386
21	Spesielle driftsutgifter	65 312	66 901	68 975
	Sum kap. 0410	1 615 919	1 657 578	1 699 361

1 Innledning

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til

den dømmende virksomheten utfører domstolene i første instans konkurssaker og forvaltningsoppgaver som skifte og visgler.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra domstolene i første instans.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 371 dommerårsverk, 166 dommerfullmektigårsverk og 654 andre årsverk per 1. mars 2011. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 173 dommerårsverk og 104,6 andre årsverk per 1. mars 2011. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte domstoler. Utgifter knyttet til Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere dekkes også på posten.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 23,567 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønnsendringer i 2010.

I forbindelse med byggingen av nye lokaler for Gulating lagmannsrett, ble bevilgningen under posten økt med 36,2 mill. kroner i 2011 til dekning av merutgifter til husleie og engangsinvesteringer i 2011. Det foreslås å redusere bevilgningen med 8,15 mill. kroner. De resterende 28,05 mill. kroner vil gå til dekning av helårsvirkning av husleien.

I forbindelse med innføringen av Datalagringsdirektivet er det bestemt at alle begjæringer om utlevering av teletrafikkdata skal domstolsbehandles. Begjæringer som kommer inn utenfor ordinær kontortid skal behandles ved en nyopprettet vaktordning ved Oslo tingrett. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen under posten med sju mill. kroner til vaktordningen ved Oslo tingrett.

I forbindelse med fordeling av tidligere tilbakeholdte IKT-midler foreslås det å øke bevilgningen under posten med to mill. kroner mot at kap. 400, post 01 reduseres med 0,2 mill. kroner og kap. 440, post 01 reduseres med 1,8 mill. kroner, jf. omtale under kap. 400, post 01 og kap. 440, post 01.

Som ledd i det helhetlige budsjettoplegget for justissektoren i 2012, foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 1,25 mill. kroner.

For å unngå økte saksbehandlingstider ble bevilgningen til domstolene økt med 15 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2010. Det ble lagt til grunn en midlertid styrking over en periode på to år, og i budsjettet for 2011 ble bevilgningsøkningen videreført med 40 mill. kroner. Bevilgningsøkningen videreføres delvis i 2012 med 33,75 mill. kroner. Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen med 6,25 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 39,7 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på postene på 1 630,4 mill. kroner

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, f.eks. kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling, forkynnelse som er nødvendig etter loven og utgifter til rettsvitner. Bevilgningsbehovet er skjønsmessig anslått. Det foreslås en bevilgning på posten på 69 mill. kroner.

Kap. 3410 Rettsgebyr

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Rettsgebyr	169 111	165 739	165 739
03	Diverse refusjoner	2 000	1 500	1 547
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	325		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	7 494		
18	Refusjon av sykepenger	19 588		
	Sum kap. 3410	198 518	167 239	167 286

1 Innledning

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven, inkludert inntekter knyttet til gebyr for behandling av forliksrådsklage.

2 Postomtale**Post 01 Rettsgebyr**

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med tvistesaker, skjønn, skifte, konkurs m.m. Det foreslås en bevilgning på posten på 165,7 mill. kroner.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energitgifter m.m.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak. Det foreslås en bevilgning på posten på 1,5 mill. kroner.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	68 909	68 867	70 237
	Sum kap. 0411	68 909	68 867	70 237

1 Innledning

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene (med unntak av forliksrådene) og jordskiftedomstolene.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01**

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. Bemanningen utgjorde 81 årsverk per 1. mars 2011.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak. Det foreslås en bevilgning på posten på 70,2 mill. kroner.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
03	Diverse inntekter	95		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	697		
18	Refusjon av sykepenger	869		
	Sum kap. 3411	1 661		

1 Postomtale

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På pos-

ten føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen eventuelt utfører for andre.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3411, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Driftsutgifter	196 323	192 530	206 311
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 373	5 431	8 692
	Sum kap. 0413	204 696	197 961	215 003

1 Innledning

Jordskiftedomstolene er særdomstoler som arbeider med oppgaver i henhold til jordskifteloven. Dette omfatter bl.a. å gjennomføre endringer for å oppnå mer tjenlige eiendommer, samt å fastlegge eiendomsgrenser og uklare eiendomsforhold. Jordskiftedomstolen er uavhengig i sin dømmende virksomhet.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen ved jordskiftedomstolene utgjorde 92,4 dommerårsverk og 152 andre årsverk per 1. mars 2011. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte jordskiftedomstolene.

Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 10 mill. kroner til økt lønn til jordskiftedommerne som følge av en vanskelig rekrutteringssituasjon i jordskiftedomstolene.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 206,3 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Jordskiftedomstolene har hjemmel til å kreve inn sideutgifter i visse saker. Sideutgiftene skal dekke det tekniske arbeidet i disse sakene. Utgiftene skal føres i egne saksregnskap.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 3 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 3413, post 02.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,7 mill. kroner.

Kap. 3413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Saks- og gebyrinntekter	16 147	13 772	14 199
02	Sideutgifter	8 370	5 510	8 774
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	114		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	359		
18	Refusjon av sykepenger	2 870		
	Sum kap. 3413	27 860	19 282	22 973

1 Postomtale

Post 01 Saks- og gebyrinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter ved at partene i saken betaler gebyr.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,2 mill. kroner.

Post 02 Sideutgifter

Bevilgningen på posten samsvarer med tilsvarende utgifter over kap. 413, post 21.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 3 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 413, post 21.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,8 mill. kroner.

Kap. 414 Forlikråd og andre domsutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	124 209	135 310	137 923
21	Spesielle driftsutgifter	37 950	39 980	41 219
	Sum kap. 0414	162 159	175 290	179 142

1 Innledning

Kapitlet dekker enkelte utgifter i forbindelse med domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker, samt utgifter til forlikrådene. Utgiftene er i stor grad regelstyrte, og påvirkes av saksmengden i domstolene og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, enkelte sakkyndige, vitner, rettsvitner og reiseutgifter til disse. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring for Kommissjonen for gjenopptakelse av straffesaker samt nødven-

dige blodprøver og DNA-tester i kommisjonens arbeid. Bevilgningsbehovet er skjønnsmessig anslått.

Det foreslås en bevilgning på posten på 137,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til godtgjørelse og kjøregodtgjørelse til forliksrådernes medlemmer og nødvendige kompetansehevende tiltak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 41,2 mill. kroner.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	3 603 679	3 551 120	3 631 617	2,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	20 930	22 839	21 364	-6,5
60-69	Overføringer til kommuner	54 044	64 375	72 000	11,8
70-89	Overføringer til private	19 546	22 271	22 961	3,1
Sum kategori 06.30		3 698 199	3 660 605	3 747 942	2,4

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	3 519 506	3 492 403	3 579 754	2,5
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	178 693	168 202	168 188	0,0
Sum kategori 06.30		3 698 199	3 660 605	3 747 942	2,4

1 Innledning

Kriminalomsorgen gjennomfører idømt straff og stiller varetekstplasser til disposisjon for politiet. Kategorien består av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF), seks regionadministrasjoner, fengslene og friomsorgskontorene, to sentre for narkotikaprogram med domstolskontroll, Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITI). KSF er integrert i Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet og driftsutgifter til KSF budsjetteres under kap. 400 Justisdepartementet.

Domfelte har, med de begrensninger som følger av straffegjennomføringen, samme rett til tjenester og tilbud, og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at oppføl-

gingen under straffegjennomføring og ved løslatelse planlegges i samarbeid med ansvarlige myndigheter og særlig den kommunen den løslatte skal bosette seg i. Kriminalomsorgen skal sikre at kvinner og menn får et likeverdig tilbud under straffegjennomføringen.

2 Generelle utviklingstrekk

Regjeringen har, som lovet i Regjeringens politiske plattform for 2009-2013, styrket kriminalomsorgen. I perioden 2006-2011 er bevilgningen til kriminalomsorgen økt med over to mrd. kroner til økt kapasitet, mer bemanning og bedre innhold i straffegjennomføringen. Satsingen på kriminalomsorgen medførte bl.a. en kraftig nedgang i soningskøen frem mot 2009.

Fra høsten 2009 har det imidlertid igjen vært en økning i soningskøen. Økt politikraft, mer effektive etterforskningsmetoder og høyere oppklaringsprosent har medført flere varetektsinnsatte. Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte økte med over 70 pst. fra 2006 til 2010, og i 2010 var det til tider over 1 000 varetektsinnsatte i fengslene. Det forventes at antall varetektsinnsatte vil forbli høyt de nærmeste år. De siste årene har det også vært en utvikling i retning av en gjennomsnittlig lengre sittedid både for varetektsinnsatte og domsinnsatte og en økning i antall utenlandske innsatte, jf. omtale under punkt 3.1.1. Økningen i bruken av varetekt, gjennomsnittlig sittedid og et økt antall utenlandske innsatte har medvirket til en økning i soningskøen, og 22. september 2011 var soningskøen for ubetinget fengselsstraff på 1 233 dommer.

Regjeringen har satt i gang flere tiltak for å håndtere det høye antallet innsatte, og sikre en hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt. Kriminalomsorgen har holdt en jevnt høy kapasitetsutnyttelse. Etter forslag fra Regjeringen i Prop. 120 S (2010–2011) Tilleggsprioriteringer og omprioriteringer i statsbudsjettet 2011, ble kriminalomsorgens driftsbudsjett økt midlertidig med ti mill. kroner for å styrke bemanningen

og øke tryggheten for innsatte og tilsatte i fengslene i 2011.

Kapasiteten i kriminalomsorgen er i tillegg økt betydelig under den nåværende Regjeringen, tilsvarende om lag 870 plasser fra 2006 til 2011. Det er etablert eller under etablering 657 nye fengselsplasser. KSF har under utarbeidelse en kapasitetsplan som skal vurdere framtidig kapasitet og enhetsstruktur. I tillegg har Regjeringen igangsatt en utredning av alternative konsepter for fengselkapasitet i Vestfold, Telemark, Buskerud og Agderfylkene, jf. omtale under punkt 3.1.1.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble det bevilget seks mill. kroner til å innføre straffegjennomføring med elektronisk kontroll i Agderfylkene og Akershus. Planen er å etablere 60 plasser i de nevnte fylkene. I 2012 vil det videreføres en kapasitet tilsvarende 35 fengselsplasser, og den samlede kapasiteten på elektronisk kontroll blir med dette 215 plasser.

Regjeringen ønsker at utlendinger som begår kriminalitet skal kunne pågripes, pådømmes og sendes ut av landet så raskt som mulig. For å sikre en mer effektiv uttransportering vil Regjeringen omgjøre en eksisterende avdeling ved Ullersmo fengsel til en avdeling som primært skal være forbeholdt utenlandske innsatte som skal utvises.

3 Mål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt Bedre tilrettelegging for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff
Økt trygghet og samfunnssikkerhet	Trygghet under straffegjennomføring og varetekt
En mer effektiv justissektor	Effektiv drift En kunnskapsbasert kriminalomsorg

3.1 Redusert kriminalitet

3.1.1 Hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt

Resultater og tilstandsvurdering

Det er helt sentralt for bruk av straff som virkemiddel at straffegjennomføringen kommer raskt etter pådømmelse. Dette er viktig både for straffens allmennpreventive og individualpreventive formål og av hensyn til ofrene for lovbruddene.

Kriminalomsorgen har en målsetting om at straffegjennomføring skal påbegynnes senest 60 dager etter at rettskraftig dom er mottatt.

Soningskøen for både ubetinget fengselsstraff og samfunnsstraff ble betydelig redusert under flertallsregjeringen frem mot høsten 2009. I juni 2006 var soningskøen for ubetinget fengselsstraff på 2 791 dommer. I juni 2009 var denne redusert til kun 368 dommer.

Mot slutten av 2009 førte den økte innsatsen i politiet til en økning i antall varetektsfengslinger.

Denne utviklingen har fortsatt i 2010 og så langt i 2011. Varetektsinnsattes andel av antall fengselsdøgn har økt fra 18 pst. i 2006 til 28 pst. i 2010, og

første halvdel av 2011 var det i gjennomsnitt 988 varetektsinnsatte i fengslene.

Tabell 2.6 Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	569	662	730	799	976	988

¹ Tall for 2011 er per 30. juni.

I perioden fra 2006 til 2010 har det også vært en utvikling i retning av lengre sittedid, både for varetektsinnsatte og for domssonere. Tabell 2.7 gir en oversikt over gjennomsnittlig sittedid i varetekt og på dom fra 2006 til første halvår 2011. Økningen i antall varetektsinnsatte og økt sittedid i varetekt

har medført et behov for ca. 160 flere plasser fra 2006 til 2010. Samtidig har antall domssonere og gjennomsnittlig økt sittedid på dom, medført et behov for ca. 485 flere plasser, en samlet økning på ca. 650 plasser fra 2006 til 2010.

Tabell 2.7 Sittedid i varetekt og for domssonere målt i gjennomsnittlig antall dager 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Gjennomsnittlig sittedid i varetekt	64	67	69	68	79	83
Gjennomsnittlig sittedid for domssonere	102	101	97	116	123	141

¹ Tall for 2011 er per 30. juni.

Samtidig har det også vært en økning i antall utenlandske innsatte. I 2006 gjaldt 12 pst. av alle nyinn-

settelsler utlendinger, en andel som økte til 24 pst. i 2010.

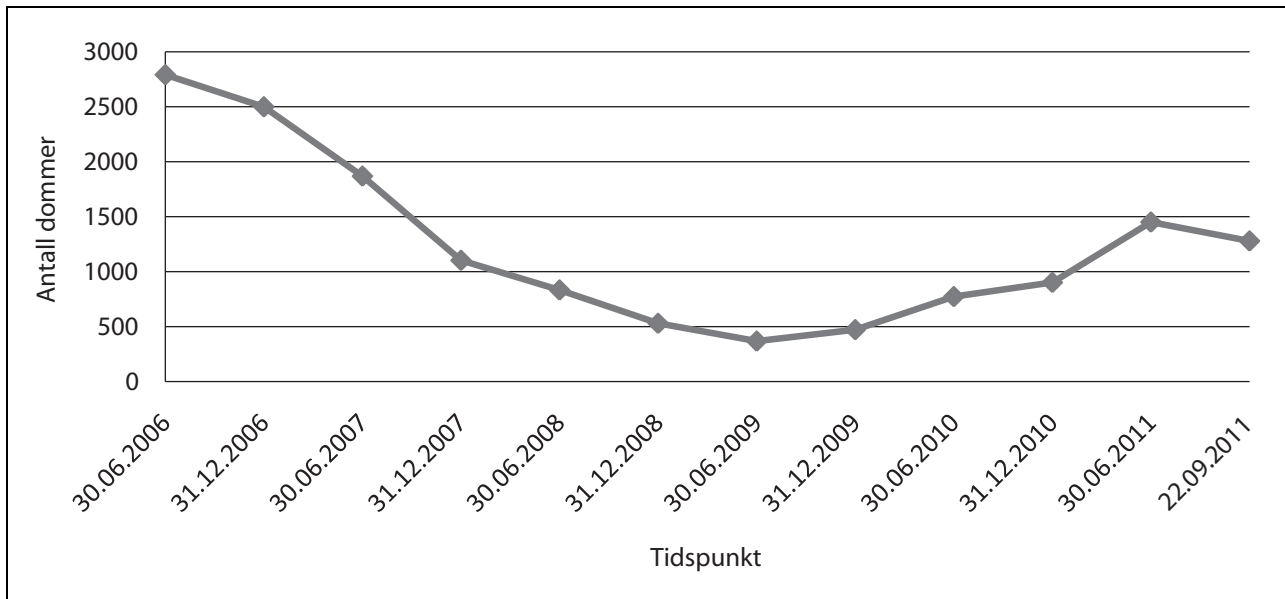
Tabell 2.8 Gjennomsnittlig antall utenlandske innsatte 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Gjennomsnittlig antall utenlandske innsatte	553	561	797	920	1077	1 178

¹ Tall for 2011 er per 30. juni.

Politiet kan holde pågrepne personer i arrest i inntil tre dager før vedkommende må fremstilles for retten for varetektsfengsling. Til tross for at varetekt skal prioriteres har økningen i antall varetektsinnsatte, økningen i gjennomsnittlig sittedid og økningen i antall utenlandske innsatte medført mangel på tilstrekkelig varetektskapasitet, særlig i østlands- og vestlandsområdet. I 2009 ble 81 pst. innsatt senest tre døgn etter pågrepelse. I 2010

sank andelen til 73 pst. og i første halvår av 2011 har andelen sunket til 70 pst. Økningen i antall varetekter, antall utenlandske innsatte og økningen i den gjennomsnittlige sittediden førte også til en økning i soningskøen fra høsten 2009. Per 22. september 2011 var soningskøen på 1 233 dommer. I 130 av disse sakene var domfelte under vurdering for elektronisk kontroll.

Figur 2.1 Utvikling i soningskøen 2006-2011

Regjeringen har satt i gang flere tiltak for igjen å redusere soningskøen. Blant de viktigste tiltakene som er satt i gang er en økning i straffegjennomføringskapasiteten, økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet og en intensivering av arbeidet med overføring av utenlandske innsatte til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet.

Økt kapasitet for varetekt og straffegjennomføring

I perioden 2006 til 2011 er det etablert soningskapasitet i kriminalomsorgen tilsvarende om lag 870 fengselsplasser. Det er opprettet og under etablering 657 nye fengselsplasser, inkludert 251 plasser ved Halden fengsel. I tillegg vil innføringen av elektronisk kontroll medføre 215 ekstra plasser i løpet av 2011.

I løpet av 2011 er driften ved Bjørgvin fengsel gjort permanent og fengselet er innlemmet i den statlige husleieordningen. Regjeringen har også arbeidet for å øke bruken av overgangsboliger. For å etablere overgangsbolig i Østfold er den åpne avdelingen ved Halden fengsel etablert som overgangsbolig med 24 plasser. Kapasiteten på

overgangsboliger er med det økt med om lag 75 pst. i perioden 2006 til 2010.

Det er etablert en ny forvaringsavdeling ved Trondheim fengsel med ti plasser. I tillegg er det igangsatt et forprosjekt for modernisering av Ullersmo fengsel og det arbeides med utbedringer ved Kongsvinger fengsel avdeling G og St. Torfinn ved Hedmark fengsel. I 2012 foreslås det bevilget 60 mill. kroner under Fornyings-, administrasjons- og kirke departementets budsjett til videre arbeid med oppføring av et aktivitesbygg ved Oslo fengsel. Aktivitetsbygget vil gi alle innsatte ved fengselet et aktiviseringsstilbud, og det tas sikte på at bygget kan tas i bruk i 2013. Samtidig er det foretatt stengninger av små og mindre funksjonelle fengsler og gjennomført utbedringer på enkelte av fengslene. Bl.a. er flermannsrommene ved Åna fengsel, som har vært en belastning for både innsatte og tilsatte, erstattet med enkeltceller. Den samlede netto tilveksten i fengselskapasiteten fra 2006 til 2011 er på 551 plasser. I tillegg kommer antall døgn som gjennomføres i alternative straffegjennomføringsformer og straffereaksjoner, jf. omtale under.

Tabell 2.9 Kapasitet i fengsel og for elektronisk kontroll 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ordinær kapasitet ¹	3 287	3 346	3 573	3 574	3 578	3 830	3 838 ²
Gjennomsnittlig aktuell kapasitet ³	3 296	3 494	3 543	3 561	3 704	3 812	
Elektronisk kontroll			130	130	150	215	

¹ Ordinær kapasitet per 1. januar. Omfatter summen av alle fengselsplasser normalt brukt til straffegjennomføring og varetekt. Midlertidig stengte eller nyopprettede plasser er ikke iberegnet.

² Forventet antall fengselsplasser per 1. januar 2012.

³ Tall for 2011 er per 30. august.

I tillegg til den økte straffegjennomføringskapasiteten, har kriminalomsorgen holdt en høy kapasitetsutnyttelse i fengslene. I 2010 var den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen på 95,5 pst. Første halvdel av 2011 var den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen på 95,8 pst. På grunn av den høye kapasitetsutnyttelsen ble kriminalomsorgens driftsbudsjett økt midlertidig med ti mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2011. For bl.a. lettere å kunne stille varetektsplasser til rådighet for politiet, sørge for et godt innhold i straffegjennomføringen og øke sikkerheten for tilsatte og innsatte, har Justisdepartementet på sikt som målsetting å redusere den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen i fengslene til 90 pst.

Prøveprosjektet med elektronisk kontroll som en ny alternativ straffegjennomføringsform startet opp i 2008 i seks fylker, og i april 2011 startet ordningen opp i Hordaland fylke. Med bakgrunn i de positive erfaringene med prøveprosjektet med elektronisk kontroll og hensynet til prinsippet om likebehandling, ble det i revidert nasjonalbudsjett for 2011 bevilget seks mill. kroner til å utvide ordningen til Akershus og Agderfylkene. Planen er å etablere en kapasitet tilsvarende 60 plasser i de nevnte fylkene. I 2012 vil det videreføres en kapasitet tilsvarende 35 fengselsplasser, og den samlede kapasiteten på elektronisk kontroll blir med dette 215 plasser.

Elektronisk kontroll kan erstatte en ubetinget fengselsstraff opptil fire måneder eller opptil de siste fire månedene av en lengre fengselsstraff. Ordningen er et tiltak for å øke kvaliteten i straffegjennomføringen gjennom å gi domfelte mulighet til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser og dermed bidra til å redusere tilbakefall til ny

kriminalitet. De foreløpige erfaringene med elektronisk kontroll er meget gode. KRUS evaluerer prosjektet. Justisdepartementet vil også vurdere å fremme et lovforslag om å innføre elektronisk kontroll som varetektssurrogat.

I tillegg til etableringen av flere fengselsplasser og elektronisk kontroll, har Regjeringen også arbeidet for å øke bruken av annen straffegjennomføring i samfunnet, både når det gjelder alternative straffereaksjoner og alternative straffegjennomføringsformer.

Alternative straffereaksjoner idømmes av domstolene. Kriminalomsorgen har ansvar for gjennomføring av betinget dom med narkotika-program med domstolskontroll (ND), program mot ruspåvirket kjøring og samfunnsstraff.

Prosjektet med narkotika-program med domstolskontroll i Oslo og Bergen er en utprøving av en alternativ straffereaksjon i form av betinget dom for rusmiddelavhengige som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet. Innholdet i programmet tar utgangspunkt i den domfeltes behov for tiltak som kan redusere faren for ny kriminalitet og få kontroll over rusmiddelmissbruket. Prøveperioden med narkotika-program med domstolskontroll er forlenget ut 2014. Målgruppen for Program mot ruspåvirket kjøring er personer som har kjørt motorvogn under påvirkning av alkohol, narkotika eller andre rusfremkallende midler. Programmet består av individuelle samtaler, undervisning, kontroll og kartlegging av behandlingsbehov.

Antall iverksatte samfunnsstraffdommer gikk noe ned fra 2009 til 2010. I første halvår av 2011 er det iverksatt 1 416 samfunnsstraffdommer, noe som tyder på en liten økning fra 2010 til 2011.

Tabell 2.10 Alternative straffereaksjoner. Antall iverksatte oppdrag 2006–2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Betinget dom med ND ²	23	31	29	21	21	11
Betinget dom med promilleprogram/ program mot ruspåvirket kjøring	474	471	489	540	531	304
Samfunnsstraff	2 683	2 929	2 812	2 912	2 647	1 416
Sum	3 180	3 431	3 330	3 473	3 199	1 731

¹ Tall for 2011 er per 30. juni.

² Narkotikaprogram med domstolskontroll.

I samme periode har det vært en sterk økning i bruken av alternative straffegjennomføringsformer. Antall iverksatte oppdrag for elektronisk kontroll (Strgjfl. § 16 andre ledd) og hjemmesoning (Strgjfl. § 16 første ledd), og antall påbegynte

opphold for straffegjennomføring på institusjon (Strgjfl. § 12) ble mer enn tredoblet i perioden fra 2006 til 2010. Økningen skyldes først og fremst innføringen av elektronisk kontroll fra 2008.

Tabell 2.11 Alternative straffegjennomføringsformer og utslusing. Antall iverksatte oppdrag 2006–2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Elektronisk kontroll			99	787	1 001	500
§ 16 første ledd (hjemmesoning)	19	48	53	66	64	47
§ 12 ²	439	457	505	541	511	260
Prøveløslatelser med vilkår	1 046	981	945	890	817	453
Prøveløslatelser fra forvaring	13	12	12	6	10	5
Sum	1 517	1 498	1 614	2 290	2 403	1 265

¹ Tall for 2011 er per 30. juni.

² Tall for § 12 gjelder antall påbegynte opphold.

Regjeringen ønsker også at flere skal kunne gjennomføre ubetinget fengselsstraff i behandlings- eller omsorgsinstitusjon etter Strgjfl. § 12. Antall påbegynte opphold på § 12 økte fra 439 i 2006 til 511 i 2010. Tall for første halvår av 2011 tyder på en liten økning i bruken av denne straffegjennomføringsformen fra 2010 til 2011. Straffegjennomføring i behandlingsinstitusjon kan bidra til atferdsendring og fjerne eller redusere faktorer som øker risiko for nye lovbrudd. Også i forbindelse med løslatelse fra fengsel vil overføring til behandlingsinstitusjon være et sentralt virkemiddel for å oppnå en vellykket tilbakeføring. Kriminalomsorgen arbeider med å sikre bedre informasjon om muligheter for alternative straffegjennomføringsformer, bl.a. gjennom informasjonsmateriell til personer som innkalles til straffegjennomføring og innsatte i fengslene.

Overføring av utenlandske innsatte til straffegjennomføring i hjemlandet

Det er et viktig satsingsområde for Regjeringen at utenlandske innsatte raskere kan overføres til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet. Saker om overføring av straffedømte innsatte med utenlandsk statsborgerskap blir behandlet av Justisdepartementet. Når det foreligger en rettskraftig dom, kan domfelte under visse vilkår overføres til sitt hjemland til fortsatt straffefullbyrdelse. Den europeiske overføringskonvensjonen krever at innsatte samtykker til overføring og at det i utgangspunktet er minimum seks måneder gjestående soningstid når anmodning om overføring mottas av mottakerstaten. Overføring etter konvensjonen er derfor i hovedsak bare aktuell for dommer av en viss lengde.

Samlet saksbehandlingstid avhenger av hvor lang tid mottakerlandet bruker på å behandle saker om overføring. Saksbehandlingstiden i mottakerlandene varierer og kan ta tid særlig i de land hvor saker om soningsoverføring krever domstolsbehandling. Når vedtak om overføring er fattet, er det mottakerlandets ansvar å hente personen i Norge.

En tilleggsprotokoll til overføringskonvensjonen gir mulighet for soningsoverføring uten innsattes samtykke. Dette forutsetter imidlertid at det foreligger et endelig utvisningsvedtak. Det er politiet som forbereder sak om utvisning når det foreligger rettskraftig dom. Hvorvidt vilkårene for utvisning foreligger, avgjøres av utlendingsmyndighetene. Med dagens regelverk anslås potensialet for hvor mange som kan overføres uten eget samtykke til sine hjemland å være rundt 100 domfelte. Til sammenligning sitter det til enhver tid ca. 600 utenlandske innsatte på dom i norske fengsler uavhengig av domslengde og hvorvidt de er statsborger av et land som er tilknyttet overføringskonvensjonen. I tillegg kommer nordiske statsborgere som rutinemessig blir overført til straffegjennomføring i hjemlandet etter den nordiske overføringsloven.

At flertallet av de utenlandske innsatte ikke kan soningsoverføres uten samtykke, skyldes at en stor andel er fra land som ikke er tilsluttet tilleggsprotokollen og at soningsoverføring uten samtykke forutsetter at det foreligger et endelig utvisningsvedtak. Videre kan innsatte med korte dommer eller kort gjenstående soningstid pga. utholdt tid i varetekt, ikke soningsoverføres som følge av forutsetning om minimum seks måneders gjenstående soningstid (målt til 2/3-tid) når Justisdepartementet sender anmodning til den innsattes hjemland.

Antall overføringer har økt de siste årene. I 2008 ble 12 innsatte overført, i 2009 ble 30 innsatte overført til hjemlandet, mens antall overførte økte til 41 i 2010. Flere av disse har lange dommer, og overføring til hjemlandet vil derfor medføre en betydelig innsparing i antall fengselsdøgn. For ytterligere å øke antallet utenlandske statsborgere som overføres til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet, har departementet iverksatt tiltak for å effektivisere saksbehandlingen i overføringssakene. Tiltakene omfatter bl.a. fastsettelse av frister for den interne saksbehandlingen og etablering av et operativt team med deltakelse fra KSF, Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt som skal påse koordinering og smidighet i behandlingen av soningsoverføringssakene på tvers i justissektoren.

Norge har nylig inngått tre bilaterale avtaler om soningsoverføring med Romania, Litauen og Latvia. Avtalene har som hensikt å effektivisere og forenkle overføringsprosessene. Avtalene er signert, men har ikke trådt i kraft. Fra norsk side var det nødvendig med lovendring. Stortinget vedtok den 7. juni 2011 lovendringer som utvider rammene for å inngå bilaterale avtaler med andre land om overføring av domfelte. Med Stortingets vedtak er norsk lovgivning nå tilpasset innholdet i de inngåtte avtalene. Avtalene er utformet tilsvarende EUs rammebeslutning om soningsoverføring som innebærer forenklede og mer forpliktende prosedyrer i overføringssaker. Det arbeides aktivt for å inngå flere bilaterale avtaler om soningsoverføring, og at Norge på sikt kan tilsluttes EUs rammebeslutning om soningsoverføring.

Strategier og tiltak

Prosjekt for reduksjon i soningskøen

Justisdepartementet satte i 2006 i gang et eget prosjekt for nedbygging av soningskøen. Dette prosjektet ble avsluttet i 2009 da soningskøen ble ansett for avviklet. På grunn av økningen i soningskøen i 2010 og 2011 vil Justisdepartementet starte et nytt prosjekt for å sikre en enda tettere oppfølging av området.

Vurdering av straffegjennomføringskapasiteten

Regjeringen har igangsatt en utredning av alternative konsepter for fengselskapasitet i Vestfold, Telemark, Buskerud og Agderfylkene hvor kapasiteten i dag bl.a. består av en rekke små fengsler med en gammel, nedslitt og uhensiktsmessig bygningsmasse. Utredningen skal sikre at Regjeringen får et godt beslutningsgrunnlag for hvilket konsept som bør velges for fremtidig fengselskapasitet i området. Utredningen som følger regelverket for større statlige investeringsprosjekt (KS-prosess), vil også inkludere mulighet for fremtidig økt kapasitet. I denne utredningen vil fengslene i de aktuelle fylkene bli vurdert, herunder Drammen fengsel.

KSF har også under utarbeidelse en kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgskontorene. I planen vurderes det hvordan kapasiteten i kriminalomsorgen bør settes sammen for å dekke fremtidig kapasitetsbehov og legge til rette for en straffegjennomføring etter intensjonene i St.meld. nr. 37 (2007–2008). Bl.a. vurderes kapasitet med bakgrunn i innsattes kjønn og hjemsted samt fengslenes tilstand og organisering.

I tillegg skal det arbeides med vedlikehold av eksisterende fengselskapasitet. Det skal bl.a. gjennomføres nødvendig oppgradering av åpen avdeling ved Hamar fengsel (St. Torfinn), jf. Prop. 1 S (2010–2011). En tilstandsvurdering av modulbygget ved Tromsø fengsel med 14 plasser har vist store bygningsmessige feil og mangler. Plassene vil derfor avvikles i 2012. Justisdepartementet vil videre vurdere alternative løsninger for fengselsavdelingen, herunder muligheten for etablering av en overgangsbolig i Tromsø. I forbindelse med en vurdering av fengselskapasiteten i Midtre Hålogaland har Statsbygg gjennomført en utredning av et eventuelt fengselstilbud ved Nes fort. Departementet har rapporten til vurdering og vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet

Regjeringens mål er å øke bruken av straffegjennomføring i samfunnet både gjennom alternative straffereaksjoner og alternative straffegjennomføringsformer. Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007-2008) har KSF utarbeidet en egen handlingsplan for å øke bruken av straffegjennomføring i samfunnet, bl.a. gjennom å bedre informasjonen til innsatte både før og under straffegjennomføringen. Stortinget har etter forslag fra Regjeringen vedtatt lovendringer som gjør det mulig å gjøre opp for en bot gjennom samfunnsnyttig tjeneste i stedet for å sitte i fengsel, jf. Prop. 93 L (2010-2011). Hovedinnholdet i bøtetenesten vil som regel være samfunnsnyttig tjeneste, som innebærer at domfelte må utføre praktisk arbeid for offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner. Lovendringen vil bøte på uheldige sider ved dagens ordning hvor bøtestraffen har preg av gjeldsfengsel for de som ikke er i stand til å betale og dermed kan bidra til sosial diskriminering. Ikrafttredelse av lovendringene forutsetter bl.a. at kriminalomsorgen utarbeider underliggende regelverk og forbereder hvordan bøtetenesten skal organiseres og gjennomføres på det mer praktiske plan.

Justisdepartementet vil også, sammen med Samferdselsdepartementet, vurdere forslag om å integrere «alkolås» som en del av Program mot ruspåvirket kjøring.

Gjennomføring av straff for utenlandske innsatte

Rask overføring av utenlandske innsatte til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet er et satsingsområde for Regjeringen. I løpet av de siste årene har det vært en sterk økning i antall uten-

landske innsatte, jf. tabell 2.8. For å legge til rette for at utenlandske innsatte skal kunne sendes ut av landet raskest mulig, vil det omgjøres en avdeling ved Ullersmo fengsel til en avdeling primært forbeholdt utenlandske innsatte som skal utvises og uttransporteres av politiet eller overføres til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet. Siden uttransportering av utenlandske straffedømte i all hovedsak skjer fra Oslo lufthavn, vil etablering av en avdeling ved Ullersmo fengsel effektivisere uttransportering og soningsoverføring av utenlandske innsatte. Innsatte kan også overføres fra andre fengsler i hele landet til Ullersmo for videre uttransportering av politiet via Oslo lufthavn Gardermoen. Tiltaket vil også legge til rette for styrket samarbeid i justissektoren og muliggjøre samarbeid av tjenester, spesielt tolketjenester, og kompetanseoverføring mellom kriminalomsorgen og politiets utlendingsinternat på Trandum. Det skal tilbys et innhold under straffegjennomføringen som er tilpasset denne gruppen innsatte.

Regjeringen ser behov for virkemidler som kan supplere ordningen med soningsoverføring. Det er et mål at flest mulig utenlandske innsatte skal gjennomføre deler av straffen i sitt hjemland. Saksbehandlingstiden i mottakerlandene varierer imidlertid, og særlig i land hvor soningsoverføring krever domstolsbehandling kan sakene ta lang tid. Utenlandske innsatte som utvises skal ikke tilbakeføres til det norske samfunnet, og kan derfor ikke ta del i mange av de rehabiliteringstiltak som er innrettet mot norske forhold. Det er derfor sendt på høring et forslag til lovendring som gir hjemmel for løslatelse etter halv sonings-tid for innsatte som skal utvises med varig innreiseforbud. Ordningen er ikke tenkt å omfatte utenlandske innsatte som oppfyller vilkårene for soningsoverføring etter dagens regelverk. Den er heller ikke tenkt å omfatte de mest alvorlige forbrytelsene, og det skal være en individuell vurdering av om løslatelse er tilrådelig i det enkelte tilfelle. Forutsetningen for slik løslatelse er at den utenlandske innsatte godtar frivillig retur og at det legges til rette for umiddelbar uttransportering. For å motvirke at utenlandske innsatte kommer tilbake til Norge etter tidligere løslatelse foreslås det å lovfeste at utlendingen kan pågripes og gjeninsettes på reststraff ved ulovlig retur.

3.1.2 Bedre tilrettelegging for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff

Resultater og tilstandsvurdering

Straffen må gjennomføres slik at tilbakefallet til ny kriminalitet blir mindre. Domfelte skal være

beskyttet mot overgrep og vilkårlighet, og gjennomføringen av straffen skal bygge på humanitet, rettssikkerhet, og likebehandling. I tillegg er normalitetsprinsippet og prinsippet om at man har gjort opp for seg når straffen er sonet, sentralt. Straffegjennomføring skal bygge på individuelle behov og forutsetninger, og støtte domfeltes evne og vilje til å bryte med kriminaliteten. Regjeringens satsing på økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet er en viktig del av arbeidet for å tilrettelegge for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff.

Oppfølging av St.meld. nr. 37 (2007–2008) og implementering av tilbakeføringsgarantien

Justisdepartementet arbeider med å følge opp tiltakene fra St.meld. nr. 37 (2007–2008). Et av de mest sentrale elementene i stortingsmeldingen er lanseringen av tilbakeføringsgarantien. Tilbakeføringsgarantien er ingen garanti i juridisk forstand, men innebærer at straffedømte skal få utløst de rettighetene de allerede har som norske borgere også under straffegjennomføringen, og at kriminalomsorgen skal legge til rette for at dette kan skje. Arbeidet med tilbakeføringsgarantien er organisert som et større prosjekt som skal pågå fram til 2013. I løpet av 2011 vil det bli tilsatt 25 tilbakeføringskoordinatorer som skal koordinere arbeidet som skjer i regi av kriminalomsorgen med det andre etater bidrar med.

Som et ledd i arbeidet med St.meld. nr. 37 (2007–2008) er det også nedsatt flere arbeidsgrupper og prosjekter som på ulike måter skal se på aktuelle endringer for å bedre forholdene for innsatte og domfelte. Dette gjelder bl.a. arbeidet med kapasitetsplan med enhetsstruktur, pilotprosjekt for kartlegging og tiltak for domfeltes barn, arbeid med NOKUT-godkjenning av KRUS, kompetanseløftet og en analyse av bemanningssituasjonen. I tillegg arbeides det med tiltak for økt bruk av fengsler med lavere sikkerhetsnivå.

Det er også satt i gang arbeid med en adekvat tolketjeneste, bedre forhold for samiske domfelte, utredning og fremming av lovendringer som er beskrevet i stortingsmeldingen, arbeid med en god tilbakefallsstatistikk, evaluering av oppgavefordelingen i kriminalomsorgen, ny forskningsstrategi for kriminalomsorgen, forslag knyttet til kvinnelige domfelte og innsatte og økt bruk av restorative justice i kriminalomsorgen.

To av arbeidsgruppene har nylig levert sine rapporter. Arbeidsgruppen som har sett på arbeidsfordelingen i kriminalomsorgen har kommet med ulike forslag som innebærer at fengsler

og friomsorgskontor omfordeler oppgaver for å styrke samarbeidet og gi økt kvalitet i gjennomføringen av straffen. Når det gjelder arbeidet med tolketjeneste fremgår det av arbeidsgruppens rapport at det er et behov for å utbedre tolketjenesten og sikre informasjon til domfelte og innsatte. Det foreslås bl.a. økt grad av samarbeid med innvandrings- og skolemyndigheter og at det i større grad tas i bruk audiovisuelle virkemidler og informasjonspakker som kan benyttes av domfelte og innsatte uavhengig av språklige kvalifikasjoner. Departementet vil vurdere forslagene nærmere.

Forvaltningssamarbeid

Det er kommunene som er ansvarlig for de innsatte, også under straffegjennomføringen. Samarbeidet med kommunen den innsatte skal løslates til eller overføres til alternativ straffegjennomføring til, er svært viktig for tilbakeføringen. Arbeids- og velferdsdirektoratet igangsatte i 2009 prosjektet *Fra fengsel til kvalifiseringsprogram* i sju kommuner, jf. omtale i Prop. 1 S (2010–2011). De foreløpige resultatene viser at flere enn tidligere har arbeid, bolig og andre tjenester når de løslates. Prosjektet evalueres av Arbeidsforskningsinstituttet.

Helsetilbudet i fengslene er en del av den offentlige helsetjenesten. Justisdepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om å videreutvikle og forbedre helsetjenester og sosiale tjenester til innsatte. En betydelig andel innsatte har rusmiddelproblemer og/eller psykiske lidelser. Det er derfor viktig å styrke samarbeidet mellom Kriminalomsorgen og helsetjenestene ytterligere. Det er igangsatt en landsdekkende undersøkelse om innsattes psykiske helse, hvor det nasjonale kompetansesenteret for fengsels-, sikkerhets- og rettspsykiatri undersøker forekomsten av psykiske lidelser hos norske domsinnsatte. For å legge til rette for at enda flere innsatte kan få tilbud om behandling for sine rusproblemer, er det under etablering tre nye rusmestringsenheter ved Tromsø fengsel, Hustad fengsel og Telemark fengsel, Skien avdeling. Til sammen er det med dette 13 rusmestringsenheter med totalt 148 plasser. I tillegg kommer 28 plasser på Stifinner'n for kvinner ved Bredtveit fengsel- og forvaltningsanstalt og Stifinner'n for menn ved Oslo fengsel. Det er igangsatt en evaluering både av rusmestringsenhetene og en egen evaluering av Stifinner'n for kvinner.

Det er opplæringsmyndighetene som har ansvaret for opplæring for innsatte i fengsel, og fylkeskommunene tilbyr opplæring både på

grunnskole og videregående nivå. I dag er det skoletilbud i alle de fengslene hvor det vurderes som hensiktsmessig.

Fylkesmannen i Hordaland har et nasjonalt ansvar for opplæring i kriminalomsorgen. Mange innsatte er under straffegjennomføring eller i varetekt i en kort periode. For å motivere flest mulig til å ta opplæring, er det et mål å tilby korte kurs med en primær målsetting om kurs eller delkurs som er knyttet til kompetansemål fra *Læreplanverket for Kunnskapsløftet* og opplæring i grunnleggende ferdigheter. Opplæringsmyndighetene har de senere år arbeidet for å dreie opplæringstilbudet mot bedre tilbud i yrkesfaglig opplæring for å imøtekomme ønsker og behov fra de innsatte. Dette skjer i samarbeid med arbeidsdriften i fengslene. Bruk av realkompetansevurderinger har også økt de siste årene. Antall opplæringsplasser har økt fra 2009 til 2010. I 2010 var nesten 8 000 innsatte innom skolen for kortere eller lengre tid. Det er lagt til rette for en begrenset bruk av internett i undervisningen i flere fengsler. Ved utgangen av 2011 vil ca. 40 fengsler som tilbyr undervisning ha et skoletilbud der innsatte får begrenset og hensiktsmessig tilgang til internett slik at opplæringen kan gjennomføres i overensstemmelse med gjeldende læreplaner. Justisdepartementet tar sikte på å slutføre innføringen i løpet av 2011 og 2012.

For å oppnå en bedre oppfølging etter avsluttet straffegjennomføring er prosjektet Tilbakeføring gjennom utdanning og arbeid (TAFU) etablert i Rogaland og Troms under ledelse av Fylkesmannen i Hordaland. Oppdragsgiver er Kunnskapsdepartementet. Prosjektet er et samarbeid mellom utdanningsmyndighetene, kriminalomsorgen, NAV, kommunene og frivillige organisasjoner. Prosjektet avsluttes i 2012.

Det er et mål i Regjeringens boligpolitikk at alle som løslates skal kunne disponere en permanent bolig. Det er nå etablert boligsamarbeidsavtaler med omkring 90 av de største kommunene. Dette dekker i alt vesentlig behovet for avtaler fordi mer enn 90 pst. av de som løslates, kommer fra de største kommunene. For de øvrige kommunene tas det sikte på å etablere individuelle tiltak. Kriminalomsorgen arbeider planmessig med å vedlikeholde, forbedre og følge opp at avtalene følges, bl.a. gjennom kontakt med kommunenes boligformidlingsansvarlige. Straffegjennomføring i samfunnet, og særlig bruk av elektronisk kontroll, er også viktig for at domfelte skal kunne opprettholde en tilfredsstillende bolig under straffegjennomføringen.

I fengslene er biblioteket en sentral arena, og er i enkelte tilfeller også arbeidssted for innsatte. Innsatte låner langt flere bøker og andre medier enn befolkningen for øvrig. Statistikk for 2009 viser at det ble lånt ut 19 ganger så mange bøker ved fengselsbibliotekene som i norske folkebibliotek per innbygger. Som følge av økt bevilgning til bibliotektilbudet de siste årene, har flere innsatte fått et bibliotektilbud. Målet om at alle fengsler med mer enn 25 innsatte skal ha eget bibliotek eller fullgode alternative bibliotektilbud vil være nådd i 2011. De siste fengslene som starter tjenesten i løpet av 2011 er Verdal, Sandefjord, Telemark fengsel, Kragerø avdeling, Nordre Vestfold fengsel, Horten avdeling, Haugesund, Sarpsborg og Ålesund fengsel.

Innsatte som ønsker å delta i gudstjenester, søke sjelesorg eller andre tros- eller livssynstjenester, skal så langt det er praktisk mulig få anledning til dette. Alle innsatte skal ha adgang til religions- og livssynsutøvelse. Justisdepartementet og daværende Kultur- og kirke departementet har gjennom rundskriv V-138/2009 om tros- og livssynstjenester i fengsel klagtjort ansvarsforholdene og samarbeidsformene mellom kriminalomsorgen, Den norske kirke og andre tros- og livssynsorganisasjoner. En undersøkelse blant innsatte som har gjennomført pilegrimsvandring i regi av Menighetsfakultet, viser at de innsatte har hatt positive erfaringer fra tiltaket.

Frivillige organisasjoner

For å hindre tilbakefall og tilbakeføre innsatte og domfelte til en kriminalitetsfri tilværelse, er det viktig å bygge opp nettverk etter endt straffegjennomføring. Flere steder i landet gjør frivillige organisasjoner en stor innsats for å bygge nettverk for innsatte under straffegjennomføring og ved løslatelsen. For å gi flere innsatte et godt nettverk, har Justisdepartementet igangsatt en kartlegging av hvilke nettverkstiltak som finnes i kriminalomsorgsregionene, jf. Prop. 1 S (2010–2011). Kartleggingen av nettverkstiltak er nå i slutfasen. Flere frivillige organisasjoner mottar tilskudd fra Justisdepartementet for virksomhet under kriminalomsorgens virkeområder. I 2010 ble det avsatt 19,546 mill. kroner til 22 ulike organisasjoner til slik frivillig virksomhet. Tiltakene har vært rettet mot innsatte i straffegjennomføringssituasjonen, både med straffegjennomføring på institusjon (Strgjfl. § 12), besøkstjeneste, motiveringsarbeid, samtalegrupper, sosiale tiltak, kulturtiltak og bistand til praktiske oppgaver mv. Organisasjonene har gjennomført opplysnings-

virksomhet både overfor innsatte, innsattes barn og andre pårørende, samt tilsatte i kriminalomsorgen. Noen organisasjoner har mottatt straffedømte til gjennomføring av samfunnsstraff, og flere av organisasjonene har arbeidet aktivt for å rekruttere straffedømte til frivillig arbeid etter løslatelsen. Opprettelse av sosiale nettverk som kan bistå den straffedømte etter løslatelse er et viktig bidrag til å hindre tilbakefall til ny kriminalitet, og nettverksbygging har også vært et prioriteringsområde for flere av organisasjonene. For mer detaljert oversikt over hvilke organisasjoner som mottok støtte i 2010, vises det til postomtale for kap. 430, post 70 og tabell 2.15.

Øvrig innhold i straffegjennomføring og varetekt

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008) skal arbeidsdriften i fengslene gi mulighet for kvalifisering til arbeidslivet og det skal legges til rette for et enda tettere samarbeid mellom arbeidsdrift og skole. Det er et mål at alle innsatte skal ha et aktivitetstilbud på dagtid. Mange tidligere innsatte har vanskeligheter med å komme inn i arbeidslivet etter endt straffegjennomføring. Arbeid og opplæring er også sentrale elementer i straffegjennomføring med elektronisk kontroll og samfunnsstraff, og straffegjennomføring i samfunnet gir derfor økt mulighet for tilknytning til arbeidslivet.

Programvirksomheten er en viktig del av det endringsarbeidet som skjer under straffegjennomføring både i fengsel og i friomsorgen. Hovedhensikten er å påvirke holdninger og atferd og å motivere og utvikle ferdigheter slik at domfelte blir bedre rustet til å leve et liv uten nye kriminelle handlinger. For å heve kvaliteten på programvirksomheten og sikre effektiv utnyttelse av de ressurser som anvendes, er det etablert en godkjenningsordning med akkreditering av programmer. Programmene akkrediteres av KSF etter råd fra et uavhengig rådgivingspanel. Hittil har åtte programmer blitt akkreditert.

I Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008–2011) er det et mål å styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere. Det er etablert flere tilbud til domfelte som følger ulike volds- og sedelighetsprogrammer i fengsel. Ved straffegjennomføring i regi av friomsorgskontorene er det viktig at voldsforebyggende arbeid styrkes ved å samarbeide med de regionale kunnskapssentrene mot vold og traumatisk stress.

Prøveløslatelse og vilkår for dette gir kriminalomsorgen et viktig verktøy til å følge opp innsatte etter fengselsoppholdet. Sjansen for å lykkes i til-

bakeføringen til samfunnet er langt bedre hvis det er en periode hvor kriminalomsorgen kan følge opp domfelte, og hvor det er reelle sanksjonsmuligheter i form av gjeninnsettelse ved brudd på vilkår. Justisdepartementet har igangsatt et arbeid for å gi et bedre innhold i møteplikten ved løslatelse på prøve.

Domfeltes kontakt med egne barn

Fafos rapport *Levekår blant innsatte* fra 2004 viste at 28 pst. av de innsatte hadde opplevd fengsling av familiemedlemmer i oppveksten. Det er viktig å legge til rette for at barn som ønsker det kan ha en god relasjon til sin forelder i fengsel. I tråd med en anbefaling fra Barneombudets ekspertgruppe med barn som har en forelder i fengsel, arbeider kriminalomsorgen med å bedre besøksforholdene i fengslene. Departementet har derfor styrket innsatsen og etablert flere besøksleiligheter og besøksbus. I forbindelse med Prop 1 S (2010–2011) ble det satt av ti mill. kroner til bedre besøkslokaler ved Oslo fengsel. Lokalene åpnet i september 2011. I tillegg er det i løpet av de siste årene etablert eller utbedret besøksfasiliteter ved Halden fengsel, Bergen fengsel, Ringerike fengsel, Bredtveit fengsel- og forvaringsanstalt, Åna fengsel og ved Trondheim fengsel inkludert ved Leira avdeling. Bruk av hjemmesoneing med eller uten elektronisk kontroll gir også økt mulighet for at domfelte kan ha kontakt med egne barn under straffegjennomføringen.

Det nasjonale foreldreveiledningsprogrammet, som innebærer veiledning av foreldre i grupper, har vært et tilbud til innsatte ved flere fengsler siden 2006. Videre har flere fengsler et tilbud om deltakelse i samtalegrupper etter modellen «Pappa i fengsel».

Tilpassede tiltak for unge lovbrøyttere

Regjeringens mål er at barn og unge mellom 15 og 18 år ikke skal sitte i fengsel. Det skal benyttes alternative reaksjonsformer til ubetinget fengsel så langt dette er mulig, slik at fengsel kun benyttes når alle andre alternativer er vurdert. For å redusere antall barn i fengsel har Regjeringen foreslått å innføre en ny straffereaksjon basert på restorative justice, *Ungdomsstraff*, for de mellom 15 og 18 år som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet, jf. Prop. 135 L (2010–2011). I proposisjonen foreslås også andre lovendringer for å bedre unge lovbrøytters rettsstilling ved pågripelse, varetektsfengsling, fastsettelse av straff og under straffegjennomføring.

Selv om det skal benyttes alternative reaksjonsformer så langt dette er mulig, vil det fortsatt være tilfeller der alternative reaksjonsformer til fengsel ikke er tilstrekkelige. For å bedre forholdene for barn i fengsel er det under etablering to særskilte ungdomsenheter for unge lovbyggere mellom 15 og 18 år underlagt kriminalomsorgen. Enheten i Bergen åpnet 1. september 2009 i midlertidige lokaler. Justisdepartementet arbeider med å etablere en ungdomsenhet ved Bjørgvin fengsel til erstatning for den midlertidige enheten som er etablert. Enheten forventes ferdigstilt første halvår 2014. Departementet arbeider med etablering av en tilsvarende enhet på Østlandet. Enhetene skal ha et tverretattlig team som skal påse en flerfaglig tilnærming til barnas behov og sikre at relevante forvaltningsmyndigheter følger opp den innsatte både under og etter straffegjennomføring. Teamet skal også ha et faglig oppfølgingsansvar for innsatte under 18 år som av ulike grunner er plassert i ordinære fengsler, jf. omtale i Prop. 135 L (2010–2011). Det er under etablering et tverretattlig team tilknyttet Ungdomsenheten i Bergen. Helse- og omsorgsdepartementet finansierer i dag en psykologstilling ved enheten. I en prøveperiode på to år skal også en ansatt i Bufetat arbeide i teamet, jf. omtale i Prop. 1 S (2011–2012) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Utdanningssektoren samarbeider med enheten slik at det blir gitt opplæring til de som har rett og plikt til det, og det arbeides også med å se på hvordan utdanningsmyndighetene mest hensiktsmessig kan inkluderes i det tverretattlige teamet. Etableringen av enhetene er et prøveprosjekt som skal følge- og sluttevalueres.

Strategier og tiltak

Videre arbeid med oppfølging av St.meld. nr. 37 (2007–2008)

Oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) er et langsiktig arbeid som vil gå over flere år. Det vil arbeides videre med å på best mulig måte tilrettelegge for en god straffegjennomføring gjennom etableringen av tilbakeføringsgarantien og samarbeid med kommuner og forvaltningssamarbeidspartnere.

I St.meld. nr. 37 (2007–2008) vurderte departementet om frigang bør innvilges allerede fra første dag av straffegjennomføringen hvis det anses sikkerhetsmessig forsvarlig. I dag må straffedømte ha sonet minst fire måneder før dette er mulig. Spesielt pekte departementet på at unge innsatte bør få frigang så tidlig som mulig. Justiskomiteen sluttet seg til dette i Innst. S nr. 169 (2008–2009).

Tidlig mulighet for frigang anses som hensiktsmessig fordi det gir den domfelte en gradvis tilnærming til tilværelsen utenfor fengselet. Samtidig øker dette innsattes muligheter til å skaffe seg utdanning og arbeidserfaring. Et forslag om å etablere frigang fra første dag ble sendt på høring fra Justisdepartementet i juni 2011 med frist 31. august 2011. Forslaget vil kun omfatte fengselsdommer på inntil ett år.

Som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av stortingsmeldingen og arbeidet med rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet, er det også startet opp et pilotprosjekt for systematisk kartlegging av innsatte og domfeltes behov. Kriminalomsorgen har fått konsesjon fra Datatilsynet og et eget IKT-system for kartleggingen er under utarbeidelse. De første kartleggingene gjennomføres i Halden fengsel og Østfold friomsorgskontor mot slutten av 2011, mens iverksettelse i resten av landet planlegges til 2012. En systematisk og strukturert kartlegging av domfeltes problemområder og ressurser er nødvendig for en mer målrettet rehabiliteringsprosess under straffegjennomføringen. Kartleggingen vil være et viktig verktøy og danne grunnlag for hvordan kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnere kan tilrettelegge straffegjennomføringen for tilbakeføring til et liv uten videre kriminalitet.

Forvaltningssamarbeid

Det er viktig med et godt samarbeid mellom kriminalomsorgen og næringslivet. KSF har igangsatt et arbeid med en ny strategisk plan for arbeidsdriften. Arbeidet skal ferdigstilles i løpet av 2012.

Justisdepartementet vil også samarbeide videre med helsemyndighetene om oppfølging og kvalitetssikring av rusarbeidet, bl.a. gjennom en evaluering av rusmestringsenhetene.

Tilrettelegging for funksjonshemmede i fengslene

Til enhver tid vil det være et lite antall fysisk funksjonshemmede innsatt i norske fengsler. Ved enkelte av kriminalomsorgens enheter er det helt eller delvis tilrettelagt for funksjonshemmede og Statsbygg har i samarbeid med Justisdepartementet satt i gang arbeidet med å kartlegge det videre behovet for tilrettelegging. Statsbygg har som et generelt mål at alle offentlige bygninger som Statsbygg eier skal være tilrettelagt i henhold til universell utforming innen 2025.

Tilrettelegging handler imidlertid om mer enn fysiske forhold. FAFO publiserte i februar 2010 en

undersøkelse om funksjonshemmede innsatte som viser at det er behov for mer kunnskap om funksjonshemmede, og retningslinjer for å sikre at de får oppfylt de rettigheter de har krav på. Justisdepartementet følger opp rapporten bl.a. gjennom å avklare funksjonshemmedes rettigheter til hjelpemidler, omsorgstjenester og tolketjenester.

Tilrettelegging for unge lovbyggere og barn av domfelte og innsatte

Regjeringen har, gjennom Prop. 135 L (2010–2011) fremmet en rekke forslag til lovendringer for å bedre forholdene for unge lovbyggere, både ved pågripelse, varetektsfengsling, ved fastsettelse av straff og under straffegjennomføring.

Justisdepartementet vil vurdere et forslag om å lovfeste kriminalomsorgens forpliktelser overfor domfeltes barn, herunder forslag om egne barneansvarlige i fengslene og på friomsorgskontorene som skal påse at enhetene tar hensyn til barneperspektivet.

3.2 Økt trygghet og samfunnssikkerhet

3.2.1 Trygghet under straffegjennomføring og varetekt

Resultater og tilstandsvurdering

En god sikkerhetskultur i kriminalomsorgen skal ivareta samfunnet, tilsatte, innsatte og dom-

felte, uten at det går på bekostning av menneskeverdet. Sikkerheten ivaretas av både dynamiske, statiske og organisatoriske elementer og skal bidra til å beskytte samfunnet mot personer som truer tryggheten og som begår gjentatte alvorlige lovbrudd. Innsatte skal imidlertid ikke settes i fengsler med et høyere sikkerhetsnivå enn nødvendig.

Kriminalomsorgen skal arbeide for å motvirke straffbare handlinger og svikt under straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen hadde få rømninger også i 2010. Antall innsatte i fengslene har økt i 2010 sammenlignet med 2009, men dette har ikke gitt negative utslag for antall rømninger. Antall unnvikelser fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå har gått noe ned fra 2009. Antall uteblivelser i forbindelse med gjennomføring av permisjoner holder seg også på et lavt nivå, samtidig som kriminalomsorgen har økt antall gjennomførte fremstillinger i 2010. Totalt har kriminalomsorgen gjennomført 67 458 fremstillinger fordelt på fengsel med høyt og lavere sikkerhetsnivå. Dette er en økning på 7 360 fremstillinger sammenlignet med 2009, og med kun ti rømninger eller unnvikelser fra fremstillinger, gir det en sviktandel på kun 0,014 pst. Tabellen nedenfor viser utviklingen i rømninger og unnvikelser for perioden 2006-2010.

Tabell 2.12 Utvikling i rømninger og unnvikelser 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	1	3	4	4	5
Rømninger fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	7	8	4	11	7
Antall fremstillinger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	18 006	17 640	17 278	16 812	21 844
Unnvikelser fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	40	45	27	90	58
Unnvikelser fra fremstilling fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	1	3	6	6	3
Antall fremstillinger fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	29 793	32 916	37 315	43 286	45 614

Basert på innrapportering fra fengslene i 2010 ser det ut til at antall beslag av narkotika har gått noe ned sammenlignet med 2009. Det har vært en nedgang i beslag av narkotiske stoffer fra 1 095 beslag i 2009 til 773 i 2010. Samtidig har andel illegale inntak av rusmidler, avdekket ved bruk av urinprøvekontroll, gått ned fra 10 pst. i 2009 til 9,4 pst. i 2010. Siden ca. 60 pst. av de som sitter i feng-

sel har et rusmiddelmissbruk før innsettelse, vurderes omfanget av svikt som lavt. Det er en viktig oppgave for kriminalomsorgen å redusere rusmisbruk i fengslene og kontrollaktiviteten skal opprettholdes på et høyt nivå.

Riksrevisjonens undersøkelse av politiets innsats mot organisert kriminalitet, Dokument 3:10 (2009-2010), viser at det flere steder er etablert et

godt samarbeid mellom politi og kriminalomsorg, men at dette ikke gjelder for alle regioner og politidistrikter. Det ble derfor i rapporten stilt spørsmål ved om utvekslingen av informasjon mellom kriminalomsorgen og politiet er tilstrekkelig for å avdekke og forebygge organisert kriminalitet. Tiltak for å etablere de nødvendige samarbeidsstrukturer mellom kriminalomsorgen og politiet, og oppfølging av disse, er iverksatt.

Både informasjonssikkerhet og sikkerhet i straffegjennomføring kan være utsatt gjennom tilsattes bruk av datautstyr og tilgang til internett. Som følge av pålegg fra Datatilsynet i 2007 har kriminalomsorgen innført ny policy for informasjonssikkerhet og har under innføring en IKT-løsning for styring og tildeling av brukertilganger i kriminalomsorgens fagsystemer (IAM). Ved hjelp av dette vil kriminalomsorgen oppnå en enkel, lik og sikker styring av tilsattes tilganger til informasjon i fagsystemene på tvers av etaten. Alle aktiviteter i fagsystemene vil da bli loggført slik at de kan kontrolleres. Denne løsningen vil legge grunnlag for sikker elektronisk samhandling med andre etater. Løsningen innføres i løpet av 2011 og 2012.

Strategier og tiltak

Øke bruken av fengsler med lavere sikkerhetsnivå

Det er et viktig prinsipp at straffefullbyrdelse skal gjennomføres på en slik måte at det i størst mulig grad legges til rette for en gradvis tilbakeføring til samfunnet. Det er også en målsetting at domfelte ikke skal sone under strengere regimer enn det som er nødvendig. Innenfor det som er sikkerhetsmessig forsvarlig og de rammer og restriksjoner som er satt av domstol og påtalemyndighet, er det en målsetting å øke bruken av fengsler med lavere sikkerhetsnivå også når det gjelder bruk av varetekt. Individuell tilrettelegging og progresjon i forbindelse med gjennomføring av straff kan bl.a. skje ved overføring fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå, eller ved at domfelte plasseres direkte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det er imidlertid ikke et tilstrekkelig antall domfelte som søker seg til enheter med lavere sikkerhetsnivå. Årsakene til dette er trolig sammensatte. Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) er det nedsett en arbeidsgruppe som skal vurdere tiltak for å øke antall overføringer til enheter med lavere sikkerhetsnivå.

Motvirke vold og trusler mot tilsatte

Høsten 2009 og våren 2010 opplevde kriminalomsorgen en økning i antall registrerte volds- og trusselhendelser mot tilsatte. For å motvirke denne utviklingen ble KRUS gitt i oppdrag å se på årsaken til økningen. Rapporten ble levert sommeren 2011. I tillegg er det utarbeidet en handlingsplan med tiltak for å motvirke vold og trusler mot tilsatte. Nye tiltak mot vold og trusler mot tilsatte, i tråd med anbefalinger fra KRUS og ny handlingsplan, vil bli iverksatt høsten 2011 og våren 2012.

Økt sikkerhet som følge av 22. juli 2011

For å sikre tilstrekkelig sikkerhet i tilknytning til fengslingen av siktede etter angrepene 22. juli 2011 er det iverksatt flere tiltak, bl.a. innkjøp av ekstra sikkerhetsutstyr og ekstra bemanning ved det fengsel hvor den siktede er i varetekt. I tillegg har kapasiteten på sikkerhetsmessige vurderinger i KSF blitt midlertidig styrket. På denne bakgrunn ble bevilgningen til kriminalomsorgen økt med 3,25 mill. kroner i 2011. For å sikre tilstrekkelig sikkerhet i tilknytning til fengslingen foreslås det bevilget 4,8 mill. kroner til ekstra bemanning i kriminalomsorgen i 2012.

3.3 En mer effektiv justissektor

3.3.1 Delmål 1: Effektiv drift

Resultater og tilstandsvurdering

Effektiv drift er en viktig målsetting for å sikre god utnyttelse av kriminalomsorgens økonomiske rammer, og oppnås både gjennom riktige prioriteringer og gjennom utvikling av hensiktsmessige systemer.

Ansvar for soningsinnkalling ble overført fra politiet til kriminalomsorgen 1. april 2010. Det ble forventet at overføringen av ansvaret ville bidra til økt effektivitet i soningsinnkallingen. Foreløpige resultater viser at andelen innsatte som møter til straffegjennomføring har økt. Erfaringsmessig har mellom 18 og 20 pst. av de innkalte ikke møtt til straffegjennomføring. Denne andelen er nå redusert til under 14 pst. Antallet som er innvilget soningsutsettelse er for øvrig betydelig redusert. Tradisjonelt har det vært ca. 500 personer til enhver tid som er innvilget soningsutsettelse. Etter at kriminalomsorgen overtok ansvaret for innkalling til soning, er dette antallet redusert til under 200 personer.

I 2010 satte Justisdepartementet i gang et arbeid for å redusere saksbehandlingstiden i overføringssaker. Dette arbeidet har bidratt til at flere utenlandske innsatte ble overført til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet i 2010 sammenlignet med 2009, jf. omtale under punkt 3.1.1.

Pålegg fra Arbeidstilsynet i 2007 og fra Data-tilsynet i 2009 medførte at kriminalomsorgen måtte forbedre sitt internkontrollsystem. Nytt elektronisk internkontrollsystem (KIKS) med avviksbehandling ble anskaffet i 2009 og implementert i 2010 på områdene HMS, informasjonssikkerhet og straffegjennomføring (kriminalomsorgsfaglige rutiner). Dette medførte lukking av pålegg fra Arbeidstilsynet. I 2011 er det arbeidet med revisjon og kvalitetsforbedring av internkontrollen. Det skal også arbeides for å inkludere nye kvalitetsområder og videreutvikle internkontrollen for straffegjennomføring og HMS. Høsten 2011 vil det arbeides med å innføre administrative rutiner som nytt kvalitetsområde. I løpet av 2012 tas det sikte på at internkontroll skal være overført og implementert på alle lovpålagte og egenpålagte kravområder i internkontrollsystemet KIKS.

Det arbeides også kontinuerlig med å se på den mest hensiktsmessige organiseringen av oppgaver i kriminalomsorgen. I tillegg er det innført flere elektroniske systemer, bl.a. er Doculive innført som elektronisk saksbehandlings- og arkivsystem.

Strategier og tiltak

Vurdering av regioninndelingen

KSF vil se nærmere på regioninndelingen i kriminalomsorgen, og vurdere om dagens struktur er den mest hensiktsmessige både av faglige og effektivitetsmessige hensyn. KSF har inngått en avtale med eksterne konsulenter som skal utrede konsekvensene av en ev. omorganisering av regionalt nivå. Rapporten forventes forelagt før årsskiftet. Det er Justisdepartementet som beslutter hvorvidt regionstrukturen skal endres.

Kapasitetsplan med enhetsstruktur for kriminalomsorgen

KSF arbeider med å se på den fremtidige kapasiteten i kriminalomsorgen og har under utarbeidelse en kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgskontorene. Planen vurderer

kriminalomsorgens kapasitet med tanke på fremtidige behov, effektivitetsmessige hensyn og hvordan man best kan legge til rette for en straffegjennomføring i tråd med St.meld. nr. 37 (2007 – 2008). Det vises for øvrig til omtale under punkt 3.1.1.

3.3.2 En kunnskapsbasert kriminalomsorg

Resultater og tilstandsvurdering

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008) skal kriminalomsorgens virksomhet være basert på nasjonal og internasjonal kunnskap og erfaring. Framtidens straffegjennomføring må i enda større grad ta utgangspunkt i den kunnskapen vi har om hva som spiller inn i gjennomføringen av straff i tråd med kriminalomsorgens målsettinger.

KRUS har et ansvar for å bidra til kunnskap om straffegjennomføring. I tillegg bestilles det forskning fra eksterne aktører, slik som universiteter, høyskoler og andre typer organisasjoner. KSF deltar i et treårig prosjekt med et felles kunnskapssenter for velferdsetatene som startet opp våren 2011. Som et resultat av opparbeidet kunnskap satser kriminalomsorgen i større grad på f.eks. bruk av alternative straffegjennomføringsformer, restorative justice, forvaltningssamarbeid og kvalitetssikring av atferdspåvirkende arbeid.

Sikre tilgang på utdannet personell – etatsutdanningen

For å bidra til en straffegjennomføring i tråd med føringene i St.meld. nr. 37 (2007-2008) er kriminalomsorgen avhengig av god tilgang på fagutdannet personell. Opptaket av aspiranter er derfor økt i perioden fra 2006 til 2011. I januar 2010 startet om lag 175 aspiranter utdanningen, hvorav en klasse på 25 aspiranter gjennomfører hele utdanningen desentralisert ved Ravneberget fengsel. 25 aspirantene startet som ekstrabetjenter ved flere fengsler, og følger det ordinære utdanningsløpet fra januar 2011. Det ble dessuten tatt opp 25 aspiranter fra 1. september 2010. Disse startet som ekstrabetjenter ved Oslo fengsel, og følger også det ordinære utdanningsløpet fra januar 2011.

I tabellen nedenfor framkommer antall uteksaminerte aspiranter i perioden 2006-2011. Departementet vurderer fortløpende behovet for aspirantopptak ved KRUS.

Tabell 2.13 Antall uteksaminerte aspiranter 2006–2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antall uteksaminerte aspiranter	98	140	203	202	162	169

Fengselsbetjentyrket er krevende og forutsetter god kompetanse. Regjeringen gikk i St.meld. nr. 37 (2007-2008) inn for å videreføre dagens ordning med aspirantopptak og lønnet toårig etatsutdanning, samtidig som det ble lagt opp til å gjennomgå undervisningstilbudet med tanke på å styrke etter- og videreutdanningen. Søknad om evaluering av fengselsbetjentutdanningen med sikte på at den kan inngå i en grad i høyskolesystemet er oversendt NOKUT. Gitt NOKUT-godkjenning kan første kull etter ny modell bli tatt opp i 2012.

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007-2008) er det også et behov for kompetanseutvikling på en rekke områder for etatens tilsatte. I 2010 startet kriminalomsorgen et obligatorisk etter- og videreutdanningskurs, kalt Kompetanseløftet. Utdanningen skal gi fengselsbetjenter og saksbehandlere i fengsler og friomsorgskontor ny kompetanse om kriminalomsorgens rolle, fremtidige utfordringer og arbeid i dagens samfunn i tråd med Kriminalomsorgens målsettinger. Kompetanseløftet startet opp i februar 2011, og planen er at alle tilsatte i målgruppen skal ha gjennomført utdanningen innen utgangen av 2015.

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) startet kriminalomsorgen i 2010 arbeidet med en bemanningsanalyse og en bemanningsrapport. Analysen skal bl.a. ta for seg forventet avgang av personell og årsaker til dette, nåværende og fremtidig kompetansebehov og kompetansesammensetning i kriminalomsorgen og en gjennomgang av disse forholdene sett i sammenheng med utdanningskapasiteten ved KRUS. Første del av bemanningsanalysen, som er en kartlegging av dagens bemanning i fengslene, ble gjennomført i 2010. KSF vil arbeide videre med en gjennomgang av kompetansesammensetningen.

Personal- og likestillingspolitikk

En god personalpolitikk og et godt arbeidsmiljø er viktige forutsetninger for at kriminalomsorgen skal kunne nå sine mål. I løpet av 2010 ble det implementert et nytt internkontrollsystem. Systemet skal på sikt inneholde en oversikt over alle rutiner innenfor personal- og arbeidsmiljø. En vik-

tig del av arbeidet med arbeidsmiljøet er å kartlegge, forebygge og følge opp vold og trusler mot tilsatte i kriminalomsorgen. KRUS utarbeider årlig en rapport som presenterer statistikk, analyse og forklaringer på voldsutviklingen. I tillegg kartlegger KSF vold- og trusselsituasjoner løpende. Det vises for øvrig til omtale under punkt 3.2.1.

Likestillingsarbeidet i kriminalomsorgen skal integreres i den generelle personalpolitikken. Det er en målsetting at 50 pst. av aspirantene som tas opp ved fengselsskolen og 50 pst. av nytilsatte ledere i kriminalomsorgen skal være kvinner. Andelen kvinner som ble tatt opp på Fengselsskolen i 2010 var ca. 44 pst. Samtidig var 33 pst. av nytilsatte ledere kvinner. Arbeidet med å øke antall kvinnelige søkere til lederstillinger videreføres.

Kriminalomsorgen har som mål å øke mangfoldet blant tilsatte i etaten, jf. Mål for inkludering i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2011-2012). Et større mangfold blant de tilsatte vil gi etaten en bredere kompetanse, i større grad gjenspeile befolkningen og kan også være et viktig moment i det kriminalitetsforebyggende arbeidet under straffegjennomføring. I 2010 hadde åtte pst. av de rekrutterte aspirantene ved fengselsskolen flerspråklig bakgrunn utover engelsk. Det er et mål å øke andelen ytterligere. KRUS har samarbeidet med Arbeids- og velferdsforvaltningen om aktiv rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn. Intensjonen er å gi intensiv tilrettelagt språkundervisning til aktuelle søkere som har en annen språkbakgrunn enn norsk.

Arbeidstid

Nytt arbeidstidsreglement i kriminalomsorgen i tråd med nye arbeidstidsbestemmelser i Arbeidsmiljøloven ble avtalt høsten 2010. Reglementet ble iverksatt fra 1. mars 2011, og opplæring vil pågå i 2011. Nye arbeidstidsbestemmelser i arbeidsmiljøloven krevde søknad om dispensasjon til hovedsammenslutningene og Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet for å opprettholde forsvarlig drift og opprettholdelse av tolvtime-svakter. Dispensasjon ble gitt med ett unntak, og gjelder ut 2012.

Strategier og tiltak

Videreføring av tiltak fra tidligere år

Flere av tiltakene som ble startet opp i 2010 og 2011 for å sikre tilgangen på kvalifisert personell fortsetter i 2012. Dette gjelder bl.a. arbeidet med NOKUT-godkjenning av etatsutdanningen, arbeidet med bemanningsanalysen og etterutdanningen kalt Kompetanseløftet.

Opplæring av vikarer

Kriminalomsorgen dekker til enhver tid over 15 pst. av tjenesten i førstelinjen i fengslene med vikarer uten etatsutdanning. For å sikre vikarenes arbeidsmiljø og innsattes krav til profesjonell

behandling ble det i 2010 besluttet å utarbeide sentrale rutiner for opplæring av vikarene. En arbeidsgruppe skal i løpet av 2011 utarbeide slik rutine og undervisningsmateriell. I 2012 innføres og kvalitetssikres vikaropplæringen i henhold til ny rutine.

Informasjonsarbeid

Kriminalomsorgens strategi for kommunikasjonsarbeidet legger vekt på å utvikle en kommunikasjonskultur som bygger på åpenhet, synlighet og tilgjengelighet. Det er ønskelig å være helhetlig og samordnet i kommunikasjonen. Nettportalen www.kriminalomsorgen.no og fagbladet *Aktuelt for kriminalomsorgen* er viktige informasjonskanaler.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	3 350 272	3 318 708	3 392 123
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	74 714	64 210	71 306
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	20 930	22 839	21 364
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	54 044	64 375	72 000
70	Tilskudd	19 546	22 271	22 961
	Sum kap. 0430	3 519 506	3 492 403	3 579 754

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen per 1. mars 2011 utgjorde ca. 3 845 årsverk, mens bemanningen i kriminalomsorgens IT-tjeneste utgjorde 40,5 årsverk. Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige utgifter, husleie, programvirksomhet, aktiviseringstiltak samt godtgjørelser og kosthold for de innsatte.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 4,8 mill. kroner til økt bemanning i forbindelse med varetektsfengsling etter angrepene 22. juli 2011. Bevilgningen foreslås videre økt med 3,5 mill.

kroner som følge av at tidligere sentralt tilbakeholdte IKT-midler fordeles ut til bl.a. kriminalomsorgen, jf. omtale under kap. 400, post 01. Videre foreslås bevilgningen redusert med 3,3 mill. kroner for finansiering av høyt prioriterte tiltak i justissektoren. Det foreslås å øke bevilgningen med 2,0 mill. kroner som følge av omdisponering av midler til elektronisk kontroll fra investering til drift, jf. omtale under kap. 430, post 45.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 73,4 mill. kroner (inkl. pris- og lønnsjustering). Det foreslås en bevilgning på posten på 3,4 mrd. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Foruten økning som følge av lønns- og prisjustering foreslås bevilgningen på posten økt med 5,1 mill. kroner som følge av forventede økte inntekter på kap. 3430, post 02, jf. omtale under kap. 3430, post 02.

Det foreslås en bevilgning på posten på 71,3 mill. kroner i 2012.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Den omfatter også bevilgning til IKT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 2,0 mill. kroner som følge av omdisponering av midler til elektronisk kontroll i Hordaland fra investering til drift.

Det foreslås en bevilgning på posten på 21,4 mill. kroner.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv. kan overføres

Bevilgningen på posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring og varetektssurrogat. Ved prøveløslatelse av forvaringsdømte kan retten sette vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav g. Denne adgangen er hjemlet i straffeloven § 39 g. I forbindelse med etablering av refusjonsordningen var det en målsetting at de forvaringsdømte som har spesielle behov, skal ha mulighet til institusjonsopphold, ev. opphold i omsorgsbolig ved prøveløslatelse.

Det kreves særlige grunner for å sette vilkår om prøveløslatelse til kommunal omsorgsbolig/

institusjon. Særlige grunner foreligger når den domfelte ellers ikke vil kunne prøveløslates, og en prøveløslatelse på slike vilkår anses å være bedre for den domfelte enn fortsatt opphold i anstalt under kriminalomsorgen. Dette er særlig aktuelt når den forvaringsdømte er psykisk utviklingshemmet eller har psykiske problemer og/eller rusproblemer. Det er et vilkår for slik løslatelse at institusjonen eller kommunen har samtykket i oppholdet og at tiltakene er statlig finansiert. Beslutning om prøveløslatelse treffes av domstolene.

I 2010 ble det utbetalt refusjon etter ordningen på 54,044 mill. kroner fordelt på til sammen 19 saker, med varierende virketid i løpet av året. Dette tilsvarer gjennomsnittlige utgifter på om lag 2,84 mill. kroner per sak. I 2011 økte bevilgningen på posten til 64,375 mill. kroner. Siden beslutning om prøveløslatelse fra forvaring med vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen er tillagt domstolene er bevilgningsbehovet under posten usikkert. Det forventes imidlertid at utbetaling over refusjonsordningen vil øke i 2012 bl.a. som følge av en forventet økning i antall prøveløslatte som kommer inn under refusjonsordningen.

Det foreslås en bevilgning på posten på 72 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Posten dekker bl.a. tilskudd til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og mindre tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger, og med spesiell vekt på tilbakeføring til samfunnet etter endt straffegjennomføring. Muligheten til å søke på tilskuddet kunngjøres årlig av Justisdepartementet.

Det foreslås en bevilgning på posten på 23 mill. kroner.

Blant tiltakene og organisasjonene som støttes er Fretex Elevator AS for mottak av innsatte etter Strgjfl. § 12. I 2012 foreslås et tilskudd på 6,375 mill. kroner. Tilskuddet gjør det mulig å reservere inntil 20 plasser ved institusjonen. Tabellen nedenfor viser en oversikt over inntekter og resultat for virksomheten i 2010.

Tabell 2.14 Regnskap for Fretex Elevator AS 2010. Beløp i 1 000 kroner

	Beløp
Salgsinntekter	109 946
Andre inntekter	75 923
Driftsinntekter	185 869
Driftsresultat	192
Årets resultat	482

Fretex Elevator AS mottok 53 innsatte i løpet av 2010, hvilket ga et belegg på 100,1 pst. mot 97,7 pst. i 2009. 90 pst. av de løslatte hadde et arbeids- eller skoletilbud å gå til på løslatelsestidspunktet, hvorav 34 pst. gikk til arbeid på det åpne arbeidsmarkedet.

I 2012 foreslås et tilskudd til Foreningen for Fangers Pårørende på 2,35 mill. kroner. Av dette forutsettes 1,185 mill. kroner øremerket til tiltak

for fangers barn. Det foreslås et tilskudd på 4,09 mill. kroner til organisasjonen WayBack. Videre foreslås det et tilskudd på 2,38 mill. kroner til Kirkens Sosialtjeneste til organisasjonens arbeid for innsatte, hvorav 0,95 mill. kroner av tilskuddet er øremerket Barmprosjektet på Hamar. Det legges opp til å fortsette støtten til å sikre kvinner behandlingsplasser ved Tyrilistiftelsen.

Tabell 2.15 Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2010. Beløp i 1 000 kroner

Tilskuddsmottakere	Tilskudd
Norges Røde Kors – visitortjeneste	550
Frelsesarmeens Fengselsarbeid	585
Kirkens Bymisjon Drammen	600
Musikk i fengsel og frihet	700
Vardeteateret AS	750
Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi	926
Røde Kors – nettverksarbeid	1 000
Foreningen for Fangers pårørende	2 220
Stiftelsen Kirkens Sosialtjeneste	2 250
WayBack – Stiftelsen Livet etter soning	2 890
Fretex Elevator AS	6 000
Øvrige mottakere	1 075
Utbetalte tilskudd i 2010	19 551

¹ Foreningen for Fangers pårørende, Stiftelsen Kirkens Sosialtjeneste, WayBack, Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og Fretex Elevator AS får øremerket tilskudd, jf. postomtalen.

Blant «øvrige mottakere» i tabellen over ligger tilskudd på 25 000-200 000 kroner, til følgende organisasjoner: Åsane menighet – Fengselsgruppen, Minhaj Konfliktråd, Pilegrimsforeningen i Vestfold – korsamarbeid Bastøy, Bymisjonsenteret i

Tøyenkirken, Stiftelsen Retretten, Maritastiftelsen, Møre og Romsdal musikkråd, Skien Diakonale senter, SON – Straffedes organisasjon i Norge, Folkekulturfondet, og Pilegrimsforeningen i Vestfold – pilegrimsvandring.

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Arbeidsdriftens inntekter	69 362	65 563	72 700
03	Andre inntekter	27 444	21 437	20 100
04	Tilskudd	1 200	2 000	2 062
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 658		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	26 780		
17	Refusjon lærlinger	106		
18	Refusjon av sykepenger	69 367		
	Sum kap. 3430	195 917	89 000	94 862

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon og drifts- og vedlikeholdsoppgaver som skal utføres på bestilling fra Statsbygg.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 5,105 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 430, post 21, jf. omtale under kap. 430, post 21.

Det foreslås en bevilgning på posten på 72,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie, klientavhengige driftstilskudd til overgangsboligene og tilskudd fra andre offentlige virksomheter til gjennomføring av prosjekter.

Posten foreslås redusert med 2,002 mill. kroner som følge av forventet mindreinntekt fra samarbeidsprosjekter med andre offentlige etater (Husbanken mv.) og mulig nedgang i husleieinntekter fra overgangsboligene. Samlet foreslås posten redusert med 1,137 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 20,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengselsamarbeid.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	178 693	168 202	168 188
	Sum kap. 0432	178 693	168 202	168 188

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønnsutgifter til personale ved Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS), lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 438,6 årsverk per 1. mars 2011, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes reiser, opphold og uniformseffekter samt ulike kurs til spesialstillinger innen kriminalomsorgen.

Foruten tekniske endringer foreslås bevilgningen redusert med ca. 4 mill. kroner som følge av at ekstra klasseopptak i 2011 ikke videreføres i 2012. Det foreslås tatt inn seks klasser ved KRUS eller om lag 150 aspiranter i 2012.

Det foreslås en bevilgning på posten på 168,2 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
03	Andre inntekter	1 104	400	462
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 977		
18	Refusjon av sykepenger	887		
	Sum kap. 3432	3 968	400	462

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. inntekter fra aspirantenes andel av skolebøker.

Det foreslås en bevilgning på posten på 462 000 kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	12 201 290	12 089 779	12 752 005	5,5
60-69	Overføringer til kommuner			5 000	
70-89	Overføringer til private	100 466	73 416	102 364	39,4
	Sum kategori 06.40	12 301 756	12 163 195	12 859 369	5,7

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	9 777 295	9 659 621	10 088 123	4,4
441	Oslo politidistrikt	1 955 300	1 893 926	2 110 192	11,4
442	Politi- og lensmannshøgskolen	418 915	462 886	505 783	9,3
445	Den høyere påtalemyndighet	136 053	134 250	142 356	6,0
446	Den militære påtalemyndighet	7 151	7 065	7 356	4,1
448	Grensekommisjonen	7 042	5 447	5 559	2,1
	Sum kategori 06.40	12 301 756	12 163 195	12 859 369	5,7

1 Innledning

Politiets samfunnsoppdrag er å forebygge og bekjempe kriminalitet, og gjennom dette skape trygghet for befolkningen. Dette krever at politiet, alene og sammen med andre aktører, arbeider langsiktig, strategisk og målrettet og at tilgjengelighet og synlighet tilpasses lokalsamfunnets behov.

1.1 Organisering

Kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet omfatter i hovedsak de etater og virksomheter som skal sikre lov, orden og trygghet i samfunnet, fore-

bygge straffbare handlinger og sørge for straffeforfølgning. I tillegg har politiet ansvaret for den sivile rettspleien på grunnplanet.

1.1.1 Den sentrale politiledelsen

Justisdepartementet og Politidirektoratet utgjør den sentrale politiledelsen.

Politidirektoratet er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet, med ansvar for planlegging, iverksetting og koordinering av tiltak innenfor politiets virksomhet. På straffesaksbehandlingens område skjer dette i samarbeid med riksadvokaten, som har ansvaret for den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen i

politiet, og som i denne egenskap bare kan instrueres av Kongen i statsråd. Politidirektoratet har ansvar for etatsledelsen av politi- og lensmannsetaten, og ivaretar viktige oppgaver innenfor internasjonalt politisamarbeid.

1.1.2 Politidistriktene og særorganene

Landet er inndelt i 27 politidistrikter som igjen er inndelt i lensmanns-, politistasjons- og namsfogdsdistrikter. Lensmanns- og politistasjonsdistrikter kan være samordnet i driftsenheter. Politimestrene i Rogaland og Salten er leder av redningsledelsen ved hovedredningssentralen lokalisert i Sola og Bodø.

I tillegg til politidistriktene er politiet organisert i følgende særorganer:

- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytersaker (Kripos)
- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)
- Politiets data- og materieltjeneste (PDMT)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Særorganene er administrativt og faglig underlagt Politidirektoratet. Økokrim er i tillegg et statsadvokatembete, og er i sin påtalemessige virksomhet underlagt riksadvokaten.

1.1.3 Politiets sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er et eget politiorgan i henhold til politilovens § 17 a, og er politifaglig og administrativt direkte underlagt Justisdepartementet. PST er en landsdekkende tjeneste representert i samtlige politidistrikter med unntak av Oslo, og med den sentrale ledelse lokalisert i Oslo. PSTs hovedoppgaver er av forebyggende art, men PST utfører også etterforskningsoppgaver, og er i slike saker underlagt Den høyere påtalemyndighet.

1.1.4 Den høyere påtalemyndighet

Den høyere påtalemyndighet består av riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter,

Økokrim og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytersaker. Riksadvokaten er administrativt underlagt Justisdepartementet. Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten, som har den overordnede påtalefaglige ledelse av etterforskningen i politidistrikter, politiets særorganer og PST.

1.1.5 Den militære påtalemyndighet

Generaladvokaten leder Den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet. Generaladvokaten er påtalemessig underlagt riksadvokaten og administrativt underlagt Justisdepartementet.

1.1.6 Grensekommisæreren

Grensekommisæreren har bl.a. ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å blegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisæreren er underlagt Politidirektoratet.

2 Generelle utviklingstrekk

2.2 Kriminaliteten går ned – vinningskriminaliteten er redusert

Den registrerte kriminalitetsutviklingen er påvirket av flere forhold, bl.a. endringer i befolkningens tilbøyelighet til å begå lovbrudd, tilbøyeligheten til å anmelde, politiets kapasitet og rettsystemets kontrollutøvelse. Justissektorens statistikker viser at det er en økende tendens til at kriminalitet har sitt opphav utenfor Norge. Det er ikke et uttrykk for at kriminalitet er en følge av økt immigrasjon, men viser at utenlandske kriminelle ser en mulighet for raske gevinster. Denne internasjonalisering av kriminaliteten stiller hele straffesakskjeden overfor krevende utfordringer.

Tabell 2.16 Utvikling antall anmeldte lovbrudd 2003 – 2010

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Anmeldte forbrytelser	304 000	288 000	276 000	277 000	271 700	264 000	277 000	271 000
Anmeldte forseelser	117 000	120 000	119 000	123 000	126 500	122 000	121 000	123 000
Anmeldelser i alt	421 000	408 000	394 000	400 000	398 200	386 000	398 000	394 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabellen viser at det i 2010 var 2,3 pst. færre forbrytelser og 2,5 pst. flere forseelser enn året før. Antall anmeldte lovbrudd per innbygger var i 2010 det laveste på 16 år. Tall for første halvår 2011 fra politiets egen anmeldelsesstatistikk (STRASAK) viser en fortsatt nedgang i antall anmeldte forbrytelser og antall anmeldte forseelser fra første halvår 2010 til første halvår 2011.

Utviklingen for de ulike lovbrudd blir nærmere omtalt under kap. 3.1.

2.2 Hovedutfordringer

Politidirektoratets innbyggerundersøkelse fra 2010 viser at 94 pst. føler seg trygge der de bor og ferdes, og at politiets innsats bidrar til dette. Innbyggerundersøkelsen viser også at 86 pst. har tillit til politiet, noe som er avgjørende for at politiet skal nå sine mål. Det er derfor viktig å kontinuerlig arbeide for at den høye tilliten opprettholdes.

Politiets innbyggerundersøkelse peker på enkelte utfordringer når det gjelder publikums opplevelse av politiets oppgaveløsning. 40 pst. mener politiet gjør en god innsats knyttet til etterforskning av tyveri, innbrudd og hærverk, mens 60 pst. mener politiets innsats mot ran, vold og seksuallovbrudd er god. Innbyggerundersøkelsen viser også at litt over halvparten av de som er spurt opplever at politiet er tilgjengelig, mens noen flere har et godt inntrykk av politiets tilgjengelighet ved akutt behov for hjelp. Å styrke innsatsen på disse områdene er en av hovedutfordringene for politiet. Dette gjøres blant annet gjennom å øke politibemanningen generelt og opprettholde det høye opptaket ved Politihøgskolen.

For å sikre en mer effektiv og målrettet utnyttelse av de til enhver tid tilgjengelige ressurser, skal det gjennomføres en resultatreform. Reformen er bredt anlagt, og skal bidra til redusert kriminalitet, økt oppklaring og et nært og sterkt politi. Regjeringen vil opprettholde en desentralisert politistruktur og ha mindre administrasjon for å få et mer synlig og tilgjengelig politi.

Et effektivt og godt politi forutsetter at politiets IKT-infrastruktur og straffesakssystemene

som benyttes er godt utviklet og tilpasset politiets hverdag. Dagens løsninger er ikke tilfredsstillende, og de senere årene er derfor arbeidet med å fornye både IKT-infrastruktur og straffesakssystemene intensivert. Også i 2012 vil dette fornyingsarbeidet stå sentralt og kreve betydelig innsats og ressursbruk i politiet. For nærmere omtale av IKT-utfordringene og pågående og planlagte tiltak, vises til punkt. 3.4.

2.3 Budsjettmessige prioriteringer

Terroranslagene i regjeringskvartalet og på Utøya den 22. juli 2011 har medført iverksettelse av en rekke nødvendige tiltak i politi- og lensmannsetaten, inklusiv Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Tiltakene har påført etaten betydelige merutgifter som ikke lar seg dekke innenfor gjeldende budsjettammer i 2011. I tilleggspromisjon med forslag om økte bevilgninger i 2011 til å håndtere de umiddelbare konsekvensene av angrepene 22. juli, er det foreslått å øke bevilgningene til politi- og påtalemyndigheten med 185 mill. kroner for å dekke merutgiftene i 2011.

2.3.1 Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

Anslagene har påført politi- og lensmannsetaten betydelig utgifter i form av overtid, tillegg, reise, forpleining av egne mannskaper, utstyrsanskaffelser og økt anvendelse av livvaktjenester. Totalt anslås merutgiftene under kap. 440 til å være 79,9 mill. kroner. Størstedelen av utgiftene er knyttet til overtid og tillegg (ca. 56 mill. kroner) og investering/anskaffelser av utstyr (ca. 20 mill. kroner). I tillegg påløper ca. 4 mill. kroner til reise og forpleining. Merutgiftene har vært særlig store for Nordre Buskerud politidistrikt, Kripes og PST.

2.3.2 Kap. 441 Oslo politidistrikt

Oslo politidistrikt har hatt særlig store merutgifter som følge av terroranslagene 22. juli. Foruten håndteringen av de to konkrete anslagene påløper

store merutgifter knyttet til en svært omfattende etterforskning. Blant annet skal et stort antall fornærmede avhøres. I den forbindelse er det etablert en egen etterforskningsenhet i politihuset på Grønland, med den konsekvens at det må skaffes til veie erstatningslokaler for de som må flytte ut av politihuset. Samlet anslås merutgiften for Oslo politidistrikt til 105,4 mill. kroner.

Merutgiftene for Oslo politidistrikt er særlig knyttet til lønn, overtid og tillegg, som er anslått til om lag 75 mill. kroner, bl.a. lønn til å engasjere 95 nyutdannede politihøgskolestudenter i tre måneder. Videre kommer utgifter til etablering og drift av den nye etterforskningsenheten og etablering og drift av erstatningslokaler. Utgiftene til materiell/anskaffelser er anslått til 21 mill. kroner.

I 2012 foreslås det å øke bevilgningene til politi og påtalemyndigheten med 696 mill. kroner. Av dette er 237,5 mill. kroner kompensasjon for lønns- og prisstigning.

Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre at etaten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. Politidirektoratet la i 2008 fram rapporten *Politiet mot 2020 – Bemannings- og kompetansebehov* i politiet. Politidirektoratet og politiets organisasjoner var enige om å anbefale at politibemanningen skulle økes med 2 700 polititjenestemenn og 1 000 sivile årsverk for å nå målsettingen om to polititjenestemenn per 1000 innbyggere innen 2020. Regjeringen følger også i budsjettforslaget for 2012 anbefalingen fra rapporten, og foreslår å øke bevilgningene til Politihøgskolen med 32,7 mill. kroner i forhold til 2011 for å videreføre studentopptaket på 720 studenter også i 2012. For å legge til rette for at alle de 552 politihøgskolestudentene som blir ferdig utdannet sommeren 2012 skal kunne tilbys jobb i etaten, foreslår Regjeringen å øke bevilgningene til politiet med 88,9 mill. kroner. Dette muliggjør en økning på 202 årsverk i politietaten, henholdsvis 161 årsverk under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten og 41 årsverk under kap. 441 Oslo politidistrikt. Av dette skal det under kap. 440 opprettes:

- fire årsverk til Kripos til voldtektsgruppen. Gruppen er etter dette tilført 16 årsverk.
- fire årsverk til grensekontroll Storskog.

Styrkingen vil muliggjøre økt lokal tilstedeværelse fra politiet.

Selv om det foreslås økt bevilgning slik at studentene som går ut fra Politihøgskolen skal få arbeid i etaten, vil ikke dette medføre at alle studentene blir tilbudt jobb med en gang de er ferdig utdannet. Det vil erfaringsvis ta noe tid før det blir

ledig begynnerstillinger ut over de 202 nye stillingene. Det vil også være nødvendig å søke ledige stillinger over hele landet, slik nyutdannede med annen utdanningsbakgrunn ofte må gjøre. Anslag på hvor mange som går av med pensjon eller slutter av andre årsaker bygger på statistikk over alder og erfaringstall. Dersom avgangen blir lavere enn anslått, kan det føre til at det tar noe lenger tid før alle studentene har fått jobb i etaten.

Bevilgningene til politiet er videre foreslått økt med 49,34 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdige utdannet sommeren 2011. Ifm økning av studentopptaket ved PHS er det behov for flere veiledere i politidistriktene og bevilgningen foreslås økt med 4,1 mill. kroner.

I 2011 ble det innen politiets driftsramme satt av om lag 250 mill. kroner til arbeidet med å fornye politiets IKT-systemer. Som følge av at dette arbeidet har vist seg mer omfattende enn tidligere antatt, er det behov for å videreføre beløpet også i 2012. I tillegg foreslås det å styrke budsjettet med 80 mill. kroner for å sikre nødvendig framdrift i arbeidet. Midlene vil i hovedsak gå til arbeidet med ny IKT-infrastruktur, ny programvareplattform, bedre sikkerhetsløsninger og forprosjektet for nye straffesakssystemer, jf. også punkt 3.4.

I perioden 2005 til saldert budsjett 2011 er bevilgningen til PST økt med 141,1 mill. kroner. Som følge av stadig større utfordringer, spesielt mht. å forebygge terror, fikk Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i revidert nasjonalbudsjett 2011 styrket bevilgningen med 5,3 mill. kroner til åtte årsverk og investeringer i kjøretøy. I 2012 er det foreslått en bevilgning på 7,04 mill. kroner til helårsvirkningen av de 8 årsverkene. I tillegg foreslås bevilgningen økt med ytterligere 10 mill. kroner for å styrke livvaktstjenesten, 20 mill. kroner for at PST skal kunne investere i en avansert søkemotor for åpent nett og 9,4 mill. kroner bl.a. til økt spenningskapasitet. Samlet foreslås det å øke bevilgningen til PST med 46,4 mill. kroner.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011, ble det bevilget 20 mill. kroner til nødvendige investeringer i utstyr og kjøretøy i Beredkapsgruppen ved Oslo politidistrikt. I 2012 foreslås det å øke bevilgningen med 25 mill. kroner. Bevilgningen foreslås også økt med 29,7 mill. kroner til bedret beredskap for politihelikoptertjenesten, bl.a. leasing av reservehelikopter og økt antall crew.

Det foreslås å øke bevilgningen med 15,28 mill. kroner til å styrke Kripos bl.a. til å forebygge og bekjempe internett-relatert kriminalitet.

Det foreslås å øke bevilgningen med 4,7 mill. kroner til etablering av Statens barnehus i Ålesund i 2012.

Det foreslås å øke bevilgningen med 5 mill. kroner til å starte etablering og oppstart i forbindelse med samlokalisering av utstedelse av politiattester i Vardø. Videre foreslås det å øke bevilgningen med 5,1 mill. kroner til åtte sivile årsverk til grensekontrollstasjonen på Storskog. I tillegg skal 4 av de 202 nye årsverkene som er foreslått til nyutdannede studenter fra Politihøgskolen nyttes til økt kontroll ved Storskog.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det bevilget 6,9 mill. kroner til arbeidet med implementering av Datalagringsdirektivet og den nye politiregisterloven. Bevilgningen foreslås økt med 4 mill. kroner under kap. 440, post 01 til helårsvirkning av de fem nye årsverkene til PDMT og Politidirektoratet.

Rettsmedisinsk institutt (RMI) ble overført fra Universitetet i Oslo til Nasjonalt folkehelseinstitutt i 2011, jf. Prop. 74 S (2010–2011). I denne forbindelse foreslås 75,875 mill. kroner rammeoverført fra kap. 440, post 01 til kap. 710 Nasjonalt folkehelseinstitutt, post 01.

Bevilgningen til Oslo politidistrikt foreslås økt med 98,7 mill. kroner til etterforskning og påtale av angrepene på Utøya og i regjeringskvartalet 22. juli 2011. Videre foreslås bevilgningen økt med 5,42 mill. kroner til den høyere påtalemyndighet som følger av hendelsene 22.07.2011.

De gjennomsnittlige utgiftene til tvangsreturer har økt vesentlig. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med 24 mill. kroner for å opprettholde et måltall for tvangsmessige returer på om lag 4 600 i 2012.

3. Mål og delmål

Tabell 2.17 Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Styrket kriminalitetsforebyggende arbeid Effektiv straffeforfølging
God rettssikkerhet for individer og grupper	Styrket stilling for kriminalitetsofre Ivareta rettssikkerheten ved straffeforfølging
Økt trygghet og samfunnssikkerhet	Effektiv og god håndtering av forhold som skaper utrygghet Økt evne til krisehåndtering i politiet Vern om rikets sikkerhet, selvstendighet og betydelige samfunnsinteresser
En mer effektiv justissektor	Helhetlig, effektiv og serviceorientert politi og påtalemyndighet
Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk	Målrettet utlendingskontroll Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold

3.1 Redusert kriminalitet

3.1.1 Styrket kriminalitetsforebyggende arbeid

Generell forebygging

Resultater og tilstandsvurdering

Både forebyggende og reaktive strategier er nødvendig for å nå målet om redusert kriminalitet og økt trygghet. Regjeringen vil fortsette å styrke det forebyggende arbeidet i bred forstand. Soria Moria-erklæringen understreker at gode velferds-

tilbud og inkludering i arbeids- og samfunnsliv kan bidra til å forebygge kriminalitet.

Regjeringens arbeid med kriminalitetsforebygging er forankret i *Regjeringens strategi for forebygging: Fellesskap – trygghet – utjevning* og Regjeringens kriminalitetsforebyggende handlingsplan *Gode krefter*. Tiltakene i *Gode krefter* støtter opp under tre sentrale prinsipper i den forebyggende strategien: Kunnskapsforankring, tidlig innsats, og styrket samarbeid og samordning gjennom lokale samarbeidsstrukturer.

Styrket kunnskap om kriminalitet, de individene den involverer og det samfunnet den skjer i, øker mulighetene til å forebygge kriminalitet. Politiets kriminalitetsforebyggende arbeid skal være kunnskapsbasert og målrettet, og innsatsen i politidistriktene skal forankres i strategiske analyser av de lokale forholdene.

Tidlig innsats overfor unge lovbrøyttere skal vektlegges. Tidlig startalder er en av risikofaktorene for å begå gjentatte kriminelle handlinger. Forebyggende arbeid må derfor skje tidlig, og ha en bred tilnærming. Hurtig oppfølging av unge lovbrøyttere er viktig.

Mange typer lovbrudd har sammenheng med alkoholkonsum og rus. Det er viktig at regelverket for salg og skjenking av alkoholholdig drikk overholdes. Studier tyder på at kontrollen med salgs- og skjenkesteder kan bedres. Dette gjelder i særlig grad kontroll for å hindre salg av alkoholholdig drikk til mindreårige, overskjenking og uryddig drift. Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet vil i samarbeid med næringen og kommunene styrke kontrollen med skjenking og salg av alkoholholdig drikk for å redusere skadevirkningene av alkohol, herunder akuttskader og voldskriminalitet, og for å bidra til at useriøse aktører i bransjen lukes ut. Det vil bli innhentet erfaringer fra STAD-prosjektet i Sverige, der samarbeid mellom kommune, politi og næring, opplæring og styrket kontroll står sentralt, jf. anmodningsvedtak nr. 481, 16. juni 2009.

Regjeringen legger særlig vekt på samarbeid og samordning gjennom lokale samarbeidsstrukturer for å styrke det bredere kriminalitetsforebyggende arbeidet. To ordninger står sentralt i samordningen og samarbeidet lokalt: politiråd og samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT). Politirådenes mandat favner hele befolkningen, inkludert barn og unge, mens SLT primært har barn og unge som målgruppe.

I den politiske plattformen for flertallsregjeringen vektlegges politiråd som en viktig kriminalitetsforebyggende arbeidsform. Gjennom politiråd har Regjeringen som mål å involvere og ansvarliggjøre lokalpolitikere og å utvikle et strategisk samarbeid om kriminalitetsforebygging med det lokale selvstyre, samt sikre utveksling av kunnskap og erfaring mellom politi og kommune. Politirådene kan slik spille en viktig rolle også for å nå målet om et lokalt forankret politi. Siden oppstarten høsten 2006 har de fleste kommuner i Norge etablert politiråd. Ved inngangen til 2011 var det etablert politiråd i 358 kommuner. Noen kommuner har organisert politiråd sammen slik at det totalt antallet politiråd er noe lavere.

For å bidra til en mer helhetlig forebygging og bekjempelse av kriminalitet, har KRÅD utviklet SLT-modellen. Hovedtanken bak SLT er å koordinere samarbeidet mellom skole, barnevern, helse- og sosialetat og politi. Om lag 200 kommuner har i dag organisert det kriminalitets- og rusforebyggende arbeidet overfor barn og unge i henhold til SLT-modellen. I Politihøgskolens evaluering av SLT var det en viktig erfaring at politirådssamarbeidet fungerte bedre i kommuner som hadde etablert SLT.

KRÅD har også en sentral rolle i oppfølgingen av en rekke av tiltakene i Regjeringens kriminalitetsforebyggende handlingsplan *Gode krefter*. Dette gjelder i særlig grad å videreutvikle politiråd og SLT-samarbeidet. En ny veileder for hvordan SLT og politiråd kan implementeres og drives vil foreligge innen utgangen av 2011.

Strategier og tiltak

Politidirektoratet vil høsten 2011 gjennomføre en evaluering av hvordan ordningen med politiråd fungerer i politidistriktene. Spørsmålene vil blant annet dekke hvordan man har valgt å organisere politirådene, hvem som er representert, møtehyppighet og hva slags innhold møtene er gitt. Evalueringen vil være et viktig tiltak i en videreutvikling av politirådene.

Justisdepartementet deler hvert år ut stimuleringsmidler til etablering og videreføring av SLT-modellen. Fra 2010 ble disse midlene sett i sammenheng med tilskudd til rusforebyggende arbeid øremerket av Helse- og omsorgsdepartementet. Totalt tildeles 13 mill. kroner årlig til rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid etter felles utlysning og saksbehandling ved Helse- og omsorgsdepartementet og KRÅD. Denne ordningen videreføres i 2012.

For å styrke det forebyggende kunnskapsgrunnlaget arbeider KRÅD med en mal for «kommunetrygghetsprofiler», hvor kommunene kan få tilgang på statistikk om kriminalitet og andre forhold som påvirker tryggheten. KRÅD arbeider også med en veileder for forebygging av lokal, organisert kriminalitet, og med utarbeidelse av måleindikatorer for effekten av politiets forebyggende arbeid. Tema for den årlige KRÅD-konferansen er i 2011 forebygging i et praktisk perspektiv, med særlig oppmerksomhet mot hva som fremmer og hemmer samarbeid og samordning mellom aktørene.

Fra 2009 ble kriminalitetsforebygging innført som et selvstendig formål i plan- og bygningsloven for det kommunale og det fylkeskommunale planarbeidet. KRÅD vil utarbeide en veileder for

dette arbeidet og er i dialog med aktuelle departementer om hvordan formålet kan innarbeides i både kommunal og regional planbehandling, samt i den konkrete byggesaksbehandlingen.

Det er igangsatt et interdepartementalt arbeid for å gjennomgå regelverk for informasjonsplikt og taushetsplikt. Dette arbeidet er forankret både i Regjeringens strategi for forebygging og handlingsplanen Gode krefter. Arbeidet vil pågå ut 2011. Den interdepartementale arbeidsgruppen skal blant annet følge opp forslag fra Flatø-utvalget, som utredet mulighetene for bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge (NOU 2009: 22 *Det du gjør, gjør det helt*).

Regjeringens årlige kriminalitetsforebyggende pris tildeles en kommune som gjennom tverrfaglig og målrettet samarbeid har lyktes med å skape økt trygghet for befolkningen. Prisen er på 100 000 kroner og gikk i 2010 til Sola kommune.

Vinningskriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Vinningskriminaliteten er den desidert største kategorien lovbrudd målt i antall anmeldelser. 177 000 vinningslovbrudd ble anmeldt i 2010, en nedgang på 5,8 pst. sammenlignet med året før. Alle fylker, med unntak av Sør-Trøndelag, hadde en nedgang i denne kriminalitetstypen. Av alle anmeldte vinningslovbrudd begått i Norge skjedde nesten 30 pst. i Oslo.

2010 viste også en nedgang i antall anmeldte tyverier fra bolig og fritidsboliger. Totalt ble 19 000 simple og grove tyveri fra bolig og fritidsbolig anmeldt i 2010. For simpelt tyveri fra bolig og fritidsbolig fortsatte nedgangen i 2010, med en nedgang på 8 pst. til 5 200 registrerte anmeldelser. Antall anmeldte grove tyverier fra bolig og fritidsbolig viste en reduksjon på mer enn 19 pst., og de 7 300 tilfellene er om lag 60 pst. færre enn på første halvdel av 1990-tallet.

Den klare nedadgående trenden for de grove tyveriene fortsatte i 2010. Brukstyveri av motorkjøretøy og tilfeller av grovt tyveri fra bil og andre befordringsmidler gikk ned med om lag 10 pst., og anmeldelsene av disse typene lovbrudd er halvert siden 2003.

Omfanget av vinningskriminalitet er 19 pst. lavere første halvår 2011 i forhold til samme periode 2010.

Riksrevisjonen har foretatt en analyse av politiets arbeid med vinningskriminalitet for perioden 2006-2010. Analysen, som vil bli lagt fram for Stortinget, er kritisk til oppklaringsprosenten på under 20 pst. av de anmeldte sakene i perioden,

og anser det særlig bekymringsfullt at boliginnbrudd har stabilisert seg rundt 13 pst. Det reises særlig spørsmål om hvorfor DNA-satsing senere år ikke har gitt høyere oppklaring, om politiet arbeider riktig med vinningskriminalitet, og hvorfor klare styringssignaler fra Justisdepartementet om å øke oppklaringen ikke har gitt resultater.

I perioden analysen omfatter er budsjettene økt betydelig, samtidig som det er iverksatt en rekke tiltak (f. eks. etablering av innsatsstyrken, etablering av samordningsorganet, opprettelse av gjengangerprosjekter, samarbeidsprosjekter mellom politidistrikter mot mobile vinningskriminelle, og rask utvisning av domfelte utlendinger) for å bekjempe vinningskriminaliteten. Dette har bidratt til å redusere vinningskriminaliteten, herunder boliginnbrudd.

Høy oppklaringsprosent er viktig, blant annet fordi politiets evne til å avdekke og irettføre vinningskriminalitet har preventiv effekt. Boliginnbrudd representerer en alvorlig integritetskrenkelse, og oppklaringsprosenten på rundt 13 pst. i perioden 2006-2010 er ikke tilfredsstillende. Det er utvilsomt et interessant spørsmål at DNA-reformen foreløpig ikke har gitt utslag i form av bedre oppklaring. Evaluering av DNA-reformen er planlagt høsten 2012, og vil formentlig kartlegge årsakene til den uteblitte forbedringen. Hvorvidt målekriterier på eksempelvis sikring av tekniske bevis og resultatkrav til oppklaringsprosent er egnede virkemidler for å øke oppklaringsprosenten, vil bli sett i sammenheng med den planlagte meldingen til Stortinget om resultatreformen. Riksrevisjonen påpeker også at oppklaringsprosenten varierer mellom politidistriktene, og at distrikter med god oppklaring ser ut til å jobbe systematisk over tid. Framover vil det bli viktig at et godt og målrettet arbeid implementeres i alle politidistriktene.

Strategier og tiltak

Bekjempelse av vinningskriminalitet krever god utnyttelse av etterretningsinformasjon og god koordinering av politiets innsats. Innsatsen skal være kunnskapsstyrt, ikke hendelsesstyrt. Særlig er samarbeid med næringsliv og lokalsamfunn viktig, herunder informasjon til publikum om hvordan de kan unngå å bli utsatt for vinningskriminalitet.

Målrettet innsats mot gjengangere og mobile vinningskriminelle, samt gode rutiner for DNA-prøvetaking, kan også bidra til økt oppklaring og redusert vinningskriminalitet. Norges tilslutning til Prüm-avtalen vil på lengre sikt gi politiet

adgang til å søke i EU-lands registre over fingeravtrykk, DNA og kjøretøy.

Voldskriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

I 2010 ble 25 900 voldslovbrudd anmeldt, hvorav 7 000 trusler og 18 300 tilfeller av fysisk vold. Det totale omfanget av anmeldt voldskriminalitet har holdt seg relativt stabilt siden tusenårsskiftet, på rundt 5,5 anmeldelser per 1 000 innbyggere. Volds- og seksualforbrytelser stod for om lag 8 pst. av alle anmeldelser i Norge i fjor. Oslo og Finnmark er de to fylkene med mest voldskriminalitet pr. innbygger.

Fordeelingen av de ulike typene fysisk vold har endret seg noe de siste årene. Antall anmeldte tilfeller av vold i nære relasjoner øker. Tilfeller av vold mot offentlig tjenestemann øker også, mens antall legemsfornærmelser og legemsbeskadigelser viste en nedgang. Etter ikraftsettelsen av de nye bestemmelsene om mishandling i familieforhold i 2006 øker denne typen mest. I 2010 ble totalt i overkant av 2 400 tilfeller av mishandling i familieforhold anmeldt.

Seksual- og voldslovbrudd er saker hvor det kan være vanskelig for offeret å anmelde, bl.a. på grunn av skam eller frykt. Det er grunn til å tro at det er store mørketall for denne typen kriminalitet. Det er en målsetting å få flere til å anmelde disse lovbruddene, bl.a. ved å styrke etterforskningen, øke informasjonen om og oppmerksomheten på vold og seksuelle overgrep.

Vold i nære relasjoner kjennetegnes av repetisjoner over tid. I mange tilfeller vil volden fortsette også etter brudd mellom partene. Politiet disponerer en rekke tiltak for å beskytte den voldsutsatte mot nye straffbare handlinger. Mobile voldsalarmer inngår som et av flere beskyttelsestiltak og en ny og forbedret modell ble gjort tilgjengelig i 2010. Antallet mobile voldsalarmer har økt jevnt fra 681 i januar 2005 til 1 537 i 2010.

Strategier og tiltak

For ytterligere å styrke beskyttelsen av voldsutsatte, arbeides det med et pilotprosjekt med elektronisk kontroll ved kontaktforbud (omvendt voldsalarm) i Asker og Bærum politidistrikt. Her vil trusselutøvere bli utstyrt med en elektronisk lenke som aktiverer en alarmfunksjon dersom personen beveger seg innenfor soner vedkommende har forbud mot å bevege seg i. Dette arbeidet er noe forsinket. Målet er at piloten skal starte opp i 2012.

Som et ledd i innsatsen for å bedre beskyttelsen og sørge for en mer helhetlig ivaretagelse av volds- og trusselutsatte, har Oslo og Vestfold politidistrikt igangsatt et pilotprosjekt med registreringsverktøyet SARA. Verktøyet bidrar til å strukturere vurderingene av risiko i saker om vold i nære relasjoner. Prosjektet skal evalueres.

Kunnskap om hvilke faktorer som utgjør en risiko for senere voldsutøvelse er vesentlig for å kunne iverksette forebyggende tiltak. Det gjennomføres i denne sammenheng en kartlegging av partnerdrap.

For å dimensjonere tiltakene på området på en god måte er det vesentlig å ha god kunnskap om omfanget. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress er derfor gitt i oppdrag å gjennomføre en omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Innsamling av data finner sted høsten 2011.

Politiet har gjennomført en rekke tiltak for å styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner de senere årene. For å sikre at tiltakene er godt tilpasset gjennomfører Politihøgskolen en evaluering av politiets arbeid med disse sakene. Evalueringen omfatter bl.a. en analyse av hvordan de voldsutsatte opplever møtet med politiet. Evalueringen skal ferdigstilles sommeren 2012 og vil danne grunnlag for en videreutvikling av politiets arbeid.

Et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag med bruk av tilrettelagt dialog for voksne og barn som har vært utsatt for vold i nære relasjoner, har gitt viktige erfaringer og bidratt til å utvikle ny kunnskap. Blant annet tydeliggjøres behovet for å styrke samarbeidet mellom ulike instanser for å skape et helhetlig tilbud til voldsutsatte. Med utgangspunkt i evalueringen av dette tiltaket skal det vurderes om tilbudet skal utvides og eventuelt videreutvikles.

Saksfeltet kjennetegnes av mange aktører, stort kunnskapsbehov og koordineringsutfordringer. For å bidra til mest mulig målrettet arbeid skal det i en ny melding til Stortinget gis en samlet fremstilling av de erfaringer som er innhentet siden Kvinnevoldsutvalget la frem sin utredning i 2003. En handlingsplan om vold i nære relasjoner fremmes i tilknytning til meldingen. Den nye handlingsplanen skal prioritere forebyggende tiltak. Tiltakene skal rettes både mot befolkningen generelt og mot særskilte grupper som ungdom, menn og nyankomne i Norge. Voldsutsatte med særlige bistandsbehov skal løftes tydeligere frem i den nye handlingsplanen.

En særlig utfordring fremover er å styrke og forankre tilbudet til ofrene i kommunene. Nasjo-

nalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har utviklet en mal for lokale handlingsplaner, og yter bistand til kommunene i deres arbeid. Bruk av kommunale handlingsplaner bør knyttes opp mot kommunens plikter i henhold til krisesenterlova.

Seksualforbrytelser

Resultater og tilstandsvurdering

Seksuelle overgrep er blant de meste krenkende og traumatiserende lovbrudd et menneske kan utsettes for, og representerer en særlig utfordring for politiet, rettsapparatet og helsetjenesten.

Som en del av oppfølgingen av utredningen «Fra ord til handling» (NOU 2008: 4), er det etablert en fast voldtektsgruppe på Kripos med spesialkunnskap om etterretning og analyse, taktisk og teknisk etterforskning, samt juridisk kompetanse. Gruppen er tilført til sammen tolv årsverk fra 2009 til 2011.

Seksuelle overgrep som begås i det offentlige rom skaper stor utrygghet i befolkningen, og bidrar til at mange kvinner ikke tør gå ut etter mørkets frembrudd. Erfaringer fra blant annet Stavanger viser imidlertid at det er fullt mulig å utvikle forebyggende tiltak for å begrense omfanget av slike hendelser. I Stavanger har et utstrakt samarbeid mellom politiet, kommunen og frivillige organisasjoner vært av sentral betydning for å lykkes.

Strategier og tiltak

Innsatsen for å styrke forebygging, etterforskning og irettføring av seksuallovbrudd skal fortsette. Som et ledd i å styrke kunnskapsgrunnlaget om forekomsten av seksuelle overgrep og kjennetegn ved voldtektsmenn, gjennomføres fire delstudier. Forekomststudien er lagt inn som del av den større omfangsundersøkelsen om vold i nære relasjoner som skal gjennomføres av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i løpet 2011/2012. De øvrige studiene gjennomføres i samarbeid mellom de regionale kompetansesentrene for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri i helseregionene Sør-Øst, Vest og Midt-Norge samt NTNU.

Oslo politidistrikt har utarbeidet en strategi for forebygging av voldtekt. Strategien skal sees i sammenheng med det operative og etterforskningsmessige arbeidet mot voldtekt.

Voldtektsgruppen på Kripos skal styrkes med ytterligere fire årsverk fra sommeren 2012. Gruppen vil etter dette være på 16 årsverk.

Overgrep mot barn

Resultater og tilstandsvurdering

Situasjonen for barn som er utsatt for vold er styrket gjennom etableringen av Statens barnehus. Regjeringen har siden 2007 etablert syv Statens barnehus, slik at tilbudet er landsdekkende. Statens barnehus skal være sentrale knutepunkter mellom offentlige instanser, og det er særlig viktig å etablere et tett og formalisert samarbeid mellom barnehusene, barnevernet og politiet.

Kripos har opprettet en nasjonal database for å oppnå bedre oversikt over norskproduserte overgrepbilder av barn og lette arbeidet med å identifisere overgrepsofrene. Kripos samarbeider internasjonalt med å gjøre den norske filterteknologien, som anvendes for å hindre spredning av overgrepbilder, mer tilgjengelig.

Strategier og tiltak

Regjeringen arbeider for bedre forebygging og mer effektiv avdekking og straffeforfølgning av vold og seksuelle overgrep mot barn. Særlig vektlegges arbeidet med å hindre internettrelaterte overgrep mot barn.

Etterforskning av saker etter «grooming» – bestemmelsen reiser metodespørsmål for politi og påtalemyndighet, og Det nasjonale statsadvokatembetet har på oppdrag fra riksadvokaten utarbeidet en veileder som har vært på høring. Veilederen, sammen med sammenheng med retningslinjer for infiltrasjon på nett, vil bidra til å styrke politiets avdekking og etterforskning av internettrelaterte overgrep mot barn.

Politiets skal i samarbeid med relevante aktører styrke det forebyggende arbeidet for å hindre at voksne bruker internett eller andre elektroniske hjelpemidler, for å spre bilder av overgrep mot barn, eller utnytter barns tillit for senere å begå overgrep. Dette gjøres blant annet gjennom samarbeidet Kripos har med frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter, tjenestetilbydere på internett og andre.

Arbeidet med å bistå og beskytte barn har fortsatt høy prioritet. Det foreslås en bevilgning på 4,7 mill. kroner til opprettelse av et nytt Statens barnehus i Ålesund i løpet av 2012. Statens barnehus skal evalueres og resultatene skal presenteres sommeren 2012. Evalueringen vil danne grunnlag for eventuelle organisatoriske og faglige justeringer. Det vurderes også tiltak med sikte på å utvikle samarbeidet mellom Statens barnehus og lokale/ regionale samarbeidspartnere, herunder regionale ressurscenter om vold

og traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).

Det skal gis et tilskudd på 300 000 kroner til et forprosjekt for å vurdere behovet for å etablere et senter for barn som har vært utsatt for vold og overgrep. Forprosjektet gjennomføres av Stine Sofies Stiftelse. Stine Sofie stiftelse avholder et årlig seminar for pårørende av drepte barn. Justisdepartementet vil også i 2012 støtte dette seminaret med 250 000 kroner.

Barne- og ungdomskriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Samfunnet har behov for og krav på beskyttelse fra kriminalitet, også når den begås av mindreårige. Bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet er et samfunnsansvar som krever tettere samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer, fra politiets inngripen og frem til oppfølging etter endt straffegjennomføring.

Erfaringene med oppfølgingsteam har vist at disse har litt ulik organisering og at de har økt i antall og kvalitet siden oppstart. Sekretariatet for konfliktrådene har gjennom 2010 og 2011 etablert oppfølgingsteam ved fem konfliktråd. Med «restorative justice» gir oppfølgingsteamene et godt grunnlag for tverretattlig samarbeid som gir en tett og god oppfølging av den unge lovbrysteren. Dette avspeiles i få avtalebrudd og redusert tilbakefall.

Bekymringssamtalen er et viktig forebyggende verktøy i politiets arbeid for å forhindre at ungdom og barn utvikler en kriminell adferd. Politidirektoratet har derfor utarbeidet en revidert veileder for bekymringssamtalen for å sikre en mer enhetlig forståelse av bruken av bekymringssamtale i politiet. Politiet legger i denne sammenheng opp til et tett samarbeid med barnevernet. Politidirektoratet vil videreutvikle et undervisningsopplegg i samarbeid med Politihøgskolen.

Strategier og tiltak

Alvorlig kriminalitet begått av barn er ofte et uttrykk for at forhold rundt barnet har sviktet. Et dårlig utgangspunkt fritar ikke den unge lovbrysteren for ansvar, men stiller særlige krav til oppfølgingen. For å styrke den helhetlige innsatsen overfor unge lovbrystere som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet er arbeidet for nasjonal utvidelse av antallet oppfølgingsteam startet. Dette arbeidet skal følges opp i 2012.

Gjennomføringen av ulike prosjekter har vist at prinsippene innenfor restorative justice er vel-egnet i arbeidet med å følge opp unge lovbrystere.

Regjeringens mål er at ubetinget fengsel bare unntaksvis skal benyttes overfor mindreårige. Det ble derfor fremmet en lovproposisjon i juni 2011 om barn og alternative straffereaksjoner, jf. Prop. 135 L (2010-2011). Proposisjonens første kapitler er av meldingskarakter, slik at forslagene er satt inn i en helhetlig sammenheng. Politiets rolle i samarbeidet er også behandlet her. Proposisjonen gir klare føringer for regjeringens mål i dette arbeidet, bl.a. når det gjelder samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer og sektoren.

Hatkriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Hatkriminalitet er et samlebegrep for kriminalitet som har rasistiske, fremmedfiendtlige eller homofobe motiver, eller som på en eller annen måte er begrunnet i fordømmer mot en person eller en gruppe. I juni 2008 lanserte regjeringen en handlingsplan for å bedre livskvaliteten for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Det er vedtatt en ny lovbestemmelse i den nye straffeloven (§ 77 i), hvor kriminelle handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, seksuelle legning, nasjonale eller etniske opprinnelse mv. skal vektlegges i skjerpene retning. Justisdepartementet har gitt støtte til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) gjennom prosjektet «Rosa kompetanse justis», som gjennomføres i samarbeid med Oslo politidistrikt. Prosjektet har som mål både å øke politiets kompetanse om hatkriminalitet rettet mot lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og å oppfordre disse til å anmelde hatkriminalitet.

Politidirektoratet har gjennomgått samtlige registrerte saker med hatmotiv fra 2007 til 2009 for å få bedre oversikt over sakene som registreres, kvaliteten på registreringen og oppfølgingen av sakene. Det arbeides med å sikre at rutinene for registrering er så gode som mulig.

«Bevissthet gir trygghet» er et bevisstgjøringsprogram for ansatte i politi- og lensmannsetaten med formål å videreutvikle de ansattes evne til å møte publikum, og bidra til at publikums møte med politiet oppleves trygt, rettferdig og tillitsvekkende.

Kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

Resultater og tilstandsvurdering

Justisdepartementet har ansvar for tiltak både i Handlingsplanen mot kjønnslemlestelse og Handlingsplanen mot tvangsekteskap. De tiltak Justisdepartementet står ansvarlig for er enten gjennomført eller igangsatt. Blant annet ble Politiets sentrale kompetansegruppe mot tvangsekteskap etablert i mars 2011, og det er utarbeidet retningslinjer for å inndra pass ved mistanke om utreise for å utføre kjønnslemlestelse.

Strategier og tiltak

Det er igangsatt et arbeid med ny handlingsplan. Arbeidet ledes av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Justisdepartementet deltar i arbeidet.

Organisert kriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Regjeringen har gitt særlig prioritet til arbeidet med å forebygge, redusere og oppklare den organiserte kriminaliteten. Den representerer store og til dels nye utfordringer, gjennom sin grenseoverskridende og ofte profesjonelle preg.

Regjeringen ser alvorlig på utviklingen når det gjelder innførsel og omsetning av narkotika, og ser betydelige utfordringer i forhold til IKT-kriminalitet, menneskehandel og prostitusjon i organiserte former. På den annen side tyder mye på at norske myndigheter har lyktes med å snu utviklingen når det gjelder organisert vinningskriminalitet. En effektiv innsats mot mobile vinningskriminelle ser ut til å ha gitt resultater, og kriminalitet sporet tilbake til disse gruppene viser en nedgående tendens. Når det gjelder kriminalitet fra spesielle MC grupper, de såkalte «1 % klubbene», har Norge klart å bremse en negativ utvikling.

Når det gjelder den typisk økonomiske kriminaliteten vises til egen omtale.

Strategier og tiltak

Meld. St. 7 (2010-2011) *Kampen mot organisert kriminalitet – en felles innsats* ble lagt frem i desember 2010. Regjeringen legger gjennom meldingen en tydelig strategi til grunn: Politiets ressurser skal samles og koordineres, det skal samarbeides om løsningen av de mest krevende sakene på tvers av distrikts- og profesjonsgrenser, og politiet inviterer kontrollatene og andre berørte myndighetsorganer til et målrettet sam-

virke. Påtalemyndigheten deltar aktivt i dette samarbeidet.

Justisdepartementet har fulgt opp Riksrevisjonens rapport fra mai 2010 om politiets arbeid med organisert kriminalitet gjennom flere tiltak. Helt sentralt blant tiltakene står styrkingen av samordningsorganet. Organet skal få et bredere mandat som gir enda bedre grunnlag for å styre den samlede politiinnsatsen. Departementet har tatt initiativ til at politiet skal intensivere sitt regionale samarbeid med aktuelle kontrollatene. Politiets samarbeid med kommunene vil også stå sentralt i det videre arbeidet.

Kripos er politiets spydspiss i kampen mot organisert kriminalitet, og skal bl.a. gjennom sin nylig etablerte innsatsstyrke på 10 polititjenestemenn yte bistand, kompetanseoverføring og dele informasjon med politiet for øvrig i bekjempelsen av organisert kriminalitet.

UP har en viktig rolle i arbeidet, og skal også rette sin oppmerksomhet mot mulige utenlandske vinningskriminelle på norske veier. Fra 2009 til 2010 har antallet pågrepne vist en klar økning. UP er en viktig ressurs i den samordnede politiinnsatsen mot organisert kriminalitet.

Justisdepartementet samarbeider med KS om å utgi en veileder for landets kommuner om å forebygge utviklingen av kriminalitet som knytter seg til medlemmer av «1% MC klubber». Målet er å hindre at klubbene etablerer seg i kommunen, eventuelt å begrense medlemmenes muligheter til å begå kriminalitet.

Justisdepartementet ønsker å styrke samarbeidet mellom politiet og næringslivet for å effektivisere bekjempelsen av organisert kriminalitet. Det skal derfor opprettes et samarbeidsforum mellom politiet, påtalemyndigheten og næringslivet. Forumet skal sørge for at politiet og næringslivet utveksler informasjon og holder hverandre gjensidig oppdatert på nye utviklingstrekk på spesielle kriminalitetsområder. Partene vil også ha stor nytte av å drøfte strategier og metoder for å effektivisere innsatsen mot organisert kriminalitet.

Mobile vinningskriminelle

Resultater og tilstandsvurdering

Mobile vinningskriminelle opptrer i mindre grupper som forflytter seg raskt, og oppholder seg kort tid i landet. På denne måten minskes oppdagelsesrisiko og oppmerksomhet fra politiet. Aktiviteten domineres av tyverier fra butikker og privatpersoner (boliginnbrudd, lommeboktyverier, tyverier knyttet til utstyr på biler og båter mv).

Utøverne kommer særlig fra Polen, Litauen, Romania, Serbia og Chile.

Det finnes i tillegg grupper som utøver skimming. Målet med skimming er å tilegne seg informasjon om betalingskort og tilhørende pin-kode. Virksomheten retter seg mot minibanker, betalingsterminaler i butikker og betalingspunkter på ubetjente bensinstasjoner. Utøverne kommer særlig fra Bulgaria og Romania.

Flest saker om skimming har vært rapportert i Oslo, men tendensen synes å være at virksomheten spres utover større deler av Norge. «Skimminggruppen» på Sentrum politistasjon i Oslo har oppnådd gode resultater, og opparbeidet god kommunikasjon med næringslivet – både i form av varslingssystemer og utveksling av informasjon. En større skimmingsak er også avdekket i Østfold politidistrikt.

I de mest utsatte områdene i Sør-Norge har antallet boliginnbrudd sunket med om lag 30 pst. fra 2009 til 2010. Nedgangen ser ut til å fortsette i 2011. I kommunene Asker og Bærum ser vi en halvering av denne type kriminalitet. Dette har en klar sammenheng med politiets målrettede innsats knyttet til mobile vinningskriminelle.

Et tett samarbeid mellom politidistriktene, Kripos og UP synes å ha god effekt. UP har månedlig over 170 pågripelser hvor mistanken er vinningskriminalitet.

Strategier og tiltak

Hovedstrategien er at politiet samarbeider på tvers av politidistriktene.

For å styrke denne arbeidsformen ble det i 2010 etablert en innsatsstyrke på 45 årsverk i Kripos, UP, samt Oslo og Hedmark politidistrikter. Kripos har det nasjonale etterretingsansvaret og utgir oppdaterte trusselvurderinger. Kripos har også utarbeidet en veileder for etterforskning av mobil vinningskriminalitet. Erfaringene er meget gode.

Regjeringen er opptatt av at satsingen mot mobil vinningskriminalitet videreføres, og at verdifull erfaring og kompetanse kan videreutvikles og videreformidles til alle politidistrikter. Også her har Kripos et viktig koordinerende ansvar, bl.a. når det gjelder den elektroniske fagportalen KO:DE.

Etter forslag fra Norge besluttet nordisk politisjefmøte i august 2011 å opprette en arbeidsgruppe som skal vurdere behovet for ytterligere styrking av det nordiske politisamarbeidet. 22. juli-angrepene mot Norge har styrket betydningen av godt og nært samarbeid på flere nye områder.

Norge vil også være pådriver for at arbeidet mot vinningskriminalitet fra bl.a. Øst-Europa vil inngå som et av punktene for videreutvikling av samarbeidet.

Menneskehandel og prostitusjon

Resultater og tilstandsvurdering

Internasjonalt er bekjempelse av menneskehandel tett knyttet til kampen mot organisert kriminalitet. Det har vist seg å være en nær sammenheng mellom handel med mennesker og kriminalitetsformer som narkotikaforbrytelser, sprit- og sigarett-smugling, vinningskriminalitet og grove voldsforbrytelser.

Norsk politi har de senere år gjennomført en rekke brede etterforskinger, og har deltatt i et omfattende internasjonalt samarbeid som ledd i straffeforfølgning av gjerningsmenn i Norge og i utlandet. Flere steder er det opprettet egne grupper eller prosjekter mot menneskehandel.

For å yte beskyttelse til ofre for menneskehandel som velger å samarbeide med politiet og rettsvesenet, er det gitt regler som på visse vilkår gir oppholdstillatelse i Norge for den som gir vitneforklaring.

Strategier og tiltak

Regjeringen la i desember 2010 frem en ny handlingsplan mot menneskehandel som ledd i en langsiktig satsing mot alle former for menneskehandel. Planen ble utviklet av syv berørte departementer i fellesskap, og inneholder 35 tiltak på ulike områder.

Planen understreker at regjeringen vil bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt. Det omfattende arbeid som norske myndigheter og organisasjoner har gjennomført på feltet de senere år skal videreføres og styrkes.

Planen fastslår at det tverrfaglige samarbeid og kompetanseutviklingen på området skal intensiveres. Et sentralt ansvar er i den forbindelse lagt på Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM), som regjeringen opprettet i 2006. KOM ble evaluert i 2010, og skal videreføres som et permanent virkemiddel for bedre samordning mellom myndigheter og organisasjoner. Det er utarbeidet et nytt mandat, som fastslår at KOM skal være et virkemiddel for bedre samordning mellom myndigheter og organisasjoner.

Et sentralt tiltak i arbeidet med å støtte ofre for menneskehandel, er ROSA prosjektet, som blant annet innebærer formidling av trygge bosteder på

landets krisesentre. Justisdepartementet har siden 2005 støttet ROSA prosjektet. For 2011 er støtten på 2,4 mill. kroner. 42 kvinner fikk bistand fra ROSA i 2010.

Et annet tiltak i arbeidet med å bistå mulige ofre for menneskehandel er den såkalte refleksjonsperioden, som gir rett til midlertidig opphold i Norge i 6 måneder. Refleksjonsperioden ble evaluert i 2010. I evalueringsrapporten pekes det på at slik ordningen fremstår, er den en sjenerøs ordning, men med et uklart og uforutsigelig innhold. Det anbefales en klargjøring av hvilket innhold ordningen skal ha, samt av hvilke aktører som har ansvar for hva. Justisdepartementet leder arbeidet mellom berørte departementer med å følge opp anbefalingene i evalueringsrapporten.

Det er i bekjempelsen av menneskehandel viktig å utøve aktiv finansiell etterretning og etterforskning mot bakmannsapparatet parallelt med andre etterforskingsskritt. Ett av tiltakene i den nye handlingsplanen mot menneskehandel fastsetter derfor at det skal gjennomføres mer målrettede finansielle etterforskninger, og at samarbeidsrutiner med særorgan, finansinstitusjoner og andre nasjonale og internasjonale aktører skal styrkes.

Norske polititjenestemenn som er utplassert som politisambandsmenn skal være aktive i arbeidet med å bekjempe menneskehandel i sine vertsländer. Det internasjonale samarbeidet skal målrettes og våre utenlandske partnere utfordres på å utvikle samarbeidet.

Justisdepartementet vil i 2012 videreføre fordelingen av om lag 10 mill. kroner til prosjekter som kan bedre livssituasjonen for personer i prostitusjon, og hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. Det er siden 2009 årlig gitt midler til prosjekter i blant annet Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand og Stavanger. Prosjektene dekker yrkesopplæring og arbeidstreningstiltak, undervisning, boligtilbud og rådgivning.

Narkotikakriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Narkotikaproblemene rammer et stort antall mennesker, og skaper utrygghet i hverdagen for mange, har store omkostninger i form av narkotikarelatert kriminalitet samt kostnader ved forebyggende tiltak, sosial- og helsetjenester i tillegg til utgifter til rettshåndhevelse. De illegale rusmidlene som omsettes og brukes i Norge, er i all hovedsak produsert i, transportert og ulovlig innført fra et annet opprinnelsesland.

Regjeringen vektlegger en restriktiv og helhetlig rusmiddelpolitikk. Bekjempelse av narkotika-

kriminalitet er en del av denne politikken. Det norske narkotikamarkedet er en del av det internasjonale markedet og den illegale omsetningen. Denne kriminaliteten er en vesentlig del av den internasjonale, organiserte kriminaliteten og har blitt stadig mer omfattende.

For politi- og påtalemyndigheten utgjør narkotikakriminalitet et betydelig arbeidsvolum. I 2010 ble det registrert 45 400 anmeldelser, en økning på 15,6 pst. fra 2009 til 2010. Det var en økning i antall narkotikalovbrudd, både mot straffeloven og legemiddeloven. Oslo og Rogaland er fylkene med største økning. Oslo er det fylket med flest registrerte narkotikalovbrudd, også sett i forhold til befolkning. Antall narkotikaforbrytelser gjenspeiler ikke bare politiets egen innsats, men også tollvesenets innsats er avgjørende for antall beslag og anmeldelser.

Strategier og tiltak

Bekjempelse av narkotikakriminalitet er en prioritert oppgave for politiet i samarbeid med andre kontrollinstanser, påtalemyndigheten, helse- og sosialmyndighetene, barnevernet og skolemyndighetene. I tillegg har politiet et samarbeid med frivillig sektor. Politiets overordnede strategi mot narkotikakriminalitet skal følge den tosporede strategi i tråd med FNs tilnærminger til narkotikapolitikken: Narkotikabekjempelsen skal skje både gjennom tilbuds- og etterspørselsreducerende tiltak.

Politiets innsats mot narkotikakriminalitet skal rettes mot hele kriminalitetskjeden, dvs. mot illegal dyrking, produksjon, innførsel og omsetning. Politiet skal avdekke bakmenn og svarte penger fra narkotikamarkedet. Innsatsen skal også rettes mot illegal produksjon og transport, smugling og innførsel via kriminelle nettverk.

Tilgangen på narkotika synes ikke å avta. Presset på det norske markedet og den illegale innførselen til Norge vil forbli stor. Det er nødvendig å styrke det forpliktende og langsiktige narkotikasamarbeidet internasjonalt, og motvirke liberalisering av narkotikapolitikken. Samarbeidet med andre land og organisasjoner i kampen mot narkotikakriminalitet og narkotikamisbruk skal fortsette.

Styrking av kontrolltiltak i vid forstand er sentralt både for å hindre kriminalitet i tilknytning til narkotikamisbruk, hindre misbruk og styrke rehabiliteringen av tidligere misbrukere. For å hindre nyrekruttering til rusmiljøer og at barn og unge trekkes inn i rusmiddelmisbruk skal politiets forebyggende arbeid overfor barn og unge

være målrettet. En av de viktigste faktorene for å forebygge rusmiddelmisbruk er å redusere tilgjengeligheten av narkotika i Norge. Det er nødvendig med en økt satsing på kontrolltiltak i politiet og tollvesenet gjennom videreutvikling av metodebruk, etterretning, utvikling av teknologi og tverretattlig samarbeid for å hindre at narkotika kommer inn i landet.

Stoltenbergutvalgets forslag om alternative reaksjoner mot mindre alvorlig narkotikarelatert kriminalitet er vurdert av en arbeidsgruppe. De leverte rapporten «Alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd, intervensjonsprogram og motivasjonssamtale» i juni i år. Helse- og omsorgsdepartementet vil følge opp Stoltenbergutvalgets rapport i den kommende melding til Stortinget om rusmiddelpolitikken.

Illegal handel med narkotiske stoffer via Internett har økt kraftig de senere årene, ikke minst ulovlig import av såkalt «legal highs» for rusformål. For å redusere illegal import via Internett er det nødvendig å videreutvikle samarbeidet mellom Legemiddelverket, tollmyndighetene og politiet med tanke på å styrke metodeutvikling og forebygge at ulovlige forsendelser kommer inn i landet. Politiet skal sammen med Tollvesenet bidra til å forebygge og avdekke straffbare forhold som skjer på denne måten.

Kriminelle gjengstrukturer

Resultater og tilstandsvurdering

Kriminelle gjengstrukturer utgjør fortsatt krevende utfordringer for politiet. Disse står bak mange og alvorlige lovbrudd, og en må anta at slike gjenger i stor grad livnærer seg på kriminalitet. Flere gjenger er aktive innen både volds-, vinnings- og narkotikakriminalitet. Drap og alvorlige skyteepisoder utgjør fortsatt en høy risiko i rivaliseringen mellom ulike minoritetsetniske gjenger, særlig i Osloregionen. I den senere tid har en sett en bekymringsfull utvikling hvor visse gjenger søker kontakt og samarbeid med etablerte MC-gjenger, de såkalte «1%-klubbene». Disse har sterk struktur og står bak mye vinnings- og narkotikakriminalitet. Vold, trusler om vold og represalier er et hyppig innslag i virksomheten.

Strategier og tiltak

Politidirektoratet har oppdatert handlingsplaner mot gjeng- og MC kriminalitet for perioden 2011–2015. Det skal satses på tett samarbeid mellom kommuner og lokalt politi. For å hindre nyrekruttering er det viktig å drive forebyggende arbeid

blant ungdom. Skolemyndigheter og kommunale barneverntjenester trekkes inn i denne virksomheten. Samtidig er det viktig at politiet har oversikt over miljøene og slår hardt ned på all kriminalitet som begås av gjengmedlemmer og MC-kriminelle.

Drivkraften til gruppene er oftest profittmotivert kriminalitet. Etterforskning av «pengesporet» kan gi godt grunnlag for domfellelse og inndragning av verdier, og politidistriktene bør i større grad enn i dag starte slik etterforskning, jf. også Regjeringens forslag om ti nye stillinger til øko-teamene i budsjett for 2011.

For å styrke arbeide med å forebygge og bekjempe kriminelle MC-gjenger, de såkalte «1%-klubbene», samarbeider departementet med KS om å utarbeide en veileder for kommunene. Veilederen vil ta for seg kommunenes faktiske og rettslige handlingsrom for ønskede tiltak, og aktuelle bekjempelsesstrategier. Som et eksempel kan nevnes bruk av kommunal forvaltningsmyndighet til å nekte gruppene å etablere seg og drive lokaler og samlingssteder. Departementet antar arbeidet med veilederen vil kunne aktualisere forslag til endringer i lovverket, og er innstilt på å utrede dette nærmere. Veilederen er planlagt ferdigstilt våren 2012.

Økonomisk kriminalitet

Resultater og tilstandsvurdering

Antall anmeldte forbrytelser av økonomisk kriminalitet har i perioden 2006–2010 hatt en økning på 10,7 pst. Når en i tillegg antar at mørketallene er store representerer økonomisk kriminalitet fortsatt en stor utfordring for samfunnet.

Utviklingen av kriminaliteten er varierende. Økokrim anslår i sin trusselvurdering for 2011–2012 at det foreligger en *svært høy risiko* for skattekriminalitet, trygdemisbruk og korrupsjon. Det antas videre at avgiftskriminalitet, subsidiebedragerier, konkurransekriminalitet, piratkopierte produkter og merkevareforfalsking, heleri og hvitvasking, verdipapirkriminalitet og konkurskriminalitet utgjør en *høy risiko* for samfunnet.

Regjeringen møter utfordringene med å prioritere kampen mot økonomisk kriminalitet høyt, og fortsetter sitt kontinuerlige og langsiktige arbeid på området. Handlingsplanen mot økonomisk kriminalitet ble lagt frem 15. mars 2011, og inneholder regjeringens strategi for de nærmeste tre år. Planen er omfattende og inneholder 64 konkrete tiltak fordelt på 12 ulike satsingsområder. Målet med planen er at den samlede innsatsen skal bli bedre samordnet og mer effektiv.

Strategier og tiltak

For en helhetlig bekjempelse av økonomisk kriminalitet er det avgjørende at politiet er i stand til å håndtere større og kompliserte saker i eget distrikt. Regjeringen ønsker robuste økoteam, hvor det kan utvikles gode fagmiljøer med nødvendig kompetanse og kontinuitet. Økoteamene ble i 2011 styrket med ti årsverk, fordelt på åtte politidistrikter. Regjeringen vil høsten 2011 starte utredning av den distriktsmessige organiseringen av økoteamene (hel/delvis regionalisering), og om bestemte typer saker skal legges til bestemte økoteam (spesialisering). I tilknytning til arbeidet vil det også vurderes om økoteamene ytterligere skal styrkes. Alle økoteamene skal nå utarbeide kompetanse- og samarbeidsplaner for sin virksomhet.

Høy oppdagelsesrisiko og effektiv sanksjonering antas å ha særlig allmennpreventiv effekt ved bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Dersom oppdagelsesrisiko skal etterfølges av straffesanksjoner må det være god balanse mellom satsingen hos kontrollatene og politiet. Aktiv bruk av gjeldende samarbeidsavtaler og god dialog mellom etatene må tilstrebes. Økt bruk av administrativ inndragning vil kunne effektivisere sanksjoneringen. Regjeringen vurderer om ordningen med bruk av forenklet forelegg bør utvides, og arbeider med å ferdigstille lovproposisjon i forlengelsen av NOU 2003: 15 *Fra bot til bedring*.

Internasjonalt skal Norge videreutvikle sin deltakelse når det gjelder bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Dette gjelder blant annet antikorrupsjonsarbeid, overtakelse av visepresidentvervet i FATF, og arbeidet med å utvikle samarbeidet med rettshåndhevende myndigheter i Russland for bekjempelse av fiskerikriminalitet.

Tigging

Resultater og tilstandsvurderinger

Den organiserte tiggingen som utføres av EØS-borgere har økt i omfang de senere år. Noen steder har tiggingen et preg som skaper utrygghet og utgjør et ordensproblem. Grupperingene som driver organisert tigging står også bak ulovlig gatesalg, tyverier og andre kriminelle handlinger.

Strategier og tiltak

Politiet må følge miljøene med oppmerksomhet. I noen byer er det innført meldeplikt for tiggere, for å lette politiets kontroll med grupperingene. Jus-

tiddepartementet vurderer å sende på høring et forslag om adgang til regulering av tigging.

Miljøkriminalitet

Resultater og tilstandsvurderinger

Økokrim har i sin trusselvurdering for 2011-2012 påpekt at forurensningskriminalitet medfører en svært høy risiko mot det norske samfunn. Arbeidsmiljø- og naturkriminalitet utgjør også store utfordringer. Gode analyser av tilstanden vil være av sentral betydning når politiet iverksetter tiltak mot miljøkriminalitet.

Kriminalitet rettet mot sårbare fiskeressurser i havet (UUU-fiske) er en kompleks kriminalitetsform som berører en rekke kontrollatater og ofte flere land.

Strategier og tiltak

Satsingen på bekjempelse av fiskerikriminalitet blant annet i Barentshavet skal fortsatt gis prioritet, og samarbeidet med Russland for å sikre en hensiktsmessig rettshåndhevelse skal videreføres. Politiet og påtalemyndighetens prioritering av straffesaker mot fiskerikriminalitet skal styrkes. Prosjektet Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA) som ble etablert i 2010 som et tverrsektorielt samarbeid for å avdekke omfanget av omsetningen av ulovlig fiske, samt å finne frem til hensiktsmessige strategier og samarbeidsformer mellom berørte etater, skal videreføres i 2012.

I løpet av 2011/2012 planlegges det å gjennomføre en konferanse med russiske myndigheter med UUU-fiske som tema.

IKT-kriminalitet (datakriminalitet), teknologi og metodebruk

Resultater og tilstandsvurdering

IKT-kriminaliteten kan deles i to hovedtyper som er kriminalitet som retter seg mot selve IKT-systemene (datainnbrudd, dataangrep), og kriminalitet der IKT benyttes som redskap for gjennomføring av kriminelle handlinger. Et eksempel på det siste er spredning av bilder og film av seksuell vold mot barn på Internett. IKT-kriminaliteten rammer både enkeltpersoner, næringsliv og viktige offentlige samfunnsinteresser. Bekjempelse av IKT-kriminalitet må bygge både på forebyggende strategier og på en effektiv etterforskning og irettføring av enkeltsaker. IKT-kriminaliteten representerer også en del av den organiserte kriminaliteten.

Strategier og tiltak

Etterforskning av IKT-kriminalitet krever både kompetanse og verktøy for sporing og sikring av bevis i elektroniske medier. Stortinget vedtok i april 2011 at EUs datalagringsdirektiv skal implementeres i norsk lovgivning. Direktivet gir politiet fortsatt mulighet til å sikre beviser ved alvorlig IKT-kriminalitet.

Endringene i Ekomloven og straffeprosessloven for å implementere datalagringsdirektivet i norsk rett er vedtatt av Stortinget. Lovgivningen åpner for at politiet kan avlytte kommunikasjon på telefoni og over data-nettverk. IKT-utviklingen er svært raskt, og politiet må være i stand til å monitorere kommunikasjon uavhengig av teknologi. Vedtaket vil sikre politiet tilgang til trafikkdata og være en viktig kilde for å kunne oppklare alvorlig kriminalitet. Prosjektet ved Kripos for å etablere en fremtidsrettet, nasjonal løsning for kommunikasjonskontroll videreføres. I løpet av 2012 vil politiet ha på plass systemer som sikrer nødvendig tilgang til beviser hos aktuelle leverandører av kommunikasjonstjenester.

IKT-kriminaliteten er som kriminalitetstype grenseløs, og en effektiv bekjempelse krever internasjonalt samarbeid. Europarådets datakriminalitetskonvensjon utgjør et viktig verktøy i kampen mot IKT-kriminalitet, og Norge vil støtte pågående aktivitet for at flere land skal tiltre konvensjonen. Norge vil også aktivt følge opp andre internasjonale initiativ, herunder FNs resolusjon 65/230 av 21. desember 2010 om samarbeid for forebygging, avdekking, etterforskning og iring av IKT-kriminalitet.

Teknologiutvikling medfører at politiet må sikre en løpende oppdatering av sin kunnskap med tilsvarende tilgang til høyteknologisk utstyr, for å henge med i kampen mot IKT-kriminaliteten. Det vil i dette arbeidet bli satset på å utvikle strategier i samarbeid med andre samfunnsaktører som Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Det vil også satses på å utnytte den kunnskap som finnes i forskningsmiljøer om IKT-sikkerhet og etterforskningsmetoder, samt vurdere hensiktsmessige forskningsprosjekter.

For bedre å kunne møte utfordringene innen datakriminalitet, har Politidirektoratet i samarbeid med riksadvokaten oppnevnt en arbeidsgruppe med formål å foreta en utredning omkring bekjempelse av datakriminalitet, utvikling av elektronisk politi og utnyttelse av elektroniske spor i politiet. Arbeidsgruppen skal kartlegge dagens situasjon og beskrive fremtidige behov i bekjempelse av datakriminalitet.

Det foreslås å øke bevilgningen til Kripos med 15,3 mill. kroner for forebygge og bekjempe internettrelatert kriminalitet.

Misbruk av identitet, herunder «identitetstyveri» og «identitetssvindel»

Resultater og tilstandsvurdering

Spørsmålet om bruk av fødselsnummer og biometriske teknikker for identifisering og autentisering av enkeltpersoner er utredet, og har vært på høring. Departementet vil følge opp høringsuttalelsene, men avventer en varslet revisjon av personverndirektivet (EF/95/46).

Pass med elektronisk lagret biometri i form av fingeravtrykk ble innført i 2010. Dette vil gjøre det vanskeligere å tilegne seg en annen persons identitet. Utplassering av passlesere (eGates) for de nye passene skjer parallelt med øvrige EU- og Schengen-stater.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil arbeide for en koordinert innsats på tvers av sektorene, blant annet for å sikre at identitetsforvaltningen skjer på en samfunnsmessig forsvarlig måte og slik at informasjonssikkerheten og hensynet til den enkelte blir ivaretatt. På Justisdepartementets ansvarsområde vil det bli rettet spesiell oppmerksomhet mot utlendinger uten dokumentert identitet, både gjennom det nyetablerte Nasjonalt identitets- og dokumentasjonscenter (NID), og gjennom videreutvikling av passforvaltningen.

Økokrim deltar som støttespiller til ID-tyveri-prosjektet (idtyveri.info), som ledes av Norsk Senter for Informasjonssikkerhet (NorSIS).

Trafikkovertrедelser

Resultater og tilstandsvurdering

Selv om det fortsatt er for mange drepte og alvorlige skadde i vegtrafikkulykker, er det færre som omkommer. I 2010 omkom 208 personer, det laveste antallet siden 1954.

Vegtrafikklovgivningen for kjøring under påvirkning av andre rusmidler enn alkohol er endret. Endringen gir blant annet hjemmel for bruk av hurtigtest for narkotika i Norge, tilsvarende som for alkotest. Anskaffelsen av hurtigtester vil være gjennomført innen utgangen av 2011.

Revisjon av prikkbelastningsordningen som innebærer at det blir lettere å miste førerkort,

trådte i kraft 1. juli 2011. For å sikre forutsetningene for prikkbelastningen har politiet sørget for bærbare PCer i bilene som brukes til planlagte trafikk-kontroller, slik at alle planlagte kontroller gjennomføres med direkte tilgang til prikkregisteret ute på kontrollstedet. I tillegg skal politiet så langt som mulig også utstyre øvrige tjenestebiler med tilgjengelige PCer for slik bruk.

Strategier og tiltak

Politiets trafikk-sikkerhetsarbeid skal rettes mot aggressiv og farlig trafikkatferd, med særlig oppmerksomhet på høy hastighet, ruspåvirket kjøring og manglende bruk av verneutstyr. Automatisk trafikkkontroll (ATK) er et viktig virkemiddel i trafikk-sikkerhetsarbeidet.

Politiets kontrollarbeid i trafikken skal være målrettet og gjennomføres i tidsrom med stor ulykkesrisiko. Et ledd i disse kontrollene bør være utåndingsprøver, og ved behov kontroll av eventuell narkotikapåvirkning.

Utrykningspolitiets (UP) tilstedeværelsen skal i større grad brukes til også å avdekke annen kriminalitet utover trafikk. UP har vist at trafikk-sikkerhetsarbeidet kan ivaretas, samtidig som personer pågripes både for vinnings- og narkotikakriminalitet. Som en del av politiets kontrollarbeid skal det også rettes oppmerksomhet mot mobile kriminelle.

Automatisk trafikkkontroll (ATK) er et viktig virkemiddel i trafikk-sikkerhetsarbeidet. Streknings-ATK har vært utprøvd på tre strekninger, og i evalueringen av tiltaket fremgår det at streknings-ATK er et effektivt virkemiddel for å oppnå til dels betydelig reduksjon av kjørefarten. Dette vil bli innført som en permanent kontrollordning. Foreløpig er fire strekninger utstyrt med streknings-ATK. Det er planlagt en økning av strekningsantallet i årene som kommer.

Oslo politidistrikt

Resultater og tilstandsvurdering

Politidirektoratets innbyggerundersøkelse fra 2009 og 2010 viser at ni av ti som bor i Oslo politidistrikt føler seg trygge der de bor og ferdes. Oppklaringsprosenten for anmeldte forbrytelser økte fra 20 pst. i 2009 til 23,7 pst. i 2010. Videre gikk saksbehandlingstiden ned i samme periode, fra 121 til 117 dager.

Oslo har et høyere alkoholkonsum, og mer bruk av og aksept for cannabis blant ungdom, enn i landet for øvrig. Dette bidrar til økt kriminalitet innenfor lovbruddskategorier som narkotika, vinning, vold og ordensforstyrrelser. Rapporten *Vold*

i Oslo 2009 viser en tydelig samvariasjon mellom bruk av rusmidler og vold i Oslo sentrum.

Voldtekt er en særlig alvorlig form for kriminalitet som rammer hardt, og som kan spre frykt og utrygghet i lokalmiljøet. Rapporten *Voldtekt i den globale byen. Endringer i anmeldte voldtekter og seksualkultur i Oslo (2011)* er utformet for å danne grunnlag for distriktets forebyggende arbeid mot voldtekt. Rapporten er fulgt opp av en egen strategi som ble fremlagt 1. juli 2011.

Politidistriktets forsterkede innsats mot vinningskriminalitet er særlig rettet mot grovt tyveri fra bolig og mot mobile kriminelle grupper. Distriktet ble i 2010 tildelt 20 årsverk, bl.a. for å styrke dette prosjektet. Det har vært en stor nedgang i grove tyverier fra bolig i Oslo, noe som kan tyde på at politiets innsats har gitt resultater. Fra første halvår 2010 til første halvår 2011 gikk grovt tyveri fra villa ned med over 44 pst. og fra leilighet ned med om lag 6 pst. Antallet grove tyverier fra bolig har ikke vært så lavt på mange år.

Oslo har en særskilt utfordring knyttet til gjengangerkriminalitet blant ungdom. En analyse av gjengangere viser at det er de samme ungdommene som blir registrert med mange straffbare forhold innenfor både ran, vold og narkotika. Blant unge gjengangere registrert med fire eller flere straffbare forhold i 2009 var det en nedgang på 63 pst. i den registrerte kriminaliteten i 2010.

Strategier og tiltak

Synlig politi og konsekvent oppfølging skaper trygghet for publikum. De stasjonære og mobile politipostene i Oslo skal videreføres slik at politiet er til stede, blant annet i de områdene hvor narkotikaomsetningen er høy. Oslo politidistrikt har som mål å redusere åpenlyse bruker- og omsetningssteder av narkotika. Økt tilstedeværelse, bekjempelse av distribusjonsnett og bakmenn og utvikling av samarbeidet med relevante offentlige og private aktører står sentralt i dette arbeidet.

For å forebygge kriminalitet og ulovlig innvandring videreutvikler Oslo politidistrikt i 2011 sine territorialkontroller. Dette arbeidet skal videreføres i 2012.

Innsatsen mot gjengangerkriminaliteten i Oslo har effekt. Gjennom prosjektet er betydelige verdier, pengebeløp og skytevåpen inndratt, og mange er pågrepet. Innsatsen skal videreføres bl.a. for å hindre nyrekruttering til etablerte gjenger, og at nye kriminelle gjenger etableres.

Politidistriktets voldtektsrapport fra 2011 er etterfulgt av Strategisk plan for å forebygge voldtekt. Distriktet vil i løpet av høsten 2011 legge

fram forslag til tiltak, på bakgrunn av rapporten og strategiplanen.

Det er foreslått en økning av budsjettet til Oslo politidistrikt på nominelt 216 mill. kroner i 2012.

Angrepene på Utøya og i regjeringskvartalet 22.07.2011 medfører store utgifter for Oslo politidistrikt. Bevilgningen i 2012 foreslås bl.a. økt med 98,7 mill. kroner til etterforskning og påtale. I tillegg er det i 2011 foreslått å øke bevilgningen med 105,4 mill. kroner for utgifter som påløper i 2011, jf. proposisjonen med forslag om økte bevilgninger i 2011 til å håndtere de umiddelbare konsekvensene av angrepene 22. juli.

Det foreslås også å øke bevilgningen med 29,7 mill. kroner til bedret beredskap for politihelikoptertjenesten, bl.a. leasing av reservehelikopter og økt antall crew. I revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 20 mill. kroner for å anskaffe utstyr til beredskapstropen. Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner i 2012 for ytterligere utstyrsanskaffelser.

I tillegg foreslås det å øke bevilgningen til Oslo politidistrikt med 18,04 mill. kroner for å kunne øke bemanningen slik at 41 av de nyutdannede politihøgskolestudentene sommeren 2012 kan tilbys jobb. Det foreslås også å øke bevilgningen med 9,96 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2011.

Internasjonalt og bilateralt samarbeid

Resultater og tilstandsvurdering

Norge er helt avhengig av et godt og utstrakt internasjonalt og bilateralt samarbeid i kampen mot organisert og alvorlig kriminalitet. Samarbeidet med EU og Schengensamarbeidet står sentralt i det flernasjonale samarbeidet for å forebygge og oppklare organisert kriminalitet. Norge har gode erfaringer med at grensekryssende samarbeid gir resultater.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil videreføre en aktiv deltakelse i internasjonalt justis- og politisamarbeid. Norge er tilknyttet både den europeiske kriminalenheten Europol og påtaleenheten Eurojust. Samarbeidet med Europol er helt sentralt for utveksling av etterretningsinformasjon, analyser og bekjempelse av organisert kriminalitet. Samarbeidet utvikles og styrkes bl.a. gjennom kompetansebygging i norsk politi.

Norges deltakelse i Schengen-samarbeidet innebærer at hver enkelt medlemsstat utfører

grensekontroll på vegne av alle medlemsstatene. For å bekjempe grenseoverskridende kriminalitet, terrorisme og illegal innvandring er det viktig at grensekontrollen i den enkelte medlemsstat holdt høy kvalitet. I budsjettet for 2011 ble politiets arbeid med utlendingskontroll på territoriet styrket. I Schengen-samarbeidet vil det bli etablert et nasjonalt koordineringssenter som en del av EUROSUR-arbeidet. Norge vil påbegynne arbeidet i 2012, og Kripos er tiltenkt rollen som vårt nasjonale koordineringssenter. Det er i tillegg et behov for økt innsats når det gjelder utarbeidelse av risikoanalyser og økt ressursbruk på inn- og utreisekontroll.

Videre vil Norge i 2012 starte utplassering av utstyr for automatisert personkontroll ved yttergrensene (e-gates). En slik ordning vil gjøre kontrollen enklere enn i dag for bona fide reisende.

Utvikling av et felles inn- og utreisesystem for Schengenområdet omfatter blant annet utstrakt bruk av elektronisk pass med biometri for enkel og rask verifisering av identiteten til EU/Schengen borgere ved inn- og utreise i Schengenområdet. Videre vil ordningen omfatte en registrering av tredjelandsborgere ved inn- og utreise. Et hovedformål er å forebygge at tredjelandsborgere tar ulovlig opphold når tiden for lovlig opphold har utløpt, normalt etter tre måneder. I tillegg tas det sikte på å etablere særskilte programmer for registrerte reisende (Registered Travellers Program – RTP), som vil åpne for en enklere og raskere grensekontroll av lavrisiko grupper som har særlig behov for å reise ofte inn i Schengen området, mot at disse lar seg forhåndsregistrere. Departementet vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Norge deltar i forhandlingene om utvidelse av mandatet for Frontex. I utkastet ligger det forslag om å forsterke det obligatoriske tiltaket om å bidra med personell og materiell til felles operasjoner for å overvåke og kontrollere grensene. Hensikten er å forsterke grensefunksjonene både mot ulovlig innvandring og menneskesmugling, og mot grenseoverskridende kriminell virksomhet.

Norge er tilknyttet EUs yttergrensefond, og har blant annet brukt midler fra fondet til innføring av mobile enheter for lesing av biometriske data i pass og visum, automatiske grensepasseeringsporter (e-gates) og ved investering i overvåkningskapasitet. I løpet av høsten 2011 vil EU-kommisjonen legge fram forslag til rettsakt om en ny ordning med solidaritetsfond, som skal erstatte bl.a. dagens yttergrensefond som utløper 2013. Norge vil delta i forhandlingene om dette i den grad de er Schengen-relevante.

Deltakelsen i justis- og politisamarbeidet innen Østersjøområdet (Baltic Sea Task Force on organized Crime) videreføres, ikke minst gjennom å utnytte samarbeidsmekanismene som ligger i Europol. Norge vil i 2012, bl.a. gjennom et samarbeid med det nåværende litauiske formannskapet, forberede overtakelsen av formannskapet fra 2013.

Det pågår forhandlinger mellom Norge og Serbia om en bilateral politisamarbeidsavtale. Videre er man helt i startfasen med å forbedre politisamarbeidet mellom Norge og henholdsvis Georgia, Tyrkia, Pakistan og Chile.

Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Mye kriminalitet er profittmotivert og inndragning av utbytte er derfor viktig. Regjeringen har som målsetting at antall inndragningskrav og inndratt beløp skal økes. Det er viktig å påpeke at inndragning i straffesaker kan variere sterkt i størrelse, og at resultatet i enkeltsaker kan påvirke totalbeløpet fra år til år.

Tabell 2.18 Inndragninger fra Statens innkrevingsentral:

	2006	2007	2008	2009	2010
Antall saker med rettskraftig avgjørelse	912	1002	830	943	1 116
Beløp (mill. kroner)	120,8	118,5	124,7	234,5	187,4

3.1.2 Effektiv straffeforfølgning

Effektiv straffesaksbehandling bidrar til å redusere kriminaliteten ved at straffbare handlinger raskt blir avdekket og oppklart, og at de skyldige blir ilagt adekvat reaksjon. Rask etterforskning og irettføring er særlig viktig når siktede sitter varetektsfengslet, i saker som gjelder unge lovbytere og volds- og vinningskriminalitet begått av gjengangere. Høy kvalitet på etterforskning og irettføring, høy oppklaringsprosent, rask saksbehandling og adekvat reaksjon er sentrale mål for straffesaksarbeidet.

Oppklaringsprosenten for forbrytelser var i 2010 den høyeste på mange år, og økningen fortsetter også første halvår 2011, jf. tabell 2.19 og 2.20. Resultatoppnåelsen for politi og påtalemyndigheten er samlet sett god. Likevel er ikke måloppnåelsen tilfredsstillende på alle områder og i alle politidistriktene. Dette er utfordringer det arbeides videre med.

For straffesaksbehandlingen er det utarbeidet sentrale mål for ulike saker og sakstyper. Det stilles krav både til kvalitet og oppfyllelse av mål for oppklaring, saksbehandlingstid og adekvat reaksjon. Det er stor oppmerksomhet knyttet til oppfyllelse av disse målene både i sentrale dokumenter og i styringsdialogen med politidistriktene og Den høyere påtalemyndighet.

Kontinuerlig oppfølging av straffesaksbehandlingen fra høyt nivå i politidistriktet og oppmerksomhet på påtalemessig ledelse av etterforskningen er særlig viktig for god måloppnåelse. Engasjement fra politimestrene, som ledere av den

lokale påtalemyndighet, og et velfungerende integrert påtaleledd er nøkkelfaktorer. Et godt samspill mellom etterforsker og påtalejurist er en av de viktigste suksessfaktorene for en god og riktig etterforskning. Videre er det viktig at det blir lagt til rette for at påtalejuristen leder etterforskningen i riktig og formålstjenlig retning.

En effektiv og velfungerende etterforskning utgjør et avgjørende element i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Framover skal det satses mer på etterforskning og etterforskningsledelse i politi- og lensmannsetaten. Politiets etterforskning skal gjennomføres med plan og ledelse, og være samordnet. Gode etterforskningsmetoder skal implementeres i det praktiske politiarbeidet, og alle politidistriktene skal ha stabilitet og erfaring på etterforskningssiden.

Kompetanse på etterforskning er et av satsingsområdene til Politihøgskolen. Politihøgskolen gir tverrfaglig undervisning på alle nivåer i politiets etterforskningsmetoder, og er en aktiv og viktig bidragsyter i det internasjonale utviklingsarbeidet innenfor etterforskning som fagområde. Det er viktig at politimestrene følger opp kompetansesatsingen ved oppbygging av etterforskningsenheter i distriktene, og at personell gis anledning til å delta på kompetansehevende tiltak.

Mål for straffesaksbehandlingen i 2012

I arbeidet med å sikre bedre og mer effektiv straffeforfølgning videreføres følgende sentrale mål i 2012:

- Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet og ivareta rettssikkerhet og menneskerettigheter.
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelsessaker i politi- og lensmannsetaten skal, der det ikke er fastsatt særskilte frister, ikke overstige 120 dager. Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt.
- I saker som gjelder legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse (straffeloven §§ 228 annet ledd og 229), skal saksbehandlingstiden i oppklarte saker ikke overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det.
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette nødvendig.
- Gjennomsnittlig oppklaringsprosent for alle kriminalitetstyper skal være minst 38 pst. Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt.
- I Den høyere påtalemyndighet skal gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtale- og klagesakene ikke overstige 30 dager, og 90 pst. av sakene skal være avgjort innen dette tidsrom.
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal statsadvokaten avgjøre spørsmålet om tiltale, eller oversende saken til riksadvokaten med innstilling om avgjørelse innen 15 dager fra statsadvokaten mottok saken fra politiet. Tiltalespørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige omstendigheter gjør dette nødvendig.

Den høyere påtalemyndighet

Riksadvokaten avgjør tiltalespørsmålet i de aller alvorligste straffesakene, og er klageinstans for

påtalevedtak truffet av statsadvokatene og Spesialenheten for politisaker. Riksadvokaten har også den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen, og legger i den forbindelse vekt på tydelig angivelse av mål og prioriteringer for statsadvokatene og politiet. Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene 10 dager i 2010, og 96 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var tilsvarende tall 17 dager og 93 pst.

Statsadvokatene avgjør tiltalespørsmålet og fører de alvorligste straffesakene for retten. De har dessuten en sentral funksjon i den faglige oppfølgingen av etterforskningsvirksomheten i politiet og er klageinstans for politiets avgjørelser i straffesakene. Statsadvokatene skal føre tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene og bidrar på den måten til økt effektivitet og rettssikkerhet. Statsadvokatene må innrette virksomheten slik at det blir rom for de viktigste tiltakene i den pålagte fagledelsen ved siden av straffesaksbehandlingen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene ved de regionale statsadvokatembetene var 17 dager i 2010, og 87 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var de tilsvarende tall 18 dager og 84 pst. I saker der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstiden, ble 86 pst. av sakene behandlet innen 15 dager.

Statsadvokatene behandlet i 2010 flere saker og utførte flere aktoarter enn noen gang, samtidig som måloppnåelsen ble bedret. Også Riksadvokatembetet har hatt en høy arbeidsbelastning og likvel oppnådd en god måloppnåelse.

Politiet

Politimesteren har ansvaret for straffesaksbehandlingen i politidistriktet. Dette gjelder både kravet til kvalitet og oppfyllelse av mål for oppklaring, saksbehandlingstid og adekvat reaksjon. Etter at påtalemyndigheten i politiet har fått utvidet sitt myndighetsområde avgjøres nå mer enn 90 pst. av alle straffesaker i politiet uten å bli forelagt statsadvokat eller riksadvokat.

Tabell 2.19 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker og oppklaringsprosent forbrytelser i politi- og lensmannsetaten

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 1. halvår
Saksbehandlingstid i dager	112	115	123	123	122	127
Oppklaringsprosent forbrytelser	36,6	36,5	36	34,3	37,4	40,7

Kilde: STRASAK

Tabell 2.20 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for fristsaker

	Mål/frist (dager)	31.12. 2005	31.12. 2006	31.12. 2007	31.12. 2008	31.12. 2009	31.12. 2010	2011 1. halvår
Oppklarte forbrytelser	120	128	112	115	123	123	122	127
Voldssaker	90	99	86	114	118	111	111	107
Mindreårig gjerningsperson	42	52	41	29	31	31	31	29

Kilde: STRASAK

Det har vært en positiv utvikling i oppklaringsprosent for forbrytelser i første halvår 2011. Per første halvår 2011 var oppklaringsprosenten for forbrytelser 40,7 pst., som er det høyeste på ti år. Tilsvarende tall for første halvår 2010 var 40,1 pst. Når det gjelder saksbehandlingstiden for oppklarte forbrytelser så viser den en økning. Saksbehandlingstiden var 127 dager per første halvår 2011, mens den var 118 dager per første halvår 2010.

Fristsaker – vold

Politiet avgjorde i 2010 4 768 saker med frist. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for de oppklarte sakene var 111 dager, det samme som i 2009. Første halvår 2011 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte voldssaker med frist 109 dager, mens den for første halvår 2010 var 104 dager.

Fristsaker – unge lovbrytere

For saker med unge lovbrytere er fristen fastsatt til seks uker (42 dager) regnet fra gjerningspersonen får status som mistenkt og frem til positiv påtaleavgjørelse. For 2010 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker 31 dager, det samme resultat som for de to foregående årene. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker i første halvår 2011 var 29 dager, to dager under fastsatt frist.

Konfliktråd

Valg av reaksjonsform kan være avgjørende for muligheten til å forebygge nye lovbrudd og lovbruddkarrierer. Bruk av reaksjonsalternativer som stormøter eller meglings i konfliktråd kan ha en særlig forebyggende effekt gjennom å ansvarliggjøre lovbryteren. Regjeringen vil derfor ha økt bruk av konfliktråd for unge lovbrytere.

I 2010 ble 4 746 saker oversendt fra påtalemyndigheten til konfliktråd, mot 5 159 saker i 2009. Dette er en nedgang på 413 saker. Nedgangen er nogenlunde likt fordelt på forbrytelser og forseelser. Pr. første halvår 2011 ble 2 307 saker overført til konfliktråd. For nærmere omtale av konfliktråd vises til programkategori 06.70.

En mest mulig likeartet bruk av konfliktråd som reaksjon i samtlige politidistrikt skal tilstrebes. Det er særlig viktig med en rask, målrettet og effektiv reaksjon overfor unge lovbrytere. Kravet til tempo må likevel ikke påvirke kvaliteten på reaksjonen.

Politimestrene har adgang til å delegere begrenset påtalekompetanse i konfliktrådssaker til lensmenn og politistasjonssjefer som ikke har egne påtalejurister. Dette bidrar både til å skape forståelse for konfliktrådsbehandling i etaten, og legger til rette for raskere saksgang.

3.2 God rettsikkerhet for individer og grupper

3.2.1 Styrket stilling for kriminalitetsofre

Hjelpen og støtten til ofre for kriminalitet er betydelig styrket de senere år. Med virkning fra 1. juli 2008 ble det blant annet foretatt endringer i straffeprosessloven hvor fornærmedes rettigheter ble styrket. I forlengelsen av denne lovendringen er påtaleinstruksen endret med virkning fra 1. november 2009.

Regjeringen er opptatt av å styrke oppfølgingen av ofre for kriminalitet, og særlig ofre for voldskriminalitet. Kriminalitetsofre kan få gratis bistand og veiledning fra Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Det vises til omtale under kategori 06.70.

3.2.2 Ivareta rettsikkerheten ved straffeforfølgning

Rettsikkerhet er de garantier borgeren har for en lovregulert, rimelig og rettferdig prosess, ved at den enkelte beskyttes mot overgrep og vilkårlig myndighetsutøvelse. To viktige tiltak i den forbindelse er DNA-reformen og styrkingen av personvern hensyn i politiet ved vedtakelsen av Politiregisterloven.

DNA-reformen

Resultater og tilstandsvurdering

Adgangen til å registrere DNA-profiler i strafferechtspleien ble utvidet fra 1. september 2008. DNA-reformen har bidratt til å effektivisere etterforskningen og øke sannsynligheten for oppklaring av straffesaker, både vinningskriminalitet og mer alvorlig kriminalitet. På den måten bidrar reformen til å øke tryggheten for folk flest.

Siden lovgivningen åpnet for utvidet adgang til å registrere personer i politiets DNA-register er antall personer registrert med DNA-profil i registret nær tredoblet til om lag 28 000. I tillegg er det nærmere 8 000 uidentifiserte sporprofiler i registret. Et lite antall mennesker står bak mye kriminalitet, og spor som hentes inn i mindre alvorlige saker fører ofte til oppklaring i større saker.

Regjeringen har i perioden 2008-2011 investert betydelig i personell, opplæring og utstyr for å sikre effektivitet og kvalitet i alle ledd. DNA-analysene finansieres sentralt, mens utgiftene før reformen ble belastet politidistriktene.

Politiet oversender mellom 500-600 saker pr. måned for undersøkelse av biologiske spor. Det tilsvarer om lag 25 000 sporprøver til undersøkelse i året, som er i tråd med prognosene ved iverk-

settelse av reformen. I tillegg analyseres om lag 10 000 personprøver som politiet sender inn, men kapasiteten for analyse av personprøver er langt høyere enn dette. Restansene i Rettsmedisinske institutt (RMI) er bygd ned, og saksbehandlingstiden for undersøkelser av spor er mer enn halvert siste året til i gjennomsnitt 39 dager. Saksbehandlingstiden skal ytterligere ned. I saker som politiet prioriterer, f.eks. overfallsvoldtekter, behandles disse for seg med svartider ned mot ett døgn.

RMI fikk i 2010 akkreditering for personprøver, og er i 2011 akkreditert for sporprøver. For å styrke RMI og det rettsmedisinske fagmiljøet ytterligere, ble RMI i 2011 overført fra Universitetet i Oslo til Nasjonalt Folkehelseinstitutt under Helse- og omsorgsdepartementet, jf. Prop. 74 S (2010-2011).

Strategier og tiltak

Regjeringens satsing på økt bruk av DNA som bevis i strafferettspleien videreføres. Det tas særlig sikte på å prioritere flere personprofiler til DNA-registeret. Flere aktive kriminelle i DNA-registret gir bedre forutsetninger for økt oppklaring av straffesaker. Innsatsen med å styrke kvaliteten på spor som sendes inn, fortsetter.

Det vil i løpet av 2012 bli gjennomført en evaluering av gevinstene av DNA-satsningen.

Berørte departementer vil i 2012 også videreføre arbeidet med å gjennomgå det rettssakkyndige området, slik at rettssakkyndige tjenester kan leveres i rett tid og på et tilstrekkelig høyt faglig nivå, jf. Prop. 1 S (2010-2011) og Prop. 141 L (2009-2010). Blant annet vil det bli vurdert tiltak innenfor det rettspsykiatriske fagfeltet.

Det er i perioden 2009 til 2011 bevilget midler til forberedelse av et nytt DNA-analysemiljø ved Universitetet i Tromsø. Midlene videreføres i 2012.

Politiregisterloven

Stortinget vedtok 28. mai 2010 Regjeringens forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) og Prop. 12 L (2009-2010). Lovens hensikt er å styrke personvernet samtidig som loven skal bidra til at politiet og påtalemyndigheten kan løse sine oppgaver på en effektiv måte. De nye bestemmelsene om vandelskontroll og politiattester representerer en betydelig omarbeiding i forhold til tidligere rett.

Politiregisterlovens iverksetting er avhengig av at tilhørende forskrift (politiregisterforskriften)

er vedtatt, og vil tre i kraft senest 1. juli 2012, samtidig med endringene knyttet til gjennomføring av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. I denne forbindelse vil det bli fremmet en iverksettingsproposisjon, der man blant annet vil foreslå enkelte overgangsregler og nødvendige endringer i andre lover, herunder om bestemmelser om utstedelse av politiattester. Politiets IKT-systemer må fornyes slik at de kan håndtere nye krav til logging og sporing etc. som følger av ny politiregisterlov. Overgangsreglene innebærer bl.a. at iverksetting av politiregisterlovens § 17, kravet til sporbarhet, utsettes til etter 2012 i påvente av fornying av politiets IKT-systemer.

Justisdepartementet har besluttet at utstedelse av politiattester skal samlokaliseres i Vardø. Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner i 2012 for å starte etablering i 2012.

Varetektsfengsling

Fremstillingsfristen for varetektsfengsling ble endret i 2002, og satt i kraft fra 1. juli 2006, ved at den tidligere hovedregelen om fremstilling dagen etter pågripelse ble erstattet av en absolutt lengstefrist på tre dager. Departementet påtok seg i den forbindelse å etterkontrollere virkningen av endringen. Departementets etterkontroll og en foreløpig vurdering av spørsmålet om den utvidede fremstillingsfristen burde videreføres eller kortes ned, var på høring vinteren 2010/2011. Høringsinstansenes syn på departementets forslag om å innskrenke lengstefristen fra tre til to dager er delte. Departementet vurderer hvordan saken skal følges opp.

Behandling av påstått kritikkverdige forhold i politiet

For at politiet skal lykkes i kriminalitetsbekjempelsen og for å sikre publikum trygghet og rettsvern er tillit en forutsetning. Politiet skal virke i samspill med publikum. I denne forbindelse er det viktig at påstått kritikkverdige forhold håndteres på en ryddig og kvalitetsmessig god måte.

Finstadutvalget har i NOU 2009: 12 *Et ansvarlig politi – åpenhet, kontroll og læring* evaluert kontrollmekanismene for politiet, både anmeldelsessporet (Spesialenheten for politisaker) og klagesporet (politiets administrative klagebehandling). I utvalgets rapport er et betydelig antall forbedringsforslag omtalt.

Justisdepartementet har konkludert med at kontrollmekanismene for politiet fortsatt skal være i to spor; et anmeldelsesspor og et klagespor. Tosporsordningen er relativt ny, og den har gjennom utvalgets arbeid vært gjenstand for sys-

tematisk gjennomgang og kritisk vurdering. Justisdepartementet, Spesialenheten for politisaker og Politidirektoratet jobber med en rekke tiltak for å forsterke og forbedre tosporsordningen som etter Justisdepartementets vurdering vil imøtekomme hovedtyngden av innvendingene mot dagens ordning.

Justisdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å gi sin tilrådning på de forslag som ligger til direktoratet å følge opp videre, herunder rutiner ved innbringelse, pågripelse og innsetting i arrest, behandling av klager, politiets kommunikasjon med offentligheten og politiet som en lærende organisasjon.

Politidirektoratet vil utarbeide en plan for innføring av kunnskapsbasert erfaringslæring, som samtidig vil omfatte tilbakemelding på oppdrag knyttet til resultatreformen.

I utviklingen av politiet som en lærende organisasjon vil Politihøgskolen ha en sentral rolle. Det er allerede i 2010 igangsatt flere tiltak når det gjelder samhandlingen mellom Politihøgskolen og Politidirektoratet. Videre er det etablert kontakt mellom Politihøgskolen og fagmiljøer i andre land når det gjelder aktuelle temaer innen Finstadutvalgets forslag.

En del av de aktuelle tiltakene er knyttet til revidering av gjeldende instruksverk, og hvor det på en del områder er nødvendig å innhente erfaringer både fra ytre etat, fra Spesialenheten for politisaker og fra forskjellige tilsynsordninger. Dette arbeidet er igangsatt og vil bli fulgt opp og Politidirektoratets tilsyn med politidistriktene og særorganene er forsterket.

3.3 Økt trygghet og samfunnsikkerhet

3.3.1 Effektiv og god håndtering av forhold som skaper utrygghet

Politiets ansvar for trygghet gjelder både innbyrgernes reelle (objektive) trygghet og deres opplevd (subjektive) trygghet. Politiet kan bidra til reell og opplevd trygghet gjennom effektiv kriminalitetsbekjempelse, økt tilgjengelighet og målrettet informasjon.

Trygghet forutsetter et nært og sterkt politi som er tilgjengelig når publikum har behov for bistand og service. En solid grunnbemanning er en forutsetning for å opprettholde en desentralisert politistruktur og en døgnkontinuerlig polititjeneste med en akseptabel responstid.

I Politidirektoratets rapport *Politiet mot 2020* er det pekt på behovet for å øke politibemanningen til to polititjenestemenn per 1000 innbyggere. Regjeringen har de siste årene økt opptaket ved

Politi­høgskolen i overensstemmelse med utredningen, og stilt midler til rådighet slik at årlig forventet netto tilvekst raskt kan ansettes. Tall fra Fornyings-, administrasjons- og kirke­de­partementet viser at det per 1. mars 2011 var 1 689 flere årsverk i politi- og påtalemyndigheten enn da regjeringen tiltrådte høsten 2005. De om lag 230 årsverkene som følge av ny særavtale om arbeidstidsbestemmelser kommer i tillegg.

Erfaringene etter Politireform 2000 indikerer at politi- og lensmannsdistriktene bør ha en viss størrelse for å kunne fylle sin rolle og utføre de oppgaver som forventes. Tjenestestedene bør ha en størrelse som sikrer tilstrekkelig oppgavetilfang, mulighet for å rekruttere og beholde kompetanse og evne til å gi befolkningen et mer synlig og tilgjengelig politi. Bærekraftige politidistrikt gjennom blant annet etableringen av kompetansemiljøer lokalt er viktig, både for å kunne håndtere dagens og fremtidens kriminalitetsutvikling og terroraksjoner som den vi opplevde 22. juli i år. Dette er noen av spørsmålene knyttet til dagens distriktstruktur departementet arbeider med ifm. resultatreformen. Det legges opp til at det skal utarbeides en egen stortingsmelding med utgangspunkt i reformen.

Oppfølging av ambassadesaken

Stortinget vedtok 12. april 2011, jf. vedtak nr. 477 (2010-2011), følgende anmodning i forbindelse med behandlingen av Innst. 257 S (2010-2011) om justisministerens redegjørelse om spørsmål knyttet til mulig ulovlig overvåking av norske statsborgere: «Stortinget ber regjeringen informere på egnet måte om hvilke tiltak den har iverksatt for oppfølging av justisministerens redegjørelse 17. november 2010 om spørsmål knyttet til mulig ulovlig overvåking av norske statsborgere.»

I Prop. 120 S (2010-2011) ble Stortinget orientert om ulike forhold knyttet til sikkerhetstiltak ved den amerikanske ambassaden i Oslo. Som ledd i den videre oppfølging av saksforholdet har Justisdepartementet i brev av 12. april 2011 til henholdsvis Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste klargjort og presisert rutiner og forventninger til at departementet får tilstrekkelig og rettidig informasjon fra underlagte ledd, både knyttet til konkrete hendelser og løpende oppgaver.

Videre har Justisdepartementet gjennom brev til Riksadvokaten, Politidirektoratet, Politiets sikkerhetstjeneste og Generaladvokaten bedt om at det ved nyttilsetninger vurderes om embets- og tjenestemenn innenfor de aktuelle virksomhetene rutinemessig bør ha karanteneklausuler i sine

kontrakter, der embetets eller stillingens karakter tilsier det. Departementet har også bedt om at de embets- og tjenestemenn som allerede er i tjeneste forespørres om å undertegne et slikt tillegg i sine arbeidskontrakter, dersom arbeidets karakter tilsier det. Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste er i tillegg bedt om å utarbeide felles retningslinjer for bruk av arbeidsavtalen som verktøy.

Virksomhetene skal også vurdere behovet for å supplere de generelle *Etiske retningslinjer for statstjenesten* med egne retningslinjer tilpasset den enkelte virksomhets behov.

3.3.2 Økt evne til krisehåndtering i politiet

Når hendelser truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse, skal de håndteres effektivt. Håndteringen skal være basert på klare strukturer, avklarte ansvarsforhold og tydelige kommandolinjer mellom beredskapsaktørene.

Politiet er en sentral aktør i det sivile samfunnets beredskap mot store ulykker, naturkatastrofer og terroranslag. Politiet skal være forberedt på hendelser som kan kreve en større, velorganisert politiinnsats, og etaten har derfor utarbeidet flere plan- og instruksverk for innsats ved ekstraordinære hendelser og kriser. Politidirektoratet ga 1. juli 2011 ut en reviderte utgave av Politiets beredskapssystem, del I (PBS I).

Skal politiets beredskapsoppgaver og ansvar for koordinert innsats ivaretas, er det avgjørende at etaten har en rolleforståelse og et øvingsmønster som ivaretar samvirke med andre nød- og beredskaps­etater, blant annet Forsvaret og Fylkesmannen.

I arbeidet med å bedre politiets arbeid med krisehåndtering, vil evalueringene som politidirektøren og sjef for Politiets sikkerhetstjeneste har besluttet å igangsette etter angrepene på regjeringskvartalet og Utøya den 22. juli 2011 og rapporten fra kommisjonen som er opprettet, være viktige bidrag.

Det foreslås også å øke bevilgningen med 29,7 mill. kroner til bedret beredskap for politihelikoptertjenesten, bl.a. leasing av reservehelikopter og økt antall mannskap. I revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 20 mill. kroner for å anskaffe utstyr til beredskaps­troppen. Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner i 2012 for ytterligere utstyrsanskaffelser.

Justisministeren og forsvarsministeren har startet et arbeid med å forenkle retningslinjene for Hovedredningssentralens vurderingsgrunn-

lag av politiets anmodning om helikopterbistand til transport for å sikre at politiet gis høy prioritet, og at tidsbruken ved behandlingen av anmodningen derav blir kortest mulig. Bistandsinstruksen justeres for å forenkle prosedyrene for anmodning om bruk av redningshelikopter til transportstøtte for politiet i akutte situasjoner. Dette for å sikre vital bistand til politiet når det er nødvending med transportbistand for å kunne løse et politioppdrag på en god måte.

I perioden 1. oktober 2011-1. august 2012 vil det bli etablert en militær helikopterberedskap med Bell 412 helikoptre på Rygge som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand for politiet ved akutte situasjoner. Stortinget vil bli orientert om senere organisering av helikopterberedskapen på egnet måte.

3.3.3 Vern om rikets sikkerhet, selvstendighet og betydelige samfunnsinteresser

Resultater og tilstandsvurdering

Hovedoppgaven til Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er å forebygge og etterforske lovbrudd mot nasjonens sikkerhet og selvstendighet. Målet for tjenestens kontraterrorarbeid er både å forebygge at det planlegges og utføres terrorhandlinger i Norge, og å forhindre at Norge blir brukt som utgangspunkt for planlegging av terrorhandlinger i andre land.

PST er en sentral aktør i terrorberedskapen. Tjenesten er helt avhengig av et nært og tillitsfullt samarbeid med andre aktører, både nasjonalt og internasjonalt, for å lykkes. Nasjonalt er det et nært samarbeid og informasjonsutveksling med det øvrige politi og særorganene. Samarbeid og informasjonsutveksling med nasjonale aktører, som Nasjonal sikkerhetsmyndighet, utlendingsmyndighetene og tollmyndighetene, er også av avgjørende betydning.

Terrortrusselen i Norge har vært vurdert som lav, og det har vært ansett som mindre sannsynlig at personer vil gjennomføre terroraksjoner her i landet. Fredag 22. juli 2011 ble Norge likevel utsatt for terrorhandlinger i Oslo sentrum og på Utøya. En 32 år gammel nordmann ble pågrepet og siktet for ugjerningene. Nordmannen har tilstått å ha utløst en bilbombe i regjeringskvartalet like før kl. 15.30 på ettermiddagen for deretter å kjøre til Utøya og angripe deltagere på AUFs sommerleir med skytevåpen. Angrepene førte til et stort antall drepte og skadde. Terrorhandlingene vurderes som ekstreme, både i en nasjonal og internasjonal sammenheng. Terrorhandlingene medfører etter Politiets sik-

kerhetstjenestes vurdering ingen økning i trusselen fra kjente høyre- eller venstreekstreme miljøer i Norge. Samtidig representerer følgehandlinger en mulig og udefinert trussel. Slike handlinger kan planlegges og gjennomføres av enkeltstående aktører uten forvarsel, og uten at det foreligger forbindelser av operativ karakter til andre personer.

En annen viktig kilde til usikkerheten i truselsituasjonen er radikaliserings i enkelte norske miljøer. Selv om få personer støtter opp om ekstrem islamisme, er aktivitetsnivået i noen ekstreme islamistiske miljøer høyt. Personer bosatt i Norge er involvert i ulike former for støttevirkosomhet, radikaliserings og operativ virkosomhet i utlandet. Et økende antall av yngre, radikaliserede ekstreme islamister, og kontakt med internasjonale terrornettverk, bidrar til en usikker terrorsituasjon. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) vurderer det imidlertid som lite sannsynlig at ekstreme islamister i Norge vil gjennomføre terrorhandlinger som en direkte respons på angrepene den 22. juli i år.

Etterretningstrusselen mot Norge er vedvarende. Behovet mange land har for å sikre egen økonomisk vekst og utvikling er en stadig mer sentral drivkraft bak denne trusselen. Flere stater har derfor etterretningstjenester i Norge som retter sin aktivitet mot olje og gass-sektoren, høyteknologimiljøer og norsk forsvars-, utenriks-, og sikkerhetspolitikk. I tillegg retter flere lands etterretningstjenester sin virkosomhet mot egne lands eksilmiljøer i Norge. Ved å påvirke norske myndigheters beslutninger og innhente skjermingsverdige informasjon, understøtter disse etterretningstjenestene sitt eget lands nasjonale interesser. Som regel skjer dette på bekostning av norske interesser.

Informasjon av stor verdi for norsk økonomi og sikkerhet lagres i dag digitalt. I tillegg er arbeidsprosessene i både privat og offentlig virkosomhet i stadig større grad digitalisert. Dette har økt faren for at etterretningstjenester kan ramme oss enklere og mer omfattende enn før. I hvilken grad andre lands tjenester lykkes med slike operasjoner, avhenger av hvor gode vi selv er til å bruke teknologien til å beskytte oss.

Norske myndighetspersoner blir fra tid til annen utsatt for uønsket oppmerksomhet og ulike typer plagsom og skremmende atferd. Det forventes at dette vil fortsette. I tillegg har norske myndighetspersoner en betydelig reisevirkosomhet til land med et forhøyet trusselnivå. Dette representerer en vesentlig utfordring for PST, både i gjennomføringen av livvaktjenesten og i forbindelse

med vurderingen av trusselbildet på de steder hvor norske politikere reiser.

Strategier og tiltak

Regjeringen har oppnevnt en uavhengig kommisjon (22. juli kommisjonen) som skal foreta en gjennomgang og evaluering for å trekke lærdom fra hendelsene den 22. juli. Siktemålet er at det norske samfunnet skal stå best mulig rustet til å avverge og møte eventuelle fremtidige angrep. Samtidig er det viktig å ta vare på sentrale verdier i det norske samfunnet som åpenhet og demokrati. Kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved hendelsesforløpet og foreta de undersøkelser den mener er nødvendig. I denne forbindelse skal kommisjonen blant annet se nærmere på samfunnets og myndighetenes evne til å avdekke planer og å avverge angrep, samt hvordan man beskytter seg mot og reduserer konsekvensene av angrep. Videre skal kommisjonen se nærmere på håndteringen av situasjonen under og etter slike hendelser. Kommisjonen skal avgi sin rapport innen 10. august 2012. Politidirektoratet og PST har i tillegg iverksatt egne evalueringer på bakgrunn av hendelsene den 22. juli.

Det er opprettet et særskilt samarbeid mellom PST og Etterretningstjenesten, ved at det er etablert en felles analyseenhet mellom tjenestene. Denne enheten, som ble etablert den 1. januar 2008, er nå under evaluering. For øvrig er det daglig kontakt og et nært samarbeid mellom PST og Etterretningstjenesten.

PST er vesentlig styrket ressursmessig i de senere år, for å kunne håndtere mer komplekse saksforhold knyttet til blant annet terror. De økte bevilgningene er blant annet anvendt i forbindelse med kontraterrorarbeidet, samt til opprettelse av flere årsverk til livvakttjenesten og anskaffelse av nødvendig utstyr. PST fikk i 2011 styrket bevilgningen med 5,3 mill. kroner til 8 nye årsverk og investeringer i kjøretøy. I 2012 er bevilgningen foreslått økt med 7,04 mill. kroner til helårsvirkningen av de 8 årsverkene. I tillegg foreslås bevilgningen økt med 10 mill. kroner for å styrke livvakttjenesten, 20 mill. kroner for at PST skal kunne investere i en avansert søkemotor for åpent nett og 9,4 mill. kroner bl.a. til økt spaningskapasitet og materiell.

Rammebetingelsene til PST er også avhengig av at det lovmessig tilrettelegges for bruk av adekvate metoder. Både politiets og sikkerhetstjenestens adgang til metodebruk (romavlytting, kommunikasjonskontroll og basestasjonssøk) er bety-

delig styrket de senere årene. Terrorlovgivningen er oppdatert.

PST har etablert en særskilt OSINT-enhet (open source intelligence) som ledd i sin informasjonsinnhenting. Denne enheten planlegges styrket i løpet av 2011-2012. Som ledd i den forebyggende virksomheten for å hindre radikaliserings- og voldelig ekstremisme, samt å øke kunnskapen på området, fremla regjeringen i desember 2010 handlingsplanen *Felles trygghet – felles ansvar*. Handlingsplanen har som formål å sikre en helhetlig tilnærming til forebygging av radikaliserings- og voldelig ekstremisme, samt å øke kunnskapen på området, for på den måten å sikre at forebyggingen blir effektiv og målrettet. Med et bedre samarbeid mellom ulike aktører på et tidlig stadium legges det også til rette for en bredere og mer effektiv forebygging, og dermed økt trygghet.

Kunnskap om radikaliserings- og voldelig ekstremisme er en grunnleggende forutsetning for en effektiv og målrettet forebygging. Det er viktig at slik kunnskap er lett tilgjengelig. Det skal i løpet av høsten 2011, som ett av tiltakene i handlingsplanen, derfor opprettes en nettside for å synliggjøre myndighetenes arbeid på feltet og for å gi kunnskap om hvem som kan kontaktes dersom man ønsker råd, hjelp eller informasjon. Nettstedet skal spesielt tilby informasjon for ansatte i førstelinjen, som politi, skole, helsevesen, utlendingsforvaltningen, kriminalomsorgen, barnevernet mv.

3.4 En mer effektiv justissektor

3.4.1 Helhetlig, effektiv og serviceorientert politi og påtalemyndighet

Resultater og tilstandsvurdering

Regjeringen har i perioden 2005-2011 gjennomført en meget påkrevd budsjett- og bemanningsmessig styrking av politi- og påtalemyndigheten. En god sammenheng mellom ressursinnsats og oppgaver er en forutsetning for god oppgaveløsning og effektiv ressursutnyttelse, og regjeringen arbeider systematisk for å få mest mulig politikraft ut av de til enhver tid tilgjengelige ressursene, jf. Regjeringens politiske plattform for 2009-2013.

Studentopptaket ved Politi- og høyskolen er økt fra 360 studenter i 2006 til rekordhøye 720 studenter i 2010 og 2011. Sammen med den budsjettmessige styrkingen de siste årene har dette ført til at politi og påtalemyndigheten vil være bedre i stand til å håndtere oppgavene sine.

Befolknings-, samfunns- og kriminalitetsutviklingen stiller store krav til justissektoren og måten det arbeides på. For å nå Regjeringens mål om

reduisert kriminalitet har det vært satset på kontinuitet og sammenheng i justispolitikken de siste årene.

Måloppnåelsen til politi og påtalemyndigheten har vært god de siste årene, jf. Politiets kriminalstatistikk (STRASAK). Likevel er det noen områder der måloppnåelsen ikke er tilfredsstillende. Ulike tiltak må her vurderes for å bedre måloppnåelsen.

Strategier og tiltak

For å bidra til at målsettingene i rapporten *Politiet mot 2020* når det gjelder bemanning nås, må det utdannes flere med politikompetanse. Det rekordhøye studentopptaket til Politi- og lensmannshøgskolen de to siste årene og forslag om videreføring i 2012 er et tiltak for å møte denne utfordringen. Videre må det rekrutteres fra andre yrkesgrupper, blant annet for å styrke kompetansen i kriminalitetsbekjempelsen.

For å få til ytterligere forbedringer, er Regjeringen opptatt av å modernisere og effektivisere politi- og lensmannsetatens IKT-systemer, fornye organisasjonsstrukturen og forbedre kompetanseforvaltningen. Regjeringen er også opptatt av god samordning i justissektoren og mellom justissektoren og andre deler av forvaltningen, for å sikre en samordnet tilnærming og bedre måloppnåelse.

Regjeringen vil opprettholde en desentralisert politistruktur med et synlig og tilgjengelig politi. Politi- og lensmannsetaten skal være en kunnskapsbasert og publikumsrettet etat.

Målet må være et politi og en påtalemyndigheten som er proaktive. Utviklingstrekk med betydning for etatens oppgaver og oppgaveløsning, og nye kriminalitetstrender, må identifiseres på et tidlig tidspunkt, og tiltak må iverksettes.

Resultatreformen

Det gjennomføres i perioden 2010-2013 en resultatreform i politi- og lensmannsetaten. Reformen er forankret i Regjeringens politiske plattform for 2009-2013, og skal bidra til å få mer politikraft fram mot 2020 ut av de til enhver tid tilgjengelige ressurser. Reformen er bredt anlagt, og omfatter en rekke ulike tiltak. Formålet med reformen er en etat som er bedre i stand til å forebygge og bekjempe kriminalitet, og som samtidig ivaretar publikums behov for trygghet, beredskap og service.

En videreutvikling av etaten kan ikke ensidig ta utgangspunkt i ressursutnyttelse og effektivitetsbetraktninger, men må også omfatte tiltak som

kan bidra til bedre kvalitet i tjeneste- og oppgaveutførelsen.

Arbeidet med resultatreformen vil omfatte spørsmål som styring og ledelse, oppgaver, teknologi og metode, kompetanse og læring. Også distriktstrukturen i etaten sentralt og lokalt vil bli gjennomgått med særlig vekt på politiets første- og linjetjeneste og forholdet til lokalsamfunn og publikum.

Politiets IKT-straffesakssystemer

Politiets oppgaveløsning er avhengig av tilstrekkelig bemanning, gode metoder og oppdaterte teknologiske løsninger. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er viktig for politiets oppgaveløsning. Dagens IKT-infrastruktur og straffesaksløsninger i politiet er ikke tilfredsstillende. Selve IKT-infrastrukturen og informasjonssikkerheten er utdatert, og straffesakssystemene er ikke tilpasset politiets behov for fleksibilitet og robusthet. En fornying av IKT-systemene i politiet er derfor helt avgjørende for politiets effektivitet og resultatoppnåelse.

Dagens IKT-infrastruktur i politidistriktene er basert på en desentral løsning. Designet mangler en fullverdig reservedriftsløsning og har utdaterte komponenter. Resultatet er en situasjon med økende grad av driftsforstyrrelser. Den nye IKT-infrastrukturen som nå etableres er en sentralisert løsning der servere fjernes fra driftsenhetene i politidistriktene og der det etableres flere sentrale datahaller hvor servere og andre komponenter installeres. Arbeidet med ny IKT-infrastruktur er intensivert siden 2009, men fortsatt gjenstår betydelige investeringer og mye utviklingsarbeid før man er i mål. Etter planen skal utrulling av ny IKT-infrastruktur være ferdig i løpet av 2013. Ny programvareplattform og bedre sikkerhetsløsninger inngår også som del i dette arbeidet.

Dagens straffesakssystemer gir ikke adekvat informasjon for å sikre tilfredsstillende styring, analyse og informasjonsformidling. Manglende tilgang på felles og strukturert informasjon vanskeliggjør forebygging og bekjempelse av kriminalitet, fører til forsinkelser i straffesaksarbeidet og vanskeliggjør informasjonsdeling. Dagens systemer tilfredsstiller heller ikke pålagte krav til tilgjengelighet, lagring og notoritet. Som en forbedring for arbeidet med å fornye politiets straffesakssystemer, er det i 2011 igangsatt en konseptvalgutredning som skal gjennomgå ekstern kvalitetssikring. Blant de systemene som inngår i vurderingen er politiets saksbehandlingssystem (BL), straffesaksregisteret (STRASAK) og det

nasjonale registeret for registrering av straffedømte personer (SSP). Utredningen vil være en grundig gjennomgang og vurdering av de utfordringene politiet står overfor når det gjelder IKT-systemer og de alternative løsningene politiet ser for seg. Det legges opp til at utredningen skal være klar mot slutten av 2011, og at første del av kvalitetssikringen skal være gjennomført våren 2012. På denne bakgrunn kan regjeringen foreta et velfundert valg av konseptuell løsning. Neste skritt blir å utarbeide kostnadsestimater for det valgte konsept, som også skal undergis ekstern kvalitetssikring. Arbeidet med konseptvalgutredningen er nå godt i gang, men har vist seg mer omfattende, komplisert og ressurskrevende enn tidligere lagt til grunn. IKT-prosjekter av denne størrelsen er svært krevende å planlegge og kostnadsfeste, og det er derfor nødvendig å bruke noe mer tid på denne prosessen. Departementet vil komme tilbake til saken på egnet måte når nærmere avklaringer foreligger.

For å redusere risikoen for alvorlige driftsforstyrrelser, og sikre stabil tilgang til systemene, vil politiet inntil nye løsninger er på plass måtte bruke mye ressurser på drift og forvaltning av dagens løsninger.

Det foreslås å øke bevilgningen med 80 mill. kroner til IKT-tiltak i politiet, herunder fornye straffesakssystemene.

Rekruttering

Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. I rapporten «Politiet mot 2020» foreslo Politidirektoratet å øke antall polititjenestemenn med 2 700 fra 2008-nivået, slik at det blir to polititjenestemenn pr. 1 000 innbyggere innen 2020. Regjeringen har fulgt opp dette forslaget og foreslår å videreføre det rekordhøye studentopptaket til Politihøgskolen på 720 studenter også i 2012. Politibudsjettet er styrket slik at forventet netto tilvekst på 202 politihøgskolestudenter, som uteksamineres høsten 2012, kan ansettes så raskt som mulig.

Kjønnslikestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Utfordringen er særlig å rekruttere flere kvinner til lederstillinger. Den positive utviklingen fortsetter selv om målet om 20 pst. politiutdannede kvinner i lederstillinger ennå ikke er nådd. Andelen nyansatte politiutdannede kvinner i lederstillinger ligger nå på 33 pst.

Utdanning – Politihøgskolen

Av 720 politistudenter som ble tatt opp ved Politihøgskolen i 2011, var 36 pst. kvinner.

Politihøgskolen har gjennom flere år hatt et aktivt og systematisk rekrutteringsarbeid rettet mot etniske minoriteter. I 2011 var det 131 søkere som oppga at de har etnisk minoritetsbakgrunn. Ved studiestart høsten 2011 startet 25 studenter med etnisk minoritetsbakgrunn på første året i bachelorutdanningen.

720 studenter skal ut i praksis høsten 2012. Disse skal følges opp lokalt av praksisveiledere, hvilket med dagens ordning vil bety behov for 720 veiledere (1-1 veiledning). Budsjettet foreslås derfor styrket med 4,1 mill. kroner.

Politihøgskolen skal gjennom sitt utdannings tilbud, forskningsvirksomhet og formidling, høyne kompetansen i politi- og lensmannsetaten. Utdanningstilbudet skal være forskningsbasert, kunnskapsbasert og relevant for politiets utvikling og skal bidra til å løse kriminalpolitiske utfordringer. Det skal legges vekt på faglig samarbeid med andre aktører i samfunnet, andre høgskoler og universiteter og andre forskningsmiljø nasjonalt og internasjonalt.

I 2012 skal Politihøgskolen ta opp 720 studenter til bachelorutdanningen. Utdanningen gis på fire forskjellige steder. Rekruttering av faglærere og utdanning av tilstrekkelig med instruktører til den operative ferdighetstreningen blir viktige suksessfaktorer. 2160 studenter i bachelorutdanningen i tillegg til masterutdanning, etter- og videreutdanning og forskning vil skape press på den tilgjengelige bygningsmassen og øvingsfasiliteter. Opplæringen og treningen i operative disipliner skal samsvare med de utfordringer som studentene møter i tjenesten.

Politiets etterforskningsmetoder er et viktig område hvor Politihøgskolen i dag gir tverrfaglig undervisning på alle nivå, fra grunnleggende etterforskningsmetoder til videreutdanninger og spesialiseringer. I studieåret 2010-2011 avholdt Politihøgskolen 12 etterutdanninger og 4 videreutdanninger innenfor fagområder som bl.a. generell etterforskning, elektroniske spor, miljø- og fiskerikriminalitet, økonomisk kriminalitet, kriminalteknisk etterforskning, dommeravhør av barn, vold og seksuelle overgrep og organisert kriminalitet. Undervisningen bygger på forskningsbasert kunnskap og Politihøgskolen bidrar selv i metodeutviklingen gjennom egen forskning på politiets arbeid (for eksempel prosjekt «etterforskning»). Som initiativtaker og deltaker i nettverk som «the International Investigative Interviewing Research

Group» (iIRG), med medlemmer fra over 23 land, er Politihøgskolen en aktiv og viktig bidragsyter i det internasjonale utviklingsarbeidet innenfor etterforskning som fagområde. Som for iIRG er Politihøgskolen sitt mål å forene praktikere og akademikere i utvikling og implementering av gode etterforskningsmetoder i det praktiske politiarbeidet.

Fra 2012 vil Politihøgskolen tilby studentene et sammenhengende studieløp fra Bachelor til mastergrad. Politihøgskolens masterstudium i politivitenskap skal møte behovet for høyere analyse- og forskningskompetanse i politiet. Masterutdanningen skal integreres og samordnes med den pågående forskningen ved Politihøgskolen. Politivitenskap er forskningsbasert kunnskap om politiet som samfunnsinstitusjon, og om politiets virke og møte med samfunnsmessige utfordringer. Gjennom denne utdanningen skal etaten tilføres kunnskap slik at politiet kan arbeide mer analytisk, proaktivt og forebyggende.

Etter- og videreutdanning ved Politihøgskolen er styrket i perioden 2008-2010. Fagutviklingen skal tilpasses endringene i samfunnet og etatens utfordringer og behov.

Satsningen på lederopplæring for etaten skal videreføres og tilpasses plattform for ledelse i staten og etaten. Politihøgskolen skal videreutvikle etter- og videreutdanningene innenfor etterforskning gjennom nye og reviderte studier. Grunnkompetansen og spesialistkompetansen skal styrkes. For å bidra til desentralisert opplæring i politidistriktene, skal Politihøgskolen utdanne flere instruktører som kan ivareta oppgaver innenfor sivile gjøremål og oppgaver der det kreves politifaglig kompetanse og begrenset politimyndighet.

Forskningen skal være etatsrettet. Politihøgskolen skal samarbeide med andre utdannings- og forskningsmiljøer for å produsere relevante forskningsresultater om politiets og Politihøgskolens virke. Forskningen skal bidra til å videreutvikle utdanningen ved skolen. Gjennom forskningen skal Politihøgskolen fremme kunnskap om politiet som samfunnsinstitusjon og belyse hvilke utfordringer og den betydning politiet og andre aktører har i forhold til å bekjempe kriminalitet nasjonalt og internasjonalt.

Antall publikasjonspoeng viser at Politihøgskolens forskningsavdeling er fullt på høyde med tilsvarende forskningsinstitusjoner i Norge og internasjonalt. Det er en utfordring for politi- og lensmannsetaten å gjøre aktiv bruk av kunnskapen disse publiseringene representerer, samt foreta endring i overenstemmelse med kunnskapen.

Det økte studentopptaket de senere årene øker presset på skolens kapasitet, og det er under utredning hvordan det økte lokalbehovet best kan løses fremover.

Arbeidstidsbestemmelser(ATB)

Særavtalen om ATB ble gjort gjeldende fra 1. oktober 2009. Avtalen omfatter bl.a. unntak fra arbeidsmiljølovens hovedregel om hviletid/arbeidsfrie perioder. De avtalte unntakene har gitt større fleksibilitet i tjenesteutøvelsen.

Under forhandlingene i 2009 var det også ønske om å avtalefeste en ordning med utvidet arbeidstid. Politiets Fellesforbund hadde i forkant av forhandlingene foreslått 2,5 timer pr. uke for å få mer politikraft ut av den tilgjengelige tjenestemannsstyrken. I forhandlingene ble partene enige om 1 time utvidet arbeidstid pr. uke. Fra organisasjonenes side var det forutsetning at ordningen ble gjort tidsbegrenset da den representerte en belastning for de ansatte. Ordningen har bidratt til økt arbeidskraft i påvente av nyutdannede fra de økte studentopptakene ved Politihøgskolen. Den utvidede arbeidstiden benyttes bl.a. til å forlenge tjenestesett og til ekstra tjenestesett som i noen grad har gitt mer synlig politi på tidspunkt hvor behovet er spesielt til stede. Effekten har vært vanskelig å måle.

Ordningen med utvidet arbeidstid med én time per uke bortfaller etter avtalen automatisk fra 1. august 2012.

Den sivile rettspleie på grunnplanet

Fra 2007 til 2010 har det totale antall saker knyttet til den sivile rettspleie på grunnplanet økt fra 378 696 til 454 293, en økning på ca. 20 pst.

Antall forliksklager er i perioden 2007 til 2010 redusert med 8 pst., fra 137 633 saker til 126 680. Dette er en forventet nedgang, og er en effekt av adgangen til å fremme uimotsagte krav direkte til namsmannen uten å gå veien om forliksrådet.

Antall utleggsforretninger har i perioden 2007 til 2010 økt fra 179 632 til 226 491, en økning på 26 pst. I samme periode har antall gjeldsordningssaker økt med 23 pst., fra 4 358 til 5 399 saker.

Til tross for økning i antall saker har namsmennene gjennomgående redusert saksbehandlingstiden for de mest sentrale sakene. Dette skyldes betydelig satsing på kompetanseheving, et mer stabilt og effektivt saksbehandlingssystem og tettere oppfølging fra Politidirektoratets side.

Det pågår et pilotprosjekt i regi av Statens innkrevingssentral (SI) med elektronisk overføring

av begjæringer fra inkassoselskapene til SI. Dette kan effektivisere saksbehandlingen ytterligere ved at innregistrering av sakene hos den enkelte namsmann skjer automatisk.

Justisdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samarbeider om en endring i gjeldsordningsloven som vil tillate at gjeldsordningssakene samles hos bestemte namsmenn i politidistriktet. På den måten kan en sikre at sakene behandles av kompetent personell ved enheter som har en så stor saksportefølje at en kan opprettholde kontinuitet i kompetansen.

Politihelikopter

En forutsetning for å kunne ha en døgnkontinuerlig helikoptertjeneste er en økning i antall maskiner og at det disponeres ett hovedhelikopter og et reservehelikopter. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen med 29,7 mill. kroner slik at Oslo politidistrikt kan inngå en leasingavtale for et nytt helikopter og øke antall crew, slik at en døgnkontinuerlig tjeneste kan etableres.

Det arbeides fortsatt med å identifisere et lokaliseringalternativ for ny helikopterbase i Oslo.

Vaktvirksomhet

Lov 19. juni 2009 nr. 85 om endringer i lov om vaktvirksomhet trådte i kraft 1. april 2011, sammen med forskrift 28. mars 2011 nr. 337 om vaktvirksomhet.

Reglene får virkning fra ikrafttredelsen for så vidt gjelder krav til fremtidige tillatelser og virksomhet, herunder skjerpede vandelskrav og kontroll. For iverksetting av nye krav til eksisterende foretak og implementering av nytt utdanningssystem gir forskriften overgangsregler. Utvidelsen av lovens virkeområde til egenvakthold får virkning fra 1. april 2012. Nye utdanningskrav for vektere og ordensvakter får virkning når det er utarbeidet nye læreplaner for fremtidig kursvirksomhet, etter planen i løpet av 2012.

Gjennom blant annet utvidet grunnutdanning, skjerpede vandelskrav og krav til mer systematisk kontroll av foretak som utøver vaktvirksomhet, vil det oppgraderte regelverket gi bedre kvalitet i utførelsen av vaktjenester og styrket rettssikkerhet for publikum.

Våpen

Regjeringen nedsatte sommeren 2010 et utvalg som skal utarbeide forslag om ny våpenlov. For-

målet er en våpenlov tilpasset dagens samfunnssituasjon og fremtidens utfordringer, samt løfte viktige prinsipielle spørsmål fra forskriftsnivå til lovnivå. Utvalget skal levere sin innstilling i desember 2011. Det er videre nødvendig å vurdere andre tiltak, som krav om klubbmedlemskap, aktivitetskrav, tidsbegrensede lisenser etc.

Regjeringen vil i 2012 starte arbeidet med å gjennomføre en etterregistrering av uregistrerte hagler som er lovlig ervervet før 1. oktober 1990.

For å beskytte rederiene og sjøfolk mot piratvirksomhet i Adenbukta og de piratutsatte områdene i Det indiske hav er det blant annet foretatt en endring våpenforskriften. Endringen oppstiller regler om rederienes adgang til midlertidig å inneha skytevåpen på vegne av vaktsselskaper om bord på norskregistrerte ISPS-skip for å beskytte mot slik piratvirksomhet, jf. nærmere omtale om dette i Nærings- og handelsdepartementets Prop 1 S (2011-2012).

Pass

Alle pass som utstedes til norske statsborgere er nå utstyrt med elektronisk lagret biometri i form av ansiktsfoto og to fingeravtrykk.

Som ledd i å etablere et bedre tilbud til reisende fra Norge som har mistet eller etterlatt sitt pass, vurderes det å etablere en løsning med ekspresspass på noen flyplasser i Norge. Dette vil samtidig redusere behovet for eksisterende nødpass som er lette å forfalske eller misbruke, og som derfor utgjør et potensial for misbruk av pass og andres identiteter.

For å utnytte potensialet i de nye biometriske passene vil det i løpet av 2011 bli plassert ut et antall passlesere, herunder selvbetjente lesere (eGates) som passinnehavere, i første omgang norske og øvrige EU/EØS borgere, kan benytte ved passering av grensekontrollsted.

Siktemålet er å sikre løsninger som er minst mulig forsinkende for den reisende, samtidig som sikkerheten blir opprettholdt. Utplassering av elektroniske passlesere vil skje parallelt med øvrige EU/Schengenland, blant annet for å sikre god koordinering av den ytre grensekontrollen.

Det meldes årlig et stort antall norske pass tapt. En betydelig andel av disse befinner seg etter all sannsynlighet hos passinnehaver, som ikke er i stand til å finne det. Disse passene vil normalt ikke bli misbrukt. Etter passloven plikter en passinnehaver å melde fra straks hvis et pass kommer bort. Alle meldinger om bortkomne pass blir registrert både ved Kripos og i Interpols database.

Dette innebærer at passet blir registrert som ugyldig, og at en som reiser på et pass som er meldt tapt eller stjålet, risikerer å bli stoppet i en passkontroll.

Hvorvidt de passene som reelt sett er tapt, dvs. ikke forlagt av passinnehaver, benyttes til identitetstyveri, har departementet ikke sikre informasjon om. Per i dag vil det bare være grensekontrollen i inn- og utland, eventuelt annen politimyndighet med tilgang til passregisteret som kan kontrollere om et pass som benyttes er meldt tapt eller stjålet. Det er imidlertid igangsatt et arbeid for å utrede muligheten for at også andre, for eksempel banker, kan kontrollere om et pass som fremlegges som legitimasjon er meldt tapt eller stjålet. En mulig løsning, slik det er gjort i bl.a. Belgia og Litauen, er å gi også allmennheten tilgang til denne informasjonen. En slik oppslagstjeneste vil kunne bidra til å hindre identitetstyveri. Dette må imidlertid utredes nærmere, noe det foreløpig ikke er besluttet å igangsette.

Alle nye norske pass inneholder både ansiktsfoto og fingeravtrykk i biometrisk versjon. Etter at grensekontrollstedene får utstyr som kontrollerer biometri i passene vil muligheten til å misbruke tapte norske pass i grensekontroll bli betydelig redusert.

Grensekontroll på den norsk-russiske grensen

Som en del av regjeringens Nordområdestrategi er det foretatt en del utbedringer av Storskog grensekontrollstasjon for å forenkle personkontrollen. Dette arbeidet vil bli ført videre bl.a. gjennom utplassering av utstyr for elektronisk kontroll av pass.

Trafikken over den norsk-russiske grensen øker kraftig. Med innføring av grenseboerbevisavtalen, som legger til rette for enklere grensepassering for folk som bor i grenseområdet, er dette antatt å øke ytterligere.

Det foreslås å opprette åtte nye sivile stillinger og fire nye polititjenestemannsstillinger i 2012 for å styrke kontrollen ved grensen. Justisdepartementet har gitt Statsbygg i oppdrag å gjennomføre et forprosjekt for ny grensekontrollstasjon på Stor-

skog. På grunnlag av forprosjektet vil Regjeringen ta stilling til om det skal settes i gang et byggeprosjekt. Som strakstiltak vil det bli iverksatt enkelte tilpasninger ved eksisterende stasjon.

Nasjonalt ID-kort

Departementet har i lengre tid arbeidet med et lovforslag om innføring av et nasjonalt ID-kort. Arbeidet er forsinket. Departementet vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet måte.

3.5 Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk

3.5.1 Måltrettet utlendingskontroll

Politiet har ansvar for en rekke forvaltningsoppgaver på utlendingsfeltet. Politidistriktene mottar, forbereder og behandler søknader om oppholds- og arbeidstillatelse, familie-gjenforening, reisedokumenter, bosettingstillatelser og statsborgerskap.

Politiets utlendingsenhet (PU) mottar og registrerer asylsøkere, fastsetter identitet, forbereder og iverksetter tvungen uttransport i asylsaker og har det nasjonale ansvaret for koordinering og kvalitetssikring ved uttransportering av personer uten lovlig opphold i Norge. PU bidrar også i forbindelse med uttransporteringer fra distriktene.

Politiet gjennomfører alminnelig utlendingskontroll, grensekontroll og tvangsmidler med hjemmel i utlendingsloven. Politiet kan også bortvise utlendinger som ikke fyller kravene til innreise, samt opprette og forberede utvisningssaker for Utlendingsdirektoratet (UDI).

Resultater og tilstandsvurdering

Antall asylsøknader varierer fra år til år, mens antall oppholdssøknader holder seg relativt stabilt. Utenriksstasjonene har dog opplevd relativt stor økning i visumsøknader i 2010. Se nærmere om oppholdssaker under programkategori 06.90.

Tabell 2.21 Antall asylsøknader 2006–2009 (prognoser for 2011–2012)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
5 320	6 528	14 431	17 226	10 064	11 000	11 000

En person som har fått avslag på sin søknad om asyl eller annen type opphold i Norge, har plikt til å reise til sitt hjemland. Hvis personen ikke overholder denne plikten, befinner vedkommende seg ulovlig i Norge. Det er flere grunner til at søkere med endelig avslag oppholder seg ulovlig i Norge, bl.a. er det noen som forsvinner, det kan være forhold i hjemlandet som gjør tvangsretur vanskelig/umulig eller det kan skyldes at identiteten ikke er fastslått slik at hjemlandets myndigheter nekter å ta i mot vedkommende. Basert på statistikk fra 2005, anslo Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2008 at det oppholder seg rundt 18 000 utlendinger ulovlig i Norge, mens det reelle tallet kan ligge et sted mellom 10 500 og 32 000.

Det er politiets ansvar å uttransportere personer som oppholder seg ulovlig i Norge. I dette arbeidet er politiet avhengig av et gyldig reisedokument, som for eksempel pass. I 2009 hadde om lag 5 pst. av asylsøkerne gyldige reisedokumenter ved registrering hos politiet. I 2010 var andelen rundt 11 pst., mens andelen i første halvdel av 2011 var om lag 9 pst.

Hvis den som oppholder seg ulovlig ikke vil samarbeide med norske myndigheter, må politiet foreta et omfattende arbeid med å avklare den enkeltes identitet, få denne verifisert i hjemlandet, og så få utstedt et reisedokument ved nærmeste ambassade. Det er betydelige utfordringer knyttet til identitetsavklaring, særlig i asylsaker, men også i andre saker, som søknad om oppholdstillatelse og statsborgerskap. Ukjent identitet medfører lengre saksbehandlingstid, det kan utgjøre et sikkerhetsproblem og det gjør det vanskeligere å returnere dem som ikke får innvilget opphold.

Det vises for øvrig til at det ble vedtatt en endring i utlendingsforskriften 9. desember 2010 som innebærer at fingeravtrykk av personer som får opphold i Norge uten å ha dokumentert identitet, kan lagres noe lenger enn tidligere. Dersom identiteten ikke er bekreftet gjennom fremleggelse av dokumentasjon med nødvendig notoritet, skal avtrykket først slettes når det innvilges statsborgerskap i Norge eller i et land som deltar i Eurodac-samarbeidet, og ikke når utlendingen innvilges permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett, slik som tidligere.

Strategier og tiltak

Regjeringen ønsker å føre en asylpolitikk der de som har behov for beskyttelse får det, og de som ikke har et slikt behov returnerer selv eller returneres så raskt som mulig til sine hjemland.

Identitet

Regjeringen legger vekt på å styrke identitetsarbeidet for å ha oversikt over hvem som søker seg til, eller oppholder seg i Norge. Som omtalt i programkategori 06.90, har regjeringen lagt fram Prop. 138 L (2010-2011) om endringer i utlendingsloven hvor det blant annet er foreslått utvidede hjemler for bruk av tvangsmidler overfor blant annet utlendinger med uavklart identitet.

For å bedre id-arbeidet ble blant annet Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID) opprettet høsten 2010 og senteret skal bygges opp i løpet av en toårsperiode. NID er et faglig selvstendig forvaltningsorgan underlagt Politidirektoratet. Senteret skal styrke arbeidet med å avklare identiteten til utlendinger som søker seg til, kommer til eller oppholder seg i Norge, og skal sikre et bedre grunnlag for målrettet innsats mot kriminalitet. Senteret skal betjene alle aktørene på utlendingsfeltet. Det skal yte bistand og rådgivning på generelt grunnlag og i kompliserte enkeltsaker, sikre bedre kompetanse og koordinering på id-feltet, samt evaluere dagens id-arbeid. Det daglige id-arbeidet knyttet til saksbehandlingen skal fortsatt ligge i nåværende etater, og senteret skal ikke treffe avgjørelser om identitet. Det vil bli foretatt en evaluering av NID i løpet av 2012.

Det vises også til beskrivelse nedenfor av ordningen med spesialutsendinger for utlendingssaker. Flere av spesialutsendingene er rekruttert fra politiet, og en av de sentrale oppgavene er å undersøke opplysninger om identitet.

Et tiltak som vil ha betydning for identitetsfastsettelse er innføringen av Schengenlandenes sentrale visuminformasjonssystem (VIS), som skal iverksettes regionsvis i løpet av 2011. Se nærmere omtale under programkategori 06.90.

Fra 1. juni 2011 er det gjennomført endringer i den innledende asylsaksbehandling. Formålet er

å samordne UDI og politiets oppgaver i den innledende fasen, utnytte etatens kjernekompetanse bedre og å øke samarbeid. Dette innebærer blant annet en styrking av politiets identitetsarbeid. Endringen vil bli evaluert.

IKT-løsninger for utlendingsforvaltningen

Politiet deltar i arbeidet med utviklingen av nye IKT-løsninger for utlendingsforvaltningen (EFFEKT-programmet). Programmet er sentralt i Regjeringens satsing for å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre servicen. Det har blant annet blitt etablert et felles dokumentarkiv for alle berørte etater, politiet, Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda og en søknadsløsning på nett (SpN) er innført i alle politidistrikter. Elektronisk saksbehandling er innført i 15 av 27 politidistrikter. Løsningen skal tas i bruk i de resterende politidistriktene i løpet av 2011. Se nærmere om EFFEKT-programmet under programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring.

For å effektivisere politiets arbeid med retur- og identitetsarbeid er det under utvikling et eget IKT-verktøy (UTSYS), som Politiets utlendingsenhet skal benytte. Det er forventet at UTSYS blir tatt i bruk i løpet av 2012.

Eurodac er en elektronisk database med fingeravtrykk av asylsøkere og ulovlige immigranter innenfor EU. UDI har behandlingsansvaret for Eurodac. Det arbeides med en løsning for helautomatiserte Eurodac-søk, som planlegges tatt i bruk første halvår 2012. Dette vil effektivisere blant annet den innledende asylsaksbehandlingen.

Retningslinjene for gjennomføringen av utlendingskontrollen i politiet ble revidert i 2010. Datasystem for visum (NORVIS) har blitt tilrettelagt for politiets arbeid med grensekontroll, kontroll på territoriet og i politiets arbeid med asylsaker.

Oppholdskort

Et oppholdskort for i hovedsak tredjelandsborgere med oppholdstillatelse innenfor Schengenområdet skal innføres innen 20. mai 2012. Kortet skal brukes i forbindelse med passering av Schengen yttergrense og ved innenlandskontroll for å dokumentere oppholdsstatus i Norge eller et annet Schengenland.

Videreføring av utlendingspakken

I Prop. 1 S (2009-2010) la regjeringen frem en omfattende tiltakspakke på 150 mill. kroner, som videreføres i 2012. Innenfor tiltakspakken er det etablert lokale registreringsenheter i Romerike og Østfold, som skal sikre at personer som melder seg som asylsøkere registreres og visiteres raskt for sikring av id-dokumenter. Videre er det etablert egen transportløsning fra grensen til Politiets utlendingsenhet, grense- og territorialkontrollen i Østfold er styrket med en egen grensekontrollbil, teamet som arbeider mot organisert kriminalitet er styrket for å etterforske menneskehandel og menneskesmugling og det er etablert samarbeidsprosjekter mellom Politiets utlendingsenhet, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag poolitidistrikt. Returarbeidet, både frivillig og med tvang, er også styrket. Antall tvangsmessige uttransporteringer er økt med 38 pst., fra 3 340 i 2009 til 4 615 uttransporter i 2010.

Med bakgrunn i erfaringene fra samarbeidet mellom Oslo politidistrikt, Politiets utlendingsenhet og UDI mot narkotikaomsetningen på Grünerløkka, er det etablert lignende samarbeidsprosjekter i Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag. Formålet med prosjektene er å fange opp asylsøkere som begår kriminalitet, utlendinger med ulovlig opphold og utlendinger som oppgir falsk identitet når de søker om en tillatelse, med påfølgende rask saksbehandlingstid og uttransportering. Samarbeidsprosjektene har vist gode resultater, og i første halvår 2011 har samarbeidsdistriktene opprettet 93 pst. flere utvisningssaker enn i samme tidsrom 2010.

Utlendingsfeltet er som følge av satsingen styrket med totalt 44 årsverk, hvorav 30 årsverk gikk til Østfold politidistrikt til en betydelig styrking av grense- og territoriekontrollen og arbeidet rettet mot kriminelle asylsøkere og utlendinger uten ulovlig opphold i distriktet. For å avdekke ulovlig innvandring og bruk av falsk identitet er det etablert kontrollteam som utfører territoriekontroller på fly, tog, buss, skip og bil. Grensekontrollen må også sees i sammenheng med grensekontrollbilen som er plassert i Østfold politidistrikt, og som skal betjene Halden og Follo politidistrikt.

Østfold politidistrikt er også tilført fire årsverk for å styrke teamet som arbeider mot menneskehandel og menneskesmugling. Dette er krevende saker, men distriktet har økt oppmerksomhet på disse sakene, og en økning i antall opprettede saker. I første halvår 2011 opprettet politidistriktet 24 saker knyttet til menneskehandel/menneske-

smugling, mot seks saker på samme tidspunkt i 2010.

Omorganisering av førstelinjen for oppholdssakene

For å oppnå raskere og mer effektiv saksbehandling, bedre brukerservice og god kvalitet, har det vært arbeidet for på sikt gradvis å overføre politiets oppgaver knyttet til søknader om oppholdstillatelse og statsborgerskap og EØS-registreringsordningen til UDI. Samtidig skal det gis mulighet for etatene til å prioritere sine kjerneoppgaver, og det skal legges til rette for at politiutdannede kan frigjøres til politiarbeid.

En ny gjennomgang viser imidlertid at kostnadene ved reformen kan bli betydelig høyere enn tidligere lagt til grunn. Det tas derfor sikte på at beslutningsgrunnlaget skal kvalitetssikres av eksterne aktører før det tas endelig stilling til om, og hvordan reformen skal gjennomføres. Regjeringen vil komme tilbake til saken på egnet måte etter at kvalitetssikringen er gjennomført.

UDI og Politidirektoratet skal samtidig med at beslutningsgrunnlaget kvalitetssikres, utrede mulig oppstart av to kontorer våren 2013 i henholdsvis Oslo og Trondheim. Dersom kvalitetssikringen tilsier at reformen bør igangsettes vil disse to kontorene kunne etableres våren 2013. Se også programkategori 06.90

3.5.2 Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold

Resultater og tilstandsvurdering

Utlendinger som oppholder seg ulovlig og som ikke forlater landet frivillig, kan etter utløpet av utreisefristen uttransporteres med tvang av politiet. Erfaringsmessig øker antallet frivillige returer ved at det faktisk gjennomføres tvangsreturer.

Antall tvangsreturer har økt de siste årene. I 2010 gjennomførte politiet 4 615 tvangsmessige uttransporteringer, mot 3 340 i 2009. Dette er en økning på over 38 pst. I løpet av første halvår 2011 uttransporterte politiet 2 334 personer med tvang. Tilsvarende tall for første halvår 2010 var 2 340. Uttransportering av straffedømte er en prioritert oppgave. 676 av de 4 615 personene som ble tvangsreturnert i 2010, var straffedømte. Per første halvår 2011 er antallet uttransporterte straffedømte 474. Tilsvarende tall per første halvår 2010 var 283 straffedømte.

Utlendingsdirektoratet overtok 1. oktober 2010 ansvaret for arbeidet med frivillig retur fra politiet. Også antall frivillige returer har økt. I

2010 returnerte 1 444 personer frivillig, mens tallet var 1 019 i 2009. Dette er en økning på om lag 40 pst. Frivillig retur er omtalt under programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring.

Til sammen ble det gjennomført 6 059 returer i 2010 mot 4 359 i 2009.

Strategier og tiltak

Tvangsreturer

Regjeringen vektlegger en effektiv og rettssikker returpraksis, og ønsker å holde trykket oppe både på frivillige og tvangsmessige returer. Det er en målsetting at de som ikke fyller vilkårene for opphold i Norge returnerer raskt, og helst frivillig.

Bruk av charterfly har vist seg effektivt for å uttransportere mange personer til samme land. Politiet vil fortsatt benytte både nasjonale chartere, og samarbeider om felles charterfly koordinert og finansiert av Frontex.

I 2011 er måltallet for antall uttransporteringer med tvang 4 600. Siden den enkelte retur er blitt mer ressurskrevende, foreslår regjeringen å øke bevilgningen med 24 mill. kroner til å videreføre dette måltallet også for 2012. Uttransportering av straffedømte vil være prioritert.

Det vises for øvrig til den beskrivelse som er gitt tidligere av arbeidet med identitetsfastsettelse. Dette er av stor betydning for mulighetene til å gjennomføre tvangsreturer. Det vises også til det som fremgår nedenfor om arbeidet med tilbakekaldesavtaler og ordningen med spesialutsendinger.

Returdirektivet

I desember 2010 gjennomførte Norge EU-direktiv 2008/115/EF om felles standarder og prosedyrer i medlemsstatene for retur av tredjelandsborgere med ulovlig opphold ved lov- og forskriftsendringer. Formålet med direktivet er å harmonisere regelverket knyttet til returprosessen av tredjelandsborgere som oppholder seg ulovlig i Schengen-området. Direktivet medfører tiltak for å effektivisere returpolitikken i EU/Schengen-området. Landene får en forpliktelse til å returnere dem som ikke har lovlig opphold og skal sikre at returen er i overensstemmelse med fundamentale rettigheter og rettsikkerhetsgarantier.

Når det gjelder lovendringene som gjennomførte direktivet, vises det til Prop. 3 L (2010-2011) og Innst. 137 L (2010-2011).

Tilbaketakelsesavtaler

En stor del av asylsøkerne kommer fra land det er vanskelig å tvangsreturnere til. Etter folkeretten har alle land plikt til å motta egne statsborgere. Flere land ønsker ikke å samarbeide om retur, og viser liten vilje til å ta imot egne borgere. Mange land, som først og fremst mottar asylsøkere og andre migranter, har derfor ansett det hensiktsmessig å inngå tilbaketakelsesavtaler med opprinnelsesland om praktisk samarbeid og gjennomføringen av returner. Inngåelsen av disse avtalene resulterer i at Norge i større grad får returnert de som er ulovlig i Norge, og som ikke reiser frivillig tilbake til hjemlandet. Avtalene vil som regel ha bestemmelser om operativt samarbeid mellom landene. Se programkategori 06.90.

Spesialutsendinger

Det ble i 2008 etablert en ordning med spesialutsendinger for retur, med formål å forebygge menneskesmugling, verifisere opplysninger i opprinnelsesland og tilrettelegge for uttransportering av personer uten lovlig opphold i Norge. Det er utplassert spesialutsendinger i Amman, Kabul, Moskva, Teheran, Addis Abeba og Bangkok. Det arbeides med å få utplassert spesialutsendinger bl.a. i Alger og Kairo. I tillegg er det spesialutsendinger for utlendingssaker i Damaskus, Islamabad og Nairobi. Det foretas en kontinuerlig vurdering av hva som er mest hensiktsmessig lokalisering av spesialutsendingene.

Utvisning av straffedømte

Det er etablert et eget saksbehandlingsløp for hurtigbehandling av saker om utvisning og

soningsoverføring av straffedømte. I det høyt prioriterte arbeidet skal det legges vekt på en effektiv samhandling mellom Kriminalomsorgen, politiet og utlendingsmyndighetene om soningsoverføring. Se programkategori 06.30.

Utlendingsinternatet på Trandum

Politiets utlendingsenhet har ansvar for driften av utlendingsinternatet på Trandum. På Trandum oppholder det seg utlendinger som er pågrepet eller fengslet etter utlendingsloven eller som skal uttransporteres fordi de har fått endelig avslag på en søknad. Grunnlaget er enten identitetsavklaring eller at de befinner seg i en utsendelsesprosess.

Trandum har nå en kapasitet på om lag 60 plasser. Gjennomsnittsbelegget var i 2010 på om lag 50. Gjennomsnittlig oppholdstid for pågrepne og fengslede er for 2010 anslått til 8-9 dager.

For å øke antallet uttransporteringer ble det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2010 bevilget 32,8 mill. kroner til å utvide internatet med 50 nye plasser ved å leie et nytt bygg. Etter to branner og pålegg fra Arbeidstilsynet våren 2010, ble det foretatt en gjennomgang av sikkerhet og drift ved internatet. I Prop. 12 S (2010–2011) foreslo Regjeringen at deler av bevilgningen skal benyttes til en sikkerhetsmessig oppgradering av Trandum, og at 50 nye plasser skal etableres ved bruk av modulbygg. I proposisjonen ble oppstartstidspunktet angitt til 1. september 2011. Oppstartstidspunktet ble utsatt til utgangen av januar 2012 ved Stortingets behandling av Prop. 120 S (2010-2011). Utbedringene etter påleggene fra Arbeidstilsynet er gjennomført.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441 post 01</i>	9 418 363	9 354 492	9 707 770
21	Spesielle driftsutgifter	188 825	164 389	193 485
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	6 847	7 131	7 352
23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	62 794	60 193	72 152
60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak			5 000
70	Tilskudd	16 335	18 225	25 790
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 610	2 691	3 774
73	Tilskudd til EUs yttergrensefond	81 521	52 500	72 800
	Sum kap. 0440	9 777 295	9 659 621	10 088 123

1 Innledning

Kapitlet omfatter all ordinær tjeneste i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441 Oslo politidistrikt), samt Politidirektoratet, Kripas, Utrykningspolitiet, Politiets Utledingsenhet, Politiets data- og materielltjeneste, Økokrim og Politiets sikkerhetstjeneste.

Gjennomføringen av spesielle utviklingstiltak innen kriminalitetsbekjempelse, forebygging og administrative formål, samt sentrale utredningsoppgaver, blir også budsjettert på kap. 440.

Politidirektoratet

Politidirektoratet er en del av den sentrale politiledelsen, og er et forvaltningsorgan underlagt Justisdepartementet. Politidirektoratet har ansvar for styring og oppfølging av politidistriktene og særorganene, med unntak av Politiets sikkerhetstjeneste.

Direktoratet er ansvarlig for å sette regjeringens kriminalpolitikk ut i praksis, og har ansvar for faglig ledelse og styring av etaten.

Direktoratet er klageinstans for forvaltningsavgjørelser truffet av politimestrene og særorganene.

Direktoratet deltar aktivt i det kriminalitetsbekjempende arbeidet ved å styre og koordinere den samlede politiinnsetningen. Gjennom aktiv bistand til kriminalitetsanalyse, samordning av ressurser, metodeutvikling, samt ledelses- og kompetanseutvikling gir direktoratet kvalifisert

støtte og service til politi- og lensmannsetaten. Direktoratet er ansvarlig for å utvikle gode styringsformer for alle ledd i etaten, og sikre høy kompetanse innenfor det politifaglige området.

Politidirektoratet samordner og koordinerer virksomheten i politiets særorganer.

Politidirektoratet koordinerer og følger opp Norges engasjement som deltaker i internasjonale politistyrker, og har en sentral rolle når det gjelder Norges deltakelse i internasjonalt politiarbeid.

Det er også direktoratets oppgave å etablere gode samarbeidsrelasjoner med andre sentrale aktører og fremme politifaglige synspunkter og råd overfor Justisdepartementet, direktorater, organisasjoner og institusjoner.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 441, post 01**

Bemanningen i politidistriktene og særorganene (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441) utgjorde per 1. mars 2011 11 224 årsverk. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Politidirektoratet, politidistriktene unntatt Oslo politidistrikt, politi-reserven og politiets særorganer (unntatt Politi-høgskolen, jf. kap. 442). Våpen, kjøretøy, verneutstyr, -uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterede innsatsfaktorer og budsjetteres under post 01. Justisdepartementet disponerer sentralt en mindre del av bevilgningen til oppfølging av handlingsplaner m.m.

Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 39,38 mill. kroner til helårsvirkning av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2011.

I forbindelse med opprettelse av 161 nye årsverk for politihøgskolestudenter som blir ferdig utdannet sommeren 2012, foreslås det å øke bevilgningen under posten med 70,84 mill. kroner. Ifm økning av studentopptaket ved PHS er det behov for flere veiledere i politidistriktene og bevilgningen foreslås økt med 4,1 mill. kr

Det foreslås å øke bevilgningen med 80 mill. kroner til IKT-tiltak i politiet. Midlene foreslås benyttet i arbeidet med å fornye straffesakssystemene i politiet og ny IKT-infrastruktur.

Som følge av stadig større utfordringer, spesielt ift å forebygge terror, fikk Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i 2011 styrket bevilgningen med 5,3 mill. kroner til åtte nye årsverk og investeringer i kjøretøy. I 2012 er bevilgningen foreslått økt med 7,04 mill. kroner til helårsvirkningen av de åtte årsverkene. I tillegg foreslås bevilgningen økt med 39,4 mill. kroner for å styrke spaningsseksjonen i PST, styrking av livvakttjenesten og til økt beredskap knyttet til alvorlige hendelser og kontraterror.

Det foreslås å øke bevilgningen med 15,28 mill. kroner til å styrke Kripos, bl.a. til å forebygge og bekjempe internettrelatert kriminalitet.

Det foreslås å øke bevilgningen med 4,7 mill. kroner til etablering av Statens barnehus i Ålesund i 2012.

Det foreslås å øke bevilgningen med 5 mill. kroner til å starte etablering og oppstart i forbindelse med samlokalisering av utstedelse av politiattester i Vardø.

Det foreslås å øke bevilgningen med 5,1 mill. kroner til åtte nye sivile årsverk grensekontrollstasjon på Storskog.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det bevilget 6,9 mill. kroner til arbeidet med implementering av Datalagringsdirektivet og den nye politiregisterloven, hvorav 0,27 mill. kroner ble bevilget under Fornyings-, administrasjons- og kirke departementets budsjett. Bevilgningen foreslås økt med 4 mill. kroner under kap 440, post 01 til helårsvirkning av de fem nye årsverkene opprettet ifm. revidert nasjonalbudsjett 2011.

Det foreslås å øke bevilgningen med 4,3 mill. kroner til fem stillinger for å bygge ned restanser av utlendingssaker i politidistriktene.

Rettsmedisinsk institutt (RMI) ble overført fra Universitetet i Oslo til Nasjonalt folkehelseinstitutt i 2011, jf. Prop. 74 S (2010–2011). I denne for-

bindelse foreslås 75,875 mill. kroner rammeoverført fra kap 440 post 01 til kap. 710 Nasjonalt folkehelseinstitutt, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 5,0 mill. kroner mot tilsvarende økning under nyopprettet kap. 440, post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak og med 7,0 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 440, post 70, jf. omtale under hhv. kap. 440, post 60 og 70.

Arbeidet med nasjonalt ID-kort er forsinket. Det foreslås derfor å nedjustere bevilgningen under kap. 440, post 01 med 13,15 mill. kroner, jf. omtale under kap. 441, post 01 og kap. 3440, post 08.

I tillegg foreslås bevilgningen redusert med 7 mill. kroner som del av det totale budsjettopplegget for justissektoren.

Samlet foreslås bevilgningen på kap. 440, post 01 økt med nominelt 353 mill. kroner i 2012. Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 01 på 9,7 mrd. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis en bestillingsfullmakt på 40 mill. kroner, jf. forslag til vedtak.

For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgningen på posten kan nyttes under kap. 441, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03, 04 og 06, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

De gjennomsnittlige utgiftene til tvangsreturer har økt vesentlig. Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 24 mill. kroner for å opprettholde et måltall for tvangsmessige returer på om lag 4 600 i 2012. Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 21 på 193,49 mill. kroner.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten dekker også noen personellutgifter og eventuelle utgifter til å bedre søkemetodene.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 22 på 7,352 mill. kroner.

Post 23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke sideutgifter i forbindelse med de sivile gjøremålene. Dette gjelder i hovedsak sideutgifter i forbindelse med tvangsforretninger og utgifter i forbindelse med gjeldsordningssaker.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen på posten med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 23 på 72,152 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak

Det er tidligere gitt 5 mill. kroner årlig over kap. 440 post 01 i stimuleringsstilskudd til kommunene til etablering og videreføring av SLT-modellen (Samordnede lokale tiltak). Fra og med 2012 foreslås det opprettet en egen post 60 hvor dette tilskuddet budsjetteres.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 60 på 5 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til prosjekter som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon, kriminalitetsforebyggende tiltak samt Politi-idrett, Politi-historisk selskap og Politiets pensjonistforbund. Midlene vil fra 2012 bli kunnngjort offentlig av Justisdepartementet.

De frivillige organisasjonene spiller en viktig rolle i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Mange av organisasjonene har et godt samarbeid med ulike offentlige etater og er et supplement til hva det offentlige tilbyr. I 2010 ble det fra 70-posten innvilget kr 2 050 000 til ulike tiltak og aktiviteter rettet mot barn og ungdom som er i et utsatt miljø, og/eller som har falt ut av skole eller arbeidsliv. Organisasjonenes arbeid er direkte rettet mot barn og unge hvor målet er å bidra til å skape trygge og faste rammer, enten for å få de tilbake til en organisert hverdag eller det er ulike aktiviteter for å skape trygge sosiale arenaer.

Departementet ser det også som viktig å spre kunnskap om hvordan en skal forebygge og avdekke vold, overgrep m.m. Konferanser er derfor en viktig møteplass hvor det utveksles erfaringer og knyttes kontakter på tvers av ulike hjelpe-

apparater. I 2010 ble det innvilget kr 295 000 til å avholde konferanser med bl.a. temaer innenfor vold i nære relasjoner. I tillegg til konferanser som en arena for kompetanseheving i et forebyggende perspektiv, ble det innvilget kr 1 157 000 til ulike informasjonstiltak for styrke kompetansen til de ansatte innenfor hjelpeapparatet. I 2010 ble det f.eks. gitt midler til informasjonskampanje med formål å forebygge og avdekke vold mot eldre og midler til forprosjekt av en film om barn og unge som lever med vold i hjemmet. Av andre formål, ble det innvilget midler til kartlegging av antismittisme, evaluering av MOT, studietur m.m. – totalt kr 709 000.

Det foreslås å overføre 7 mill. kroner fra kap. 440, post 01 til kap. 440, post 70 fordi enkelte utbetalinger som tidligere er foretatt over post 01 må defineres som tilskudd. 2,4 mill. kroner skal dekke bevilgning til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet og 2,6 mill. kroner skal gå til driftsstøtte til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). De resterende 2 mill. kronene foreslås lagt til bevilgningen for kriminalitetsforebyggende prosjekter, som da i tillegg vil dekke ulike tilskudd som tidligere er gitt over 01-posten.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 70 på 25,79 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Bevilgningen på posten dekker driftstilskudd til Norsk rettsmuseum (NRM). NRM er en stiftelse lokalisert i Trondheim. Bevilgningen foreslås økt med 1 mill. kroner for å styrke driften til museet.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 71 på 3,774 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til EUs yttergrensefond

Gjennom tilknytningsavtalen av 1999 om gjennomføring, anvendelse og videreutvikling av Schengen-regelverket (Schengen-avtalen) deltar Norge i EUs arbeid bl.a. med yttergrensekontroll. Rettsakten om opprettelse av yttergrensefondet for perioden 2007-2013 er en videreutvikling av Schengen-regelverket. Rettsakten forutsetter finansielle bidrag fra deltakerlandene.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 73 på 72,8 mill. kroner.

Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Gebyr – pass og våpen	262 530	241 600	261 600
02	Refusjoner mv.	352 930	238 833	246 237
03	Salgsinntekter	79 107	51 050	52 173
04	Gebyr – vaktelskap	1 054	11 207	11 207
06	Gebyr – utlendingssaker	88 249	88 756	111 650
07	Gebyr – sivile gjøremål	611 053	610 021	670 021
08	Gebyr – ID-kort		14 250	
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	4 304		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	84 092		
17	Refusjon lærlinger	112		
18	Refusjon av sykepenger	135 297		
	Sum kap. 3440	1 618 728	1 255 717	1 352 888

1 Innledning

Kapitlet består hovedsakelig av inntekter fra gebyr for tvangssaker, forliksrådssaker, passutstedelser og våpentillatelser.

2 Postomtale

Post 01 Gebyr – pass og våpen

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelser. Posten dekker også gebyr for Oslo politidistrikt.

Det foreslås å øke bevilgningen med 20 mill. kroner som følge av en forventet økning i antall utstedte pass.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 01 på 261,6 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner m.v.

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledsagelse av tunge og brede transportere, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under

konsserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag varierer fra år til år, og inntektsanslaget er derfor høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, f.eks. husleieinntekter ved fremleie av lokaler og Politihøgskolens refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgninger under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 02 på 246,24 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. PDMTs inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, kriminalomsorgen, tollvesenet mv. utgjør den største delen av det som inntektsføres på posten.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 01 på 52,2 mill. kroner.

Post 04 Gebyr – vaktelskap

Bevilgningen på posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut. Posten dekker også gebyr for Oslo politidistrikt.

Kontrollgebyr etter endret vaktvirksomhetslov vil bli innkrevd ifm vaktvirksomhetsforetakenes rapportering ved utgangen av mars 2012.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 04 på 11,2 mill. kroner.

Post 06 Gebyr – utlendingssaker

Bevilgningen på posten dekker gebyr i forbindelse med statsborgerskap, familieinnvandring og arbeids-, bosettings- og utdanningstillatelser. Politiet behandler slike saker. Posten dekker også gebyr fra Oslo politidistrikt.

På bakgrunn av antall utlendingssaker som forventes behandlet av politiet i 2012 og økte

gebyrsatser for enkelte utlendingssaker, foreslås bevilgningen økt med 23,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 06 på 111,65 mill. kroner.

Post 07 Gebyr – sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke gebyrinntekter i forbindelse med den sivile rettspleie på grunnplanet, det vil si gebyr for tvangsforretninger og forliksrådsbehandling.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 60 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 07 på 670 mill. kroner.

Post 08 Gebyr – ID-kort

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 14,25 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01 og kap. 441, post 01.

Kap. 441 Oslo politidistrikt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440 post 01</i>	1 955 300	1 893 926	2 110 192
	Sum kap. 0441	1 955 300	1 893 926	2 110 192

1 Innledning

Overordnede prioriteringer og føringer for politi og påtalemyndighet framgår av omtalen under kap. 440, og gjelder også for Oslo politidistrikt.

Ved siden av de tradisjonelle politioppgavene har Oslo politidistrikt ansvaret for landsomfattende oppgaver innen blant annet etterretning, narkotika og antiterrorbekjempelse.

Som hovedstad er Oslo sete for kongehus, storting og regjering. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene plassert. Dette bidrar til spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutøvelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et

særskilt ansvar for å ivareta kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og andre større arrangementer som naturlig legges til landets hovedstad.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 440, post 01**

Bemanningen ved Oslo politidistrikt utgjorde per 1. mars 2011 2 427 årsverk. Posten dekker alle ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) ved politidistriktet.

Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 9,96 mill. kroner til helårsvirkning av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2011.

I forbindelse med opprettelse av 41 nye årsverk for politihøgskolestudenter som blir ferdig utdannet sommeren 2012, foreslås det å øke bevilgningen under posten med 18,04 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 95 mill. kroner til etterforskning av angrepene på Utøya og i regjeringskvartalet. Videre foreslås bevilgningen økt med 3,68 mill. kroner til påtalemyndigheten i politiet. Bevilgningen foreslås økt med 29,7 mill. kroner til bedret beredskap for politihelikoptertjenesten, herunder leasing av et nytt helikopter og økt antall crew.

I revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 20 mill. kroner for å anskaffe utstyr til beredskapstroppen. Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner i 2012 for ytterligere utstyrsanskaffelser.

Arbeidet med nasjonalt ID-kort er forsinket. Det foreslås derfor å nedjustere bevilgningen under kap. 441, post 01 med 1,1 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01 og kap. 3440, post 08.

Samlet foreslås bevilgningen på kap. 441, post 01 økt med nominelt 216,266 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på kap. 441, post 01 på 2,1 mrd. kroner.

For fortsatt å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgninger på posten skal kunne nyttes under kap. 440, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3441, postene 02, 03 og 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3441 Oslo politidistrikt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Refusjoner	23 952	25 041	25 817
03	Salgsinntekter	11 581	210	217
05	Personalbarnehage	4 663	5 232	5 394
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	73		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	28 618		
17	Refusjon lærlinger	15		
18	Refusjon av sykepenger	28 194		
	Sum kap. 3441	97 096	30 483	31 428

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Bevilgningen på posten gjelder hovedsakelig refusjoner av utgifter for politioppdrag som enhetene i politidistriktet har utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 02 på 25,8 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter fra Oslo politidistrikts innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 03 på 217 000 kroner.

Post 05 Personalbarnehage

Bevilgningen på posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage.

Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 05 på 5,4 mill. kroner.

Kap. 442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	418 915	462 886	505 783
	Sum kap. 0442	418 915	462 886	505 783

1 Innledning

Politi­høgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Den skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå, som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å sikre trygghet, lovlighet og orden.

dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved Politihøgskolen.

Bevilgningen under posten foreslås økt med 32,7 mill. kroner for å legge til rette for et opptak på 720 studenter på Politihøgskolen også i 2012. Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 442, post 01 på 505,8 mill. kroner.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Politihøgskolen utgjorde per 1. mars 2011 340 årsverk. Bevilgningen på posten

Kap. 3442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Diverse inntekter	11 372	11 243	11 592
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	20 539	9 787	10 090
16	Refusjon av fødsels­pen­ger/adopsjons­pen­ger	1 320		
17	Refusjon lærlinger	67		
18	Refusjon av sykepen­ger	2 980		
	Sum kap. 3442	36 278	21 030	21 682

1 Postomtale**Post 02 Diverse inntekter**

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3442, post 02 på 11,6 mill. kroner.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingscenter

Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingscenter i Stavern føres på posten.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3442, post 03 på 10,09 mill. kroner.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	136 053	134 250	142 356
	Sum kap. 0445	136 053	134 250	142 356

1 Innledning

Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten. Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Riksadvokaten har videre den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politidistriktene og politiets særorganer. Økokrim er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten er faglig overordnet straffesaksbehandlingen ved Økokrim, mens Politidirektoratet har det overordnede ansvaret for Økokrims øvrige virksomhet og administrative forhold. De regionale statsadvokatembetene har ansvaret for straffesaksbehandlingen

gen i politidistriktene i de respektive regionene. Det nasjonale statsadvokatembetet har påtaleansvaret på statsadvokatnivå for saker som Kripos selv behandler, og har også den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen ved Kripos.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten dekker i hovedsak driftsutgifter for den høyere påtalemyndighet. Bemanningen utgjorde per 1. mars 2011 150 årsverk. Bevilgningen er foreslått økt med 5,42 mill. kroner som følge av angrepene 22. juli 2011.

Det foreslås en bevilgning på kap. 445, post 01 på 142,36 mill. kroner.

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	7 151	7 065	7 356
	Sum kap. 0446	7 151	7 065	7 356

1 Innledning

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Han er underlagt riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justisdepartementet. Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvaret for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker. I tillegg til de løpende oppgaver har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde. Videre vil embetet fortsatt legge vekt på å

inneha kompetanse på militær folkerett og iredtføring av krigsforbrytelser, da dette er noe norske styrker direkte eller indirekte kan komme i berøring med.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle driftsutgifter for Generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde per 1. mars 2011 ti årsverk.

Posten foreslås økt, bl.a. pga økte husleieutgifter. Det foreslås en bevilgning på kap. 446, post 01 på 7,36 mill. kroner.

Kap. 448 Grensekommisæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	7 042	5 447	5 559
	Sum kap. 0448	7 042	5 447	5 559

1 Innledning

Norges grensekommisær for den norsk-russiske grense leder Grensekommisariatet. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommisær.

Grensekommisariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- å føre tilsyn med at Grenseavtalen samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter
- å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter
- i samarbeid med politiet og forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommisær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å støtte Grensekommisariatet i oppgaven med å overholde Grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har

kontinuerlig oppsyn med landegrensen mellom Norge og Russland og støtter det årlige grensevedlikeholdet. Grensekrenkelser rapporteres til Grensekommisariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommisærene når partene anmoder om det. Dette gjelder spesielt møter for å forebygge eller håndtere konflikter og hendelser på grensen. I tillegg gjennomfører partenes assistenter møter i forbindelse med grensevedlikehold, tilbakeføring av reinsdyr, miljøarbeid og inspeksjoner og kontroller av kraftverkene.

2 Postomtale

Bemanningen ved Grensekommisariatet utgjorde per 1. mars 2011 fem årsverk. Bevilgningen på posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter.

Det foreslås en bevilgning på kap. 448, post 01 på 5,6 mill. kroner.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	1 464 697	1 422 132	1 897 981	33,5
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	204 199	392 198	1 490 209	280,0
70-89	Overføringer til private	106 217	108 298	111 655	3,1
	Sum kategori 06.50	1 775 113	1 922 628	3 499 845	82,0

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
450	Sivile vernepliktige	51 799	40 890	10 393	-74,6
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	578 906	576 416	580 127	0,6
452	Sentral krisehåndtering	10 810	10 175	10 385	2,1
455	Redningstjenesten	774 056	769 577	889 038	15,5
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	359 542	525 570	2 009 902	282,4
	Sum kategori 06.50	1 775 113	1 922 628	3 499 845	82,0

1 Innledning

Hendelsene 22. juli 2011 i regjeringskvartalet og på Utøya har satt samfunnets beredskap på prøve, og vil være gjenstand for en bred gjennomgang. I tillegg er det også viktig å trekke lærdom av flom-situasjonene og bortfall av mobilnettet som samfunnet opplevde i løpet av sommermånedene 2011. Erfaringene fra disse hendelsene vil sette et sterkt preg på arbeidet med samfunnssikkerhet i årene fremover. Håndtering av hendelsene understreker viktigheten av et bredt forankret samfunnssikkerhetsarbeid hvor samvirke og samarbeid er de sentrale elementene.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap omfatter kap. 451/3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, kap. 452 Sentral krisehåndtering, kap. 455/3455 Redningstjenesten og kap. 456/3456 Direktoratet for nødkommunikasjon. Tiltakene under disse kapitlene skal bidra til å sikre innbyggernes trygghet ved at samfunnet på best mulig måte settes i stand til å forebygge at ulykker, kriser og svikt i samfunnskritiske funksjoner inntreffer, samt å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner. Programkategorien omhandler også kap. 450/3450 Sivile vernepliktige, som er foreslått avvirket fra 2012.

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen arbeider for en helhetlig sikkerhetspolitikk og for styrket samfunnssikkerhet. Ingen sektor kan alene forebygge, redusere, hindre eller håndtere fremtidens samfunnssikkerhetsutfordringer. Regjeringen legger til rette for at frivillige organisasjoner skal være viktige bidragsyttere og et supplement til offentlige tjenester.

I tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009) legger Regjeringen særlig vekt på:

- samarbeid og samvirke for å sikre helhetlig og samordnet krisehåndtering på sentralt, regionalt og lokalt nivå
- gode risiko- og trusselvurderinger som grunnlag for beredskapsplanlegging, og tiltak for beskyttelse av nasjonal samfunnskritisk infrastruktur
- forebyggende sikkerhet, inkludert informasjonssikkerhet, objektsikkerhet og HMS
- å sikre at nødetatene, Sivilforsvaret og de frivillige organisasjonene er best mulig rustet til å håndtere konsekvensene av større hendelser som terroranslag, bruk av masseødeleggelsesmidler og klimaendringer
- god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap
- internasjonalt samarbeid om samfunnssikkerhet og krisehåndtering innenfor rammen av NATO, EU og FN
- kriseplanlegging basert på et best mulig kunnskapsgrunnlag, bl.a. om konsekvenser av klimaendringer og terrorisme, samt eventuelle teknologiske og organisatoriske endringer.

Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Samfunnssikkerhetsarbeidet skal ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og verdier. En av Regjeringens viktigste oppgaver er å forebygge at individ, samfunn og miljø rammes av ulykker, kriser eller katastrofer. Alle hendelser kan imidlertid ikke forebygges. Når ulykker og katastrofer inntrer, er målsetningen i størst mulig grad å redusere konsekvensene av slike uønskede hendelser. Dette gjøres ved å legge til rette for en best mulig koordinert innsats ved ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse eller fare for omfattende skader på miljø eller materielle verdier. I St.meld. nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning*, jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), redegjøres det for et risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde som omfatter naturhendelser

og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet, samt utfordringer i nordområdene. Angrepene 22. juli og flommen i Trøndelag og flommen på Østlandet i 2011 kombinert med bortfall i telenettet, illustrerer bredden og utfordringene i risiko- og trusselbildet.

En viktig del av oppfølgingen etter angrepene 22. juli er å vurdere hvordan beredskapen mot denne type hendelser har fungert, og å identifisere nødvendige tiltak. Regjeringen har derfor nedsatt en kommisjon som skal avlegge en rapport innen 10. august 2012. Hensikten med kommisjonens arbeid er å trekke lærdom fra hendelsene med sikte på at det norske samfunnet skal kunne stå best mulig rustet til å avverge og møte eventuelle fremtidige angrep, samtidig som en tar vare på sentrale verdier i det norske samfunnet som åpenhet og demokrati.

Justisdepartementet har lagt frem tre stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet og beredskap siden 2002. Med dette har departementet fulgt opp forsvars- og justiskomiteens merknad jf. Innst. S. nr. 9 (2002-2003) om parallell behandling av langtidsplaner for militært forsvar og sivil beredskap. Gjennom en slik parallell behandling sikres en god balanse mellom militær og sivil beredskap. Det tas sikte på å legge frem en ny helhetlig stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap i 2012.

2.1 Budsjettmessige prioriteringer

Nødnett

Regjeringens beslutning om å bygge ut Nødnett, som er del av samfunnets kritiske infrastruktur i hele landet, er en betydelig satsing på økt samfunnssikkerhet. Nytt Nødnett er etablert i et første utbyggingsområde på det sentrale østlandsområdet. Dette vil gi nød- og beredskapsetatene i Norge et nytt og moderne radiosamband både i deres daglige arbeid for publikum og ved større ulykker og kriser. Etableringen innebærer en overgang fra gammel, analog radioteknologi til en digital løsning med utvidet funksjonalitet, bedre talelyd og avlyttingssikret kommunikasjon. Nødnett vil bidra til at etatenes radiosamband tilfredstiller operative og sikkerhetsmessige krav. Innføring av Nødnett i hele Norge innebærer en overgang til ett felles system hvor brukerne vil dele en felles infrastruktur med mulighet til å kommunisere på tvers av etatsgrensene. Et felles system gir også økt mulighet til samarbeid på vei til, under

og etter hendelser som involverer alle tre nødeta-
tene. Bedre kommunikasjon vil også bidra til hur-
tigere og riktigere bistand til den nødstilte, bedre
ressursutnyttelse, og til syvende og sist vil det
kunne spares liv. Kostnadsrammen for trinn 2 er
4 700 mill. kroner, inkludert drift i utbyggings-
fasen, jf. Prop. 100 S (2010–2011) og Innst. 371 S
(2010–2011).

Redningshelikopter

Regjeringen avleverte i juni 2011 Prop. 146 S
(2010-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre
mv. i perioden 2013-2020*.

Regjeringen foreslår i proposisjonen å gå til
anskaffelse av inntil 16 nye, moderne allværs søk-
og redningshelikoptre i 10-20 tonnklassen til
Fastlands-Norge. Kostnadsrammen for dette og
tilknyttede infrastrukturanskaffelser er foreslått
til 16,8 mrd. kroner. Redningsambisjonen for de
nye helikoptrene er å kunne redde 20 mennesker
helt ute ved 150 nm fra grunnlinjen. Anskaffelsen
innebærer en betydelig investering i redning og
beredskap i Norge, og vil på vesentlige områder
forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å
løse samfunnsoppgaver som søk, redning, luftam-
bulanse og andre viktige oppgaver.

For å sikre anskaffelsens fremdrift i anbuds-
og forhandlingsfasen foreslås prosjektorganisasjo-
nen styrket med 50 mill. kroner i 2012.

Regjeringen vil også arbeide for å sikre videre
drift av dagens fastlandsbaserte redningshelikop-
terflåte med Sea King-helikoptre. For å kunne ha
en fortsatt god tjeneste og tilstrekkelig beredskap
frem til de nye helikoptrene er på plass, vil dagens
Sea King-helikoptre ha behov for nødvendig opp-
gradering, og det må tas høyde for et økende ved-
likeholdsbehov.

For å imøtekomme behovene foreslås det å
øke bevilgningen i 2012 med 40 mill. kroner.

Sivilforsvaret

Sivilforsvaret må ha tilstrekkelig og relevant inn-
satsbekledning og utstyr som øker mobilitet og til-
stedeværelsen i distriktene, og som bedrer evnen
til å håndtere store hendelser. Regjeringen fore-
slår derfor å styrke Sivilforsvaret med 30 mill. kro-
ner i 2011.

Angrepene 22. juli 2011, og flommene på Øst-
landet og Trøndelag sommermånedene 2011 viste
at Sivilforsvaret er en viktig aktør i håndteringen
av store nasjonale kriser. Hendelsene satte sam-
funnet på store prøver hvor ikke minst bered-
skapsaktørene, herunder Sivilforsvaret, fikk
omfattende og komplekse oppgaver å håndtere.
Regjeringen har på denne bakgrunn i egen til-
leggsproposisjon fremmet forslag for Stortinget
om å styrke Sivilforsvaret i 2011 med 30 mill. kro-
ner. Styrkingen vil bidra til at Sivilforsvaret kan
foreta ytterligere investeringer i utstyr, herunder
innsatsbekledning mv.

Sivil verneplikt

Den sivile verneplikten er først og fremst oppret-
tet for å støtte rekrutteringen til Forsvaret. Det
har vært et stadig synkende antall søkere til sivil
verneplikt, fra over 3 000 søkere for vel 10 år
siden, til dagens nivå på rundt 350. Samtidig har
Forsvarets behov for militære mannskap vært
synkende. Som følge av dette anses det ikke len-
ger behov for å utskrive mannskap til avtjening av
sivil verneplikt av inntil 12 måneders varighet.
Regjeringen vil derfor foreslå å avvikle sivil verne-
plikt som tjenesteform, og vil komme tilbake til
Stortinget med dette. Et lovforslag ble sendt på
offentlig høring i juli 2011.

3 Hoved- og delmål

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet og samfunnssikkerhet	Samordnet nasjonal forvaltning av rednings- tjeneste, samfunnssikkerhet og beredskap
	Vern om befolkningens liv og helse, miljø og materielle verdier
	Vern om rikets sikkerhet og kritiske samfunns- funksjoner

3.1 Økt trygghet og samfunnssikkerhet

3.1.1 Samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste, samfunnssikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet er basert på prinsippene om ansvar, nærhet og likhet. Ansvarsprinsippet innebærer at den som har ansvar for et fagområde i en normalsituasjon også har ansvaret for å forberede seg på og håndtere ekstraordinære hendelser på området. Nærhetsprinsippet innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på lavest mulig nivå. Likhetsprinsippet innebærer at organiseringen i en krisesituasjon skal være mest mulig lik den organisasjon man opererer med til daglig.

Regjeringen understreker at ansvarsprinsippet skal videreføres som det bærende prinsipp for den praktiske ansvarsfordelingen mellom de ulike aktørene i samfunnets samlede beredskap.

Justisdepartementet har i tillegg til sitt sektoransvar et samordningsansvar på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, herunder redningstjeneste og nødkommunikasjon. Et effektivt samvirke og samordning mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i arbeidet med forebygging og effektiv håndtering. En samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste, samfunnssikkerhet og beredskap er derfor en sentral del av Regjeringens arbeid for et tryggere samfunn.

Resultater og tilstandsvurdering

Justisdepartementet har de senere årene styrket sitt samordningsansvar for samfunnssikkerhet og beredskap ved å legge særlig vekt på virkemidlene planverk, øvelser og tilsyn med departementenes samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 22 (2007-2008) har Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) etter oppdrag fra Justisdepartementet utviklet et Nasjonalt risikobilde som ble presentert våren 2011. Nasjonalt risikobilde skal gi et omforent oversiktsbilde som vil danne grunnlaget for prioriteringer i arbeidet med å redusere risiko. DSB vil også i 2011 legge fram en modell for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner (KIKS). Modellen skal bidra til å klargjøre hva som inngår i begrepene kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner, og legge grunnlag for et godt og forebyggende arbeid på tvers av sektorene.

For å øve samfunnets evne og kapasitet til å håndtere store skipsulykker på tvers av lande-

grenser ble det høsten 2011 avholdt en fullskalaøvelse, Øvelse SkagEx11.

Strategier og tiltak

Redningssamvirke

Den offentlige redningstjenesten er organisert som et samvirke mellom en rekke etater, private og frivillige organisasjoner. Justisdepartementet har det overordnede administrative samordningsansvar for land-, sjø- og flyredningstjenesten. Den øverste operative samordning og ledelse av redningstjenesten tilligger Hovedredningssentralen, lokalisert henholdsvis i Bodø og på Sola. I tillegg er det 28 lokale redningssentraler, herunder Sysselemanden på Svalbard, for å ivareta redning innen gjeldende politidistrikt. Inntil Hovedredningssentralen treffer en annen bestemmelse, leder og koordinerer lokale redningssentraler søk- og redningsaksjoner i eget distrikt.

Den norske redningstjenesten er en nasjonal dugnad basert på et samvirkeprinsipp. Dette innebærer at offentlige virksomheter ikke bare dekker egne utgifter i forbindelse med en redningsaksjon, men også stiller ulike rådgivningsfunksjoner og redningsrelevante data mv. kostnadsfritt til disposisjon for Hovedredningssentralen og de lokale redningssentralene. Private selskaper og frivillige organisasjoner får dekket sine driftsutgifter i henhold til retningslinjer for refusjon av utgifter som påløper i forbindelse med redningsaksjoner.

Justisdepartementet har det overordnede ansvaret for Nødnett-prosjektet. Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) ble opprettet i 2007 for å være statens kontraktspart og ivareta eierskap og forvaltning av det nye felles radiosambandet for nødetatene (politi, brann og helse) når det er levert. Etableringen av et nytt digitalt radiosamband til nød- og beredskapsetatene i hele Norge utgjør en betydelig satsing på samfunnskritisk infrastruktur, og vil ved landsdekkende utbygging også være et viktig verktøy for økt samvirke mellom nødetatene. Erfaring viser at et sikkert og trygt talesamband er nødvendig ved håndtering av større ulykker og kriser. Nødnett vil derfor understøtte og muliggjøre økt samordning og samhandling mellom nød- og beredskapsetatene i Norge.

Justisdepartementet legger vekt på at skogbrannberedskapen skal være koordinert, og at staten bistår kommunene med relevante forsterkningskapasiteter. Både helikopter og Siviltforsvaret stilles til rådighet for kommunene når det er behov for å forsterke den ordinære beredskapen.

Hovedredningssentralen og DSB samarbeider om beredskapen med helikopter til slokking av skogbranner, slik at det i en tidlig fase stilles helikopterressurser til rådighet for kommunene for bistand til slokking.

Justisdepartementets samordningsrolle på samfunnssikkerhets- og beredkapsområdet

I tillegg til sitt sektoransvar er Justisdepartementet tillagt en samordningsrolle for å sikre en helhetlig og koordinert beredskap. Samordningsrollen er forankret i kongelig resolusjon 16. september 1994 om retningslinjer for Justisdepartementets funksjon som samordningsdepartement innen sivil beredskap.

Justisdepartementet skal gjennom sin samordningsrolle bidra til en helhetlig og samordnet krisehåndtering. Departementet skal, i likhet med andre departementer, til enhver tid være forberedt på å ivareta rollen som lederdepartement under kriser.

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer; krisestyring i lederdepartementet, krisekoordinering gjennom Regjeringens kriseråd og Krisestøtteenheten som skal støtte Regjeringens kriseråd og lederdepartementet i deres krisehåndtering. Krisestøtteenheten ivaretar sekretariatsrollen for Regjeringens kriseråd på lederdepartementets vegne.

Krisestøtteenheten (KSE) er faglig og administrativt underlagt Justisdepartementet, og understøtter departementets rolle på samfunnssikkerhet og beredkapsområdet bl.a. ved å øve og gi råd og veiledning om strategisk krisehåndtering til departementene.

KSE vil sammen med DSB ha en sentral rolle i å tilrettelegge for øvelser generelt og krisekommunikasjon spesielt. Krisestøtteenheten har i oppdrag å forestå hensiktsmessige øvelser for departementene i samarbeid med DSB.

Enheten er døgnkontinuerlig tilgjengelig og forvalter egne kapasiteter i form av beredkapspersonell og teknisk infrastruktur. KSE ivaretar også en kontaktfunksjon for Justisdepartementets øverste ledelse, for å sikre at denne er oppdatert ved hendelser nasjonalt og internasjonalt.

Som en følge av større hendelser som blant annet flom på Østlandet og i Midt-Norge og flere større skogbranner, ble det høsten 2008 etablert en rutine med fast ukentlig brief for politisk og administrativ ledelse i KSEs lokaler. Briefen gjennomføres som videokonferanse med deltagelse fra DSB, Politiets sikkerhetstjeneste, Hovedred-

ningssentralen og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Hensikten med briefen er å gi ledelsen en oppdatert oversikt over beredkapsbildet.

Enheten har bistått Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) gjennom planlegging, gjennomføring og evaluering av en øvelse med formål å være best mulig rustet frem mot valget og e-valget 2011. KSE har videre støttet KRD i forberedelsene til høstens valg.

Justisdepartementet ved KSE har i samarbeid med flere departementer videreutviklet beslutningsstøtte- og loggføringssystemet CIM til bruk i departementene. Systemet, KSE-CIM, benyttes i dag av 16 departementer ved ekstraordinære hendelser, og 10 departementer bruker også systemet som verktøy for daglig håndtering av media.

Under håndteringen av angrepene 22. juli inntok Justisdepartementet rollen som lederdepartement. KSE støttet lederdepartementet og Regjeringens kriseråd i deres håndtering. Som en følge av ødeleggelsene i regjeringskvartalet måtte Justisdepartementet og KSE relokaliseres i alternative lokaler. Justisdepartementet har siden hendelsen vært lokalisert i midlertidige lokaler på Politihøgskolen, og har nå flyttet til lokaler i Nydalen. KSE har vært i funksjon fra midlertidige lokaler i Forsvarsdepartementet.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til KSE med 7,4 mill. kroner i 2011 til erstatning av utstyr som ble ødelagt som følge av terrorangrepet mot regjeringskvartalet, slik at det kan etableres et operativt situasjonscenter for KSE i Justisdepartementets nye midlertidige lokaler.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justisdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredkapsområdet, jf. kgl.res. 24. juni 2005 om *DSBs generelle koordineringsansvar og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker*. Direktoratet skal på bakgrunn av oversikt over risiko- og sårbarhetsutviklingen i samfunnet legge grunnlaget for helhetlig forebyggende arbeid med samfunnssikkerhet og beredkapsforberedelser innenfor offentlig forvaltning og samfunnskritisk virksomhet. Direktoratet skal bidra til å styrke samfunnssikkerheten og krisehåndteringsevnen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Ved kriser forestår DSB en samordnet rapportering fra lokalt og regionalt nivå.

I samråd med de politiske partiene på Stortinget besluttet regjeringen å arrangere en nasjonal minneseremoni etter angrepene på regjeringskvartalet og Utøya den 22. juli 2011. I tillegg er det

gjennomført flere arrangementer på Utøya for både etterlatte og overlevende. Arrangementene knyttet til Utøya ble planlagt og gjennomført under ledelse av DSB. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til DSB med 20,8 mill. kroner for dekning av merutgifter knyttet til disse arrangementene.

Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) er en utdanningsinstitusjon for samfunnssikkerhet og beredskap underlagt DSB.

En rekke av de tiltak som ble skissert for å styrke Justisdepartementets samordningsansvar for samfunnssikkerhet i St.meld. nr. 22 (2007-2008) er gjennomført eller igangsatt. Departementet følger opp de forhold som ble påpekt av Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon av Justisdepartementets samordningsansvar i 2008, jf. Dokument nr. 3:4 (2007–2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

For å tydeliggjøre departementets samordningsrolle har Justisdepartementet igangsatt en revisjon av kgl.res. 16. september 1994 om *Justisdepartementets samordningsfunksjon på beredskapssektoren, og om Rådet for sivilt beredskap og kgl.res. av 3. september 2000 om instruks om innføring av internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene*. En revisjon av retningslinjer for samordningsrollen skal gi en bedre systematisk oversikt over Justisdepartementets virkemidler i utøvelsen av samordningsrollen. Det tas sikte på å fastsette ny instruks i løpet av 2011.

Risikobilde

I St.meld. nr. 22 (2007-2008) fremgår det at Regjeringen vil legge vekt på risiko- og trusselvurderinger som grunnlag for beredskapsplanlegging og tiltak for beskyttelse av kritisk infrastruktur. Et første risikobilde ble presentert i Nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport 2011. Risikobildet ble utarbeidet med bred involvering av relevante etater, og består av en gjennomgang av ni sentrale risikoområder og scenarier innenfor disse områder. Risikobildet vil til enhver tid være i utvikling og vil bli utvidet med flere scenarier.

Målet er å etablere et omforent, tverrsektorielt oversiktsbilde som kan danne grunnlag for hensiktsmessige prioriteringer i arbeidet med å redusere risiko. Arbeidet gir innspill til innretningen av fremtidige øvelser og tilsyn.

Planverk, øvelser og tilsyn

Justisdepartementet legger særlig vekt på virkemidlene planverk, øvelser og tilsyn med departementene i utøvelsen av samordningsrollen.

Departementene utarbeider beredskapsplaner basert på Nasjonalt beredskapssystem (NBS). NBS bygger på NATOs planverk, og består av Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF). Justisdepartementet fører tilsyn med departementenes ivaretagelse av dette ansvaret.

I Regjeringens felles politiske plattform fremgår det at Regjeringen vil legge økt vekt på bruk av øvelser på alle nivåer. Dette er fulgt opp i St.meld. nr. 22 (2007-2008), der intensivert øvelsesaktivitet bl.a. er nevnt som et oppfølgingstiltak etter Riksrevisjonens rapport om Justisdepartementets samordningsrolle. Erfaringer fra Justisdepartementets tilsyn med departementene i sivil sektor viser at øvelser er et effektivt virkemiddel for å opparbeide kompetanse og foreta tilpasninger i eget planverk.

For å sikre en helhetlig og systematisk tilnærming til øvelser, har Justisdepartementet gitt DSB i oppdrag å utarbeide en nasjonal rammeplan for sivile nasjonale øvelser. Neste rammeplan skal dekke perioden 2012-2016. DSB utarbeider videre årlige nasjonale øvingskalendere som viser en oversikt over planlagte og avholdte øvelser. Direktoratet avholder også en årlig sivil nasjonal øvings- og beredskapskonferanse.

Departementene forventes å delta i eller arrangere jevnlig og tilpassede øvelser og rapporter til Justisdepartementet om øvelsesvirksomheten. Øvelsene skal legge til grunn nasjonale risiko- og sårbarhetsvurderinger som er i tråd med det risikobilde som fremgikk i St.meld. nr. 22 (2007-2008) og det nasjonale risikobildet som DSB la frem i 2011.

På sivil side koordinerer DSB de årlige NATO-øvelsene Crisis Management Exercise (CMX) og arrangerer de årlige sivile nasjonale øvelsene (SNØ). På norsk side er øvelse CMX åpen for deltakelse fra departementer, enkelte sentrale etater og fylkesmenn.

Formålet med øvelse SNØ 2010 var å utvikle den nasjonale krisehåndteringen ved et atomsce-nario på basis av kgl.res. 17. februar 2006 *Atomberedskap – sentral og regional organisering* samt prinsipper for krisehåndtering på sentralt nivå. Under tidligere øvelse SNØ har det vært øvet på terror, naturkatastrofe og cyberangrep. Øvelse SkagEx 2011 som ble avholdt 7. og 8. september 2011 i ytre Oslofjord, var en fullskalaøvelse hoved-

sakelig finansiert av EU. Scenariet var en større skipsulykke, herunder bl.a. redning og oljevernberedskap, og øvelsen involverte en rekke rednings- og beredskapsstater fra både Norge, Danmark og Sverige. DSB var hovedansvarlig for planlegging og gjennomføring av øvelsen.

Øvelse Barents Rescue gjennomføres annethvert år og arrangeres av Finland, Russland, Sverige og Norge. Øvelsene skjer i regi av Barents Euro-Arctic Council og er en viktig møteplass for redningssamarbeid i Barentsregionen. Målet for øvingsrekken er å forenkle og bedre kommunikasjon, koordinering og samarbeid mellom land og sivil-militære enheter som kan bli involvert i kriser i regionen. Norge tar sikte på å være vertskap for øvelsen i 2013.

Som ledd i et samarbeid ved søk etter savnede personer og redning av mennesker i nød i Barentshavet, blir det årlig avholdt sjøredningsøvelser mellom Norge og Russland, øvelse Barents.

Justisdepartementet fører tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap (med unntak av Forsvarsdepartementet), jf. kongelig resolusjon 3. november 2000 *Instruks om internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene*. DSB bistår departementet i dette arbeidet. Det har i perioden 2002-2010 vært gjennomført to tilsynsrunder. Hovedinntrykket etter tilsynsrundene er at det er en generell positiv utvikling i departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, men at det også er forbedringsområder som bør følges opp videre. Justisdepartementet legger opp til en tredje tilsynsrunde, der det vil legges sterkere vekt på å differensiere og tilpasse metode og innfallsvinkel til det enkelte departements ansvar og utfordringer.

Krisestøttenheten bistår i oppfølgingen av tilsynene og deltar på oppfølgingsmøtene. Det legges vekt på at erfaringer fra tilsyn skal benyttes som grunnlag for en best mulig helhetlig tilnærming til arbeidet med planverk og øvelser. Justisdepartementet følger med dette opp påpekninger knyttet til departementets tilsynsrolle i Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Forskning, arenaer, samvirkeområder, risiko- og krisekommunikasjon

Justisdepartementet tar flere virkemidler i bruk ved utøvelse av samordningsrollen for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet. Departementet deltar

blant annet i ulike forskningsprosjekter, herunder samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt om beskyttelse av samfunnet (BAS-prosjektene).

Norges Brannskole er faglig og administrativt underlagt DSB og er prosjekteier og involvert i EU-prosjektet «Preparation for threats to environments in the Arctic Region». Prosjektet har til hensikt å utarbeide oversikt over spesielle utfordringer innen beredskap med hensyn til spesielle klimatiske og miljømessige forhold i Nordområdene. Norges Brannskole fikk etter søknad innvilget prosjektmidler fra EU på 2,3 mill. kroner i 2010.

Justisdepartementet legger også til rette for en rekke tverrsektorielle møteplasser, for å sikre erfaringsutveksling og et helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, hvor øvelser vil være et sentralt tema. Eksempler på slike møteplasser er blant annet Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet og beredskap og Sentralt totalforsvarsforum.

I tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) etablerte DSB på oppdrag fra Justisdepartementet samvirkeområdet *farlige stoffer* i 2008. Justisdepartementet har videre gitt DSB i oppdrag å etablere samvirkeområdet *natur*.

Justisdepartementet arbeider med en helhetlig vurdering av myndighetenes kommunikasjon med befolkningen før, under og etter kriser, herunder befolkningsvarslingsordninger og nettløsninger. En nasjonal kriseportal for samordnet risiko- og kriseinformasjon vil gjøre det enklere for befolkningen å finne ønsket informasjon, og den vil være en nyttig arena for samarbeid mellom relevante beredskapsmyndigheter.

Klimatilpasning

I 2007 ble det etablert en koordineringsgruppe på departementsnivå for å ivareta de tverrsektorielle oppgavene i Norges arbeid med klimakartlegging av sårbarhet og tilpasning til klimaendringer. Justisdepartementet har gjennom DSB stilt et sekretariat til rådighet for den nasjonale koordineringsgruppen, klimatilpasningssekretariatet.

Ved kongelig resolusjon av 5. desember 2008 nedsatte regjeringen Stoltenberg II et utvalg for å gjennomføre en bredt anlagt offentlig utredning om Norges sårbarhet og tilpasningsbehov som følge av klimaendringene. Utvalget la frem for Miljøverndepartementet NOU 2010: 10 *Tilpassing til eit klima i endring* i november 2010. Utvalget legger vekt på at kommunene har et særlig ansvar for å ivareta hensyn til klima og klimaendringer i sin planlegging.

Pandemi

På oppdrag av Justisdepartementet utførte DSB en gjennomgang av den nasjonale håndteringen av influensa A (H1N1). Formålet var å dra lærdom av de nasjonale erfaringene. Evalueringen ble utført i nær dialog med involverte aktører, og avdekket svakheter som i mer alvorlig situasjon kunne ha medført problemer. DSBs vurdering er imidlertid at den overordnede styringen og koordineringen av håndteringen i hovedsak ble ivare tatt på en god måte.

Samordning på regionalt nivå

Fylkesmannen er regional samordner ved krisehåndtering. Samtidig har embetene utført veiledning og tilsyn, vært pådriver overfor kommunene i regionen, slik at arbeidet med fagfeltet samfunnssikkerhet og beredskap utføres på best mulig måte. Dette er oppgaver som vil bli fulgt opp og videreført i 2012. Fylkesmannens oppgaver på nevnte fagområde er nærmere beskrevet i Kgl.res. 18. april 2008 Instruks for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet til Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard.

Krisestøtteverktøy for fylkesmennene er fullt implementert i 2011, og gjenspeiler kriseverktøyet på sentralt nivå. Verktøyet skal blant annet sikre et mer helhetlig og samordnet situasjonsbilde, og forenkle og effektivisere embetenes oppgave som understøtter av sentral samordning og krisehåndtering.

Ny lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven) trådte i kraft 1. januar 2011. Lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø og materielle verdier ved bruk av ikke-militær makt innenfor hele krisespekteret. Sivilforsvarets oppgave som en statlig forsterkningsressurs for nød- og beredskapsstatene tydeliggjøres, samtidig som det også gis bestemmelser om tiltak og plikter for kommuner, virksomheter og enkeltpersoner. Loven gir også bestemmelser om kommunal beredskapsplikt, som skal bidra til at kommunene står bedre rustet til å forebygge og håndtere uønskede hendelser. Justisdepartementet har gitt DSB i oppdrag å utarbeide en forskrift som skal gi nærmere regler for kommunal beredskapsplikt. Ikrafttredelsesdatoen for forskriften er 7. oktober 2011. Det skal også utarbeides en veileder

til forskriften. Justisdepartementet forventer at innføringen av kommunal beredskapsplikt fører til at kommunene utnytter sin fagkompetanse på tvers av sektorenes ansvarsområder.

3.1.2 Vern om befolkningens liv og helse, miljø og materielle verdier

Resultater og tilstandsvurdering

En av regjeringens viktigste oppgaver er å forebygge at individ, samfunn og miljø rammes av ulykker, kriser eller katastrofer. Angrepene 22. juli og flommene i Trøndelag og på Østlandet i 2011, kombinert med bortfall i telenettet, viste imidlertid at ikke alle hendelser kan forebygges. Når ulykker og katastrofer inntreffer, er målsetningen i størst mulig grad å redusere konsekvensene av slike uønskede hendelser. Dette gjøres ved å legge til rette for en best mulig koordinert innsats ved ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse eller fare for omfattende skader på miljø eller materielle verdier.

Etter forslag fra Regjeringen vedtok Stortinget 9. juni 2011 enstemmig at Nødnett skal bygges i hele Norge. Ved å skifte ut gammelt sambandsutstyr, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler. Det nye nødnett gir bedre kommunikasjon på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser.

Videre har Regjeringen foreslått å videreføre prosessen som skal gi Norge nye redningshelikoptre, og foreslår nå å anskaffe inntil 16 nye helikoptre. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser foreslås til 16,8 mrd. kroner. Saken forventes behandlet i Stortingets høstsesjon 2011. Dette vil forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som søk, redning, luftambulans og andre viktige oppgaver.

Regjeringen har også foreslått at redningshelikoptertjenesten på Svalbard skal styrkes ved at man fra 2014 skal gå til innleie av to store helikoptre. Norge har også hatt en sentral rolle i fremforhandlingen av en ny multilateral søk- og redningsavtale for sjø og luft i Arktis. Avtalen ble undertegnet på ministerkonferansen i Arktisk råd våren 2011.

Strategier og tiltak

Det fremgår av St.meld. nr. 22 (2007-2008) at grunnberedskapen i samfunnet skal sikres ved at

Boks 2.1 Flom

I juni 2011 førte økt vannføring og flom, samt en rekke ras og skred, til store materielle ødeleggelser på Østlandet. Mange ble evakuert, flere boligområder lå under vann og flere veier og jernbane ble stengt. Situasjonen ble mer komplisert da det i tillegg oppsto forstyrrelser i Telenors telenett fredag 9. juni 2011.

Flommen tydeliggjorde viktigheten av at Sivilforsvaret er landsdekkende med en lokal forankring, har tilstrekkelig volum, kompetanse og har forsvarlig utstyr for å kunne bistå nødetatene når store ulykker og andre uønskede hendelser inntreffer. I løpet av pinsehelgen ble mannskap fra sivilforsvaret kalt ut til aksjon i Oppland, Hedmark og Akershus for bl.a. å bygge flomvern, lense kjellere, åpne stikkrenner og evakuere folk fra rasutsatte områder. Erfaringene fra hendelsen tydeliggjorde behovet for utskifting av gammel innsatsbekledning, pumpemateriell, mobile ressurser mv.

Flomhendelsen og andre større uønskede hendelser viser oss hvor avhengig nøkkelbrukere er av prioritet og tilgang til stabilt mobilnett. DSB leder en arbeidsgruppe som skal vurdere

viktige beredskapsaktørers sårbarhet knyttet til brudd og feil i ekomnettet. Post- og teletilsynet deltar i arbeidsgruppen.

Samferdselsministeren har også bedt Telenor AS så snart som mulig legge frem en rapport for Post- og teletilsynet som tar for seg: Omfang av hendelsen, konsekvenser for telebrukerne, mulige årsaker og tiltak for om mulig å hindre at noe liknende kan skje igjen.

På bakgrunn av vurderingene fra Post- og teletilsynet vil så Samferdselsdepartementet se på mulige tiltak og oppfølging overfor Telenor, slik at vi også i framtida har et av de mest stabile mobilnett i verden.

Et tiltak i utøvelsen av Justisdepartementets samordningsansvar er å koordinere oppfølging av større hendelser og identifisere nødvendige forbedringstiltak. DSB har derfor fått i oppdrag, i samarbeid med andre berørte myndigheter, å identifisere noen av de erfaringer som ble høstet under hendelsen. Erfaringer fra flommen vil i så måte være naturlig å ta opp i forbindelse med tilsynene og ved planlegging og gjennomføring av øvelser.

det legges til rette for at enkeltpersoner, frivillige organisasjoner, virksomheter, sektorer, nødetatere, fylkesmenn og kommuner kan forebygge og håndtere dagligdagse og ekstraordinære hendelser. Videre følger det av stortingsmeldingen at krisehåndteringen skal styrkes. Det fremgår av Regjeringens politiske plattform for 2009-2013 at Regjeringen vil:

- videreføre det vedtatte arbeidet med nytt nødnett for beredskapsetatene
- satse på brannforebyggende arbeid og brannvesenets håndteringsevne
- fortsette satsingen på redningstjenesten og redningshelikoptre.

Justisdepartementet har, i tillegg til sin samordningsrolle, også et sektoransvar for forebygging og håndtering av uønskede hendelser gjennom forvaltning av brann- og eksplosjonsvernloven, eltilsynsloven, produktkontrollloven og sivilbeskyttelsesloven. Videre er DSB ved kgl.res. 24. juni 2005 gitt ansvar for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker. St.meld. nr. 35 (2008-2009) *Brannsikkerhet – Forebygging og brannvesenets red-*

ningsoppgaver, jf. Innst. 153 S (2009-2010), gir en rekke føringer for brannsikkerhetsarbeidet i årene fremover.

Nødnett

Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Nødnettet er avlyttingssikkert og gir brukerne høy dekningsgrad. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler.

Regjeringen fremmet i april 2011 Prop. 100 S (2010–2011) Fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge. Stortinget vedtok 9. juni 2011, jf. Innst. 371 S (2010–2011), å bygge ut Nødnett i resten av landet. Kostnadsrammen for trinn 2 er satt til 4 700 mill. kroner (2010-kroner), inkludert drift i utbyggingsfasen. Av dette

utgjør styringsrammen 3 950 mill. kroner, mens 750 mill. kroner er usikkerhetsavsetningen for prosjektet.

Kontrakten som er inngått om Nødnett-leveranse gir leverandøren et totalansvar. Leverandøren skal levere et komplett, nøkkelferdig anlegg hvor alle tekniske komponenter skal være ferdige og virke i samspill før staten overtar eierskapet. Kontrakten inkluderer også en drift- og vedlikeholdsavtale som gir leverandøren ansvaret for å bygge opp og levere de løpende operatørtjenestene for hele nødnettets levetid. Planlegging, tilrettelegging og forberedelser for utbygging pågår. Som opplyst i Prop. 100 S (2010-2011) utgjør tidsplanen i trinn 2 en vesentlig risikofaktor, da det i kontrakten er avsatt kun 30 måneder til utbygging. Erfaringer fra trinn 1 tilsier at dette er svært stramt tidsmessig. Som del av det pågående arbeidet med planlegging av trinn 2, og i tråd med ekstern kvalitetssikrers anbefaling, vurderes tiltak som reduserer denne risiko. Eventuelle tillegg til kontrakten i denne sammenheng vil kunne påvirke fordelingen av bevilgningsbehovet i 2012 og mellom utbyggingsårene. Justisdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte ved eventuelle endringer.

Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) ivaretar kontrakten med leverandøren på vegne av Justisdepartementet, og har myndighet til å opptre som kontraktspart overfor leverandøren. DNK skal lede arbeidet med planlegging og utbygging av Nødnett og sikre en fremdrift som ivaretar felles interesser på statens side, godkjenne leveranser og tjenester i henhold til kontrakt, samt beslutte endringer. DNK er gitt myndighet til å treffe beslutninger som sikrer prosjektfremdrift, utrulling av teknisk utstyr og tidspunkter for når Nødnett kan tas i bruk. DNK har også myndighet til å styre de etatsvise innføringsprosjektene for de kommunale brannvesen, helsetjenesten og politiet. DSB, Politidirektoratet og Helsedirektoratet er ansvarlig for innføringsprosjektene i henholdsvis brann-, politi- og helse-etaten. De har et selvstendig ansvar for å sikre at utstyr og løsninger som leveres i prosjektet, tas i bruk på en slik måte at fastlagte oppgaver ivaretas, i henhold til krav og myndighet gitt i lovverket.

Stortinget forutsatte i 2004 at nødstatene skal betale driftsutgiftene til Nødnett etter hvert som dette bygges ut og etatene tar nettet i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatens til enhver tid gjeldende budsjettammer, jf. Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005).

Nødstatenes innføringsprosjekter dekkes primært innenfor egne rammer. I kostnadsrammen ligger også noe støtte fra DNK til innføringsprosjektene i etatene. I tillegg vil etatene ha egne aktiviteter, særlig knyttet opp til opplæring, brukerstøtte og utfasing av gammelt utstyr.

Nødmeldetjeneste

En brukerrettet og effektiv nødmeldetjeneste er avgjørende for å kunne bistå publikum på en best mulig måte i nødssituasjoner. Etter Regjeringens beslutning om at det tas sikte på å innføre felles nødnummer og etablere felles nødsentraler for brannvesen, politi og helsetjeneste, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009), har en arbeidsgruppe utarbeidet en rapport der det anbefales at det etableres ett felles nødnummer (112), og at felles nødsentraler bør innføres. Arbeidsgruppen foreslår at det som et første skritt iverksettes ett eller flere pilotprosjekt, og fremholder Drammen, hvor nødsentralene for brann, helse og politi allerede er samlokalisert, som et egnet sted for et pilotprosjekt.

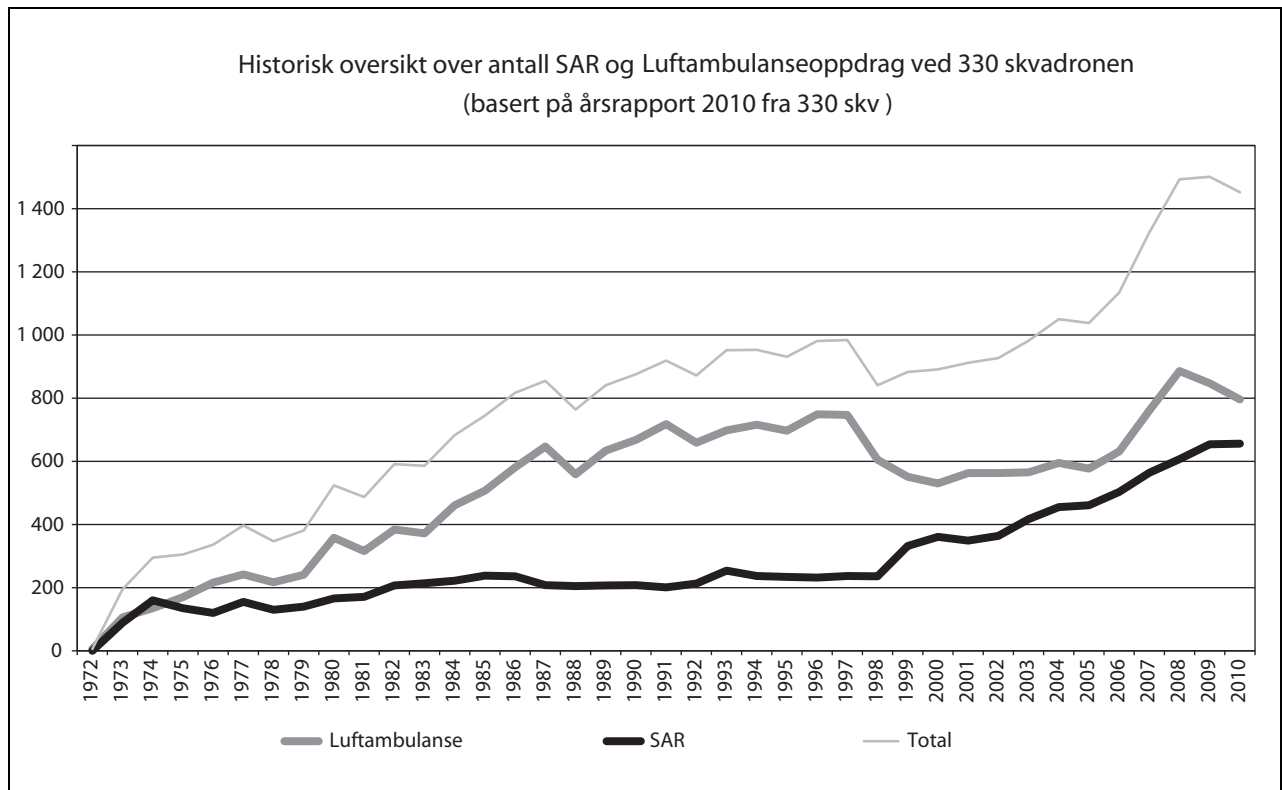
Regjeringen arbeider nå med videre oppfølging av saken. Stortinget vil bli orientert på egnet måte når nødvendige avklaringer foreligger.

Redningshelikoptertjenesten

Justisdepartementet har det faglige og økonomiske ansvaret for redningshelikoptertjenesten, som i dag består av 12 Sea King-redningshelikoptre. Disse opereres av Forsvarets 330-skvadron.

Redningshelikoptrene ble i hovedsak anskaffet tidlig på 1970-tallet. Maskinenes høye alder gjør at de nå krever mye vedlikeholdsarbeid, og det påvirker blant annet helikoptrenes mulighet til å være i beredskap. Regjeringen har siden 2006 foretatt en vesentlig styrking av redningshelikoptertjenesten gjennom først å etablere tilstedevakt på Banak, Bodø, Ørland og Rygge og fra 2009 å etablere en ny base med tilstedevakt på Florø. Det legges opp til en videreføring av de samme basene med tilstedevakt på fastlandet.

Søks-, rednings- og luftambulansoppdrag (SAR) innenfor norsk redningsansvarsområde utføres etter oppdrag fra Hovedredningssentralen. Bruken av redningshelikoptrene til luftambulansoppdrag øker stadig selv om det siden 2010 har vært en liten utflating. I 2010 ble det fløyet ca. 790 ambulansoppdrag og ca. 650 søke- og redningsoppdrag.

Figur 2.2 Historisk oversikt over antall SAR- og luftambulanseoppdrag

Regjeringen har foreslått å videreføre prosessen, som skal gi Norge nye redningshelikoptre, i Prop. 146 S (2010-2011) Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020. Saken er til behandling i Stortinget. Arbeidet med anskaffelsen ledes av Justisdepartementet, som ansvarlig for redningstjenesten, men gjøres i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Justisdepartementet har etablert en egen prosjektorganisasjon for anskaffelsesprosjektet (NAWSARH-prosjektet). Denne er styrket med 50 mill. kroner i 2012 for å sikre fremdrift og kvalitet i anbuds- og forhandlingsfasene.

Etter omfattende runder med bl.a. ekstern kvalitetssikring har regjeringen valgt konsept og løsning for fremtidens helikoptertjeneste. Regjeringen foreslår å gå til anskaffelse av inntil 16 nye, moderne allværs søk- og redningshelikoptre i 10-20 tons klassen til Fastlands-Norge som erstatning for dagens Sea King-redningshelikoptre. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser er foreslått til 16,8 mrd. kroner.

Redningsambisjonen for de nye helikoptrene er å redde 20 mennesker helt ute ved 150 nm fra

grunnlinjen. Grunnlinjen langs Norges kyst er definert som rette linjer trukket opp mellom to punkter (korteste) på de ytterste nes og skjær som stikker over havet ved lavvann. I praksis betyr dette at de fremtidige helikoptrene må kunne fly et sted mellom 220 og 270 nm innen 2 timer for å plukke opp 20 personer. Dette skyldes at alle basene i varierende grad ligger innenfor grunnlinjen.

Dette innebærer en betydelig investering i redning og beredskap i Norge, og på vesentlige områder forbedres redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som søk, redning, luftambulanse og andre viktige oppgaver, herunder bistand til politiet. Løsningen vil omfatte en anskaffelse for Island i tråd med inngått samarbeidsavtale av 30. november 2007, men uten at dette medfører økonomiske forpliktelser for Norge.

Det antas en byggetid for helikoptrene på tre til tre og et halvt år. De første to helikoptrene planlegges levert i 2016. Første base foreslås innfaset i 2017, og de andre basene følger med én base pr. halvår fram til det siste helikoptret er innfaset i 2020. Redningshelikoptrene vil bli anskaffet i henhold til regelverket for offentlige anskaffelser. Et

viktig virkemiddel i anskaffelsen er å sikre en best mulig konkurranse om ytelse og pris, med lav risiko i forhold til den etterfølgende gjennomføring av avtalen.

Dagens praksis med at redningshelikoptrene utfører luftambulanseoppdrag videreføres med vekt på oppdrag der helsetjenestens eget materiell ikke er egnet eller tilstrekkelig. En rekke politioperasjoner er også svært viktige for folks liv og helse, og redningshelikoptrene vil også ha en rolle ved bistand til politiet både i forbindelse med anti-terroroppdrag på offshore-installasjoner, og ved behov for transportstøtte til politiet. Rutinene for anmodning om bistand vil bli gjennomgått som følge av 22. juli hendelsen. Dette vil også gjelde for dagens redningshelikoptre.

I samarbeid med politiet og Forsvaret er det funnet frem til et utstyrsnivå i de nye redningshelikoptrene som sikrer at disse skal kunne bistå politiet ved antiterroroppdrag uten at dette vil gå ut over søk- og redningskapasiteten. Når det er ledig kapasitet skal de nye redningshelikoptrene fortsatt kunne benyttes til andre samfunnsnyttige oppdrag for å verne materielle verdier og miljø, eksempelvis levering av lensepumper, brannbekjempelse, forurensingsvern osv.

Forsvaret skal fortsette som operatør av de nye redningshelikoptrene og vil uavhengig av hvilken helikoptertype som blir valgt, måtte gjennomgå en omstilling av sin operative og vedlikeholdsmessige virksomhet.

Sysselmannen på Svalbard har siden tidlig på 1980-tallet anskaffet helikoptertjenester gjennom en tjenesteleveranse. Gjennom tjenesteleveransen disponerer Sysselmannen nyere og mer moderne materiell, og med større kapasitet enn på fastlandet. De aktuelle helikoptrene er ett stort søk- og redningshelikopter (Super Puma) og ett mindre helikopter (Dauphin). På Svalbard skal det første helikopteret kunne rykke ut innen én time. Beredskapen for reservehelikopteret er for tiden 6 timer. Regjeringen har foreslått at helikoptertjenesten på Svalbard fra 2014 vil bli styrket med to store helikoptre, tilsvarende Super Puma, og to timers beredskap på reservehelikopteret. Regjeringen foreslår også en opsjon på å anskaffe inntil seks ytterligere helikoptre for eventuelle fremtidig behov, deriblant fremtidig anskaffelse på Svalbard.

Regjeringen vil også arbeide for å sikre videre drift av dagens fastlandsbaserte redningshelikopterflåte med Sea King-helikoptre. For å kunne ha en fortsatt god tjeneste og tilstrekkelig beredskap frem til de nye helikoptrene er på plass, vil dagens Sea King-helikoptre ha behov for nødvendig oppgradering, samtidig som det er nødvendig å ta

høyde for et økende vedlikeholdsbehov. Det er blant annet behov for å styrke reservedelslagrene, justere materiellavtaler, oppgradering av kommunikasjonsmidler mv. For å imøtekomme behovene foreslås det å øke bevilgningen i 2012 med 40 mill. kroner.

Nasjonal brannmyndighet

Det fremgår av St.meld. nr. 35 (2008-2009) *Brann-sikkerhet – Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver*, jf. Innst. 153 S (2009-2010), at målrettet satsing på forebyggende arbeid er Regjeringens hovedstrategi for å forhindre og redusere konsekvensene av branner, samtidig som beredskap og håndteringsevne skal styrkes. Regjeringen arbeider nå med å følge opp tiltakene i meldingen. Brannvesenene vil ha en sentral rolle i gjennomføringen av Regjeringens strategi både i det forebyggende arbeidet og arbeidet med å styrke beredskap og håndteringsevne.

DSB skal på vegne av Justisdepartementet utøve rollen som nasjonal brannmyndighet med utgangspunkt i lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsloven). DSB skal være en tydelig og synlig nasjonal brannmyndighet og skal iverksette Regjeringens strategi på området.

Norges Brannskole i Tjeldsund kommune i Nordland er den sentrale utdanningsinstitusjonen. Brannskolen har i tillegg avtale med 15 regionale kurssteder med godkjente øvingsanlegg. Selve brannutdanningen skjer etter ansettelse og består av praktisk og teoretisk opplæring i eget brannvesen og kurs i brannvern i regi av brannskolen.

Justisdepartementet ga i 2010 DSB i oppdrag å etablere en arbeidsgruppe for å gjennomgå bolig-eieres forståelse og ivaretagelse av ansvaret for brannsikkerhet i egen bolig, samt å vurdere om dagens brannvernkrav knyttet til boliger og ordninger for informasjon, tilsyn og kontroll er hensiktsmessige. Rapporten fra arbeidsgruppen, som ble avlevert til departementet i desember 2010, har vært på bred høring. Forslagene i rapporten og innkomne høringsuttalelser er nå til vurdering i Justisdepartementet.

Regjeringen oppnevnte 17. desember 2010 to utvalg som skal gjennomgå henholdsvis brannsikkerheten til særskilte risikogrupper og samlet utdanningsbehov i brannvesenet, jf. oppfølging av St.meld. nr. 35 (2008-2009). Utvalget om særskilte risikogrupper skal vurdere mulige tiltak og virkemidler som kan bedre brannsikkerheten til disse gruppene. Brannutdanningsutvalget skal legge

frem forslag til en helhetlig utdanningsmodell for brannvesenet som ivaretar det fremtidige utdanningsbehovet for både heltids- og deltidsbrannmenn. Begge utvalgene skal avgi utredninger til Justisdepartementet innen 31. januar 2012.

For å sikre en kompetent beredskap i alle kommuner ble det fastsatt forskriftskrav for deltidspersonell i brannvesenet fra 1. januar 2007, med overgangsordning til 31. desember 2012. På grunn av det store antallet søkere til grunnkurs for deltidspersonell de siste årene, vil behovet for å utvide overgangsordningen bli løpende vurdert.

I juni 2011 forelå en rapport utarbeidet av en arbeidsgruppe med representanter fra DSB og brannvesen som beskriver status, utfordringer og forslag til tiltak for å øke mangfoldet i brannvesen i Norge. Rapport fra arbeidet er nå oversendt Justisdepartementet.

Etter oppdrag fra Justisdepartementet igangsatte DSB i 2010 en særskilt tilsynsaksjon overfor de kommunale og interkommunale brannvesen. Formålet er å påse at evnen til å utføre lovpålagte, forebyggende oppgaver ivaretas. Tilsynsaksjonen blir gjennomført over en periode på tre år og vil omfatte samtlige brannvesen. Aksjonen gjennomføres i form av dokumenttilsyn, som følges opp til eventuelle avvik er lukket.

Justisdepartementet har gitt DSB i oppdrag å ta initiativ som skal bidra til økt regional ressursutnyttelse og styrket samarbeid mellom kommunene om brannvesen.

Håndtering av skogbrann er et kommunalt ansvar. Viktige statlige forsterkningsressurser er Sivilforsvaret og skogbrannhelikopter. Et skogbrannhelikopter er i fast beredskap fra 15. april til 15. august. Ordningen med avtalebasert obligatorisk lederstøtteordning, som ble innført i 2008 etter Frolandsbrannen, vil videreføres i 2012.

DSB har som nasjonal brannmyndighet omfattende oppgaver knyttet til innføring av Nødnett i brannvesenene og ved 110-sentralene, herunder også opplæring av brukere.

Alle brannvesen og 110-sentraler har nå, innenfor det området Nødnett er utbygd, for første gang ett felles sambandsreglement med politiet og helsetjenesten som grunnlag for radiokommunikasjon. Dette er et viktig bidrag til økt samvirke mellom nødetatene.

Nasjonal elsikkerhetsmyndighet

DSB skal på vegne av Justisdepartementet utøve rollen som nasjonal elsikkerhetsmyndighet med hjemmel i lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr (el-tilsynsloven).

DSB skal bidra til at produsenter av elektrisk energi og netteiere sørger for en sikker og robust kraftforsyning. Resultater fra utførte tilsyn synliggjør behov for fortsatt oppmerksomhet på vedlikehold og fornyingstakt.

Antall utenlandske elektrofagfolk som ønsker å arbeide i Norge er sterkt stigende. Gjennom forskrifter stilles det krav til kvalifikasjoner for de som skal utføre, drifte og vedlikeholde elektriske anlegg og elektrisk utstyr, sikkerhetskrav ved arbeid i og drift av elektriske anlegg og tekniske krav til utførelse av elektriske anlegg og elektrisk utstyr. Justisdepartementet har bedt DSB om å vurdere alternative godkjenningsordninger for utenlandske elektrofagfolk innenfor rammen av yrkeskvalifikasjonsdirektivet.

Sikkerhet i hverdagen

Brann- og eksplosjonsvernloven, el-tilsynsloven og produktkontrollloven med forskrifter inneholder bestemmelser som har betydning for sikkerhet i hverdagen for den enkelte borger. Samme regelverk inneholder imidlertid krav til både kommuner, virksomheter og privatpersoner. For den enkelte borger kan det dermed være krevende å ha oversikt over ansvarsforhold knyttet til sikkerhet i hverdagen. Justisdepartementet har gitt DSB i oppdrag å gjennomgå forskriftsporteføljen i sin helhet i den hensikt å bedre brukervennligheten, samt redusere antall forskrifter.

For å hindre at usikre produkter kommer på markedet i Norge, kreves både regelverksutvikling og kontinuerlig arbeid med tilsyn og markedskontroller. Innretningen på tilsyn og markedskontroller skal være risikobasert og rettes mot alle ledd i omsetningskjeden med hovedvekt på produsenter og importører. DSB følger også opp regelverksutvikling i EU på dette området.

Fra 15. oktober 2008 ble det innført forbud mot raketter med styrepinne. I løpet av de to påfølgende nyttårsfeiringene ble personskadene redusert med 75 pst. I tillegg ble antall branner og branntilløp betydelig redusert. Erfaringene fra nyttårsfeiringen 2010/2011 kan tyde på at antall skader nå synes å stabilisere seg på et langt lavere nivå enn før forbudet ble innført.

Regjeringens nasjonale strategi for forebygging av ulykker 2009-2014 har som et viktig tiltak i 2011 å få fram et nasjonalt skadebilde på området slik at innsatsen i det forebyggende arbeidet kan målrettes. DSB skal delta i dette arbeidet, og også bidra med relevant kunnskap og kapasitet inn i arbeidet.

Farlige stoffer

På vegne av Justisdepartementet følger DSB opp en rekke internasjonale forpliktelser vedrørende farlige stoffer, herunder forpliktelser i henhold til EØS-avtalen, den internasjonale industriulykkeskonvensjonen, kjemivåpenkonvensjonen og konvensjonene om veg- og jernbanetransport av farlig gods.

EUs handlingsplan for å forebygge terror inneholder forslag som har til formål å styrke sikkerheten ved bruk av eksplosiver og kjemiske stoffer som kan brukes til å lage bomber. Forordning (EF) nr. 552/2009 av 22. juni 2009 innfører nye reguleringer av en rekke kjemikalier, deriblant ammoniumnitrat. Ammoniumnitrat inngår i ulike konsentrasjoner i gjødsel. Ren ammoniumnitrat brukes også til produksjon av sprengstoff. Forordningen legger opp til at kun profesjonelle aktører skal få tilgang til ammoniumnitrat over en viss konsentrasjon. Det arbeides med å etablere de nødvendige kontrollordningene for ammoniumnitrat i Norge.

Den 21. desember 2010 fremla EU-kommisjonen et forslag til nytt Seveso III direktiv. Seveso-direktivet stiller særskilte krav til storulykkesvirksomheter som benytter eller produserer kjemikalier som vurderes som spesielt farlige. Direktivet setter blant annet krav til virksomhetens beredskapsplaner, informasjon til befolkningen og rapportering til EU kommisjonen. DSB leder den nasjonale koordineringen av Seveso II-direktivet, og arbeider for å få fremlagt Norges synspunkter og utfordringer relatert til endringene i direktivet. Det reviderte direktivet forventes vedtatt i løpet av første halvår 2012. Storulykke-myndighetene har gjennom samarbeidet i koordineringsgruppen for storulykkesforskriften startet forberedelsene til revisjon av den norske storulykkesforskriften, som implementerer direktivets krav til virksomhetene.

Tilsyn med risikovirksomheter

Som en av de sentrale HMS-etatene utførte DSB i 2010 tilsyn med de største og mest risikofylte industribedriftene. Tilsynene avdekket mangler ved virksomhetenes evne til å dokumentere systemer for tilstandskontroll og vedlikehold. I sine tilsyn følger DSB og de andre storulykkemyndighetene opp virksomheter som ikke sørger for tilfredsstillende egenkontroll og vedlikehold av sine anlegg.

Tilsynet på eksplosivområdet viser at de store virksomhetene jobber systematisk og godt og dri-

ver sin eksplosivvirksomhet på en forsvarlig måte i tråd med bestemmelsene i regelverket. Tilsynene avdekket imidlertid at det er useriøse aktører i markedet som ikke gjør de sikkerhetsmessige investeringer som regelverket forutsetter. Tilsynet og annen oppfølging av området viser at virksomheter som utfører sprengningsarbeid har et klart forbedringspotensial når det gjelder utarbeidelse av risikoanalyser og vurderinger. DSB følger opp alvorlige brudd på ivaretagelsen av sikkerheten gjennom å pålegge stans av sprengningsarbeider og ved politianmeldelser.

Virksomheter som representerer størst risiko, er prioritert i form av krav til samtykke og tilsyn fra direktoratet. Kommunene ved brannvesenet skal føre tilsyn med de øvrige virksomhetene. I 2010 startet DSB et omfattende opplæringsprogram for landets brannvesen om tilsyn på området farlige stoffer, og opplæringen vil sluttføres i 2011.

Virksomheter som søker samtykke om håndtering av farlig stoff er underlagt krav om konsekvensutredning, noe som gir større grad av åpenhet og påvirkning for befolkningen rundt. Kravet om konsekvensutredning sikrer en bredere behandling i forhold til andre deler av samfunnsikkerhetsområdet. DSB skal utarbeide egnet veiledningsmateriell om etablering av hensynssoner rundt virksomheter som håndterer farlig stoff.

Nedgravde eksplosiver fra krigens dager

Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal se nærmere på enkelte av de resterende problemstillingene rundt ansvarsforhold og håndtering av slike krigsetterlatenskaper, jf. St.meld. nr. 35 (2008-2009). Arbeidsgruppen består av representanter fra underliggende etater i Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet, Miljøverndepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet. Arbeidsgruppen skal avgi sin rapport innen 31. desember 2011.

Frivillige redningsorganisasjoner

Justisdepartementet anser de frivillige som en bærebjelke innen landredning i Norge. Det er viktig å opprettholde den dugnadsånden som råder blant de frivillige, motivere for videre rekruttering, samt beholde organisasjonens kompetanse og beredskap. Regjeringen synliggjorde dette ved at tilskuddet til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten ble doblet fra 6,1 mill. kroner til 12,2 mill. kroner i 2008.

Justisdepartementet har videre tegnet en yrkesskadeforsikring for de frivillige som gjelder for organisert trening, øvelser og aksjoner innen redningstjenesten.

Frivillige som deltar i en redningsaksjon får også refundert utgifter. Ved å styrke tilskuddet til de frivillige, øke refusjonssatsene og tegne yrkesskadeforsikring, har det offentlige gitt et klart signal om verdien av det frivillige arbeidet.

Redningsinnsats til sjøs

Justisdepartementet utvidet i 2010 beredskapsordningen med redningsinnsats til sjøs (RITS). Ordningen omfatter nå brannvesen i Stavanger, Ålesund og Tromsø, i tillegg til de tidligere etablerte enhetene i Oslo, Larvik, Bergen og Bodø.

Med grunnlag i NORDRED-avtalen er det etablert et samarbeid mellom Norge, Danmark, Sverige, Finland og Island om RITS-beredskap. I 2011 er det avholdt fellesøvelser der de nordiske lands RITS-grupper har øvet på samhandling.

DSB og Kystverket har etablert et pilotprosjekt knyttet til RITS-styrkene i Oslo og Bergen, der det prøves ut et konsept for at spesialtrente mannskaper under RITS-ordningen kan bistå i ulike hendelser og situasjoner på skip der farlige stoffer er involvert. Med utvikling av RITS-ordningen til også å omfatte annen spesialisert beredskap, utnyttes den stående beredskapen i kommunene på en god måte. Det styrker kompetansen og håndteringsevnen til den totale redningsberedskapen.

Hovedredningssentralen

Hovedredningssentralen leder og koordinerer redningstjenesten. I 2010 var Hovedredningssentralen involvert i 7 309 hendelser mot 7 066 i 2009 hendelser. I første halvår 2011 har Hovedredningssentralen vært involvert i 3 450 hendelser. Antall hendelser har økt de siste årene. Som følge av det økte aktivitetsnivået, og hensynet til best mulig ressursutnyttelse, arbeides det med sikte på å etablere en felles ledelse for enhetene i Bodø og på Sola.

Hovedredningssentralen deltar også i et omfattende internasjonalt og nordisk samarbeid. Norsk redningstjeneste deltar hvert år i en rekke internasjonale redningsøvelser både innen sjø-, fly- og landredning. Norge er blant annet part i en rekke internasjonale konvensjoner og det er inngått flere bi- og multilaterale avtaler, herunder det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED.

Sivilforsvaret

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs underlagt DSB, og er regionalt organisert i 20 distrikter. Sivilforsvaret bistår nød- og redningsetatene ved store ulykker og spesielle hendelser som bl.a. store branner, flom, ras, oljeutslipp og søk etter savnede personer. Sivilforsvaret inngår i atomulykkeberedskapen; driver landsomfattende varslingstjeneste; deltar i hjelpearbeid ved humanitære katastrofer i andre land og ivaretar viktige oppgaver i tilfelle krig. Etaten gir opplæring innen beredskap og redning til egne mannskaper og andre aktører i den norske redningstjenesten.

I 2010 bistod Sivilforsvaret med 2 100 mannskap i 159 hendelser. Dette var oppdrag i alle landets fylker med blant annet leteaksjoner, brannsløkking, flom og oversvømmelser. Sivilforsvaret har også stilt med materiell og tjenestepliktige i forbindelse med gasslekkasje utenfor Tromsø, jord- og steinras i Lyngen i Troms, og ved flom- og oversvømmelse i Rogaland. Per medio august 2011 har Sivilforsvaret deltatt med 2 024 mannskap i 144 hendelser, det vil si nesten like mange som i hele 2010.

Under angrepene 22. juli 2011 bidro Sivilforsvaret til håndteringen av terrorangrepet ved Utøya. Innsatsen bestod i et bredt spekter av oppgaver, deriblant å etablere mottak, vakthold, sikring av området, bistå politiet med håndtering av de drepte, etablering og drift av telt med infrastruktur for hjelpemansskapene samt logistikk.

Sivilforsvaret bistod videre politiet i håndteringen av situasjonen ved regjeringskvartalet med sikring av deler av området, og med etablering og drift av telt. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen i 2011 med 4 mill. kroner for å dekke de merutgifter Sivilforsvaret ble påført i denne sammenheng.

I tillegg var flere brannvesen sentrale i søk- og redningsarbeidet. Samlet deltok 11 brannvesen i arbeidet i regjeringskvartalet og på Utøya. Innsatsen bestod i brannsløkking, teknisk redning, livreddende førstehjelp, transport av skadede, kontakt med nødstedte på Utøya, dykking, båttransport, trafikkdirigering, sikring av åsted og bistand til politiet med håndtering av omkomne og etterlatte eiendeler. I tillegg var 110-sentralene i Oslo, Asker og Bærum, på Nedre Romerike, i Drammen og i Moss involvert under hendelsene.

Sivilforsvarets operative kapasitet er innsatsgrupper som er øvet, utstyrt og ledet for å kunne bistå nødetatene ved hendelser som f.eks. skogbrann, leteaksjoner, akutt forurensning, flom og

naturkatastrofer. Førsteinnsatsgruppene er erfaringsmessig klare til innsats i løpet av en time.

Justisdepartementet har igangsatt et arbeid med tilpasning og omstilling av Sivilforsvaret i tråd med St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009). Departementet vil tilstrebe at det er en best mulig balanse mellom investering og drift i den videre omstillingen av Sivilforsvaret.

Anskaffelse av ny og hensiktsmessig innsatsbekledning av Sivilforsvaret er fremhevet som presserende for ivaretagelse av operative oppgaver. For at Sivilforsvaret skal kunne foreta ytterligere investeringer i utstyr, herunder innsatsbekledning mv., har Regjeringen i egen tilleggsproposisjon fremmet forslag for Stortinget om å styrke Sivilforsvaret med 30 mill. kroner i 2011.

Samløkalisering av Sivilforsvarets skolevirksomhet er behandlet i St.meld. nr. 22 (2007-2008) og St.meld. nr. 35 (2008-2009). I tråd med behandlingen i Stortinget, jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009) og Innst. 153 S (2009-2010), har DSB samlokalisert kompetansesentrene i Sør-Trøndelag og Rogaland med kompetansesenteret i Oppland fra 1. august 2011. Det er fastsatt ny organisering av den operative innsatsstyrken fra 10 000 til 8 000 mannskaper. DSB har videre igangsatt arbeid med avhending av eiendommer som det ikke lenger er beredskapsmessig behov for. Stortinget har i forbindelse med behandlingen av Prop. 120 S (2010-2011), jf. Innst. 420 S (2010-2011), gitt sitt samtykke til at Justisdepartementet kan avhende Vagle leir i Sandnes kommune. Uansett verdi kan eiendommen selges direkte til Rogaland fylkeskommune til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser.

Et styrket nordisk samarbeid

Det blir jevnlig avholdt ministermøter mellom ministre med ansvar for samfunnssikkerhet i Norden. Det fremgår av Haga-deklarasjonen at de nordiske landene i felleskap skal konkretisere samarbeid innen en rekke ulike områder. Norge leder samarbeidsgruppene relatert til forskning og utvikling, samt redningstjeneste.

Etter oppdrag fra Nordisk ministerråd overleverte tidligere utenriksminister Thorvald Stoltenberg i februar 2009 en rapport om fremtidig nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Rapporten inneholdt flere konkrete forslag som berører samfunnssikkerhet og beredskap, og har bidratt til økt oppmerksomhet om nordisk samarbeid på dette området.

Samarbeid i Barentsregionen

En multilateral redningsavtale for Barentsregionen ble signert i Moskva 11. desember 2008 av Norge, Russland, Sverige og Finland. Avtalens formål er gjensidig bistand over landegrensene i krisesituasjoner og redningsoperasjoner. Med hjemmel i avtalen er det etablert en komité, hvor Justisdepartementet deltar, som ivaretar samarbeid relatert til redningsfaglige spørsmål i Barentsregionen.

Arktisk Råd

Økt ressursutnyttelse og trafikk i arktiske farvann medfører behov for å vurdere redningsberedskapen i disse farvann. I regi av Arktisk Råd har det blitt fremforhandlet en søk- og redningsavtale i relasjon til luft- og sjøfart hvor alle de arktiske statene er parter. Avtalen ble signert 12. mai 2011 på Arktisk råds ministerkonferanse i Nuuk, Grønland. Formålet med avtalen er å styrke samarbeid og koordinering av redningsoperasjoner i arktiske farvann.

FN og EU

Norge deltar i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i EU gjennom Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering og beredskap. EU har opprettet et finansielt instrument for sivil beredskap for perioden 2007-2013 som skal styrke kapasitet på krisehåndtering, varsling og koordinert innsats. Det har de siste årene vært en betydelig økning i koordinerte innsatser og forespørsler om bistand gjennom EUs overvåkings- og informasjonssenter MIC. Justisdepartementet følger opp norske interesser, forpliktelser og bidrag. Et eget spesialutvalg for samfunnssikkerhet er et tiltak for å sikre god samordning av departementenes arbeid med EU- og EØS-saker på samfunnssikkerhetsområdet.

DSB er nasjonalt kontaktpunkt for FNs arbeid med strategi for forebygging av naturkatastrofer. Videre har DSB i samarbeid med Utenriksdepartementet stående beredskap for humanitær innsats, primært i regi av FN. DSBs internasjonale støttekonsepter har vært i sammenhengende innsats siden januar 2010. Sivilforsvaret tilrettelegger for disse konseptene, som gjennomføres med frivillig personell og finansieres av Utenriksdepartementet. Norwegian Support Team deltok i perioden fra september 2010 til sommeren 2011 i en rekke innsatser, blant annet i Den dominikanske republikk og Haiti etter jordskjelvet, og i Pakistan etter flomkatastrofen.

3.1.3 Vern om rikets sikkerhet og kritiske samfunnsfunksjoner

Dagens sikkerhetsutfordringer er i mindre grad enn tidligere knyttet til militære trusler, men kriser av sikkerhetspolitisk eller militær art kan likevel ikke utelukkes. Regjeringen vektlegger derfor en god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap, samt internasjonalt samarbeid bl.a. innenfor rammen av NATO.

Sikkerhetsloven har som formål å effektivt motvirke trusler mot rikets selvstendighet, sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Justisdepartementet har overordnet ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste etter sikkerhetsloven i sivil sektor, og har en faglig ansvarslinje til Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Forsvarsdepartementet har i 2011, sammen med relevante departementer og virksomheter, igangsatt en helhetlig evaluering av loven for å vurdere behovet for en revisjon.

Samfunnets funksjonsdyktighet er avhengig av stabile og robuste infrastrukturer som ofte inngår i komplekse systemer som er gjensidig avhengige av hverandre. Sårbarhetsutfordringer innen kritisk infrastruktur har blitt forsterket bl.a. som følge av klimaendringer og nye former for terrortrusler. En kompliserende faktor er at flere infrastrukturer er koplet sammen på tvers av landegrenser, og at arbeidet med å sikre kritisk infrastruktur dermed også har en grenseoverskridende karakter.

Kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner

Ansvar for beskyttelse av kritisk infrastruktur ligger til eier av, eller operatør av, infrastrukturen og følger sektoransvaret. St.meld. nr. 22 (2007-2008), jf. Innst. S. nr. 85 (2008-2009), følger opp Infrastrukturutvalgets utredning NOU 2006: 6 Når sikkerhet er viktigst, med omtale av sektorvise tiltak som er eller vil bli iverksatt for å bedre sikkerheten i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner.

Med utgangspunkt i departementenes sektoransvar har Justisdepartementet gitt DSB i oppdrag å videreutvikle en tverrsektoriell tilnærming til arbeidet med kritiske samfunnsfunksjoner og generelle verktøy for kontinuitetsplanlegging for å ivareta slike funksjoner. En endelig modell for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner ventes å foreligge høsten 2011.

Som en del av EUs program for beskyttelse av europeisk kritisk infrastruktur er det vedtatt et direktiv om identifisering og utpeking av euro-

peisk kritisk infrastruktur (EPCIP). Det gjeldende EPCIP-direktivet omfatter energi- og transportsektorene. Justisdepartementet leder arbeidet med å implementere direktivet gjennom en endring i sivilbeskyttelsesloven med forbehold om at EØS-komiteen og Stortinget gir sitt samtykke.

Justisdepartementet koordinerer gjennom Spesialutvalget for samfunnssikkerhet norsk oppfølging av EUs videre arbeid i forbindelse med EUs handlingsplan mot CBRN-trusler (kjemiske, biologiske, radiologiske og nukleære trusler). DSB har ansvaret for den praktiske oppfølgingen av dette arbeidet gjennom Faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler.

COSPAS-SARSAT

COSPAS-SARSAT (C/S) er et nødvarslingsystem innen den internasjonale redningstjenesten. C/S-systemet benytter satellitter for å fange opp nød-signaler og angi posisjonen til den som er i nød. Nødsignalene blir lest ned av nedlesestasjoner og overført til et Mission Control Center (MCC) for igangsettelse av redningsaksjoner. C/S gir global dekning og er av stor betydning for Norge med et redningsansvarsområde som omfatter bl.a. deler av Polhavet og Arktis, og hvor det er begrensede muligheter for kommunikasjon og varsling. Norge har siden 1982 vært vertsnaasjon med nedlesestasjoner samt for et MCC ved Hovedredningssentralen (HRS) i Bodø. I dag har Norge en aktiv rolle i C/S med et regionansvar for videreformidling av C/S-nødmeldinger til Grønland, Island, Sverige, Danmark, Finland, Estland, Latvia og Litauen.

Ny teknologi skal erstatte dagens system, både når det gjelder rom- og bakkeselementet. C/S utstyr skal plasseres i nye satellitter, herunder de europeiske Galileo-satellittene. De tekniske oppgraderingene vil medføre en forbedret redningstjeneste, ved mer nøyaktig posisjonsbestemmelse av nødstedte og raskere varsling, samt en tilbakemeldingsfunksjon som viser at nødhjelp er på vei. Det er foreløpig noe usikkerhet knyttet til når dette systemet vil være operativt. Regjeringen vil vurdere ulike muligheter for mottak av signaler fra det nye systemet.

Sivilt-militært samarbeid

Det vil fortsatt være behov for forhåndsplanlegging og øving på sikring av objekter ved bruk av sikringsstyrker, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere retningslinjene for forhåndsplanlegging av bruk

av sikringsstyrker. Dette må sees i lys av 22. juli-kommisjonens rapport som fremlegges 10. august 2012.

Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet har i en arbeidsgruppe gjennomgått og oppdatert totalforsvarsordninger og mekanismer. Målet med arbeidet er at de sivil-militære samarbeidsordninger i størst mulig grad er tilpasset de sikkerhetspolitiske utfordringer Norge til enhver tid står overfor. For at samarbeidsordningene innenfor totalforsvaret skal være så effektive som mulig, er det viktig at de regelmessig blir gjennomgått og revidert for å reflektere organisasjonsendringer og endringer i sikkerhetsutfordringene. Som en oppfølging av arbeidsgruppen har Regjeringen besluttet at det skal igangsettes et arbeid med å oppdatere og revidere sentrale sivil-militære ordninger innenfor totalforsvaret med utgangspunkt i gruppens rapport og innkommende høringskommentarer. Arbeidet skal være slutført innen utgangen av 2013.

Samarbeid innenfor NATO

Justisdepartementet har med støtte fra DSB koordineringsansvaret for Norges deltakelse i NATOs sivile beredskapsarbeid, representert gjennom komiteen Civil Emergency Planning Committee (CEPC). Norge har vært, og er fremdeles, en aktiv deltaker i det sivile beredskapsarbeidet i NATO gjennom deltakelse i undergruppene til CEPC fra ulike departementer og sektormyndigheter.

NATO har i det sivile beredskapsarbeidet blant annet vektlagt nye områder som er gitt i NATOs nye strategiske konsept. Dette har bidratt til at man er mer konkret på hvilke områder NATO vil prioritere i sitt sivile beredskapsarbeid. De viktigste områdene er sterkere vektlegging av sivil understøttelse til militære operasjoner, beskyttelse av befolkningen mot såkalte CBRN-trusler og håndtering av disse, beskyttelse mot cyberangrep, beskyttelse av energiforsyning og kritisk infrastruktur, samt beskyttelse og konsekvenshåndtering av missilangrep. I tillegg er det sivile beredskapsarbeidet blitt et enda viktigere arbeidsfelt opp mot partnerlandene til NATO.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble etablert 1. januar 2003 med en delt forvaltningsmodell mellom Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet med en faglig rappor-

teringslinje til Justisdepartementet på sivil side. Direktoratet er fagmyndighet for koordinering av forebyggende sikkerhetstiltak og kontroll av sikkerhetstilstanden i de virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter tiltak for å sikre skjermingsverdige informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. NSM gir anbefalinger om forebyggende sikkerhetstiltak i militær og sivil sektor og fører tilsyn med sektorene slik at disse settes bedre i stand til å ivareta sitt ansvar innenfor forebyggende sikkerhet. Under NSM ligger også en koordinerende enhet for håndtering av koordinerte IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner (NorCERT).

På bakgrunn av de erfaringer som er gjort siden etableringen av NSM, vil Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet gjennomgå valgt forvaltningsmodell for å vurdere rollen som nasjonal sikkerhetsmyndighet, samt ev. endringer i styringsmodellen

IKT-sikkerhet

Nasjonale retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten 2007-2010 er under revisjon. De reviderte retningslinjene skal dekke hele spekteret fra grunnsikring til beskyttelse av samfunnskritisk IKT-infrastruktur. NSMs forslag til cybersikkerhetsstrategi vil inngå som en del av grunnlagsmaterialet til utformingen av retningslinjene, spesielt innenfor behandlingen av samfunnskritisk IKT-infrastruktur.

I forbindelse med revisjonen av retningslinjene skal en egen departementsgruppe vurdere behovet for å justere, eventuelt presisere, beskrivelsen av departementenes samordnings- og sektoransvar for IKT-sikkerhet gitt i St.meld. nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssamfunn for alle.

Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet (KIS) skal holde oversikt over gjennomføringen av Regjeringens retningslinjer for informasjonssikkerhet, samt identifisere tverrsektorielle utfordringer på IKT-sikkerhetsområdet som krever oppfølging. Koordineringsutvalget ledes av Fornyings- og administrasjonsdepartementet med Justisdepartementet som nestleder. NSM har en sekretariatsfunksjon for utvalget. NSM er også sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IKT-produkter og -systemer.

Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) er en integrert funksjon i NSM. NorCERT bidrar til koordinert respons og bistand til gjenoppretning ved et eventuelt IKT-angrep på samfunnskritiske funksjoner. Varslingssystem for

digital infrastruktur (VDI) er en del av NorCERT. For å sikre en helhetlig beskrivelse av IKT-trusselbildet er det etablert en koordineringsgruppe

med representanter fra NorCERT, Politiets sikkerhetstjeneste og Etterretningstjenesten, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009).

Kap. 450 Sivile vernepliktige

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	51 799	40 890	10 393
	Sum kap. 450	51 799	40 890	10 393

Post 01 Driftsutgifter

Som ledd i forslaget om avvikling av Siviltjenesten, er det for 2012 ikke avsatt bevilgning til mannskapsrelaterte kostnader. Siviltjenesteforvaltningens kapasitet er derfor redusert til 0.

Bevilgningen for 2012 går til dekning av driftsutgiftene ved siviltjenesteadministrasjonen, vedlikehold av leiren og tjenesteboligene og omstillingskostnader i forbindelse med nedleggelsen. Ved tidligere omstilling i Siviltjenesten, jf. Prop. 31

S (2009-2010) og Innst. 58 S (2009-2010), ble ansatte overført til politi- og lensmannsetaten og konfliktrådene. Tilsvarende løsning for de ansatte vil søkes realisert ved avviklingen av forvaltningen. Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med om lag 30 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på posten på 10,39 mill. kroner.

Den samlede bemanningen ved siviltjenesteadministrasjonen utgjorde 8 årsverk per 1. mars 2011.

Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Inntekter av arbeid	19 515	14 219	
02	Andre inntekter	501	514	
18	Refusjon av sykepenger	277		
	Sum kap. 3450	20 293	14 733	

Post 01 Inntekter av arbeid

Som følge av forslaget om nedleggelse vil det ikke budsjetteres med inntekter innen dette formål i 2012.

Post 02 Andre inntekter

Som følge av forslaget om nedleggelse vil det ikke budsjetteres med inntekter innen dette formål i 2012.

Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	570 086	568 597	570 065
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 756	2 598	4 679
70	Overføringer til private	5 064	5 221	5 383
	Sum kap. 0451	578 906	576 416	580 127

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer for DSB med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler og regionkontorer. Bemanningen utgjorde 566 årsverk per 1. mars 2011. Dette årsverkstallet inkluderer ikke Sivilforsvarets vernepliktige styrker. Større nyanskaffelser mv. betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten.

Det foreslås å redusere bevilgningen under posten med 9,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3456 post 03. Som følge av samlokaliseringen av Sivilforsvarets skolevirksomheter foreslås en ytterligere reduksjon under posten på 0,64 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3451, post 03.

Det foreslås en bevilgning på posten på 570,07 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inn-

til 75 pst. av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Direktoratet administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Posten dekker kostnadene knyttet opp til flytimer. Faste utgifter er innarbeidet under post 01. Videre dekker posten forskningsaktiviteter avtalt mellom DSB og SINTEF/Norges Brannlaboratorium.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,68 mill. kroner.

Post 70 Overføringer til private

Posten skal dekke tilskudd til standardiseringsarbeidet på el-området i Norge som ivaretas av Norsk Elektroteknisk komité. Videre dekker posten tilskudd til Norsk brannvernforenings forebyggende arbeid rettet mot brann i bolig.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,38 mill. kroner.

Kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Gebyr	122 195	122 163	125 950
03	Diverse inntekter	20 900	31 960	22 391
06	Refusjoner	15 177		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	157		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 466		
18	Refusjon av sykepenger	5 347		
40	Salg av eiendom	1 426		
	Sum kap. 3451	166 668	154 123	148 341

Post 01 Gebyr

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder, samt for førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå.

Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus.

Det foreslås en bevilgning på posten på 125,95 mill. kroner.

Post 03 Diverse inntekter

Posten består av inntekter i forbindelse med kursvirksomhet ved Norges brannskole, utleie av Sivilforsvarets anlegg, salg og bortleie av kursplasser og læremateriell mv. ved skolene. Deler av inntektene kommer fra utnyttelse av ledig kapasitet ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesenter og anlegg. Posten er i 2012 ytterligere redusert som følge av omstillingen av Sivilforsvaret. I Prop. 1 S (2010-2011) fremgår det at inngåtte kursavtaler i forbindelse med bl.a. håndtering av flybrann og oljevern gir større forutsigbarhet på inntektssiden. Det ble derfor foreslått å øke bevilgningen under kap. 3451 post 03 med 9,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 451 post 01 for 2011. Da det senere viste seg at det ble lagt til grunn for høye inntekter og utgifter, ble det i for-

bindelse med behandlingen av Prop. 120 S (2010-2011) besluttet å redusere bevilgningene under kap. 451, post 01 og kap. 3451, post 03 med 9,5 mill. kroner. For permanent innarbeidelse av tiltaket fremmes reduksjonen på nytt for 2012-terminen.

På bakgrunn av forventet regnskapstall og utvikling knyttet til samlokaliseringen av Sivilforsvarets skolevirksomheter, foreslås bevilgningen redusert med 1,06 mill. kroner, hvorav 0,64 mill. kroner er en parallelljustering på utgiftssiden, jf. omtale under kap. 451 post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 22,39 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Refusjoner

Posten består av variable inntekter fra tilskudd og refusjoner fra andre virksomheter mv. Det budsjetteres ikke med noe beløp.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3451, post 06, jf. forslag til vedtak.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret arbeides det med å avhende sivilforsvarsanlegg. Erfaringene viser at det er vanskelig å avhende en del av disse anleggene i det åpne markedet. Det foreslås der-

for at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av sivilforsvarsanlegg, foreslås det videre at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 pst. av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved eventuelt salg i 2012, ønsker

departementet å nettobudsjettere salgsomkostnadene ved salg av faste eiendommer. Det kan være tilfeller der kostnader til rydding og sikring er større enn salgsinntekter og det vil være en nettokostnad å avhende anlegget. Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Kap. 452 Sentral krisehåndtering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	10 810	10 175	10 385
	Sum kap. 452	10 810	10 175	10 385

1 Innledning

Krisestøtteenheten skal bistå med støttefunksjoner til departementene i krisesituasjoner, jf. St.meld. nr. 37 (2004-2005) og Innst. S. nr. 265 (2004-2005) om flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering. Enheten har fått tilrettelagt lokaler og tekniske fasiliteter. Krisestøtteenheten er administrativt og faglig underlagt Justisdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved Krisestøtteenheten, herunder husleie og videreutvikling og vedlikeholdskostnader for teknisk infrastruktur. Posten skal i tillegg dekke enhetens egne utgifter knyttet til sentral krisehåndtering, herunder situasjons- og mediemonitorering.

Det foreslås en bevilgning på posten på 10,39 mill. kroner.

Kap. 455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	648 286	643 652	759 262
21	Spesielle driftsutgifter	13 512	16 350	16 857
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	11 105	6 498	6 647
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	13 153	13 564	13 984
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	88 000	89 513	92 288
	Sum kap. 455	774 056	769 577	889 038

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter til sentrale elementer for redningstjenesten i Norge, herunder den offentlige redningshelikoptertjenesten, driftsutgifter ved Hovedredningssentralen og prosjektet for anskaffelse av nye redningshelikoptre. Bemanningen ved Hovedredningssentralen utgjorde 44 årsverk per 1. mars 2010.

Posten inkluderer utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT. Posten skal videre dekke utgifter til Justisdepartementets internasjonale forpliktelser og engasjement innen redningstjenesten.

Dagens Sea King-helikoptre i redningshelikoptertjenesten vil ha behov for oppgraderinger og håndtering av et økende vedlikeholdsbehov grunnet høy alder. Regjeringen foreslår en styrking til dette formålet med 40 mill. kroner.

Arbeidet med anskaffelse av nye redningshelikoptre er organisert i et eget prosjekt i Justisdepartementet. Regjeringen foreslår å styrke prosjektet for 2012 med 50 mill. kroner med sikte på å opprettholde målet om ferdig innføring av nye helikoptre i 2020.

Dagens redningshelikoptre skal kunne ha en rolle som bistand til politiet i forbindelse med maritime anti-terroroppdrag, og ellers inngå i den militære beredskap ved sikkerhetspolitisk krise og krig. Grunnet den store kapasitetsutnyttelsen av dagens materiell, er det foreslått å styrke redningshelikoptertjenestens bevilgning med 14,3 mill. kroner for å opprettholde årlig øving og ivaretagelse av denne rollen.

Hovedredningssentralen og redningshelikoptrene skal inkluderes som brukere av Nødnett. Det foreslås i den forbindelse å omdisponere 1,2 mill. kroner fra kap. 455 post 01 til kap. 456 post 45.

Det foreslås en bevilgning på posten på 759,26 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, f.eks. helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i red-

ningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell mv.

Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner. Foruten en generell økning i antall hendelser, har hendelsenes karakter avkrevet større bruk av sivile helikopter- og flyressurser enn tidligere. Refusjoner til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten har også økt utover ordinær prisutvikling.

Det foreslås en bevilgning på posten på 16,86 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker diverse investeringer til Hovedredningssentralen. Posten dekker også enkelte investeringskostnader knyttet til COSPAS-SARSAT. Investeringene er en forutsetning for å ivareta de nasjonale og internasjonale forpliktelsene i redningstjenesten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,65 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige området gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene m.v. Midlene vil hovedsakelig bli gitt til hovedorganisasjoner. Hovedorganisasjonene vil være ansvarlig for fordelingen til de lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten. Posten inkluderer også premie til forsikringsordning for frivillige i redningstjenesten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 13,98 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnspålagte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste.

Det foreslås en bevilgning på posten på 92,29 mill. kroner.

Kap. 3455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Refusjoner	20 908	21 045	21 697
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	79		
18	Refusjon av sykepenger	31		
	Sum kap. 3455	21 018	21 045	21 697

Post 01 Refusjoner

Posten dekker refusjoner fra Helse- og omsorgsdepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet kjøper ambulansetimer i redningshelikoptertjenesten fra Justisdepartementet. Refusjonen føres på kap. 3455, post 01 Refusjoner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 21,7 mill. kroner.

Det foreslås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtaket.

Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	166 448	139 870	526 340
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	193 094	385 700	1 483 562
	Sum kap. 0456	359 542	525 570	2 009 902

1 Innledning

Stortinget har vedtatt, jf. Innst. 371 S (2010–2011) og Prop. 100 S (2010–2011) fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge. Direktoratet for nødkommunikasjon skal eie og forvalte Nødnett på vegne av staten når det er levert. Bemanningen ved Direktoratet for nødkommunikasjon utgjorde 50 årsverk per 1. mars 2011.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker statens kostnader forbundet med drift av Direktoratet for nødkommunikasjon og statens forpliktelser som følge av utbyggingen av Nødnettets første utbyggingstrinn. Som følge av Stortingets vedtak om landsdekkende Nødnett omfatter bevilgningen bl.a. prosjekteringskostnader i direktoratet knyttet til trinn 2, driftskostna-

der for innføringsprosjekt brann, tilleggselementer innen brann og helse og drift av nettet i trinn 2 i utbyggingsperioden. Kostnader til drift av første og andre trinn av Nødnett inkluderer kostnader til leie av datalinjer og innplassering av nytt utstyr i eksisterende radiostasjoner.

Som følge av beslutning om landsdekkende utbygging foreslås bevilgningen økt med om lag 386 mill. kr.

Det foreslås en bevilgning på posten på 526,34 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser

Bevilgningen dekker statens kostnader forbundet med investering i radionett, utstyr til nødnettenes kommunikasjonsentraler og terminaler i 2012 knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett. Det er videre avsatt midler til støtte til etatenes innføringsprosjekter. Det foreslås at Justisdepartemen-

tet i 2011 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456 post 02, jf. forslag til vedtak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 1 098 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1 483,56 mill. kroner.

Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Brukerbetaling	3 207	18 819	103 074
02	Refusjoner	10 299	6 521	18 479
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	319		
18	Refusjon av sykepenger	298		
	Sum kap. 3456	14 123	25 340	121 553

Post 01 Brukerbetaling

Stortinget har i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005), Innst. S. nr. 104 (2006-2007) og Innst. 371 S (2010-2011) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og tas i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatenes til enhver tid gjeldene budsjettrammer. Forventet brukerbetaling er basert på de prinsipper for brukerbetaling som ble redegjort for i St.prp. nr. 30 (2006-2007) og Prop. 100 S (2010-2011).

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 84,3 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 103,07 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner

Det vil i 2012 påløpe driftsutgifter som i henhold til kontrakt skal viderefaktureres etatene. Det vil også kunne påløpe noen utbyggingskostnader som følge av endringer i etatene, og som eventuelt vil bli viderefakturert etatene. Videre vil det i forbindelse med andre utbyggingsområde av Nødnett kunne påløpe utgifter for DNK som skal refunderes av leverandøren. Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende inntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med om lag 12 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 18,48 mill. kroner.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	952 602	958 845	1 096 573	14,4
	Sum kategori 06.60	952 602	958 845	1 096 573	14,4

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
460	Spesialenheten for politisaker	31 709	34 950	38 092	9,0
461	Særskilte ulykkeskommisjoner	1			
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	903 140	886 567	978 386	10,4
467	Norsk Lovtidend	4 407	3 179	3 249	2,2
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	13 345	14 149	14 427	2,0
469	Vergemålsordningen		20 000	62 419	212,1
	Sum kategori 06.60	952 602	958 845	1 096 573	14,4

1 Innledning

I 2012 omfatter kategorien Spesialenheten for politisaker, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker og vergemålsordningen. Kategorien omhandler også Den rettsmedisinske kommisjon, særskilte ulykkeskommisjoner, Norsk Lovtidend og særskilte straffesaksutgifter m.m.

2 Generelle utviklingstrekk

God rettssikkerhet og en effektiv justissektor bidrar til å øke tryggheten i samfunnet. Rettssikkerheten skal også omfatte de som er under vergemål. Andre viktige elementer i Regjeringens arbeid med å øke rettssikkerheten er å sikre at tiltalte og fornærmede får nødvendig juridisk bistand i straffesaker, at det er mulig å få vurdert

om nye opplysninger i en rettskraftig straffesak tilsier at den bør gjenåpnes og at politiet etterforskes i saker hvor det er mistanke om regelbrudd.

Spesialenheten for politisaker ble etablert i 2005 og virksomheten ble evaluert i NOU 2009:12 *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring*. Justisdepartementet er nå i ferd med å følge opp en rekke tiltak for å sikre kvaliteten og effektiviteten i etterkontrollen av politiet. Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet i 2004. I 2011 ble det satt i gang en evaluering av kommisjonen, som skal være ferdig første halvår 2012. Videre vil ny vergemålslov bli iverksatt gjennom vergemålsreformen. Dette innebærer en modernisering av regelverket og en effektivisering av vergemålsforvaltningen.

Sakstiltanget til ordningene som er omfattet av denne kategorien, er jevnt over økende. Det har

vært en moderat økning av antall saker i Den rettsmedisinske kommisjon, og Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker hadde i 2010 sitt høyeste saksinntak siden opprettelsen. Antall

saker til Spesialenheten for politisaker har også økt jevnt siden etableringen. Det samme gjelder særskilte straffesaksutgifter.

3 Mål og delmål

Hovedmål	Delmål
God rettssikkerhet for individer og grupper	God rettssikkerhet i straffesaker God rettssikkerhet for de som ikke kan ivareta egne interesser
En mer effektiv justissektor	Helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning

3.1 God rettssikkerhet for individer og grupper

3.1.1 God rettssikkerhet i straffesaker

Spesialenheten for politisaker

Resultater og tilstandsvurdering

Politiet har i kraft av sine oppgaver en rekke maktmidler. Uten tilstrekkelig kontroll med bruken av disse, vil retten til bruk av makt kunne bli en trussel mot rettssikkerhet og demokrati.

Når ansatte i politiet eller påtalemyndigheten anmeldes for å ha begått en straffbar handling i tjenesten, er det Spesialenheten for politisaker som etterforsker, avgjør spørsmål om påtale og fører saker for retten. Spesialenheten for politisaker setter også i verk etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

Spesialenheten for politisaker skal sikre en lik og rettferdig behandling av saker som gjelder spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten. Den skal sikre rettssikkerhet både for den som ønsker å anmelde et forhold, og for ansatte som blir anmeldt.

Evaluering av kontrollmekanismene for politiet

Det vises til omtale under programkategori 06.40. NOU 2009:12 *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring* omtaler Spesialenheten for politisaker som «tillitsgiver» når det gjelder uavhengighet, effektivitet og kvalitet. Utvalget mener at Spesialenheten er en faglig kompetent, engasjert og profesjonell organisasjon, men peker samtidig på at den er organisatorisk sårbar og underdimensjonert. Det foreslås en rekke tiltak for å forsterke Spesialenheten for politisakers uavhengighet.

Uavhengighet og tilgjengelighet

Spesialenheten for politisaker har fast ansatte jurister og etterforskere og i tillegg ti privatpraktiserende advokater og én psykolog på verv. Ordningen med personer på verv skal bidra til å styrke virksomhetens uavhengighet.

Spesialenheten for politisaker er organisert med en vaktordning der det til enhver tid skal være én etterforsker på vakt. Vaktstående skal ta i mot varsling fra politiet og sørge for at Spesialenheten for politisaker kan ta beslutning om det er nødvendig å iverksette etterforskning umiddelbart. Det er inngått en ny arbeidsavtale for etterforskere i Spesialenheten som regulerer overtid, hviletid og beredskap, og kompensasjon for dette. Det er viktig for virksomhetens løsning av sitt samfunnsoppdrag å ha en slik avtale, som gir rom for større fleksibilitet under etterforskning av saker, og rask utrykning i alvorlige saker.

Strategier og tiltak

Spesialenheten for politisaker skal utføre effektiv kontroll av politiet og påtalemyndighetens myndighetsutøvelse. Riksadvokaten, som er faglig overordnet Spesialenheten for politisaker, mener at enhetens etterforskning og påtalebehandling holder gjennomgående høy kvalitet. Høy kvalitet på straffesaksbehandlingen og en rimelig saksbehandlingstid er viktig for de som er involvert i sakene som behandles av enheten, i tillegg til at det bidrar til å sikre høy tillit til Spesialenheten for politisaker. Justisdepartementet, Spesialenheten for politisaker og Politidirektoratet jobber videre med å se på en rekke tiltak for å forsterke og forbedre kontrollmekanismene for politiet og Spesialenhetens uavhengighet.

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Resultater og tilstandsvurdering

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig straffedom skal få ny behandling av sin sak i retten. Dersom kommisjonen beslutter en sak gjenåpnet skal saken henvises til ny behandling ved en annen domstol enn den som avsa dommen som skal gjenåpnes.

Kommisjonen består av fem faste medlemmer inkludert leder, og tre varamedlemmer. Kommisjonens leder, nestleder, ett annet fast medlem og to av varamedlemmene skal ha juridisk embetsekamen eller mastergrad i rettsvitenskap. Lederen av kommisjonen utnevnes av Kongen i statsråd for en periode på syv år uten adgang til gjenoppnevning. De øvrige medlemmene oppnevnes av Kongen i statsråd for tre år med adgang til én gjenoppnevning. Kommisjonens leder er ansatt på heltid, og leder også kommisjonens sekretariat.

Kommisjonen er et forvaltningsorgan, men arbeider etter straffeprosesslovens bestemmelser. Reglene om gjenåpning og kommisjonens arbeid finnes i kapittel 27 i straffeprosessloven. Kommisjonen skal ha en objektiv og grundig, men samtidig effektiv saksbehandling for å oppnå materielt riktige avgjørelser innen rimelig tid.

Strategier og tiltak

I tråd med anbefalingene i Ot.prp. nr. 70 (2000-2001) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (gjenopptakelse) har Justisdepartementet i 2010 satt ned en ekstern arbeidsgruppe som skal vurdere hvordan Kommisjonen for gjenoppta-

kelse av straffesaker fungerer. Arbeidsgruppen skal bl.a. gjennomgå og vurdere kommisjonens saksbehandling, bemanningen og sammensetningen av kommisjonen og sekretariatet, og adgangen til å reise søksmål om avgjørelser fra kommisjonen. Ett viktig spørsmål som også skal belyses i evalueringen av kommisjonen, er om virksomheten har tillit i befolkningen. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport innen første halvår 2012. Justisdepartementet vil vurdere hvordan en eventuell oppfølging vil skje når rapporten fra evalueringen foreligger.

Den rettsmedisinske kommisjon

Resultater og tilstandsvurdering

Den rettsmedisinske kommisjon er opprettet i medhold av straffeprosessloven § 146. Kommisjonens hovedoppgave er å kvalitetssikre rettsmedisinske sakkyndiguttalelser som avgis i straffesaker. Kommisjonen gir også råd og veiledning i rettsmedisinske spørsmål, tilbyr undervisning for sakkyndige og bidrar med kunnskap om utvikling av rettsmedisinsk praksis.

Kommisjonen er organisert i fire grupper og har i alt 34 medlemmer med kompetanse innenfor fagfelt som bl.a. psykiatri, genetikk, patologi og biomedisin. Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for Den rettsmedisinske kommisjon. Kommisjonen blir oppnevnt for tre år av gangen.

I 2010 gikk kommisjonen over til elektronisk saksbehandling. I tillegg til å styrke rettsikkerheten ved kommisjonens saksbehandling, forventes det også en effektivisering av arbeidet som følge av tiltaket.

Tabell 2.22 Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007-2010

År	2007	2008	2009	2010
Alminnelig gruppe	2 208	2 571	2 434	2676
Genetiske saker/grupper	924	1 217	1 088	1097
Toksikologiske saker/grupper	2 252	2 502	2 291	2868
Psykiatrisk gruppe	437	506	503	553

Advokatbistand til tiltalte og fornærmede i straffesaker mv.

Resultater og tilstandsvurdering

For å sikre enkeltindividets rettsikkerhet dekker staten utgifter til rettshjelp i straffesaker. Hvem som har krav på offentlig betalt advokatbistand i straffesaker er regulert i straffeprosessloven. Dette kan gjelde personer som er siktet eller tiltalt for en forbrytelse, fornærmede i saken eller fornærmedes pårørende. Staten dekker også kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker.

De senere år har rettshjelpsutgiftene over kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter økt. I hovedsak skyldes dette utviklingen i salærsatsen, økning i antallet saker behandlet i domstolene og mer omfattende saker. Salærsatsen har siden 1. januar 2011 vært 905 kroner pr. time (ekskl. mva.) og foreslås oppjustert til 925 kroner per time (ekskl. mva.) fra 1. januar 2012.

3.1.2 God rettssikkerhet for de som ikke kan ivareta egne interesser

Vergemålsordningen

Resultater og tilstandsvurdering

Stortinget vedtok ny lov om vergemål 11. mars 2010. Utkast til forskrifter til loven ble sendt på høring i februar 2011. For 2011 ble det bevilget 20 mill. kroner til å forberede ikrafttreddelsen av den nye loven som omfatter:

- Forskrifter som skal sikre økt rettssikkerhet og rettslikhet på vergemålsområdet
- Etablering av en ny lokal vergemålsforvaltning ved at oppgavene til dagens overformynderier i kommunene overføres til fylkesmennene
- Opprettelse av en ny sentral vergemålsmyndighet lagt til Statens sivilrettsforvaltning som skal forestå klagebehandling og kvalitetssikring av vergemålsområdet
- Felles nasjonal forvaltning av de økonomiske midler til personer under vergemål som er under vergemålsmyndighetens forvaltning
- Tillegg i utlendingsloven som innfører en ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere.

Nye kartlegginger viser at det er om lag 50 000 personer som er under vergemål. 1/3 av alle vergemål gjelder personer under 18 år (mindreårige) og 2/3 gjelder voksne. Antall personer under vergemål er økende.

Strategier og tiltak

For 2012 foreslår Regjeringen ytterligere forberedelser for iverksettelse av den nye vergemålsloven, med sikte på at den nye loven kan tre i kraft 1. juli 2013. Det er omfattende forberedelser som må være på plass før den nye vergemålsforvaltningen er klar for sine oppgaver. Dette gjelder blant annet forskrifter til loven, endelig avklaring av endringer i utlendingsloven (representantordningen for enslige mindreårige asylsøkere), oppbygging av lokal og sentral vergemålsmyndighet, avklaring av arbeidsrettslige spørsmål og overføring av 50 000 saker fra kommunene til nytt datasystem hos fylkesmennene.

Ved gjennomføring av vergemålsreformen sørger Regjeringen for at Norge får et regelverk og en organisasjon for vergemål som gir økt rettssikkerhet og rettslikhet for svake grupper som har behov for bistand til å ivareta sine interesser. Gjennomføringen muliggjør en eventuell ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

3.2. En mer effektiv justissektor

3.2.1 Helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning

Spesialenheten for politisaker

Resultater og tilstandsvurdering

Måltallet for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Spesialenheten for politisaker er 150 dager. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtaleavgjorte saker i 2006 var 296 dager, i 2007 202 dager og i 2008 153 dager. I 2009 økte saksbehandlingstiden til 214 dager, men i 2010 har saksbehandlingstiden gått ned til 177 dager. Ser en på saksbehandlingstiden ved de enkelte etterforskningsavdelingene, er både etterforskningsavdeling Midt- og Nord-Norge og etterforskningsavdeling Vest innenfor målet på 150 dager, med henholdsvis 126 og 149 dager. Etterforskningsavdeling Øst, som har flest saker, hadde derimot gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 217 dager. I 2010 kom det inn 1097 nye anmeldelser til Spesialenheten for politisaker. I første halvår i 2011 har det kommet inn 511 nye saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for samme periode er på 191 dager.

For å nå fastsatt mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid, iverksatte Spesialenheten for politisaker i 2010 enkelte effektiviseringstiltak som bruk av frister, justeringer i etterforskningsavdelingenes geografiske ansvarsområder og endrede rutiner for saksfordeling hos Sjefen for Spesialenheten for politisaker. I tillegg har Spesialenheten blitt styrket med nye stillinger i 2010 og 2011.

Spesialenheten for politisaker har også for 2010 utgitt en årsrapport. I årsrapporten løftes det opp temaer som misbruk av registeropplysninger og politiets bruk av slag som maktmiddel. I tillegg til årsrapporten legger Spesialenheten for politisaker ut vedtak i saker som er av allmenn interesse.

Strategier og tiltak

I etterkant av evalueringen av kontrollmekanismene for politiet i NOU 2009: 12, ser Justisdepartementet, riksadvokaten og Spesialenheten for politisaker på en rekke tiltak for å styrke enheten. Bl.a er virksomheten styrket med flere stillinger slik at Spesialenheten for politisaker blir riktig dimensjonert i forhold til sine oppgaver. I tillegg skal enheten legge til rette for en bredere og mer systematisk kommunikasjon med offentligheten.

Styrking av bemanningen

Lav gjennomsnittlig saksbehandlingstid og høy kvalitet på straffesaksbehandlingen vil kunne bidra til høyere tillit. Spesialenheten for politisaker ble i 2010 styrket med to ny stillinger og i løpet av 2011 med tre nye etterforskerstillinger. De nye etterforskerstillingene er plassert i etterforskningsavdeling Øst der det er flest saker og lang saksbehandlingstid.

Målet på 150 dager er realistisk med de styrkinger av staben som er gjennomført, men saksbehandlingstiden avhenger samtidig av antall saker og typer saker som kommer inn til Spesialenheten for politisaker.

Informasjonsarbeid

Spesialenheten for politisaker benytter nettsidene sine og årsrapporten som virkemidler for systematisk kommunikasjon med offentligheten.

Som en prøveordning legger Spesialenheten for politisaker fra januar 2011 ut anonymiserte sammendrag av vedtak i alle saker fra etterforskningsavdeling Vest på enhetens hjemmeside. Virksomheten skal også i samarbeid med Politidirektoratet utarbeide informasjonsbrosjyre om kontrollmekanismene for politiet. Det arbeides også med tilrettelegging av informasjon på flere språk.

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Resultater og tilstandsvurdering

Siden oppstart av virksomheten 1. januar 2004 har Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

mottatt 1 184 begjæringer og avsluttet 1 045 av sakene. I 2010 mottok kommisjonen 184 nye saker om gjenåpning, avsluttet 160 saker og realitetsbehandlet 142 saker. Av de realitetsbehandlede sakene er 32 gjenåpnet og 31 saker er ikke tatt til følge. 79 av begjæringene er forkastet av kommisjonen idet de åpenbart ikke kunne føre fram.

I første halvår 2011 har kommisjonen mottatt 96 begjæringer. 23 saker er gjenåpnet, 19 saker er ikke tatt til følge og 52 er forkastet.

Det har gjennom hele kommisjonens virketid kommet inn et vesentlig større antall saker enn forventet ved opprettelsen av kommisjonen, og antallet innkomne saker i 2010 er det høyeste siden oppstartsåret 2004. 2010 har vært preget av flere omfattende saker. Etter Høyesteretts dom i storkammer av 12. oktober 2010 har det i tillegg kommet inn 56 begjæringer om gjenåpning av saker der lagmannsretten ikke har begrunnet beslutningen om å nekte anke over tingrettens dom.

Strategier og tiltak

Tilgjengelig informasjon om gjenåpningsadgangen og kommisjonens virksomhet er viktige forutsetninger for å sikre tillit til kommisjonen. På kommisjonens nettsider finner man informasjon på 14 ulike språk. I tillegg legges kortversjoner av alle saker hvor kommisjonen har tatt begjæringen til følge på nettsidene.

Vergemålsordningen

Resultater og tilstandsvurdering

Det er fullført et grundig forprosjekt som en forberedelse av vergemålsreformen. Justisdepartementet vil høsten 2011 etablere et hovedprosjekt for gjennomføringen av reformen.

Strategier og tiltak

Forprosjektet for vergemålsreformen har gitt Justisdepartementet et beslutningsgrunnlag for gjennomføringen av reformen. Forprosjektrapporten viser at det er mulig å realisere kvalitets- og effektivitetsgevinster i den nye vergemålsforvaltningen gjennom ny struktur og organisering, riktig kompetanse og effektive arbeidsprosesser. En viktig forutsetning for dette er at det utvikles et moderne helhetlig e-forvaltningssystem for hele vergemålsforvaltningen. Dette skal bl.a. tilrettelegges for digitalt førstevalg i dialogen mellom forvaltningen, verger og personer med vergemål.

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	31 709	34 950	38 092
	Sum kap. 0460	31 709	34 950	38 092

1 Innledning

Spesialenheten for politisaker etterforsker og påtaleavgjør saker, og fører saker for retten der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått en straffbar handling i tjenesten. Spesialenheten for politisaker setter også i verk etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godt-

gjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Bemanningen ved Spesialenheten for politisaker utgjorde 31 årsverk per 1. mars 2011, i tillegg til ti advokater på verv og én psykolog på verv.

På bakgrunn av Finstadutvalgets anbefalinger i NOU 2009: 12 *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring*, ble Spesialenheten for politisaker styrket med tre stillinger fra sommeren 2011. Det foreslås å øke bevilgningen under kap. 460, post 01 med 1,4 mill. kroner til videreføring av disse stillingene.

For å opprettholde kvaliteten på arbeidet og holde saksbehandlingstiden nede foreslås det å øke bevilgningen under posten med 1,04 mill. kroner. Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 3,14 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på posten på 38,1 mill. kroner.

Kap. 461 Særskilte ulykkeskommisjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1		
	Sum kap. 0461	1		

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Ved lov 7. januar 2005 nr. 2 om endringer i sjøloven vedtok Stortinget nye regler om under-

søkelse av sjøulykker. Endringene trådte i kraft 1. juli 2008. Undersøkelsene skjer etter dette i Statens havarikommisjon for transport som dekkes over Samferdselsdepartementets budsjettområde.

Kap. 5630 Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
85	Utbytte	7 665		
	Sum kap. 5630	7 665		

1 Innledning

I tråd med anbefalingen i utredningen om fremtidig organisering av tinglysingen, er eierskapet av Norsk Eiendomsinformasjon as overført til Nærings- og handelsdepartementet fra 1. juli 2010.

2 Postomtale

Post 85 Utbytte

Bevilgningen ble fra 1. juli 2010 i sin helhet overført fra Justisdepartementet til Nærings- og handelsdepartementet.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Driftsutgifter	903 140	886 567	978 386
	Sum kap. 0466	903 140	886 567	978 386

1 Innledning

Bevilgningen på posten dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til advokatbistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9 a. Dette er personer som er siktet eller tiltalt for en forbrytelse, fornærmede i saken eller fornærmedes pårørende. Videre dekkes kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker samt enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til advokater, sakkyndige og tolker oppnevnt av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker etter reglene i straffeprosessloven kap. 27 samt visse andre utgifter spesifisert i postomtalen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige som er oppnevnt av retten i den enkelte sak eller av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Bevilgningen dekker

videre enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon som honorar/godtgjørelse, reise- og kursutgifter. Bevilgningen dekker dessuten salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker, enkelte utgifter i sivile saker og utgifter i Justisdepartementet til oversettelse i rettsanmodnings- og utleveringssaker. De totale utgiftene på posten avhenger hovedsakelig av antall straffesaker med oppnevnt forsvarer(e) eller bistandsadvokat(er), omfanget av disse sakene, bruken av tolker og sakkyndige og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

I forbindelse med innføringen av Datalagringsdirektivet er det bestemt at alle begjæringer om utlevering av trafikkdata skal domstolsbehandles. Begjæringer som kommer inn utenfor ordinær kontortid skal behandles ved en nyopprettet vaktordning ved Oslo tingrett. Til dekning av forsvarerutgifter i disse sakene foreslås det å øke bevilgningen under posten med 1,5 mill. kroner.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 70 mill. kroner. Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 91,8 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på posten på 978,39 mill. kroner.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	4 407	3 179	3 249
	Sum kap. 0467	4 407	3 179	3 249

1 Innledning

Norsk Lovtidend er en publikasjon med kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak. Bl.a. på grunn av tilpasning til EØS-regelverk har regelverksproduksjonen vært høy de senere årene. Det er viktig å få ut kunngjøringene raskt og korrekt, og kunngjøringen har siden 2001 skjedd elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Utgiftene til trykking og utsendelse av en papirutgave dekkes gjennom en abonnementsordning.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til bearbeiding av manuskripter og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,25 mill. kroner.

Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	13 345	14 149	14 427
	Sum kap. 0468	13 345	14 149	14 427

1 Innledning

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig dom skal få ny behandling av sin sak i retten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke godtgjørelser til kommisjonens medlemmer, lønn til sekretariatets medarbeidere samt andre driftsutgifter knyttet til kommisjonens sekretariat. Sekretariatets bemanning utgjorde 12 årsverk per 1. mars 2011.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,43 mill. kroner.

Kap. 469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	
01	Driftsutgifter		20 000	62 419
	Sum kap. 0469		20 000	62 419

1 Innledning

Stortinget vedtok ny vergemålslov 11. mars 2010. I 2011 ble det bevilget 20 mill. kroner til å forberede ikrafttredelse av den nye loven. Med bakgrunn i gjennomført forprosjekt tar Regjeringen sikte på at den nye vergemålsloven trer i kraft fra 1. juli 2013. Ikrafttredelsen medfører at dagens overformyndier i kommunene avvikles og at fylkesmennene blir ny lokal vergemålsmyndighet. Samtidig skal en sentral vergemålsmyndighet etableres på Hamar som en ny avdeling i Statens sivilrettsforvaltning. Ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere skal integreres i vergemålsordningen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgiftene til et prosjekt som skal forberede omorganiseringen som er nødvendig for ikrafttredelse av ny vergemålslov. Bevilgningen på posten vil dekke lønnsmidler til de ansatte i prosjektet, investeringer samt kjøp av nødvendig konsulentbistand og utstyr.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen under posten med 42 mill. kroner til forberedelser til iverksettelse av den nye vergemålsloven. Det tas sikte på at loven kan tre i kraft 1. juli 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 62,42 mill. kroner.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	202 999	200 496	251 723	25,6
70-89	Overføringer til private	982 579	967 962	1 190 398	23,0
Sum kategori 06.70		1 185 578	1 168 458	1 442 121	23,4

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
470	Fri rettshjelp	650 761	669 146	686 469	2,6
471	Statens erstatningsansvar	139 050	119 624	133 642	11,7
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	219 858	205 451	422 086	105,4
473	Statens sivilrettsforvaltning	33 600	31 584	38 033	20,4
474	Konfliktråd	61 918	63 008	72 976	15,8
475	Bobehandling	80 391	79 645	81 275	2,0
476	Førstelinjerettshjelp			7 640	
Sum kategori 06.70		1 185 578	1 168 458	1 442 121	23,4

1 Innledning

Kategorien omfatter fri rettshjelp, førstelinjerettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, erstatning i anledning av straffeforfølgning og garantiordningen ved konkursbobehandling. Kategorien omhandler også Statens sivilrettsforvaltning, inkludert utgifter knyttet til sekretariatet for Stortingets rettsferdsvederlagsutvalg, konfliktrådsordningen, Kontoret for voldsoffererstatning og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Dette er ordninger som i hovedsak søker å sikre enkeltindividets rettigheter.

2 Generelle utviklingstrekk

Det er en hovedutfordring å sikre innbyggerne tilgang til rimelig juridisk bistand med høy kvalitet og legge til rette for enkel konfliktløsning. Samtidig må det arbeides for å bedre utnyttelsen av, og kontrollen med, overføringen av offentlige midler på området.

Regjeringen ønsker gode veilednings- og konfliktløsningstilbud på lavest mulig nivå. Jo tidligere en konflikt løses, desto rimeligere blir saken for alle parter. Regjeringen har oppnevnt en arbeidsgruppe som skal vurdere hvordan bruken av konfliktråd kan økes.

Regjeringen er opptatt av å styrke rettssikkerheten til særlig utsatte grupper i samfunnet og grupper med særskilte behovsærleg ofre for krimi-

nalitet, og har bl.a. styrket ofrenes stilling de senere år. I tillegg har erstatningsutbetalinger til voldsofre økt.

3. Hovedmål og delmål

Hovedmål	Delmål
God rettssikkerhet for individer og grupper	Raskere, bedre og rimeligere rettshjelp til flere God rettssikkerhet for kriminalitetsofre Hensiktsmessige erstatningsordninger
God konfliktløsning	Mer konfliktløsning tidligst mulig
Redusert kriminalitet	Bedre forebygging av kriminalitet ved økt bruk av konfliktråd
En mer effektiv justissektor	Helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning

3.1 God rettssikkerhet for individer og grupper

3.1.1 Raskere, bedre og rimeligere rettshjelp til flere

Spesielle rettshjelpstiltak

Resultater og tilstandsvurdering

Justisdepartementet gir hvert år tilskudd til ulike rettshjelpstiltak. Målet for ordningen er å styrke rettssikkerheten for grupper i befolkningen med særskilte behov. Tilskuddene retter seg derfor mot organisasjoner som jobber med rettshjelp og som har kontakt med de gruppene ordningen er ment å hjelpe.

Blant tiltakene som mottar tilskudd er rettshjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jushjelpa i Midt-Norge) og Tromsø (Jusshjelpa i Nord-Norge). I 2010 behandlet JURK 2 933 saker, Juss-Buss 4 854 saker, Jussformidlingen 5 208, Jushjelpa i Midt-Norge 1 403 saker og Jusshjelpa i Nord-Norge 2 101 saker.

Oslo kommune mottar tilskudd til drift av et kommunalt rettshjelpskontor, Oslo kommune Fri rettshjelp. Basert på en avtale mellom Justisdepartementet og Oslo kommune fra 2006 bidrar Justisdepartementet med 6 mill. kroner, mens Oslo kommune bidrar med resten av midlene som trengs for å sikre god drift av kontoret. I 2009 behandlet Oslo kommune Fri rettshjelp 4 763 saker. Justisdepartementet har per 31. august 2011 ikke mottatt årsrapporten for 2010 og det foreligger derfor ikke tall på antall saker behandlet i 2010. I påvente av rapporteringen, er midler

for 2011 holdt tilbake og fremkommer derfor ikke i tabellen nedenfor.

Videre mottar Rettshjelpskontoret Indre Finnmark tilskudd. Retningslinjene for driften av dette kontoret er tilpasset rettshjelpslovens regler og søker samtidig å ivareta de særskilte behov som gjør seg gjeldende hos den samisktalende befolkningen. I 2010 mottok kontoret 175 skriftlige saker, og bistod i tillegg med rådgivning ved 102 muntlige henvendelser.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS), Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD), Prostituertes interesseorganisasjon (PION) og Pro-Senteret fikk i 2011 tilskudd til å gi rettshjelp til sine brukere.

Gatejuristen i Oslo, Trondheim, Tromsø, Bergen og Kristiansand driver oppsøkende rettshjelpsvirksomhet blant rusmisbrukerne. Prosjektene har knyttet til seg en betydelig andel frivillige advokater. Prosjektene har fått tilskudd i flere år, og har også for 2011 fått betydelige tilskudd, jf. tabell under. Det er en forutsetning for fortsatt tilskudd fra staten at prosjektene er lokalt forankret og får støtte fra andre bidragsytere, som kommuner, organisasjoner og lignende. Gatejuristen i Hamar har ennå ikke startet opp, da det har tatt tid å skaffe midler lokalt.

Som tidligere år har en rekke kommuner, krisesentre og Dixisentre (sentre for voldtektsutsatte) også i 2010 fått mulighet til å tilby gratis advokatvakt til beboere og brukere. Nedenfor følger en oversikt over fordelingen av tilskudd til de fleste av mottakerne som ble tildelt midler over kap. 470, post 72 Spesielle rettshjelpstiltak for årene 2008-2011.

Tabell 2.23 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak i perioden 2007-2010. Tall i mill. kroner

Mottaker	2008	2009	2010	2011 ¹
Studenttiltakene	10,9	11,2	12,0	12,3
Oslo kommune (Oslo Kommune Fri rettshjelp)	6,0	6,0	6,0	-
Rettshjelpskontoret Indre Finnmark (RIF)	1,3	1,4	1,1	1,3
Norsk Organisasjon For Asylsøkere (NOAS)	0,3	0,3	0,3	0,3
Organisasjonen Mot Offentlig Diskriminering (OMOD)	0,3	0,3	0,3	0,3
Prostituertes Interesseorganisasjon (PION)	0,2	0,2	0,2	0,3
Advokatvakt på Pro-Senteret	0,1	0,1	-	0,05
Gatejuristen Oslo	3,2	3,1	3,6	3,5
Rett på Gata Trondheim	0,4	0,5	0,65	0,7
Gatejuristen Tromsø	0,4	0,6	0,65	0,7
Gatejuristen Kristiansand	0,6	-	0,1	-
Gatejuristen Hamar	0,6	-	0,05	-
Gatejuristen Bergen	0,6	-	0,65	0,7
Fri rettshjelp i offentlige (service)kontorer ²	1,9	2,2	1,25	1,3
Advokatvakt på krisesentre/Dixi-sentre	1,0	1,4	1,04	0,95
Andre	0,25	2,978	0,48	-

¹ Tallene viser tilskudd per 31. august 2011

² I tillegg er det foreslått å bevilge midler til et pilotprosjekt om gratis rettshjelpstilbud i utvalgte kommuner over kap. 476

Strategier og tiltak

Regjeringen er opptatt av rettssikkerheten til særlig utsatte grupper og grupper med særskilte behov. For å nå ut til disse gruppene, fordeles midlene i all hovedsak til organisasjoner som er i direkte kontakt med målgruppen. Samtidig må organisasjonene være i stand til å tilby rettshjelp som er kostnadseffektiv. Mange av tilskuddsmottakerne har frivillige som jobber i organisasjonen. Regjeringen foreslår at bevilgningen til tilskudd til organisasjoner mv. som yter rettshjelp til slike grupper opprettholdes.

Offentlig rettshjelp

Resultater og tilstandsvurdering

En av den offentlige rettshjelpsordningens viktigste oppgaver er å sikre likhet for loven. Den samlede offentlige finansieringen av rettshjelp er omfattende. Det inkluderer både forsvarer og bistandsadvokat i straffesaker og ved gjenopptakelse av straffesaker, samt dekning av utgifter til

juridisk bistand i og utenfor rettergang innenfor nærmere angitte saksområder.

Strategier og tiltak

Regjeringen er særlig opptatt av rettssikkerheten for de aller fattigste og for de med særskilte rettshjelpsbehov. Regjeringens målsetting med fremtidens rettshjelpsordning er at den skal bidra til en effektiv og god avklaring av juridiske problemer og konflikter.

Regjeringen vil fortsette oppfølgingen av St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp, som ble lagt fram i april 2009. I meldingen tar Regjeringen til orde for å forbedre rettshjelpsordningen slik at flere kan få raskere og bedre rettshjelp. For det første ønsker Regjeringen å etablere en ny førstelinjetjeneste som skal bidra til å senke terskelen for å få juridisk bistand samtidig som flere kan gjøre bruk av rettshjelpsordningen, se nærmere omtale nedenfor. Videre ønsker Regjeringen å oppjustere inntektsgrensene slik at flere omfattes av rettshjelpsordningen, samt å gi fradrag for enkelte utgifter, som forsørgelse av barn og sykdomsutgifter. Sam-

tidig anbefales en ny, gradert egenandelsmodell der rettshjelpsmottakeren betaler en prosentandel av sakens kostnader. De som tjener minst og er uten formue skal fortsatt ikke betale egenandel. Regjeringen tar også til orde for å utvide rettshjelpsordningen med enkelte nye saksområder som har særlig stor velferdsmessig betydning. Dette gjelder saker om gjeld, helse- og sosialrett, barnebortføring, enkelte saker om arbeidsforhold og trygd, spesielle forbrukersaker og visse saker vedrørende diskriminering. Det er grunn til å tro at mange av disse sakene kan løses i førstelinjerettshjelpen. Enkelte av disse utvidelsene er først aktuelle etter at pilotprosjektet med førstelinjerettshjelp er evaluert og man kjenner virkningen av denne. Som del av en forbedret rettshjelpsordning mener Regjeringen at det også bør iverksettes tiltak med sikte på økt kvalitetssikring av advokater og rettshjelpere som arbeider med rettshjelpssaker.

Førstelinjerettshjelp

Resultater og tilstandsvurdering

Som et første tiltak i arbeidet med å forbedre rettshjelpsordningen har Justisdepartementet i 2010 satt i gang et pilotprosjekt for å prøve ut førstelinjerettshjelp i Buskerud og Rogaland. I tillegg er det satt i gang et interkommunalt samarbeid mellom fem kommuner i Lindesnes-regionen. Fylkesmennene i Buskerud og Rogaland er regionale prosjektledere i sine fylker. Det er frivillig for de enkelte kommunene å delta i pilotprosjektet. I Rogaland deltar de aller fleste kommunene, mens rundt halvparten deltar nå fra Buskerud. Prosjektet har pågått i hele 2011.

Strategier og tiltak

Førstelinjerettshjelpen tilbyr alle privatpersoner inntil en time gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper. Tilbudet gjelder for alle sakstyper, med unntak av straffesaker og saker som har sitt utspring i næringsvirksomhet.

Hensikten med førstelinjerettshjelpen er å tilby bistand i enkle juridiske spørsmål, finne en løsning på problemet og eventuelt henvise til andre rådgivnings- eller konfliktløsningstilbud. Bistanden gis av privatpraktiserende advokater eller rettshjelpere. Pilotprosjektet prøver ut alternative måter å innrette en slik tjeneste på, og vil bli videreført i 2012.

Prosjektet vil bli evaluert underveis, og bli undergitt en sluttevaluering. Det tas sikte på å

gjennomføre en sluttevaluering mot slutten av 2012. Foreløpige resultater fra pilotprosjektet viser at 65 pst. av sakene løses helt eller for det vesentligste. I tilfeller hvor saken ikke er løst fullstendig, henvises klienten videre til annet hjelpe-tilbud i 60 pst. av tilfellene. Fast eiendoms rettsforhold, arverett og saker vedrørende ekteskap/samboerforhold dominerer blant sakstypene. 60 pst. av klientene har en årlig inntekt på 300 000 kroner eller mindre. Klientene gir gjennomgående uttrykk for en høy grad av tillit til de råd som gis.

3.1.2 God rettssikkerhet for kriminalitetsofre

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre

Resultater og tilstandsvurdering

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre gir gratis bistand og veiledning til ofre for kriminalitet, og bistår bl.a. ved søknad om voldsoffererstatning. Tilbudet er åpent for alle og skal være lett tilgjengelig. Regjeringen er opptatt av å styrke oppfølgingen av ofre for kriminalitet, og særlig ofre for voldskriminalitet.

Det er 14 rådgivningskontorer med god geografisk spredning. Rådgivningskontoret i Oslo skal ha spesialkompetanse på rasisme og diskriminering. Organisatorisk er Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre en del av Kontoret for voldsoffererstatning.

Strategier og tiltak

Regjeringen igangsatte i 2008 et toårig prøveprosjekt med gratis støttelefon for kriminalitetsofre. Det er Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre som betjener telefonen. Tiltaket er et ledd i Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Støttelefonen ble gjort til en permanent ordning i 2011 som en del av Rådgivningskontorenes ordinære drift.

Erstatning til voldsofre

Resultater og tilstandsvurdering

Voldsoffererstatningen skal bidra til at voldsofrene får dekket økonomisk tap og får oppreisning. Selv om voldsofre vil kunne ha krav på ytelser som sykepenges, trygd og andre sosiale støtteordninger, vil disse ordningene ikke alltid dekke det økonomiske tapet forårsaket av voldshandlingen. Voldsoffererstatningen bidrar også til å dekke tapet der gjerningspersonen er

ukjent eller har dårlig betalingsevne. Kontoret for voldsoffererstatning behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning, mens Erstatningsnemnda for voldsofre er klageinstans etter forberedende behandling i Statens sivilrettsforvaltning.

Strategier og tiltak

Det ventes et stort antall voldsoffererstatnings-søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011. Dette vil bli en stor utfordring for Kontoret for voldsoffererstatning, Statens sivilrettsforvaltning og Erstatningsnemnda for voldsofre. Det er en målsetting for Regjeringen at disse søknadene så langt som mulig skal kunne fremsettes og behandles raskt.

3.1.3 Hensiktsmessige erstatningsordninger

Erstatning i anledning straffeforfølgning

Resultater og tilstandsvurdering

En person som har vært siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling har rett til erstatning for økonomisk tap og til oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt, eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Nærmere bestemmelser om ordningen finnes i straffeprosessloven kap. 30 og 31, og i forskrift om standardsatser for oppreisning etter uberettiget straffeforfølgning.

Statens sivilrettsforvaltning mottok 595 saker i 2010, mot 574 saker i 2009, og 606 saker i 2008. Statens sivilrettsforvaltning behandlet i 2010 791 søknader om erstatning i anledning av straffeforfølgning. Til sammenligning ble det i 2009 behandlet 570 søknader.

Tabell 2.24 Antall innkomne og behandlede saker i årene 2007 – 2010

	2007	2008	2009	2010
Antall innkomne saker	513	606	574	595
Antall behandlede saker	317	537	570	791

I de behandlede sakene i 2010 er 81 pst. av søkerne menn, 17 pst. er kvinner og 2 pst. av kravene er fra foretak. I alt er det helt eller delvis tilkjent erstatning i 428 saker. Den reelle saksavviklingstiden i 2010, inkludert saksbehandlingstiden hos politiet, var om lag 16,1 måneder. Ved prioriteringen av sakene tas det hensyn til lang saksbehandlingstid hos politiet. Saker som anses helt kurante søkes behandlet fortløpende.

Strategier og tiltak

Det har vært iverksatt ulike tiltak for å effektivisere saksbehandlingen, og dette har ført til at antallet avgjorte saker har steget betydelig de senere årene. Samtidig har det vært rettet kontinuerlig oppmerksomhet mot tiltak for å utnytte ressursene best mulig slik at saksbehandlingstiden for hver enkelt sak også kan gå ned.

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Resultater og tilstandsvurdering

Rettferdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning der enkeltpersoner, som har kommet særlig uheldig ut i møte med det offentlige, kan søke om skjønnsmessig kompensasjon basert på en rimelighetsvurdering. Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for Stortingets rettferdsvederlagsutvalg som avgjør søknadene om rettferdsvederlag. Det er ikke klageadgang.

Rettferdsvederlagsutvalgene har fullmakt til å innvilge rettferdsvederlag med inntil 250 000 kroner i den enkelte sak. Det er en særlig beløpsgrense for barnehjemsbarn på 300 000 kroner og 500 000 kroner for HIV-ofre. Det er Stortinget som behandler sakene der det er aktuelt å tilkjenne kompensasjon over denne beløpsgrensen. I 2010 ble det fremmet to slike saker for Stortinget.

Antallet søknader om rettferdsvederlag har økt gradvis, spesielt fra 1990 og frem til 2005. Ordningen er vesentlig utvidet, jf. St.meld. nr. 44

(2003-2004) *Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningskadelidende samer og kvener* og St.meld. nr. 24 (2004-2005) *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar*. Utvidelsen av ordningen medførte en sterk økning i antall innkomne søknader, fra 249 i 2005 til 2 204 i 2008. Det har deretter kommet færre søknader etter særordningene mens antall saker etter alminnelig ordning har stabilisert seg. Et fellestrekk for nye saker etter alminnelig ordning er imidlertid at de omfatter flere grunnlag og således er mer ressurskrevende å behandle. I 2010 var antall innkomne saker 760, hvilket er 29 pst. lavere enn i 2009 (1 076 saker). Tilsvarende avgjorde utvalgene 30 pst. færre saker i 2010 (1 168) enn i 2009 (1 673).

Saksbehandlingsskapiteten både i de forberedende faginstanser og i Statens sivilrettsforvaltning ble, på bakgrunn av betydelige restanser, styrket i 2008. Regjeringens mål for saksbehandlingen er 12 måneder i faginstansene. Dette gjelder også for Statens sivilrettsforvaltning der de er faginstans. Statens sivilrettsforvaltning og utvalgene for rettfærdsvederlag holder seg innenfor regjeringens målsetning for saksbehandlingstiden. Saksbehandlingstiden i faginstansene varierer, men ligger normalt på inntil 12 måneder, med unntak av Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet der saksbehandlingstiden er på 19 måneder eller mer. I takt med at antallet saker reduseres forventes saksbehandlingstiden å gå ned.

Utbetalingene til rettfærdsvederlag økte fra 12,2 mill. kroner i 2005 til 227,2 mill. kroner i 2008, men sank i 2009 og 2010 til henholdsvis 203,2 og 130,9 mill. kroner. Antall søknader etter alminnelig rettfærdsvederlagsordning er uforandret fra 2009, mens det er en nedgang i antall nye saker som faller inn under særordningene. Utbetalinger etter den alminnelige rettfærdsvederlagsordningen føres på Finansdepartementets kap. 2309 Tilfeldige utgifter. Alle administrative kostnader i forbindelse med den saksforberedende behandlingen i den enkelte faginstans dekkes av de(t) aktuelle departement(ene). De administrative kostnadene ved behandlingen og ferdigstillingen av saker om rettfærdsvederlag i Statens sivilrettsforvaltning dekkes over kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning.

Strategier og tiltak

Stortinget har bedt Regjeringen foreta en prinsipiell gjennomgang av rettfærdsvederlagsordnin-

gen. Arbeidet er igangsatt og Regjeringen tar sikte på å komme tilbake til Stortinget innen utløpet av stortingsperioden.

Statens erstatningsansvar

Resultater og tilstandsvurdering

I rådgivende uttalelse 20. juni 2008 (Nguyen v. Norge) la EFTA-domstolen til grunn at den norske regelen som unntar oppreisning fra den obligatoriske forsikringsdekningen etter bilansvarslova, er i strid med EUs motorvognforsikringsdirektiver. Det ble også uttalt at dette bruddet på EØS-retten er tilstrekkelig kvalifisert til å kunne utløse erstatningsansvar for staten. I etterkant har staten erkjent ansvarsgrunnlag for skader inntruffet fra og med 2001 til og med 1. juli 2009. Oppreisningsansvar omfattes nå av den obligatoriske forsikringsdekningen etter loven. Det har per 1. september 2011 kommet inn om lag 600 krav om erstatning som følge av manglende oppreisningserstatning etter motorvognulykke. Per 1. september 2011 er det utbetalt om lag 27 mill. kroner. Dette beløpet inkluderer advokatutgifter og renter. Per 1. september 2011 gjenstår det ca. 70 krav som ikke er ferdigbehandlet. Justisdepartementet mottar fortsatt krav, og det antas at det vil bli utbetalt erstatninger også i 2012. Størrelsen på kravene varierer, og det samme gjelder dokumentasjonen for skaden hos den enkelte skadelidte. Landsforeningen for trafikkskadde har anlagt gruppesøksmål mot staten ved Justisdepartementet for Oslo tingrett med påstand om at det er ansvarsgrunnlag også for skadetilfeller inntruffet i perioden 1. januar 1994 til 31. desember 2000. Hovedforhandling ble avholdt i november 2010 og staten tapte søksmålet. Staten har anket avgjørelsen. Ankeforhandling er berammet til 23. februar 2012. Før utfallet av søksmålet er klart er det svært vanskelig å anslå bevilgningsbehovet for 2012. Dersom staten taper søksmålet må det forventes en økning i utbetalingene på posten. På nåværende tidspunkt er det imidlertid ikke mulig å anslå hvor mange krav som vil komme dersom staten taper søksmålet. Gjennomsnittlig utbetaling per innvilget sak i dag er ca. 75 000 kroner, og dersom vi legger til grunn samme antall saker for perioden 1994-2001 (forutsatt at staten taper søksmålet), vil utbetalingene kunne komme opp i om lag 60 mill. kroner for skadetilfeller inntruffet i perioden 1994 til og med 1. juli 2009.

3.2 God konfliktløsning

3.2.1 Mer konfliktløsning tidligst mulig

Konfliktråd

Resultater og tilstandsvurdering

Konfliktrådene er en viktig del av rettspleien. Konfliktrådene tilbyr mekling, tilrettelagte samtaler og stormøter mellom parter og andre berørte i konflikt som følge av lovbrudd eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig karakter. Konfliktrådenes arbeid bygger på prinsippene for «restorative justice», eller gjenopprettende rett som det ofte kalles på norsk. Dette er en tilnærming der alle som er berørt av en konflikt eller et lovbrudd skal få anledning til å delta i en prosess hvor deltakerne snakker om hendelsen og sammen finner løsninger for hvordan både materielle, relasjonelle og følelsesmessige konsekvenser skal håndteres. Det er i dag 22 konfliktråd som hver ledes av en konfliktrådsleder. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av konfliktrådene.

Møter i konfliktrådet er gratis og tilbudet er tilgjengelig i alle kommuner. Tilbudet skal være av høy kvalitet og det er et mål at det gjøres tilgjengelig for alle berørte i alle saker og på alle nivåer i straffesakskjeden. Sekretariatet for konfliktrådene har i 2010 utviklet en brukerundersøkelse som sendes ut til parter som har vært i mekling. Hovedfunnene i undersøkelsen er gode. Om lag halvparten opplyser at de har fått et bedre forhold til den andre parten etter mekling. En stor andel mener forholdet er uendret. De aller fleste er fornøyd med informasjonen de fikk i forkant av møtet. 82 pst. sier at de er tilfredse med avtalen som ble inngått, og 92 pst. vil anbefale andre å benytte konfliktrådet. Brukerundersøkelsen viser også at konfliktrådene har forbedringspunkter, noe de tar med seg i utviklingen av tilbudene.

Der straffeskyld anses bevist kan påtalemyndigheten beslutte at straffesaken overføres til mekling i konfliktrådet. Mekling i konfliktråd kan også settes som vilkår for påtaleunntatelse, som vilkår for betinget dom eller som tiltak under samfunnsstraffen.

Stormøter, det vil si tilrettelagte møter mellom alle som er direkte eller indirekte berørt av et lovbrudd eller en sivil konflikt, tilbys nå ved alle konfliktråd. Konfliktrådene gjennomførte i 2010 til sammen 224 stormøter.

I pilotprosjektet Oppfølgingsteam ble ett delprosjekt gjennomført ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Oppfølgingsteam er en frivillig reaksjonsform for ungdom som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd. Det er et alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner. Reaksjonen er todelt og innbefatter at den unge lovbrysterer møter mennesker som er berørt av lovbruddet i et stormøte, samt at ungdommen følges opp av et team bestående av representanter fra konfliktråd, retts- og hjelpeapparat og privat nettverk. Evalueringen av prosjektet viste gode resultater for ungdommer med alvorlige kriminelle og atferdsmessige problemer.

Sekretariatet for konfliktrådene fikk i 2010 bevilget 5 mill. kroner ekstra for å utvide bruken av oppfølgingsteam til fire nye konfliktråd. Konfliktrådene i Hedmark, Troms, Haugaland og Sunnhordaland og Telemark ansatte koordinatører for oppfølgingsteam og tok i bruk metoden. I tillegg ble oppfølgingsteamet i Sør-Trøndelag videreført.

I 2010 mottok konfliktrådene totalt 8 685 saker. Av disse sakene var 4 371 straffesaker og 4 314 var sivile saker. Dette innebærer en nedgang på omtrent 7 pst. sammenlignet med 2009. Konfliktrådene mottok i 2010 flere voldssaker og saker som gjaldt mobbing og trusler, men færre saker om skadeverk og butikknaskeri. I en stor andel av sakene var gjerningspersonen under 15 år. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i konfliktrådet var 40 dager.

I tillegg ble oppfølgingsteamet i Sør-Trøndelag videreført.

Strategier og tiltak

Det fremgår av Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009-2013 at Regjeringen vil øke innsatsen for å løse konflikter tidlig, bl.a. ved å styrke og videreutvikle konfliktrådsordningen.

Justisdepartementet nedsatte i 2010 en ekstern arbeidsgruppe som skulle vurdere hvilke tiltak som bør gjennomføres for å øke bruken av restorative justice og konfliktråd i straffesakskjeden. Arbeidsgruppen skulle også vurdere en generell modernisering av konfliktrådsloven. Rapporten ble levert Justisdepartementet i september 2011.

Økt bruk av stormøter

Konfliktrådene arbeider med å øke bruken av stormøter. Ved at flere enn de tradisjonelt definerte partene i en konflikt er med på stormøtet, får flere deltakere eierskap til konflikten og prosessen, noe som erfaringsmessig bidrar til en mer varig løsning.

Økt bruk av oppfølgingsteam

Arbeidsgruppen for økt bruk av konfliktråd foreslår i sin rapport at ordningen med oppfølgings-team skal videreføres og gjøres landsdekkende under navnet ungdomsoppfølging. Målet på sikt er at alle konfliktråd skal kunne tilby oppfølgings-team. Etableringen bør imidlertid skje gradvis for å sikre implementering med høy kvalitet. Justisdepartementet foreslår derfor å opprette åtte nye oppfølgingsteam i 2012.

Ungdomsstraff

Justisdepartementet har i Prop. 135 L (2010-2011) foreslått å innføre en ny straffart, ungdomsstraff. Den foreslåtte reaksjonen skal bygge på prinsippene for restorative justice og erfaringene fra oppfølgingsteam. Reaksjonen idømmes av domstolen og er tenkt som et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraff for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år. Reaksjonen går ut på at den domfelte skal gjennomføre et stormøte (ungdomsstormøte) tilrettelagt av en egen koordinator. Ungdomsstormøtet skal munne ut i en plan (ungdomsplan) som bl.a. kan inneholde kompensasjon til fornærmede, ulike former for kriminalitetsforebyggende tiltak og/eller tiltak med et straffende element. Et oppfølgingsteam vil ha ansvaret for å følge opp planen.

Regjeringen har høsten 2011 igangsatt et pilotprosjekt hvor reaksjonen ungdomsstormøte skal prøves ut ved to konfliktråd, konfliktrådet i Sør-Trøndelag og konfliktrådet i Telemark. Reaksjonen ungdomsstormøte bygger på forslaget om ungdomsstraff og pilotene antas å ville gi verdifull erfaring som kan brukes ved eventuell ikrafttredelse av ny straffereaksjon som er foreslått i Prop. 135 L (2010-2011). Pilotprosjektet vil vare til 31. desember 2012 og skal evalueres.

Vold i nære relasjoner – tilrettelagte samtaler og stormøter

I *Vendepunkt – Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011* er konfliktrådet gitt en sentral rolle i tre av tiltakene (tiltak 21-23). Det ene tiltaket prøver ut frivillig deltakelse i tilrettelagte samtaler og/eller stormøter for voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner. Prosjektet startet opp i Trondheim i 2008. Per 31. desember 2010 har prosjektet hatt 96 saker til behandling. Prosjektet ble evaluert av NTNU i 2010. I rapporten konkluderes det med at prosjektet bør videreføres, med sikte på å gjøre ordningen permanent.

Deltakerne opplyser å ha hatt utbytte av å være med i prosjektet og at det har vært en betydelig reduksjon i volden i tiden etter prosjektet. Ofrene ser ut til å ha hatt større utbytte av å delta i prosjektet enn gjerningspersonene.

Det andre tiltaket som er lagt til Konfliktrådet i Oslo og Akershus, er utprøving av tilrettelagte samtaler i saker der det er ilagt besøksforbud. Det tredje tiltaket prøver ut tilrettelagt dialog på egnet tidspunkt i straffesakskjeden i saker med vold i nære relasjoner. Tiltaket gjennomføres i regi av Konfliktrådet i Østfold.

Regjeringen foreslår å videreføre driften av tiltaket ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag også i 2012, i påvente av evaluering av de to andre tiltakene (22 og 23). Evalueringen planlegges ferdigstilt i 2012.

3.3 Redusert kriminalitet

3.3.1 Bedre forebygging av kriminalitet ved økt bruk av konfliktråd

Konfliktråd

Resultater og tilstandsvurdering

Ved konfliktrådsbehandlingen i straffesaker legges det til rette for dialog og gjenoppretting knyttet til de materielle og følelsesmessige skadene som er påført gjennom en lovstridig handling. Gjerningspersonen vil gjennom møtet med offeret få mulighet til å se konsekvensene av sin egen handling og å ta ansvar for å gjenopprette eventuell skade. Samtidig vil offeret kunne stille spørsmål som kan være nødvendige å få besvart for å legge saken bak seg og komme videre i livet. Dialog mellom gjerningsperson og offer demper ofte frykten for nye overgrep.

Strategier og tiltak

Flere internasjonale studier av meglings- og stormøteprosjekter viser en beskjeden, men positiv effekt på tilbakefallsstatistikkene. Effekten på tilbakefallsprosenten ser ut til å være større i saker som gjelder alvorligere kriminalitet enn for mindre alvorlige lovbrudd. Effekten er også større i saker med krenkelse mot person sammenlignet med krenkelser mot eiendom. Ofre som har deltatt i gjenoppbyggende prosesser, er vesentlig mer fornøyd sammenlignet med de som utelukkende deltok i en tradisjonelt gjennomført straffesak. Deltakere i meglingsviser også redusert frykt både for å bli offer for ny kriminalitet fra samme gjerningsperson og for ny kriminalitet generelt.

Et norsk forskningsprosjekt i regi av Nordlandsforskning studerte i 2009 voldssaker som har vært behandlet i konfliktråd. Rapporten konkluderer med at møtene i regi av konfliktrådene har bidratt til bedring av relasjonene mellom de involverte partene og at møtene har gjort det lettere for partene å legge hendelsene bak seg.

3.4 En mer effektiv justissektor

3.4.1 Helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning

Konfliktråd

Resultater og tilstandsvurdering

Det er et mål at tilbudet om møter i regi av konfliktråd skal gjøres tilgjengelig for alle berørte i alle saker og på alle nivåer i straffesakskjeden. Politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen (friomsorgen og fengslene) og domstolene er samarbeidspartnere for konfliktrådene i dette arbeidet, og hovedleverandører av saker. Det er i stor grad politiet som er førstelinjeforbidler av konfliktrådene sin virksomhet. Hvilken informasjon partene får om konfliktråd fra politiet, er av stor betydning for om samtykke til megling blir gitt. Politiets informasjon er også i stor grad med på å forme partenes forventninger til møtet i konfliktrådet, og kan derfor være avgjørende for utfallet av møtet, jf. omtale under programkategori 06.40.

Strategier og tiltak

Sekretariatet for konfliktrådene har i 2010 gjennomført kontaktmøter med Kriminalomsorgens sentrale administrasjon, Riksadvokaten og Politidirektoratet. Sekretariatet planlegger å ha et møte med Domstoladministrasjonen i 2011.

Kontoret for voldsoffererstatning

Resultater og tilstandsvurderinger

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning og forbereder klager for Erstatningsnemnda for voldsofre og tar stilling til om det skal søkes regress hos skadevolter.

Justisdepartementet avholdt et tilsyn ved Kontoret for voldsoffererstatning i september 2010. Formålet med tilsynet var å bidra til at virksomheten oppfyller de krav som Justisdepartementet stiller til en åpen, effektiv og kvalitetsbevisst justissektor. Samtidig skulle tilsynet bl.a. avdekke om det var et forbedringspotensial for å sikre en bedre måloppnåelse. Tilsynet omfattet personal og arbeidsmiljø, arbeidsrutiner/saksflyt, kvaliteten på saksbehandlingen av søknader, statistikk og arkivrutiner.

Strategier og tiltak

Tilsynsrapporten ble oversendt til Kontoret for voldsoffererstatning i januar 2011. Flere av punktene i rapporten er blitt fulgt opp i tett samarbeid med Justisdepartementet. Rapporten er et dokument som må følges opp over tid. Enkelte av oppfølgingspunktene har eller vil, både på kortere og lengre sikt, forbedre effektiviteten og saksflyten.

Søknader om voldsoffererstatning

Resultater og tilstandsvurderinger

Kontoret for voldsoffererstatning mottok 3 845 søknader og traff 3 559 vedtak om voldsoffererstatning i 2010. Samme år mottok Kontoret for voldsoffererstatning 725 klager, hvorav 479 av disse ble oversendt Erstatningsnemnda for voldsofre. Det ble utbetalt 197,2 mill. kroner i erstatning i 2010.

Tabell 2.25 Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning, 2005-2010

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Antall innkomne søknader	2 682	2 598	2 893	3 370	3 589	3 845

Tabell 2.26 Utvikling i saksbehandlingstid i saker om voldsoffererstatning i årene 2005-2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, fra søknadstidspunktet og fra saken er klar til vedtak.

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Saksbehandlingstid fra søknadstidspunktet	149	215	207	229	316	319
Saksbehandlingstid fra saken var klar til vedtak ¹	57	76	68	69	81	120

¹ Saken er klar til vedtak når Kontoret for voldsoffererstatning har mottatt de dokumentene som er nødvendige for å avgjøre saken.

I 2010 gikk det i gjennomsnitt 319 dager fra søknaden ble mottatt til vedtak ble truffet. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid per vedtak fra alle dokumenter har kommet inn til vedtak ble fattet var 120 dager. Det treffes ofte flere vedtak per søknad, derfor kan den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden per søknad være lengre enn vist i tabellen ovenfor. Enkle saker behandles umiddelbart og har vesentlig kortere saksbehandlingstid.

Det har vært en betydelig økning i antall vedtak, jf. tabellen nedenfor. Saksbehandlingstiden fra saken var klar til vedtak økte med om lag 50 pst. fra 2009 til 2010. Årsaken til dette er blant annet at Kontoret for voldsoffererstatning har store restanser, hvilket innebærer merarbeid i hver enkelt sak på grunn av stor pågang fra søkere. Virksomheten har også behandlet flere eldre saker.

Tabell 2.27 Utvikling i antall vedtak i søknader om voldsoffererstatning, 2005-2010

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Antall vedtak ¹	2 508	2 955	3 342	3 133	3 526	3 559

¹ Tallet gjelder vedtak i søknader. Det kan være flere vedtak i en søknad.

Strategier og tiltak

Kontoret for voldsoffererstatning foretok i mars 2011 en intern omorganisering, som en oppfølging av tilsynsrapporten av januar 2011. Dette førte til raskere saksavvikling, og flere vedtak ble behandlet første halvår 2011 enn første halvår 2010. Kontoret har også iverksatt andre tiltak for å effektivisere saksbehandlingen. Tiltakene har ført til at antallet avgjorte saker har steget betydelig i 2011. Det er en kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot tiltak for å utnytte ressursene best mulig slik at saksbehandlingstiden for hver enkelt sak kan gå ned.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til voldsoffererstatningsmyndighetene vesentlig i 2012, se nærmere omtale under postomtalen til kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre, post 01 Driftsutgifter og kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning, post 01 Driftsutgifter.

Bobehandling – bosiden

Resultater og tilstandsvurdering

Bobehandlingen har i de senere år blitt effektivisert ved økt bruk av elektronisk kommunikasjon. I dag får hvert konkursbo sin egen nettside, en elektronisk bosome, via nettløsningen Altinn. Over 90 pst. av alle bostyrere legger i dag ut dokumenter og informasjon om fremdriften i bobehandlingen på disse sidene.

Strategier og tiltak

Det arbeides kontinuerlig med å utvide bosiden ved å knytte flere aktører opp mot siden. Målet er at tilnærmet all kommunikasjon i bobehandlingen skal skje elektronisk.

Justisdepartementets særskilte garantiordning til gransking av konkursboer

Resultater og tilstandsvurdering

Garantimidler kan innvilges der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet og boet man-

gler midler til fortsatt bobehandling. Midlene gir bostyrer mulighet til å undersøke nærmere om det har foregått økonomisk kriminalitet.

Strategier og tiltak

Undersøkelsene kan bidra til at ansvarlige for økonomisk kriminalitet blir straffeforfulgt, og kan også føre til at midler blir tilbakeført til boet. Det blir innvilget midler fra garantiordningen i om lag 100–150 saker i året. Det er tingrettene som mottar og behandler søknader om garantimidler for under 100 000 kroner. Søknader om høyere beløp blir behandlet av Justisdepartementet.

Departementet vil fortsette å arbeide for økt kommunikasjon mellom tingretten/Justisdepartementet, bostyrer og politiet. Dette vil kunne føre til bedre utnyttelse av garantimidlene.

Konkursrådet

Resultater og tilstandsvurdering

Konkursrådet arbeider for en mer effektiv konkursbehandling og for å fremme harmonisering av praksis i de forskjellige landsdeler. Konkursrådet avgir uttalelser om prinsipielle spørsmål som vedrører bobehandling. Videre arbeider Konkursrådet for å styrke den faglige kompetansen hos de organene som er involvert i konkursbobehandling.

Strategier og tiltak

Konkursrådet vil arbeide videre for å rasjonalisere bobehandlingen og bekjempe økonomisk kriminalitet, blant annet ved å styrke den faglige kompetansen og kommunikasjonen i bobehandlingen. Videreutvikling av den elektroniske bosiden og et prøveprosjekt med bo-koordinator i Oslo er eksempler på tiltak.

Rådet avholder regionsbesøk og grunnkurs i konkursbehandling.

Kap. 470 Fri rettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	6 532	6 078	6 191
70	Fri sakførsel	410 876	426 694	459 922
71	Fritt rettsråd	198 459	199 559	190 900
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	34 894	36 815	29 456
	Sum kap. 0470	650 761	669 146	686 469

1 Innledning

Det kan gis tilskudd til dekning av rettshjelpsutgifter i tvistesaker i og utenfor rettergang. De årlige utgiftene avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av tilbudet, og er derfor vanskelig å anslå på forhånd. Bevilgningen til ordningen omfatter også tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak som Oslo kommune Fri rettshjelp, Rettshjelpskontoret Indre Finnmark, studentrettshjelpstiltakene og gatejuristprosjektene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel. På grunn av ordningens karakter er utgiftene vanskelig å anslå.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,2 mill. kroner.

Post 70 Fri sakførsel

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokat m.m. i saker hvor det er innvilget hel eller delvis fri sakførsel etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fri sakførsel gis i saker for dom-

stolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, kontrollkommisjonen (for psykisk helsevern), smittevernemnda m.m.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 20 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 459,9 mill. kroner.

Post 71 Fritt rettsråd

Bevilgningen på posten skal gå til å dekke utgifter til advokat og rettshjelper i saker hvor det helt eller delvis er innvilget fritt rettsråd etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fritt rettsråd er juridisk rådgivning i saker som ikke er til behandling i domstolene eller et annet organ hvor det kan gis fri sakførsel, jf. omtale under post 70.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen under posten med 15 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 190,9 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak

Bevilgningen på posten dekker primært tilskudd for å sikre rettssikkerhetsarbeid og tilskudd til rettshjelpsvirksomhet.

Bevilgningen dekker tilskudd til bl.a. rettshjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter, Oslo kommune (Oslo Kommune Fri rettshjelp) og Rettshjelpskontoret Indre Finnmark. I tillegg bevilges det midler til ulike organisasjoner og prosjekter over denne posten.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble 1 mill. kroner omdisponert fra posten til kap. 473, post 01. Dette skal videreføres for 2012, og bevilgningen under posten foreslås derfor redusert med 1 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 473, post 01, jf. omtale under kap. 473, post 01.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble det omdisponert 7,5 mill. kroner fra posten til nytt kap. 476, post 01. Dette skal videreføres for 2012, og bevilgningen under posten foreslås derfor redusert med 7,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 476, post 01, jf. omtale under kap. 476, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 29,5 mill. kroner.

Kap. 3470 Fri rettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	6 074	2 270	2 340
	Sum kap. 3470	6 074	2 270	2 340

1 Postomtale

Post 01 Tilkjente saksomkostninger m.m.

Saksomkostninger tilkjent staten i benefiserte saker føres under denne posten.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	108 249	100 720	103 842
72	Erstatning i anledning av straffeforfølging, <i>overslagsbevilgning</i>	30 801	18 904	29 800
Sum kap. 0471		139 050	119 624	133 642

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter de alminnelige erstatningsregler og erstatning i anledning av straffeforfølging.

2 Postomtale

Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Utbetalinger som følge av at staten er erstatningsansvarlig etter de alminnelige erstatningsregler eller har inngått forlik uten å erkjenne ansvar, belastes denne posten. Unntatt er utbetalinger som følge av statens ansvar i kontraktsforhold og ansvar i forbindelse med statens forretningsdrift. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag.

Det foreslås en bevilgning på posten på 103,8 mill. kroner.

Post 72 Erstatning i anledning av straffeforfølging, overslagsbevilgning

Etter straffeprosessloven kapitlene 30 og 31, jf. forskrift om standardsatser for erstatning i anledning straffeforfølging, har en siktet rett til erstatning for økonomisk tap og til oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt, eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettskonvensjoner. Bevilgningen på posten er regelstyrt.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 29,8 mill. kroner.

Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	20 558	20 181	45 608
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	199 300	185 270	376 478
Sum kap. 0472		219 858	205 451	422 086

1 Innledning

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av straffbar voldshandling. Bemanningen ved Kontoret for voldsoffererstatning utgjorde 21 årsverk per 1.

mars 2011. Kontoret behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning i første instans.

Kontoret for voldsoffererstatning har ansvaret for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, i alt 14 kontorer. Bemanningen ved Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre utgjorde 12,6 årsverk per 1. mars 2011.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Kontoret for voldsoffererstatning og driftsutgifter for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Det er i dag mange søknader om voldsoffererstatning til behandling hos voldsoffererstatningsmyndighetene. Det vil i tillegg komme inn mange flere søknader som følge av terrorangrepene 22. juli 2011. For å kunne ivareta ofrenes rettigheter på en god måte, foreslås bevilgningen økt med 25 mill. kroner til en midlertidig nedbygging av beholdningene og behandling av søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 472, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3472, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 45,6 mill. kroner.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatning i saker etter voldsoffererstatningsloven.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling, særlig som følge av forslaget om økt saksbehandlingsskapasitet hos voldsoffererstatningsmyndighetene, foreslås det å øke bevilgningen under posten med 185 mill. kroner. Det preseres at det er reglene i voldsoffererstatningsloven og ikke bevilgningens størrelse som er bestemmende for voldsofrenes rettigheter til erstatning.

Det foreslås en bevilgning på posten på 376,5 mill. kroner.

Kap. 3472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
18	Refusjon av sykepenges	245		
	Sum kap. 3472	245		

1 Postomtale**Post 01 Diverse inntekter**

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter til kurs og seminarer i regi av Kontoret for voldsoffererstatning.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 472, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3472, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2012
		2010	Saldert budsjett 2011	
01	Driftsutgifter	33 600	31 584	38 033
	Sum kap. 0473	33 600	31 584	38 033

1 Innledning

Statens sivilrettsforvaltning fatter etter delegasjon vedtak på flere sivilrettslige felt, herunder erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffe-

prosessloven kapittel 31, klagesaker etter lov om fri rettshjelp, klager over fylkesmennenes vedtak i tomtefestesaker og oppgaven med stadfestelse av testament. Virksomheten har også sekretariatsfunksjoner for Erstatningsnemnda for voldsofre,

Stortingets rettfærdsvederlagsutvalg, Den rettsmedisinske kommisjon og fra 1. desember 2010 Barnesakkyndig kommisjon. Statens sivilrettsforvaltning skal være et kompetansesenter på fagområdene som tilligger virksomheten.

Bemanningen i Statens sivilrettsforvaltning utgjorde 49,6 årsverk per 1. mars 2011.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Statens sivilrettsforvaltning. Bevilgningen dekker også godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av utvalgene for rettfærdsvederlag og Erstatningsnemnda for voldsofre.

Bevilgningen dekker i tillegg de ordinære driftsutgiftene til Den rettsmedisinske kommisjon, herunder kommisjonens sekretariat.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble 1 mill. kroner omdisponert fra kap. 470, post 72. Dette skal videreføres for 2012, og bevilg-

ningen under posten foreslås derfor økt med 1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 470, post 72, jf. omtale under kap. 470, post 72.

Som følge av forslaget om økt saksbehandlingsskapasitet for søknader om voldsoffererstatning under kap. 472, post 01, antas det at antallet klagesaker om voldsoffererstatning også vil øke. På denne bakgrunn foreslås en midlertidig økning av bevilgningen med 5 mill. kroner til behandling av klagesakene.

På bakgrunn av at det er høyst usikkert om det vil komme inntekter på inntektsposten kap. 3473, post 01 i 2012, foreslås det å redusere bevilgningen med 162 000 kroner, jf. omtale under kap. 3473, post 01.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 38,0 mill. kroner.

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Diverse inntekter	181	162	5
	Sum kap. 3473	181	162	5

1 Postomtale

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter.

På bakgrunn av at det er høyst usikkert om det vil komme inntekter på posten i 2012, foreslås det å redusere bevilgningen med 162 000 kroner, jf. omtale under kap. 473, post 01.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	61 918	63 008	72 976
	Sum kap. 0474	61 918	63 008	72 976

1 Innledning

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene megling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av 22 konfliktråd.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd, og til drift av Sekretariatet for konfliktrådene. Ved

sekretariatet utgjorde bemanningen 15 årsverk per 1. mars 2011, mens i konfliktrådene var bemanningen på samme tidspunkt 62,7 årsverk.

I forbindelse med Regjeringens oppfølging av NOU 2008: 15 *Barn og straff*, foreslås det å øke bevilgningen under posten med 8,7 mill. kroner til etablering av åtte nye oppfølgingsteam i konfliktrådene.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 73,0 mill. kroner.

Kap. 3474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Refusjoner	3 807	2 259	2 329
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	427		
18	Refusjon av sykepenger	1 299		
	Sum kap. 3474	5 533	2 259	2 329

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke konfliktrådenes utgifter i forbindelse med kurs og konferanser.

Det foreslås at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	73 737	71 218	72 785
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 654	8 427	8 490
	Sum kap. 0475	80 391	79 645	81 275

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling, utgifter til Justis-

departementets særskilte garantiordning til granskning av konkursboer og utgifter til Konkursrådet.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. Dette er regelstyrte utgifter etter konkursloven § 73.

Det foreslås en bevilgning på posten på 72,8 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til Justisdepartementets særskilte garantiordning og utgifter til drift av Konkursrådet.

Det foreslås at Justisdepartementet under garantiordning i 2012 får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser utover gitt bevilgning

under kap. 475, post 21 med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justisdepartementet i 2012 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under garantiordningen, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer i de tilfeller hvor boet likevel får inn penger etter at tingretten har betalt ut garantibeløp til bostyrer.

Bevilgningen dekker også godtgjørelser til medlemmene av Konkursrådet og Konkursrådets utgifter til administrasjon, varer og tjenester. Det foreslås at Justisdepartementet får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 inntektene ved avholdelse av konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,5 mill. kroner.

Kap. 476 Førstelinjerettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter			7 640
	Sum kap. 0476			7 640

1 Innledning

Kapitlet ble opprettet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011. Bevilgningen på posten dekker utgifter til pilotprosjektet med førstelinjerettshjelp, der alle kan få inntil en times gratis juridisk bistand, uavhengig av inntekt og formue, og tilnærmet uavhengig av sakstype. Pilotprosjektet er etablert i Buskerud og Rogaland fylker, samt i fem kommuner i et interkommunalt samarbeid i Lindesnesregionen. Bevilgningen omfatter utgifter til administrasjon og evaluering av ordningen, honorar og kjøregodtgjørelse for advokater/rettshjelpere og tolker, annonsering og tilrettelegging av kontorlokaler.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten dekker primært utgifter til rettshjelp i pilotprosjektet, dvs. honorarer og kjøregodtgjørelse for advokater/rettshjelpere og tolker, samt annonsering. I tillegg dekkes administrative utgifter til drift av prosjektet og til evalueringen av pilotprosjektet.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2011 ble det omdisponert 7,5 mill. kroner fra kap. 470, post 72 til posten som da var ny. Dette skal videreføres for 2012, og bevilgningen under posten foreslås derfor økt med 7,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 470, post 72, jf. omtale under kap. 470, post 72.

Det foreslås en bevilgning på posten på 7,6 mill. kroner.

Kategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	-94 931	91 086	120 715	32,5
	Sum kategori 06.80	-94 931	91 086	120 715	32,5

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
480	Svalbardbudsjettet	-94 931	91 086	120 715	32,5
	Sum kategori 06.80	-94 931	91 086	120 715	32,5

Justisdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er artikkel 8 i Svalbardtraktaten som begrenser adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard og hvordan disse midlene kan anvendes. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal i sin helhet komme Svalbard til gode. Stortinget sluttet seg til Regjeringens ønske om å videreføre ordningen med et eget svalbardbudsjett under behandlingen av St.meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard.

Hvert år gis et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. Som det fremgår av regnskapstallene for 2010, var inntektene dette året – som også var tilfellet i 2009 – unormalt høye. Dette har gitt et positivt resultat som innebærer at svalbardbudsjettet i 2010 ikke mottok et tilskudd, men tilbakeførte midler til statskassen. For 2012 er det foreslått 293,5 mill. kroner i utgifter og 172,8 mill. kroner i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen blir 120,7 mill. kroner. Det er denne differansen mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet som danner grunnlaget for tilskuddet fra Justisdepartementets kap. 480. Økningen i tilskuddet i 2012 skyldes

i hovedsak at det er forventet en nedgang i skatteinntekter i forhold til saldert budsjett 2011.

Regjeringen la våren 2009 fram en stortingsmelding om Svalbard (St.meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard). Stortingets behandling av meldingen (jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009)) viser at det fremdeles er bred politisk enighet om hovedmålene i svalbardpolitikken. Målene har ligget fast i lang tid og historien har vist at en forvaltning av øygruppa etter disse målene har vært vellykket.

Som følge av satsingen på Svalbard har Sysselmannen i den senere tid opplevd en økning i sine oppgaver både i omfang og kompleksitet. For å avhjelpe dette ble Sysselmannens rammer styrket med 7,3 mill. kroner i 2010. Økningen bidro til at bestillingen fortsatt kan utføre dagens oppgaver på en god og effektiv måte. Styrkingen bidro også til at man kunne videreføre arbeidet med nødvendige reparasjoner og oppgraderinger av sysselmannsboligen. Dette arbeidet fortsetter i 2012. I sum medvirker dette til å tydeliggjøre den viktige rollen Sysselmannen har som Regjeringens fremste representant på øygruppen.

Regjeringen har foreslått å styrke helikoptertjenesten på Svalbard. Fra 2014, når nå gjeldende helikopterkontrakt utløper, legges det opp til at

det vil være stasjonert to store og likeverdige helikoptre ved basen i Longyearbyen.

Videre ble bevilgningen til Longyearbyen lokalstyre også styrket i 2010, spesielt for å imøtekomme utfordringer innen skole- og barnehage-sektoren.

Klima- og forurensingsdirektoratet har pålagt Longyearbyen lokalstyre et rensekrav for energiverket i Longyearbyen. Å bygge et egnet renseanlegg er kostnadsberegnet til 73,1 mill. kr. Det foreslås en oppstartsbevilgning på 14,6 mill. kr i budsjettet for 2012.

Miljøverndepartementet overførte i 2011 2 mill. kroner til oppretting av to nye stillinger i sysselmannens miljøvernavdeling. Midlene er fra 2012 foreslått rammeoverført til svalbardbudsjettet.

Videre er 281 000 kroner overført til svalbardbudsjettet ifm. ordningen med maksimalpriser i barnehagene, valgfag i 8. trinn og avvikling av kontantstøtte for 2-åringer. Bevilgningen skal dekke ekstra utgifter Longyearbyen lokalstyre får grunnet lavere inntekter og større etterspørsel som følge av ordningen.

Det er foreslått å innlemme sysselmannens administrasjonsbygg i den statlige husleieordningen fra 2012. Kapitalelementet i beregnet husleie er rammeoverført fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet mot tilsvarende reduksjon i Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet/Statsbygg sitt budsjett.

En stilling som konservator foreslås overført fra Sysselmannen til Svalbard museum. Overføringen har ingen netto budsjettmessige konsekvenser.

Bevilgninger til tiltak på Svalbard har i perioden 2006-2011 blitt økt med ca. 70 mill. kroner til følgende tiltak:

- I 2007 ble tilskuddet til Svalbard økt med 20 mill. kroner til etablering av en reservekraftløsning i Longyearbyen.
- Fra 2008 er det innført et nytt skattesystem som tilsvarer en inntektsreduksjon og økt tilskudd til Svalbard på 14 mill. kroner.
- Rutinene for prisjustering av svalbardbudsjettet er lagt om. Dette har gitt en styrking av tilskuddet på 5,5 mill. kroner i perioden.
- I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2009, jf. St.prp. nr. 67 (2008-2009) og Innst. S. nr. 355 (2008-2009), ble det bevilget 1 mill. kroner for å utbedre sysselmannsboligen.
- Svalbardbudsjettet ble i Revidert nasjonalbudsjett 2009 også styrket med 1,4 mill. kroner for å videreføre feltinspektørtjenesten i 2009.
- Foruten styrkingen på 7,3 mill. kroner til Sysselmannen i 2010, ble budsjettet styrket med 2,7 mill. kroner for å møte utfordringene innen skole- og barnehagesektoren.
- I 2011 ble svalbardbudsjettet styrket med 18,1 mill. kroner, hvorav ca. 14,5 mill. kroner av styrkingen gikk til Longyearbyen lokalstyre bl.a. som en konsekvens av at det øremerkede barnehagetilskuddet nå er falt bort.

I tillegg til tilskuddet over kap. 480 har staten årlig betydelige utgifter, blant annet til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementenes budsjetter er gitt i svalbardbudsjettet punkt 4 og vedlegg 1.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i svalbardbudsjettet for 2012, punkt 2.

Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01-23	Driftsutgifter	3 332 474	2 962 663	2 845 338	-4,0
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	83 704	176 000	58 311	-66,9
60-69	Overføringer til kommuner	185 053	239 885	263 185	9,7
70-89	Overføringer til private	604 969	638 511	678 862	6,3
	Sum kategori 06.90	4 206 200	4 017 059	3 845 696	-4,3

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
490	Utlendingsdirektoratet	3 951 233	3 755 840	3 585 361	-4,5
491	Utlendingsnemnda	254 967	261 219	260 335	-0,3
	Sum kategori 06.90	4 206 200	4 017 059	3 845 696	-4,3

1 Innledning

Programkategorien omfatter utforming og iverksetting av den delen av innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken som Justisdepartementet har ansvar for. Utvikling og forvaltning av utlendingslovgivningen, driften av mottak for asylsøkere og kvoten for uttak av overføringsflyktninger er de viktigste virkemidlene for gjennomføring av politikken. I tillegg til de sentrale instansene på området, Justisdepartementet, Arbeidsdepartementet (arbeidsinnvandring og EØS-innvandring), Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE), dekkes vesentlige oppgaver innenfor utlendingsforvaltningen av politiet og utenriksstjenesten. Integreringspolitikken, inkludert statsborgerlovgivningen, sorterer under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Det er etablert gode samarbeidsrutiner mellom de berørte departementene.

De største utgiftspostene under programkategori 06.90 er knyttet til drift av mottak for asylsøkere (kap. 490, post 21), økonomiske ytelser til beboere i mottak (kap. 490, post 70), vertskommunetilskudd (kap. 490, post 60) og drift av UDI og UNE (kap. 490, post 01 og 22 og kap. 491, post 01 og 21). Bevilgningsbehovet på feltet er i stor grad avhengig av antallet personer som søker asyl og andre tillatelser til opphold og arbeid i Norge.

Bevilgningsforslaget under programkategori 06.90 for 2012 innebærer en reduksjon sammenliknet med saldert budsjett 2011. Hovedårsaken til dette er at prognosen for antallet beboere i mottak for enslige mindreårige asylsøkere og den andelen de utgjør av det totale antall beboere i mottak er lavere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett 2011. Bevilgningsbehovet i 2012 til videreføring av EFFEKT-programmet er dessuten lavere enn i saldert budsjett 2011.

Tabell 2.28 Sentrale prognoser til grunn for 2012-budsjettet

	Antall
Asylsøkere	11 000
Overføringsflyktninger	1 200
Oppholdssaker til UDI	77 950
Familiemedlemmer til flyktninger (reiseutgifter)	850
Personer i mottak (inkl. 120 i omsorgssentre), gjennomsnitt	16 650

Tallene i tabellen er prognoser og må ikke forveksles med måltall. Prognoser som gjelder asylsøkere og innvandring er usikre.

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Om lag 214 millioner mennesker bor i et annet land enn sitt fødeland og regnes som internasjonale migranter, ifølge International Organization for Migration (IOM). Det utgjør vel tre pst. av jordas befolkning. Det er om lag like mange kvinner som menn.

I underkant av 60 pst. av de internasjonale migrantene befinner seg i høyt utviklede land. I mange av disse landene er den demografiske utviklingen preget av en raskt aldrende befolkning. Samtidig har en voksende andel unge mennesker i fattige, ofte konfliktfylte og mindre utviklede land problemer med å finne arbeid og trygge leveforhold i hjemlandet. Dette betyr at migrasjonsstrømmene kan komme til å øke.

Ved inngangen til 2011 var det 10,5 millioner flyktninger og mennesker i en flyktningliknende situasjon som falt under ansvarsområdet til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og nærmere 850 000 asylsøkere som ikke hadde fått svar på søknaden.⁵ I tillegg kommer 4,8 millioner palestinske flyktninger i Midtøsten som FNs særskilte organisasjon for palestinske flyktninger (UNWRA) har ansvar for. I tillegg er flere enn før på flukt i hjemlandet, det vil si internt fordrevne. Flyktninghjelpen anslår at det var 27,5 millioner internt fordrevne ved inngangen til 2011.

Den globale økonomiske nedgangen siden 2008 har påvirket migrasjonsstrømmene. Særlig arbeidsmigrasjon til og innen Europa har avtatt noe fordi etterspørselen etter arbeidskraft er redusert. Omfanget og varigheten av reduksjonen vil avhenge av hvor lenge den økonomiske nedgangen varer i ulike deler av Europa. Omfanget av familieinnvandring, antall asylsøkere og internasjonale studenter er i mindre grad berørt, men det var en klar nedgang i antall asylsøkere i Europa i 2010. Situasjonen vil for øvrig kunne variere fra land til land, avhengig av politikk, regelverk og andre samfunnsforhold.

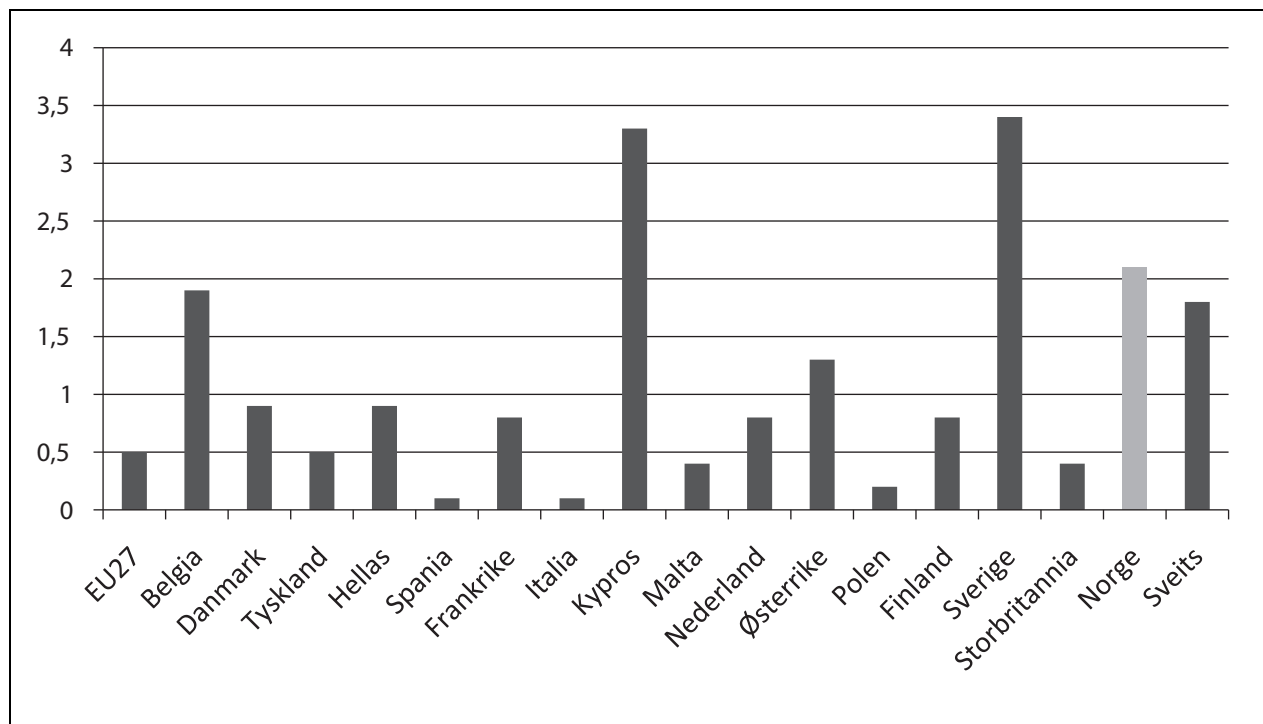
Håndteringen av internasjonal migrasjon, både tvungen og frivillig, innebærer mange utfordringer for verdenssamfunnet, for regionalt samarbeid og for den enkelte stat. Norge deltar i et omfattende internasjonalt samarbeid på utlendingsfeltet, i første rekke innen Norden, med EU, innenfor Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) og med UNHCR. Schengen-samarbeidet er bl.a. bestemmende for vårt arbeid med grensekontroll og visum. Dette er nærmere omtalt i Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*, jf. Innst. 327 S (2009-2010).

I 2010 innvandret 65 000 utenlandske statsborgere til Norge. Fratrullet utvandringen samme år var nettoinnvandringen av utenlandske borgere 42 600, en økning på litt over 4 000 fra 2009, men likevel noe under rekordnivået i 2008. 64 pst. av den totale innvandringen av utenlandske borgere kom fra EU-land.

Nettoinnvandringen i 2010 av utenlandske borgere var klart størst fra Polen (7 600). Deretter kom nettoinnvandringen fra Litauen (5 800) og Sverige (3 300). Fra disse landene var det hovedsakelig arbeidsinnvandring og noe familieinnvandring. Blant statsborgere fra land utenfor Europa var nettoinnvandringen størst fra Eritrea, Somalia og Afghanistan. Fra de nevnte landene kom det nesten utelukkende personer som fikk beskyttelse og deres familiemedlemmer.

⁵ For høyinntektsland regner UNHCR bare med dem som har fått beskyttelse og opphold de siste ti årene i tallene. For resten av verden gjøres det ingen slik tidsmessig avgrensning. Ifølge UNHCR var det derfor i underkant av 53 000 flyktninger mv. i Norge ved utgangen av 2010, mens det ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) var nesten 110 000 personer med flyktningbakgrunn per 1. januar 2010. Påfølgende familieinnvandring er holdt utenfor.

Figur 2.3 Asylsøkere per tusen innbyggere – utvalgte europeiske land – 2010

Kilde: EUROSTAT

Arbeidsinnvandring har vært det viktigste grunnlaget for innvandring til Norge siden 2006, på grunn av arbeidsinnvandringen fra EØS-landene.⁶ I 2010 utgjorde slik innvandring 62 pst. av samlet innvandring fra land utenfor Norden. Det er høyeste andel som er registrert. Ti år tidligere var andelen arbeidsinnvandring bare ti pst. For hele perioden fra 1990 til 2010 utgjorde familieinnvandring 37 pst., arbeidsinnvandring 30 pst., innvandring på bakgrunn av flukt 22 pst. og innvandring på grunnlag av utdanning ti pst.

I 2010 var det dessuten rekordhøy utvandring av utenlandske borgere (22 500). Det var klart størst utvandring av utenlandske borgere til Sverige (4 300) og Polen (3 700). SSBs befolkningsstatistikk for de to første kvartalene i 2011 viser at innvandringen fortsatt økte, mens utvandringen var på omtrent samme nivå som i 2010.

Den store innvandringen de seinere årene har særlig berørt Oslo-området, Rogaland og Hordaland. Innvandring er likevel viktig for befolkningsutviklingen i svært mange kommuner over hele landet. 409 av landets 430 kommuner opplevde nettoinnvandring fra utlandet i 2010.⁷

Antallet asylsøkere har variert de siste tiårene i de fleste land. Det har vært spesielt store sving-

ninger i Norge. UNHCRs tall for 44 industrialiserte mottakerland viser en nedgang på fem pst. fra 2009 til 2010. For Norges del var det en sterk økning på 123 pst. i 2008, en mer moderat vekst på 19 pst. i 2009 og så en nedgang på 42 pst. i 2010. Norge falt derfor fra åttende til tolvteplass blant disse mottakerlandene og hadde om lag tre pst. av samlet antall asylsøkere i 2010. I 2010 var antall asylsøkere per tusen innbyggere i Norge 2,1. Bare Sverige, Kypros og Liechtenstein hadde høyere andeler samme år. Snittet for antall asylsøkere per tusen innbyggere i EU var 0,5.⁸

Hvis man ser på hele femårsperioden 2006–2010, var antall asylsøkere per tusen innbyggere ca. 11 i Norge. Det var den femte høyeste andelen. For EU var snittet 2,3 for hele femårsperioden. Dette innebærer at Norge – ut fra folketallet – i flere år har tatt imot en uforholdsmessig stor andel av asylsøkerne som har kommet til Europa.

Siden høsten 2009 har tendensen vært en markert nedgang i antall asylsøkere til Norge. Tallet gikk ned fra vel 17 200 i 2009 til i overkant av 10 000 i 2010. Ved utgangen av første halvår 2011

⁶ SSB Innvandrere, etter innvandringsgrunn, 1. januar 2011, publisert 25.8.2011

⁷ Da skilles det riktignok ikke mellom norske og utenlandske statsborgere, men det store flertallet av innvandrerne var utlendinger. Kilde: Befolkningsstatistikk. Inn- og utvandring, 2010. SSB

⁸ Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries 2010, UNHCR 2011

hadde om lag 4 650 personer søkt asyl.⁹ Det er litt flere asylsøkere enn i samme periode i fjor. Det er en fordobling av antall søkere fra Somalia. Det er samtidig en uforandret andel asylsøkere (9 pst.) som oppga å være enslige mindreårige i løpet av første halvår 2011, sammenliknet med hele 2010.

Noen europeiske land som Sverige, Danmark og Nederland mottok færre asylsøkere i første halvår 2011 enn i samme periode året før, mens Tyskland, Frankrike, Sveits, Belgia og Storbritannia tok imot flere. Hendelsene i Nord-Afrika synes så langt ikke å ha hatt særlig betydning for antall asylsøkere i Norge. Det har kommet noe flere søkere fra landene i Nord-Afrika, men tallene er fortsatt små sammenliknet med de største opprinnelseslandene. Blant dem som har kommet fra Somalia til Norge, er det ikke mange som har reist gjennom Libya. Sultkatastrofen i landene på Afrikas Horn har ført til at mange fra de hardt rammede områdene flykter, både internt i de berørte landene og til naboland. Selv om svært få av disse vil klare å flykte videre til f.eks. Europa, kan slike migrasjonsstrømmer gi ringvirkninger og på sikt bidra til et økende antall asylsøkere fra regionen, f.eks. i Norge.

I 2010 økte arbeidsinnvandringen, i hovedsak fra EØS-land, etter en nedgang i 2009. Tallene for første halvår 2011 er på samme nivå som for andre halvår 2010, men lavere enn i første halvår 2010. Det er en del usikkerhet knyttet til tallene for EØS-borgere fordi kravet til oppholdstillatelse ble opphevet for denne gruppen fra oktober 2009 og erstattet av en enklere registreringsordning. Det vises til nærmere omtale av utviklingen i arbeidsinnvandringen i Prop. 1 S (2011-2012) for Arbeidsdepartementet.

Som følge av at kravet til oppholdstillatelse ble opphevet for EØS-borgere og deres familiemedlemmer, bygger familieinnvandringstallene for 2009 og 2010 på ulike grunnlag. Når antallet innvilgede tillatelser i 2009 var dobbelt så høyt som antall innvilgelser i 2010, gir dette derfor ikke et riktig bilde av den reelle utviklingen. I første halvår 2011 er antallet innvilgede familieinnvandringstillatelser økt med 1000, sammenliknet med første halvår 2010. For personer fra land utenfor EØS-området er det en økning på om lag 23 pst. Økningen har sammenheng med at UDI i dette tidsrommet har redusert antallet ubehandlede familieinnvandringssaker og skyldes ikke økning i innvilgel-

sesprosenten. Den har tvert imot sunket, jf. pkt. 4.1.2.

Det er problematisk for gjennomføringen av en troverdig asyl- og innvandringspolitikk at et relativt betydelig antall mennesker oppholder og livnærer seg ulovlig i Norge. Dette er bl.a. personer med endelig avslag på en asylsøknad eller annen søknad om opphold, personer som har mistet oppholdsgrunnlaget eller personer som har kommet hit ulovlig og aldri har søkt om noen tillatelse.¹⁰ Som Schengen-medlem blir Norge påvirket av politikken i andre medlemsland. Kombinasjonen av konflikter og omveltninger i flere land i nærområdet, store økonomiske problemer i flere europeiske stater og innstramming i innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken, kan føre til et økt antall personer uten lovlig opphold, også i Norge. Det er i denne sammenheng viktig at Schengen-landene deler informasjon og analyser om utvikling og trender, herunder om bevegelsene innad i Schengen-området.

Det er stor oppmerksomhet rundt trafikken over Middelhavet. Båttrafikken har økt betraktelig som følge av omveltningene i Nord-Afrika. EUs grensekontrollbyrå, Frontex, spiller en viktig rolle i analysen av situasjonen på yttergrensene og for samordning av tiltak.

For å redusere antall personer uten lovlig opphold og sikre tillit til innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken, er effektive returtiltak påkrevet. I 2010 økte både tvangsmessige returer iverksatt av politiet og returer med assistanse fra IOM med om lag 40 pst. Til sammen returnerte vel 6 000 personer, jf. også omtale under programkategori 06.40. I første halvår 2011 var det samlede antall returer i overkant av 3 200, en økning på ni pst. sammenliknet med første halvår 2010.

Erfaringene viser at antall søknader om opphold og asyl kan variere betydelig på relativt kort tid. Dette stiller store krav til omstillingsevne, kompetanse og kapasitet i alle deler av utlendingsforvaltningen, i både politiet, utenriksstjenesten, UDI og UNE. I tillegg stilles det krav til UDI, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), kommunene og en rekke sektormyndigheter i forbindelse med etablering og nedbygging av mottakstilbud, bosettings- og integreringsarbeid. Styring av og ressursfordeling til de ulike virksomhetene i utlendingsforvaltningen må derfor ses i sammenheng.

⁹ Endret praksis i UDI for registrering av familiemedlemmer som får avledet status av personer som innvilges flyktningstatus, kan medføre at dette tallet nedjusteres til om lag 4 500. Hovedinntrykket av at asylsøkertallene i 2011 er på om lag samme nivå som i 2010, endres imidlertid ikke.

¹⁰ Statistisk sentralbyrå (SSB) anslø at det i 2006 kunne være om lag 18 000 personer uten lovlig opphold i Norge. SSB understreket imidlertid at det er stor usikkerhet knyttet til slike beregninger. Det reelle tallet kunne ligge et sted mellom 10 500 og 32 000 utlendinger.

For kommende år vil Regjeringen framheve følgende hovedutfordringer på de delene av utlendingsfeltet som Justisdepartementet har ansvar for:

- Utlendingsforvaltningen har et høyt antall saker til behandling. Innenfor flere saks kategorier er saksbehandlingstiden for lang med den følge at man har større restanser enn ønskelig. Organisering og arbeidsmetoder i utlendingsforvaltningen må videreutvikles for å sikre rask og korrekt behandling av utlendingssaker og redusere antall ubehandlede saker.
- Det er viktig å verne om asylinstittuttet og motvirke at dette bevisst utnyttes av personer som ikke har behov for beskyttelse. Norsk asylpraksis skal i hovedtrekk samsvare med praksis i andre sammenlignbare land og ta hensyn til utviklingen på EU-nivå.
- Et betydelig antall asylsøkere som har fått avslag på sin asylsøknad og andre utlendinger uten lovlig oppholdsgrunnlag, velger å oppholde seg ulovlig i Norge. Denne situasjonen forsterker behovet for en målrettet utlendingskontroll og ytterligere effektivisering av returarbeidet.

3 Budsjettmessige prioriteringer

Justisdepartementet, Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Utenriksdepartementet har som et felles mål å oppnå en samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning. Det er bl.a. viktig å få til hurtig asylsaksbehandling med god kvalitet, og en effektiv og rask effektivering av vedtak i form av bosetting eller retur. Det er de siste årene besluttet og gjennomført en rekke utredninger og tiltak for å få til dette.

De viktigste budsjettmessige prioriteringene i budsjettforslaget for programkategori 06.90 i 2012 følger nedenfor.

Representantordning for enslige mindreårige asylsøkere

Regjeringen tar sikte på å innføre en representantordning for enslige mindreårige asylsøkere som erstatter dagens vergeordning med virkning fra 1.7.2013. Representantordningen vil styrke enslige mindreåriges rettslige stilling, gjennom bl.a. klargjøring av representantens oppgaver og en mer enhetlig ordning hva gjelder rekruttering, opplæring, tilsyn mv. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med en mill. kroner i 2012 til forbedring av ny representantordning og midlertidig styrking av gjeldende ordning.

Økt saksbehandlingsskapitet i UDI

I saldert budsjett for 2011 ble det lagt til grunn en prognose på 10 000 asylsøkere til Norge i 2011, hvorav om lag 800 enslige mindreårige. På bakgrunn av situasjonen i Middelhavsområdet er prognosene på noe usikkert grunnlag økt til om lag 11 000 asylsøkere til Norge i 2011 og 2012, hvorav 1 000 enslige mindreårige. Regjeringen er opptatt av å få redusert saksbehandlingstiden i UDI, særlig i saker der barn er involvert. For å kunne redusere antall ubehandlede saker foreslår Regjeringen å øke bevilgningen på kap. 490 med 14,1 mill. kroner i 2012 til økt saksbehandlingsskapitet i UDI.

Innføring av oppholdskort

Oppholdskort for personer som innvilges oppholdstillatelse skal erstatte dagens oppholdsetiketter. Det tas sikte på utstedelse av oppholdskortene innen 20. mai 2012, som er fristen i Schengen-samarbeidet for å utstede oppholdskort med biometriske kjennetegn. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen til UDI med 14,4 mill. kroner i 2012 kroner til innføring og utstedelse av oppholdskort. Det legges opp til at merutgiftene til utstedelse, samt drift og vedlikehold av systemløsninger skal finansieres ved hjelp av økte gebyrer.

EFFEKT-programmet

EFFEKT-programmet er et sentralt tiltak i Regjeringens satsing på å effektivisere og få en mer helhetlig utlendingsforvaltning, samt å bedre brukerservicen. Målet er bl.a. å redusere ressursbruken per sak, få raskere avgjørelser, bedre informasjon og service overfor søkere, samt bedre samordning og kommunikasjon mellom virksomhetene. Dette skjer gjennom å etablere elektronisk saksflyt mellom UDI, politiet, utenriksstjenesten, UNE og IMDi, samt nettløsninger i kommunikasjonen med publikum og berørte parter. Programmet har en kostnadsramme på 330 mill. kroner per 1.5.2010. Det ble i 2011 bevilget 176 mill. kroner og den resterende delen av investeringsprogrammet skal i all hovedsak være gjennomført i løpet av 2012.

Av andre viktige bevilgningsforslag for 2012 på utlendingsområdet (utenfor kategori 06.90) kan nevnes:

- 24 mill. kroner for å videreføre et måltall på 4 600 uttransporteringer i 2012, jf. også Prop. 120 S (2010-2011) og omtale under programkategori 06.40.

- 9,8 mill. kroner til drift av omsorgssentrene for enslige mindreårige asylsøkere og til arbeidet med bosetting av enslige mindreårige asylsøkere, jf. nærmere beskrivelse i Prop. 1 S for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- 17 mill. kroner til å iverksette ordning med plassering av barn utsatt for menneskehandel i institusjon, jf. høringsforslag som ble sendt ut i 2009 fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet om endringer i barnevernloven. I høringsnotatet foreslås det å åpne for midlertidig tvangsplassering i barneverninstitusjoner som er særskilt egnet til å ivareta disse barnas behov.

4 Mål og delmål

Ifølge den politiske plattformen for flertallsregjeringen for perioden 2009–2013 er det et overordnet mål å føre en konsekvent, rettferdig og rettsikker flyktning- og asylpolitikk og ha en balansert og kontrollert innvandring.

Omfattende regelverksendringer har vært gjennomført de siste årene, og det har blitt lagt fram flere viktige politikkdokumenter.

En ny utlendingslov- og forskrift trådte i kraft fra 1. januar 2010. Av andre store lovarbeider på utlendingsfeltet vises det til at det i desember 2010 ble iverksatt endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften for gjennomføring av EUs returdirektiv. I juni 2011 ble det videre lagt fram en lovproposisjon som gjelder utvidede hjemler

for frihetsberøvelse mv., jf. Prop. 138 L (2010-2011).

To regjeringsoppnevnte utvalg har levert innstillinger det siste året innenfor Justisdepartementets ansvarsområde på utlendingsfeltet. Det vises til NOU 2010:12 *Ny klageordning for utlendingssaker*, som ble sendt på høring 16. mai 2011 med høringsfrist 1. oktober 2011, og NOU 2011:10 *I velferdsstatens venterom*, som behandler ordningen med asylmottak mv. Denne ble sendt på høring 4. juli 2011 med høringsfrist 15. januar 2012. For øvrig ble to offentlige utredninger lagt fram innenfor Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde: NOU 2011:7 *Velferd og migrasjon* og NOU 2011:4 *Bedre integrering*.

Våren 2010 la Regjeringen fram Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*, som fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. 327 S (2009-2010). I tillegg skal Regjeringen legge fram en melding til Stortinget om barn på flukt.

Regjeringens hovedmål, slik det er formulert i denne proposisjonen, er en helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk. Fem delmål er avledet av dette hovedmålet og omhandler innreise og opphold, familieinnvandring, beskyttelse, mottakstilbud og retur. Den overordnede målsettingen om en mer effektiv justissektor er også et hovedmål på utlendingsfeltet, og to delmål er avledet av dette. Målstrukturen oppsummeres i følgende oversikt og ligger til grunn for omtalen av status og tiltak under programkategori 06.90.

Tabell 2.29 Mål for programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Hovedmål	Delmål
En helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk	Målrettet tilrettelegging for og kontroll med innreise og opphold Regulert familieinnvandring som ivaretar retten til familieliv Beskyttelse og varige løsninger for flyktninger Tilpasset og nøkternt mottakstilbud for asylsøkere Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold
En mer effektiv justissektor	En samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikktutvikling og forvaltning

4.1 En helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk

4.1.1 Målrettet tilrettelegging og kontroll med innreise og opphold

Innvandringen til Norge skal styres slik at den er samfunnstjenlig, balansert og bærekraftig. Innreise og innvandring til Norge reguleres og kontrolleres i overensstemmelse med internasjonale forpliktelser og avtaler. Utlendingsloven og utlendingsforskriften har bl.a. egne regler om visum, grensekontroll, alminnelig utlendingskontroll, bortvisning og utvisning. Det gjelder også særskilte regler for registrering av fotografi og fingeravtrykk.

Visum

Resultater og tilstandsvurdering

Sentralt i innreisekontrollen står visumpolitikken. I 2010 ble det fattet i underkant av 110 000 første gangsvedtak i visumsaker. Av disse ble 97 pst. ferdigbehandlet av utenriksstasjonene, og 92 pst. av søknadene ble innvilget. Nærmere 38 pst. av søknadene ble fremmet ved norske utenriksstasjoner i Russland. Første halvår 2011 økte antall visumsaker med om lag 10 000, og det ble fattet 67 800 vedtak. Det er 11 800 flere vedtak enn i første halvår 2010. 95 pst. av søknadene ble innvilget. Nesten 31 pst. av visumsøknadene ble fremmet ved norske utenriksstasjoner i Russland, en nedgang fra første halvår 2010. I første halvår 2011 har Norge særlig opplevd en økning i antallet visumsøkere fra Kina og Filippinene.

Fra 1. januar 2010 ble det innført en ny ordning med bankgaranti som en mulig betingelse for utstedelse av visum i visse saker som gjelder privatbesøk. Ordningen innebærer at personen som visumsøkeren ønsker å besøke i Norge, stiller med en økonomisk sikkerhet i form av en bankgaranti på 50 000 kroner. Ordningen kan bare brukes når formålet med reisen er privatbesøk, men ikke når partene er nære familiemedlemmer (ektefelle, foreldre og barn). Ordningen skal ikke anvendes overfor borgere av land som vi mottar mange asylsøkere fra. Garantibeløpet frigis når innehaveren av visumet dokumenterer at han eller hun har reist tilbake til sitt hjemland og har overholdt vilkårene for å ha visum. UDI har hatt bestemmelsen til vurdering i flere saker, men har kommet til at den ikke ville ha avgjørende betydning for utfallet i sakene.

Innen Schengen-samarbeidet legges det stor vekt på å styrke arbeidet med dokumentetsikkerhet og bedre kontroll av personer som reiser inn i eller

befinner seg på Schengen-territoret. Det utvikles nye sikkerhetstiltak, bl.a. skal opprettelsen av Schengen-landenes sentrale visuminformasjons-system (VIS) gi rask og effektiv tilgang til relevante visumdata. Biometriske data om visumsøker skal opptas av det Schengen-land som behandler søknaden og lagres i den sentrale VIS-databasen som alle Schengen-landene har adgang til. Biometridata lagret i VIS-basen skal også brukes i forbindelse med fastsettelse av identitet for asylsøkere. VIS skal ha oppstart i løpet av høsten 2011.

Norge har over flere år arbeidet med tilpasning og integrering av vårt nasjonale visumsystem NORVIS, som ble innført i utlendingsforvaltningen i mars 2006, for å samhandle med VIS. NORVIS er nå i bruk på alle utenriksstasjoner og i UDI. I perioden fra 2009 til juni 2011 har det vært gjennomført et kontinuerlig obligatorisk testløp med EU-kommisjonens VIS-prosjekt. Det er gjort tilpasninger i politiets systemer slik at nødvisum kan utstedes i Norge, samt at biometriske fingeravtrykkssøk for generell ID-fastsettelse kan utføres.

Strategier og tiltak

I brev av 26. november 2010 foreslo UDI for departementet å avvikle ordningen med bankgaranti fordi den er vanskelig å praktisere innenfor de nye kravene til maksimal saksbehandlingstid som ble innført i april 2010 ved implementeringen av Schengen Visa Code. UDI viste også til at Danmark ville avvikle ordningen med bankgaranti, nettopp under henvisning til de nye reglene i Schengen Visa Code om saksbehandlingstid.

Departementet har til vurdering hvordan ordningen med bankgaranti skal kunne anvendes innenfor de saksbehandlingsfrister som følger av visumforordningen og samtidig være et virkemiddel for at flere kan få visum. Departementet vurderer videre en eventuell utvidelse av ordningen slik at det kan stilles krav om bankgaranti ved søknad om visum fra nær familie.

Norske myndigheter jobber med sikte på at VIS vil starte regionvis i løpet av høsten 2011. Første region er Nord-Afrika, deretter Midtøsten og Gulfstatene. EU-kommisjonen er klar over at VIS vil ha en del ytelsesmessige svakheter ved oppstart og planlegger en oppgradering av VIS.

Et annet tiltak for å styrke arbeidet med kontroll av personer som befinner seg på Schengen-territoret, er Entry/exit-systemet, der reisende registreres inn og ut av Schengen-området. Videre vil *Registered Travellers Programme* gjøre grensepasseringen enklere for reisende som er

forhåndsregistrert og -godkjent. Kommisjonen har jobbet med forslag til rettsakter på disse områdene i flere år og vil trolig legge disse fram i løpet av det nærmeste året.

Grenseboerbevis

Resultater og tilstandsvurdering

En avtale om grenseboerbevis mellom Norge og Russland ble signert i Oslo 2. november 2010. Norge er gjennom sin deltakelse i Schengen-samarbeidet bundet av et regelverk for grensekontroll på Schengens ytre grenser. Regelverket åpner på visse vilkår for inngåelse av en bilateral avtale mellom et Schengen-land og et tilgrensende naboland som forenkler grensetrafikken for beboere i grensenære områder. Avtalen som er inngått innebærer at beboerne i grenseområdet som har vært lovlig bosatt der i minst tre forutgående år, kan få utstedt et grenseboerbevis som er gyldig i inntil tre år. De områdene i Norge og Russland som er innenfor 30 km fra grensen, vil utgjøre grenseområdet. I tillegg vil to russiske kommuner som i sin helhet er innenfor 50 km fra grensen, være en del av grenseområdet. Innehavere av grenseboerbevis kan krysse grensen og ved hvert besøk oppholde seg i inntil 15 etterfølgende dager i grenseområdet i den andre staten uten at det stilles krav til visum. Grenseboerbeviset gir ikke i seg selv rett til å ta arbeid i den andre statens grenseområde. Ordningen vil tre i kraft etter at partene har fullført de interne prosedyrene som kreves, herunder ratifisering og regelverksendringer.

Strategier og tiltak

Avtalen om grenseboerbevis krever ratifisering i Russland, mens det på norsk side kreves regelverksendringer. Forslag til uttrykkelig hjemmel for opptak og lagring av biometri i grenseboerbevisene har vært på høring, og departementet vil fremme et lovforslag for Stortinget. Departementet har også forslag til nødvendige forskriftsendringer på høring. Videre arbeides det med den praktiske gjennomføringen, herunder tilrettelegging på grensepasseringsstedet (jf. omtale av grensepasseringsstedet på Storskog under programkategori 06.40), markering av grenseområdet og utvikling og produksjon av selve grenseboerbeviset mv.

Utvidet grensekontroll med reisende til og fra Svalbard

Med virkning fra 1. februar 2011 ble det foretatt endringer i utlendingsforskriften om utvidet gren-

sekontroll overfor reisende til og fra Svalbard. Tidligere åpnet forskriften bare for *innreisekontroll* av *utlendinger* som kom fra Svalbard. Etter Schengen-regelverket skal det foretas kontroll av alle som passerer en Schengen-yttergrense. Siden Svalbard ikke er en del av Schengen-området, fant departementet det derfor nødvendig å innføre regler om kontroll av alle som reiser mellom Svalbard og det norske fastlandet. Endringene innebærer også at det foretas både inn- og utreisekontroll og at denne kontrollen omfatter både nordmenn og utlendinger. For norske borgere vil pass eller nasjonalt ID-kort tilfredsstillende Schengen-regelverkets krav til identitetskontroll. Nasjonalt ID-kort er per i dag ikke tilgjengelig i Norge. Fordi det ikke har vært ønskelig å innføre passplikt for norske borgere ved reiser innen riket, gjelder særskilte overgangsordninger for nordmenn. Etter at nasjonalt ID-kort er innført, vil også norske borgere måtte legitimere seg med pass eller nasjonalt ID-kort.

Oppholdskort

Resultater og tilstandsvurdering

Ved innvilgelse av oppholdstillatelse utstedes det i dag en oppholdsetikett som settes inn i søkerens pass. Målsettingen har vært at etikettene innen mai 2011 skulle erstattes av nye oppholdskort i samsvar med de frister som har vært fastsatt i Schengen-samarbeidet. Kompliserte tekniske prosesser har imidlertid ført til forsinkelser i prosessen.

Strategier og tiltak

Det arbeides nå med sikte på utstedelse av oppholdskortene innen 20. mai 2012, som er satt som frist i Schengen-samarbeidet for å utstede oppholdskort med biometriske kjennetegn. Departementet har hatt et lovforslag om elektronisk lagring av biometri (fotografi og fingeravtrykk) i oppholdskortene på høring og vil fremme et lovforslag for Stortinget.

Utvisning

Resultater og tilstandsvurdering

Totalt ble det fattet vel 3 400 utvisningsvedtak i 2010, nærmere 800 flere enn året før. Økningen skyldes bl.a. at UDI prioriterte behandling av utvisningssaker i 2010 og en strengere utvisningspraksis overfor asylsøkere som får avslag og som har unnlatt å opplyse om at de tidligere har søkt asyl i et annet land. I tillegg førte den store øknin-

gen i antallet asylsøknader i 2008 og 2009 til flere saker om utvisning i 2010 av asylsøkere som hadde fått avslag og hadde brutt utlendingsloven på en slik måte at det ga grunnlag for utvisning.

2 930 av vedtakene om utvisning i 2010 gjaldt utvisning etter det alminnelige regelverket (ikke EØS). Av disse gjaldt 2 200 vedtak brudd på utlendingsloven og 730 utvisning på grunn av vedtatt forelegg eller idømt straff. De øvrige 500 vedtakene gjaldt utvisning etter EØS-regelverket. Så godt som alle vedtak etter dette regelverket gjaldt utvisning på grunn av vedtatt forelegg eller idømt straff.

I første halvår 2011 ble det truffet 1 670 utvisningsvedtak. Det er sju pst. flere enn i samme periode 2010.

Sommeren 2011 kom det to sentrale rettsavgjørelser samme dag (28. juni) som begge gjaldt utvisning av utenlandske foreldre på grunn av brudd på utlendingsloven, og i begge saker ble avgjørelsene om utvisning underkjent. Den ene avgjørelsen er en dom fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD), hvor EMD kom til at vedtaket om utvisning var et brudd på retten til respekt for familielivet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Det sentrale for vurderingen var hvordan vedtaket berørte utlendingens barn. Dommen retter ikke kritikk mot det norske regelverket, men er begrunnet med at de avveininger som er foretatt i den konkrete saken ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til de berørte barnas situasjon. EMD har i denne sammenheng bl.a. lagt vekt på at myndighetene i denne spesielle saken brukte lang tid på saksavgjørelsen.

Regelverket om utvisning av EØS-borgere og deres familiemedlemmer var tidligere del av Arbeidsdepartementets ansvarsområde. Den nære sammenhengen mellom utvisningspraksis på EØS-området, kriminalitetsbekjempelse og soningsoverføring, gjorde imidlertid at Regjeringen valgte å legge regelverket om utvisning på EØS-området under Justisdepartementets ansvarsområde fra 24. juni 2011.

Den andre avgjørelsen er en dom avsagt av Høyesterett. Høyesterett understreket at det ved «relativt sett mindre alvorlige overtredelser av utlendingsloven som i mindre grad rammer de kontrollhensyn loven skal ivareta», kan være grunnlag for å anse et utvisningsvedtak som uforholdsmessig selv om barna ikke blir utsatt for «uvanlig store belastninger». Dersom utlendingen har gjort seg skyldig i alvorlig kriminalitet eller massive overtredelser av utlendingsloven, vil forholdet til barna derimot «bare (...) kunne være

avgjørende når de utsettes for uvanlig store belastninger». Høyesterett mente at avveiningen i den konkrete saken ikke tok tilstrekkelig hensyn til barnas beste. Retten viste i denne forbindelse til at utlendingsforskriften var endret etter at utlendingen ble utvist og at det ikke ville ha blitt truffet vedtak om utvisning etter de nye reglene. Dette hadde betydning ved uforholdsmessighetsvurderingen.

Når det gjaldt utvisning av personer som har begått straffbare handlinger, ble det våren 2010 besluttet en rekke tiltak med sikte på raskere behandling av saker hvor soningsoverføring kan være aktuelt. Den samlede saksbehandlingstiden i utvisningssaker hvor det kan være aktuelt med soningsoverføring, har blitt redusert som følge av tiltakene. Det vises for øvrig til programkategori 06.30, hvor det framgår at det er foretatt endringer i lovverket om soningsoverføring. Rammene for å inngå bilaterale avtaler med andre land om overføring av domfelte er nå utvidet. Det kan således inngås avtale om at overføring i visse tilfeller skal kunne gjennomføres uten samtykke, selv om det ikke foreligger utvisningsvedtak.

EUs returdirektiv ble gjennomført i norsk rett ved endringer i utlendingsloven som trådte i kraft 24. desember 2010. Formålet med returdirektivet er å etablere et felles sett med regler innenfor Schengen-området om retur av personer uten lovlig opphold, samt å sikre at landene har et regelverk som legger til rette for en aktiv returpolitikk overfor denne gruppen. Endringene som ble gjennomført i den norske utlendingsloven innebærer bl.a. at personer som ikke forlater Norge innen en gitt tidsfrist, i utgangspunktet *skal* utvises dersom dette ikke er uforholdsmessig. Den som blir utvist, får et innreiseforbud til Norge og resten av Schengen-området. Etter tidligere praksis ble utvisning først vurdert dersom en ilagt utreisefrist var oversittet med mer enn én måned.

Strategier og tiltak

Departementet ønsker å forkorte saksbehandlingstiden i saker om utvisning på grunn av ilagt straff ytterligere, dels for å kunne gjennomføre raskere utsendelser og dels for å oppnå en reduksjon i antall soningsdøgn i norske fengsler i saker hvor det er mulig med soningsoverføring. Departementet har med virkning fra 15. september 2011 endret utlendingsforskriften slik at forhåndsvarsel om utvisning kan sendes allerede når det er tatt ut tiltale i straffesak. Siktemålet er at det kan etableres en praksis som fører til at man raskere enn tid-

ligere kan treffe vedtak om utvisning etter at det foreligger rettskraftig straffedom.

Bruk av tvangsmidler etter utlendingsloven

Resultater og tilstandsvurdering

Reglene om bruk av tvangsmidler fikk en ny utforming med utlendingsloven 2008. Regelverket framstår nå langt klarere og mer tilgjengelig. Den nye loven har åpnet for fengsling i inntil 12 uker (og i særlige tilfeller lenger) ved unndragelsesfare, mens utlendingsloven 1988 bare tillot fengsling i til sammen 6 uker i slike tilfeller. Endringen har utvidet politiets muligheter til å benytte fengsling i forbindelse med uttransporteringer i saker med unndragelsesfare. Det har også forenklet politiets arbeid at fengsling i tilfellene med unndragelsesfare kan besluttes for inntil fire uker av gangen dersom det er grunn til det. Tidligere kunne fengsling bare besluttes for inntil to uker av gangen.

I forbindelse med gjennomføringen av EUs returdirektiv i norsk rett 24. desember 2010, ble det inntatt presiseringer i utlendingsloven om at man bl.a. kan legge vekt på om utlendingen er ilagt straff når man vurderer om det skal benyttes tvangsmidler på grunn av unndragelsesfare. Også dette har gjort det enklere for politiet å kunne benytte tvangsmidler i forbindelse med gjennomføring av returner.

Strategier og tiltak

Utfordringene med identitetsavklaringer i utlendingssaker og problemene med at mange forsøker å unndra seg gjennomføringen av vedtak som innebærer at de har plikt til å forlate Norge, skaper store vanskeligheter for en effektiv utlendingskontroll og et effektivt returarbeid. Videre har man i de senere år opplevd et økende problem med asylsøkere og utlendinger uten lovlig opphold som begår kriminalitet, særlig vinningskriminalitet og besittelse og salg av narkotika. Samtidig som retten til å søke asyl skal vernes, er det en kjensgjerning at enkelte misbruker denne retten ved å begå kriminalitet. Dette er ikke bare en utfordring for samfunnet, men kan svekke oppslutningen om hele asylinstituttet.

Bruk av tvangsmidler overfor personer som opererer med falsk identitet eller som forsøker å unndra seg utsendelse, bidrar både til å gjøre det vanskeligere å utnytte asylsystemet og til å effektivisere myndighetenes arbeid med å gjennomføre avslagsvedtak. Regjeringen ønsker i større grad å utnytte det handlingsrom som Norge har innenfor

våre internasjonale forpliktelser, men uten at det etableres mer inngripende regler enn det som er nødvendig.

På denne bakgrunn fremmet departementet 24. juni 2011 Prop. 138 L (2010-2011), hvor det foreslås utvidede hjemler i utlendingsloven for bruk av tvangsmidler bl.a. overfor utlendinger med uklar identitet, utlendinger som det er grunn til å frykte vil unndra seg utsendelse og kriminelle utlendinger. Dersom Stortinget slutter seg til departementets forslag, vil det bli lagt opp til en snarlig gjennomføring av de foreslåtte lovendringene.

Grunnleggende nasjonale interesser

Resultater og tilstandsvurdering

Det forekommer årlig et antall saker hvor det er behov for å vurdere om saken berører grunnleggende nasjonale interesser og om dette i så fall bør få betydning for innholdet i vedtaket.

De siste årene er både regelverk og rutiner utviklet for å skape enda sikrere prosesser rundt behandlingen av saker som berører grunnleggende nasjonale interesser. Det finnes bl.a. særskilte rutiner for UDIs og UNEs samarbeid med departementet og PST i saker som berører sikkerhetshensyn. Det er også utarbeidet en egen indikatorliste som angir hvilke momenter som særlig kan tilsi at det kan være aktuelt å vurdere en sak i forhold til grunnleggende nasjonale interesser.

FN fører og oppdaterer en liste over personer som skal ilegges reiserestriksjoner internasjonalt. Ansvaret for den praktiske gjennomføringen av reiserestriksjonene ble fra 13. april 2010 overført fra Justisdepartementet til UDI, som da også har ansvar for at UNE, politiet og utenriksstasjonene blir gjort kjent med endringer som FN foretar i listene.

Strategier og tiltak

Det er en prosessuell utfordring i enkelte saker med utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser at det er begrensninger i adgangen til å legge fram gradert informasjon for utlendingen eller dennes fullmektig. Resultatet kan bli at utlendingsmyndighetene ikke kan dokumentere at det foreligger en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser, til tross for at det foreligger gradert materiale som viser en slik trussel. Departementet har innhentet informasjon om ordninger i andre europeiske land som muliggjør bruk av gradert materiale i slike saker. Regjeringen ønsker å utrede forslag til ny ordning og sende dette på høring.

Regjeringen har lagt fram Prop. 138 L (2010-2011) hvor det bl.a. foreslås at utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser, i større grad enn i dag skal kunne fengsles så lenge utlendingen er i en utsendelsesprosess.

Identitet

Resultater og tilstandsvurdering

Det er betydelige utfordringer knyttet til utlendinger uten avklart identitet, jf. omtale under programkategori 06.40.

I 2009 ble kravet til dokumentert identitet strammet inn overfor asylsøkere som vurderes etter bestemmelsen om opphold på grunn av sterke menneskelige hensyn. Som følge av endringene avslås flere saker enn tidligere, og i tilfeller hvor det innvilges opphold på tross av ikke-dokumentert identitet, gis det i større grad begrensede tillatelser som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse eller familieinnvandring mv. Utlendingen får dermed ikke mulighet til å oppnå varig opphold i Norge eller til å hente familien hit, før vedkommende har dokumentert identiteten. Personer som innvilges begrensede tillatelser som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, blir normalt ikke bosatt i kommunene.

Statistikken for første halvår 2011 viser at litt under halvparten (46 pst.) av de som får en begrenset tillatelse, får ordinær tillatelse ved fornyelsen. Dette vil si at de klargjør identiteten i fornyelsesomgangen, fortrinnsvis ved å legge fram identitetsdokumenter. De største gruppene som fikk ordinær tillatelse ved fornyelsen var irakere, russere og afghanere. Litt over halvparten av dem som har begrenset tillatelse (54 pst.) fikk fortsatt en begrenset tillatelse ved fornyelsen i først halvår 2011. Den største gruppen som fikk slik fortsatt begrenset tillatelse var borgere fra Russland, Irak og Afghanistan. UDI har varslet at andelen som får ordinær tillatelse ved fornyelsen kan bli redusert i annet halvår 2011. Dette har sammenheng med hvilke saker som tas til behandling i de aktuelle tidsrommene.

Ved utgangen av første halvår 2011 bodde det 702 personer i mottak som ikke skulle bosettes på grunn av en begrenset tillatelse. Av disse var 563 personer barn eller foreldre i barnefamilier (300 barn og 263 voksne i barnefamilier). Dette er en klar økning fra årsskiftet, da antallet registrerte beboere i mottak som ikke skulle bosettes på grunn av en begrenset tillatelse utgjorde 587 personer. Ved utgangen av første halvår 2010 var det

samme tallet 402. Tendensen er derfor klar i retning av at antallet personer i denne gruppen er økende. Ved utgangen av første halvår 2011 hadde 49 personer, 8 av dem barn, bodd tre år eller mer i mottak etter at de fikk en begrenset tillatelse.

Det vises til programkategori 06.40 for en nærmere beskrivelse av politiets arbeid med identitetsfastsettelse.

Regjeringen opprettet høsten 2010 Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID). NID er et faglig selvstendig forvaltningsorgan underlagt Politidirektoratet. Det vises til programkategori 06.40 for ytterligere informasjon.

Justisdepartementet vedtok 9. desember 2010 en endring i utlendingsforskriften som innebærer at fingeravtrykk til personer som får opphold i Norge uten å ha dokumentert identitet, kan lagres noe lenger enn tidligere. Dersom identiteten ikke er bekreftet gjennom framleggelse av dokumentasjon med nødvendig notoritet, skal avtrykket først slettes når det innvilges statsborgerskap i Norge eller i et land som deltar i Eurodac-samarbeidet, og ikke når utlendingen innvilges permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett, slik som tidligere.

Det vises for øvrig til ordningen med spesialutsendinger for utlendingssaker som ble etablert i 2008. Spesialutsendingene har som en av sine sentrale oppgaver å undersøke opplysninger om identitet og asylansøksaker i opprinnelsesland. Det vises til nærmere beskrivelse av ordningen under punkt 4.1.5.

Strategier og tiltak

Regjeringen har lagt fram Prop. 138 L (2010-2011) om endringer i utlendingsloven hvor det er foreslått utvidede hjemler for bruk av tvangsmidler overfor bl.a. utlendinger med uavklart identitet.

Etablering av NID vil dessuten bidra til å styrke myndighetene i arbeidet med klarlegging av utlendingers identitet, jf. programkategori 06.40. Det vises også til gjennomføringen av VIS fra høsten 2011, jf. omtale under visum og til bruken av spesialutsendinger, jf. avsnitt under 4.1.5.

Fra 1. juni 2011 er det gjennomført endringer i den innledende asylsaksbehandlingen. Formålet er å samordne UDI og politiets oppgaver i den innledende fasen, utnytte etatenes kjernekompetanse bedre og øke samarbeidet mellom etatene. Dette innebærer bl.a. en styrking av politiets identitetsarbeid. Endringene vil bli evaluert.

Departementet er opptatt av at man ikke må få en stor gruppe med personer med begrensede tillatelser som ikke blir bosatt i kommunene.

Ønsket om å unngå dette er framhevet både i Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) om ny utlendingslov og i bl.a. rundskriv AI 2009-103 Instruks om vurdering av identitet etter utlendingsloven. Departementet vil følge utviklingen på dette feltet nøye og vurdere eventuelle endringstiltak. Særlig gjelder dette i saker som involverer barnefamilier.

Departementet vil sette av forskningsmidler til et oppdrag for å få en studie av hvordan ordningen med bruk av begrensede tillatelser virker.

Au pairordningen

Resultater og tilstandsvurdering

Formålet med ordningen for au pairer er kulturutveksling. Ordningen går ut på at en ung voksen skal kunne få mulighet til å lære seg et annet språk og kultur gjennom å bli inkludert i en familie i vertslandet. Au paires skal som gjenytelse bidra med visse tjenester, for eksempel lettere husarbeid og barnepass.

Strategier og tiltak

For i større grad å sikre at de som kommer til Norge som au pair ikke har arbeid som hovedformål med oppholdet i Norge, vil det bli lagt opp til en ny praksis om at det som hovedregel ikke skal kunne innvilges tillatelse som au pair til personer som har stiftet familie, det vil si er gift eller samboer og/eller har barn, i hjemlandet. Departementet legger til grunn at personer som har forsørgelsesforpliktelser i hjemlandet sjelden vil ha kulturveksling som formål med et opphold som au pair i Norge.

For å motvirke at au pairer utnyttes som billig arbeidskraft og beskytte mot vertsfamilier som bryter kontraktsvilkårene, vil departementet sende på høring et forslag om nye lovregler om karantene for vertsfamilier som misbruker ordningen. Det vil også bli foreslått endringer i utlendingsforskriften som gjør det lettere for en au pair å bytte vertsfamilie raskt dersom vertsfamilien bryter kontrakten. Videre vil det inntas i aupairkontraktene at vertsfamilien som hovedregel må dekke kostnadene til hjemreise for au paires. Formålet med dette tiltaket er at au paires til enhver tid skal ha praktisk mulighet til å kunne reise hjem. Dette vil dermed hindre at en au pair må bli hos en vertsfamilie som misbruker ordningen fordi han eller hun ikke har penger til å betale hjemreisen. Det vil også bli iverksatt enkelte andre tiltak.

4.1.2 Regulert familieinnvandring som ivaretar retten til familieliv

Familieinnvandring er en naturlig konsekvens av en stadig mer globalisert verden hvor giftemål og partnerskap inngås på tvers av landegrensener. Et smidig regelverk og praksis når det gjelder familiegjenforening kan videre være viktig i konkurransen om å rekruttere etterspurt utenlandsk arbeidskraft. Samtidig skal krav til inntekt (underholdskravet) sikre at referansepersonen, den som bor her i landet, kan forsørge den som flytter til Norge. Underholdskravet skal også styrke posisjonen til unge mennesker i Norge slik at de kan motstå press om å inngå ekteskap, og legge bedre til rette for at de som får innvilget opphold som familiemedlemmer kan delta aktivt i samfunnslivet. Regelverket for familieinnvandring skal dessuten forhindre at proformaekteskap gir grunnlag for opphold her.

Resultater og tilstandsvurdering

Som tidligere omtalt, bortfalt ordningen med oppholdstillatelse for EØS-borgere i oktober 2009 og ble erstattet av en registreringsordning. Antallet innvilgede oppholdstillatelser var derfor langt høyere i 2009 (18 000) enn i 2010 (10 000). Antallet EØS-registreringer på grunnlag av familietilknytning var 11 500 i 2010.

Flest tillatelser basert på familietilknytning ble innvilget til personer fra Thailand, Filippinene, Somalia, Irak og Russland. Innvilgelsesprosenten i slike saker var 72 pst. i 2010.

I løpet av første halvår 2011 ble det innvilget om lag 5 700 oppholdstillatelser på grunnlag av familietilknytning, flest til borgere fra de samme fem landene som i 2010, med den forskjell at Eritrea erstattet Russland som nummer fem på lista. Det ble behandlet til sammen 8 700 saker. Innvilgelsesprosenten var sunket til 66. I tillegg var det 5 500 familierelaterte EØS-registreringer i perioden.

I 2010 ble 189 søknader om familieinnvandring avslått fordi ekteskapene ble ansett som proformaekteskap. 200 saker ble avslått på dette grunnlaget året før. Det var 67 avslag på dette grunnlaget i første halvår 2011.

Utlendingsloven 2008 innebærer strengere krav til sikret underhold for familieinnvandring. Som følge av det nye flyktningbegrepet i loven (jf. avsnitt 4.1.3), er det likevel en større gruppe enn tidligere med flyktningstatus som får unntak fra underholdskravet. På dette punkt samsvarer norsk praksis nå bedre med praksis i Finland, Sve-

rige og Danmark. Også i disse landene gjøres det etter regelverk eller praksis unntak fra underholdskravet når referansepersonen har hatt rett til opphold i henhold til folkerettslige regler om hvem som har rett til beskyttelse.

Den nye loven og forskriften innførte også et nytt vilkår om at utlendinger som har fått opphold i Norge som flyktninger, opphold på humanitært grunnlag eller opphold på grunn av familieinnvandring¹¹, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge for at familiemedlemmene skal kunne innvilges opphold for familieetablering.

Tabell 2.30 Innvilgelsesprosent, familieinnvandringsaker for utvalgte land, vedtak i alle instanser. 2009-2010.

Statsborgerskap	2011		
	2009	2010	(1. halvår)
Somalia	61	44	39
Thailand	97	94	90
Irak	82	73	64
Filippinene	90	85	85
Russland	90	85	84
Afghanistan	62	55	48
Pakistan	81	63	59

Kilde: UDI

Bl.a. som følge av overgangsordninger da den nye loven trådte i kraft, har man ennå ikke fått erfaringsgrunnlag nok til å kunne konkludere med den fulle effekten av endringene i kravet til sikret underhold eller fireårskravet for familieetablering. Tabellen viser imidlertid at innvilgelsesprosenten har gått ned for alle grupper i 2010 og at nedgangen stort sett har fortsatt i 2011.

Med den nye loven og forskriften som trådte i kraft 1. januar 2010, ble det videre åpnet for kontroll med vandelen til den som bor i Norge når en ny ektefelle søker om opphold gjennom regelverket for familieetablering, og det ble også innført en særskilt proformabestemmelse.

Når det gjelder adgangen til å innhente vandelsopplysninger om den som bor i Norge i forbindelse med søknad om familieetablering, har UDI rapportert at dette ikke har ført til noen økning i antallet avslag på grunn av sannsynlig

mishandling. UDI har i denne sammenheng vist til Høyesterett i Rt. 2009 s. 1153 foretok en streng vurdering av når det er sannsynlighetsovervekt for at den som bor i Norge vil begå overgrep mot ektefellen eller barna som søker om opphold. I den konkrete saken gjaldt det risikoen for seksuelle overgrep mot barn.

Strategier og tiltak

Som varslet i Gjennomføringsplan for utlendingsfeltet fra desember 2010, følger departementet særlig med på om det er sider ved det skjerpede kravet til sikret underhold som ble innført med den nye loven fra 1. januar 2010 som virker urimelig begrensende for barns rett til familiegjenforening med foreldrene.

Med bakgrunn i at UDI har rapportert om vansker med å anvende hjemmelen for å avslå familieetablering ved fare for overgrep mot den som søker om opphold, mener departementet at det er behov for å foreta en regelendring. Departementet ønsker ikke at det skal være så snever mulighet for å avslå opphold ved fare for mishandling av søkerens særkullsbarn som det Høyesteretts avgjørelse kan synes å føre til. Departementet har derfor hatt på høring et forslag til lov- og forskriftsendringer på dette punkt og arbeider med oppfølging av høringen.

4.1.3 Beskyttelse og varige løsninger for flyktninger

Det er et mål at så mange som mulig av det store antallet mennesker som er på flukt i verden sikres beskyttelse og hjelp. Vanligvis er det mest effektiv ressursbruk å gi slik hjelp i samme region, ofte i naboland, som der det store flertallet av flyktninger og andre fordrevne befinner seg. Slike land mottar bilateral bistand fra enkeltland, bl.a. Norge, og fra land som støtter UNHCR og andre humanitære organisasjoner for å kunne ta seg av dem som er på flukt, jf. nærmere omtale i Prop. 1 S (2011-2012) for Utenriksdepartementet.

I tråd med internasjonale forpliktelser og norsk lovgivning vil Norge gi opphold til asylsøkere som fyller vilkårene for beskyttelse eller oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Det er viktig å verne om retten til beskyttelse for flyktninger. For at asylinstutttet ikke skal bli svekket og miste oppslutning i befolkningen, ønsker Regjeringen å videreføre innsatsen for å forebygge at personer som ikke har behov for beskyttelse, likevel søker asyl her i landet.

¹¹ Dette gjelder familieinnvandring fra land utenfor EØS. Andre regler gjelder for familiemedlemmer som følger eller gjenføres med en EØS-borger.

Kvoten for overføringsflyktninger

Resultater og tilstandsvurdering

Norge har en årlig kvote for overføring av flyktninger til Norge fra andre tilfluktsland. Justisdepartementet fastsetter hvilke flyktninggrupper som skal overføres til Norge på denne kvoten. Departementets beslutning treffes etter forslag fra UDI og IMDi. Som grunnlag for beslutningen innhentes også UNHCRs vurderinger og anbefalinger, samt råd fra Utenriksdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og norske frivillige organisasjoner. UDI fatter vedtak om uttak av enkeltflyktninger i samsvar med den fastsatte fordelingen. Uttaket foregår normalt i samarbeid med UNHCR. De siste årene har Norge tatt ut 1 120 personer på kvoten for overføringsflyktninger. I tillegg har midler tilsvarende om lag 80 plasser vært brukt til bl.a. støtte tiltak for UNHCR jf. under.

Kvoten blir vurdert fleksibelt i treårsperioder. Plasser som ikke blir benyttet ett år, kan overføres til andre år innenfor perioden. 2012 er tredje år i en treårsperiode for fleksibel anvendelse av kvoteplassene. Globalt fremmet UNHCR i 2010 saker for om lag 108 000 flyktninger, mens 73 000 flyktninger ble overført til et nytt land etter samarbeid mellom UNHCR og landene som tar imot overføringsflyktninger. Dette er en nedgang sammenlignet med året før da 112 000 flyktninger ble overført. I følge UNHCR skyldes nedgangen hovedsaklig skjerpede krav til sikkerhetsvurderinger fra flere mottakerland.

Tabell 2.31 Overføringsflyktninger, uttak 2005-2011

År	Personer
2005	942
2006	924
2007	1 350
2008	910
2009	1 162
2010	1 130
2011 (første halvår)	660

Kilde: UDI

Det har i 2010 og 2011 vært et mål at 60 pst. av dem som tas ut på den norske kvoten, skal være kvinner og jenter. Kravet ble innført ved revidert nasjonalbudsjett 2010. Fordi uttakskommisjoner

allerede var gjennomført og planlagt, ble ikke målet nådd for 2010. Da det ble fastsatt en tilleggs-kvoteplass for flyktninger som følge av Libya-krisen, ble det ikke satt som noe krav at 60 pst. skulle være kvinner eller jenter. Det er derfor ikke sikkert at man heller for 2011 vil komme opp i en kvinne-/jenteandel på 60 pst. Ved første halvår var denne andelen på 56 pst.

Norge har over flere år hatt en ordning som går ut på at midler tilsvarende en mindre andel av kvoteplassene omgjøres til støtte for UNHCR og andre tiltak. Dette er i tråd med UNHCRs ønske. Midlene ble i 2010 og første halvdel av 2011 dels brukt til et kulturorienteringsprogram der overføringsflyktningene gis en innføring i norsk kultur og samfunnsliv før de overføres til Norge, og dels til å videreføre styrkingen av UNHCRs arbeid med overføringsflyktninger med personell fra Norge. De ble også brukt til å støtte et UNHCR-prosjekt om bosetting av flyktninger i Latin-Amerika, jf. Prop. 1 S (2010-2011) for Justisdepartementet. Denne måten å anvende enkelte kvoteplasser på, har bidratt til at flere flyktninger hjelpes enn om alle midlene var blitt brukt til overføringer til Norge. Det vises for øvrig til omtale i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2011-2012).

Behovet for overføring av flyktninger på global basis, er langt større enn antallet statene tilbyr seg å motta, og i realiteten er det en liten andel flyktninger som kan få hjelp på denne måten. Regjeringen ønsker å bidra til at de norske kvoteplassene brukes slik at de kommer flest mulig flyktninger til nytte, også kalt strategisk bruk av kvoten. Et formål med dette er at ved å ta imot noen av flyktningene fra et vertsland, og samtidig yte økonomisk og/eller praktisk bistand til myndighetene i dette landet, skal de som blir værende igjen få økte rettigheter og muligheter der de er, helst ved å få bosette seg der varig. Det er et langsiktig arbeid, og for å få resultater er det nødvendig med et godt samarbeid på tvers av sektorer og med aktuelle vertsland, UNHCR og andre gjenbosettingsland. Eksempelvis har Norge i flere år tatt ut overføringsflyktninger fra leire i Øst-Sudan, der eritreiske flyktninger har oppholdt seg i opp mot 40 år. I 2010 gikk Norge ved Utenriksdepartementet inn i et treårig prosjekt med UNHCR og andre for å bidra til at flyktningeleirer omgjøres til lokale bosettinger, og at flyktninger får varig opphold i Øst-Sudan.

Som følge av krisen i Libya, ble det besluttet å øremerke 90 plasser innen den vedtatte kvoten for 2011 til flyktninger med tilknytning til Libya etter appeller fra UNHCR og EU-kommisjonen om å

vide solidaritet med berørte land. For å imøtekomme appellene ble det i første omgang besluttet at inntil 60 flyktninger skulle hentes fra aktuelle land i Nord-Afrika, og at inntil 30 flyktninger skulle gjenbosettes fra Malta. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble det videre besluttet som et engangstiltak en tilleggskvote for 2011 med 250 plasser for å støtte UNHCRs innsats ytterligere. Uttakene av flyktninger i forbindelse med tilleggskvoten og de ovennevnte 60 på den allerede vedtatte kvoten ble foretatt i Tunisia. Norge har med dette vært det landet som har tilbudt seg å ta imot flest overføringsflyktninger som følge av situasjonen i Libya i 2011. I tillegg kom humanitær støtte over Utenriksdepartementets budsjett på 80 mill. kroner ekstra til ulike tiltak i regionen, bl.a. støtte til et prosjekt i regi av UNHCR og IOM for retur av arbeidsmigranter m.m. til deres respektive hjemland.

EU-kommisjonen la høsten 2009 fram forslag til en felles gjenbosettingspolitikk for EU, der de viktigste elementene er å stille fellesskapsmidler til rådighet for land som vil tilby å ta imot overføringsflyktninger og etablere en koordineringsmekanisme med sikte på en samlet innsats for å løse prioriterte flyktningssituasjoner. Som det går fram av Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*, ønsker Regjeringen å knytte Norge til det europeiske samarbeidet på dette området fordi man anser at en felles innsats kan gjøre arbeidet mer kraftfullt og effektivt, og gjøre det mulig å løse vanskelige flyktningssituasjoner. Så langt er det imidlertid ikke oppnådd enighet om forslaget internt i EU, og de finansielle støtteordningene er dermed ikke på plass.

Strategier og tiltak

Regjeringens mål er å bidra til at flest mulig flyktninger får hjelp, og at ressursene til formålet utnyttes best mulig. Regjeringen vil fortsatt legge stor vekt på samarbeidet med UNHCR om å finne løsninger for vanskeligstilte flyktninger, og ønsker også å bidra til lokal integrasjon av flyktninger, slik at flere kan hjelpes i første tilfluktsland og nærområdet.

Kvoten for 2012 opprettholdes på samme nivå som i saldert budsjett 2011, dvs. med 1 200 plasser, inkludert midler til støttetiltak for UNHCR, slik at flere flyktninger kan få bistand der de er og å bidra til at UNHCR har nødvendig kapasitet til saksbehandling m.m. Departementet vil videreføre kvinneperspektivet, men vil vurdere hensiktsmessigheten av å ha et prosentvis krav knyttet til

en konkret kvinneandel, bl.a. fordi UNHCR erfaringsmessig har hatt utfordringer med å presentere et tilstrekkelig antall saker som samtidig tilfredsstillende norsk praksis. Regjeringen ser det som viktig å bidra til å løse fastlåste flyktningssituasjoner og vil se hen til dette i arbeidet med fordelingen av kvoten.

Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med at midler tilsvarende en mindre andel kvoteplasser frigjøres for å støtte UNHCR slik at flere flyktninger gis beskyttelse, jf. Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*. Norske tjenestepersoner vil bli utplassert i Nairobi og Teheran, og andre tiltak vil bli iverksatt i samarbeid med UNHCR.

Situasjonen i Nord-Afrika har synliggjort behovet for koordinert og effektiv tilnærming, der gjenbosetting kan være ett av flere virkemidler. Regjeringen vil følge med på utviklingen i EU mht. EU-kommisjonens forslag om å etablere en felles gjenbosettingspolitikk, og vurdere om og eventuelt hvordan Norge kan knyttes til dette dersom det oppnås enighet i EU. Regjeringen vil også følge med på diskusjonene og prosessene omkring etablering av regionale beskyttelsesprogrammer.

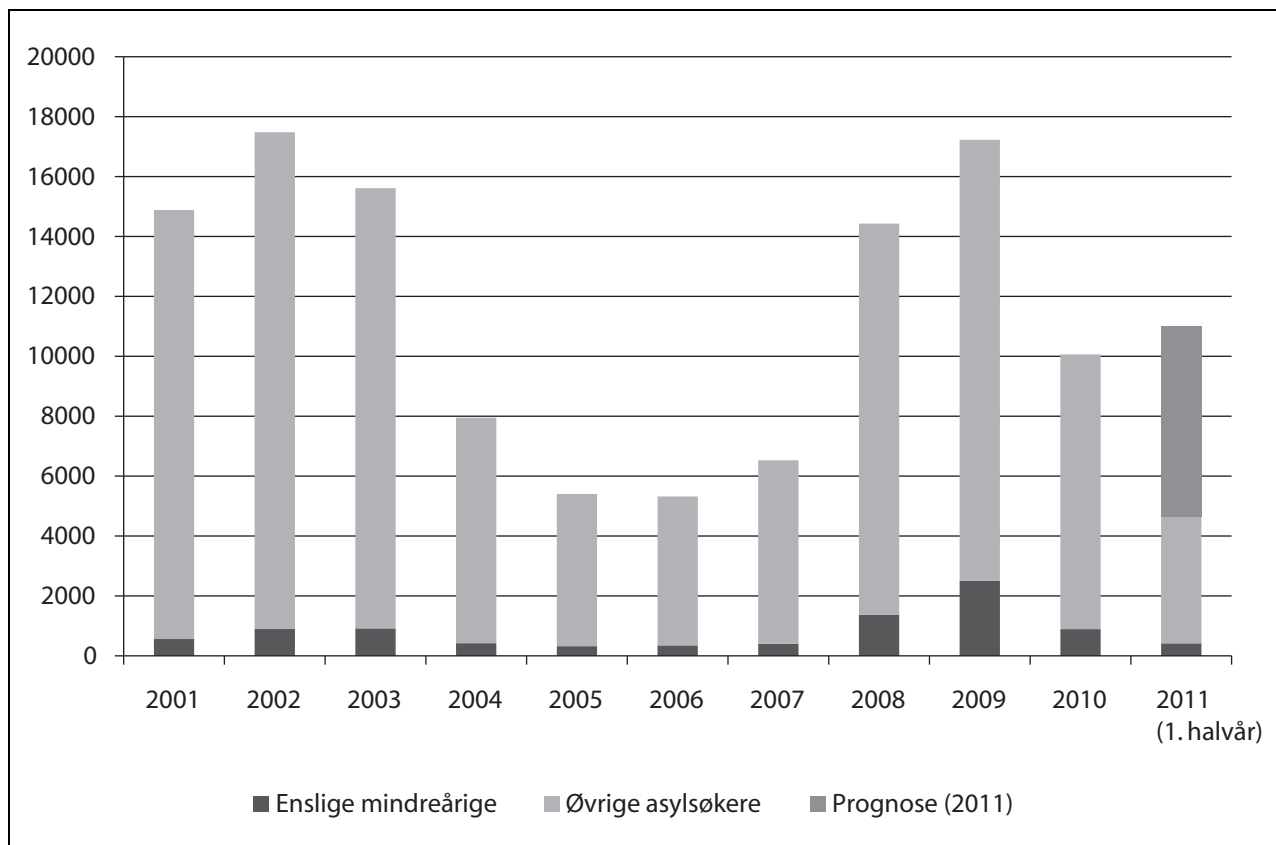
Asylsøkere til Norge

Resultater og tilstandsvurdering

Med den nye utlendingsloven ble det fra 1. januar 2010 innført et nytt flyktningbegrep. Det innebærer at både de som omfattes av FNs flyktningkonvensjon og alle andre som har krav på beskyttelse etter internasjonale konvensjoner fordi de risikerer dødsstraff, tortur, umenneskelige eller nedverdiggende behandling eller straff, har rett til anerkjennelse som flyktninger. Unntak gjelder dersom det foreligger en særskilt eksklusjonsgrunn, for eksempel fordi utlendingen har begått forbrytelser mot menneskeheten eller er skyldig i andre handlinger som gjør vedkommende uverdigg for flyktningstatus. Nyordningen innebærer at alle som har krav på internasjonal beskyttelse på grunn av overgrepfare, får den samme status og de samme rettighetene når de innvilges opphold i Norge.

Erfaringene så langt er at det nye flyktningbegrepet har bidratt til den ønskede tydeliggjøringen av at det er flere enn de som dekkes av FNs flyktningkonvensjon som har krav på internasjonal beskyttelse på grunn av fare for overgrep.

Antallet asylsøkere som kommer til Norge påvirkes av mange faktorer, men noen forhold har særlig stor betydning. Det gjelder situasjonen i

Figur 2.4 Antall asylsøkere, herav enslige mindreårige – 2005-2011

Kilde: UDI

hjemlandet og i transittlandet, muligheter for å ta seg til Europa og hvordan Norge oppfattes som land å søke asyl i. Hvordan familie og nettverk i opprinnelseslandet, transittlandet eller i Norge oppfatter Norge som asylland, og hvilken informasjon disse gir videre, ser ofte ut til å være avgjørende for valget.¹² I tillegg kan menneskesmulgere og deres strategier spille en rolle for hvilke grupper og hvor mange asylsøkere som kommer hit.

Asylpolitikk og -praksis i andre europeiske land, særlig våre naboland, kan også spille en viktig rolle for hvor mange som kommer hit. Norge legger derfor stor vekt på Dublin-samarbeidet. Dette har vist seg å komme under press i situasjoner med betydelig tilstrømming over deler av Schengens yttergrenser i sør og øst. Europakommisjonen har fremmet forslag om en suspensjonsmekanisme i særlig vanskelige situasjoner.

Historisk sett har det vært store variasjoner i antallet asylsøkere til Norge. Etter en periode med kraftig økning fra høsten 2007 til 2009, var

det i 2010 en nedgang på 42 pst., fra vel 17 200 asylsøkere til om lag 10 000. Regjeringens innstramningstiltak synes å ha hatt stor betydning for praksis overfor søkere fra Afghanistan og Irak. En svært stor andel av voksne asylsøkere fra Afghanistan og Irak får avslag på asylsøknadene, og dette er trolig en viktig forklaring på nedgangen i antallet asylsøkere fra disse landene. Statistikken tilsier derfor at tiltakene har virket i tråd med Regjeringens målsetting om å redusere antallet asylsøkere som ikke fyller vilkårene for beskyttelse.

Ved utgangen av første halvår 2011 hadde om lag 4 650 personer søkt asyl.¹³ Det er ca. tre pst. flere asylsøkere enn i samme periode i fjor. Det var en fordobling av antallet søkere fra Somalia, men nedgang for de fleste andre viktige opprinnelseslandene.

¹² Brekke og Aarset, *Why Norway?* ISF-rapport 2009:12

¹³ Endret praksis i UDI for registrering av familiemedlemmer som får avledet status av personer som innvilges flyktningstatus, kan medføre at dette tallet nedjusteres til om lag 4 500. Tilsvarende nedjustering kan være aktuelt også for 2010-tallene. Hovedinntrykket av at asylsøker tallene i 2011 er om lag på samme nivå som i 2010, endres derfor ikke.

Fram til høsten 2009 var det en kraftig økning i antallet asylsøkere som oppga å være enslige mindreårige. I 2009 var antallet 2 500, men i 2010 var det en reduksjon på 65 pst. til 892. Første halvår 2011 oppga 420 asylsøkere å være enslige mindreårige. Dette utgjorde ni pst. av alle asylsøkere i perioden, samme som for hele 2010 og en nedgang fra 15 pst. i 2009. Av de 420 søkerne oppga 20 pst. at de var under 15 år. Andre halvår 2010 var tilsvarende tall 506 enslige mindreårige søkere og 17 pst. under 15 år. Afghanistan og Somalia var de største opprinnelseslandene for enslige mindreårige både i 2009 og i 2010.

Nærmere 80 pst. av asylsøknadene ble realitetsbehandlet i 2010 og i første halvår 2011. De øvrige var enten behandlet etter Dublin-reglene (16 pst.) eller saker som ble trukket / henlagt (6 pst.).

Av asylsakene som ble realitetsbehandlet av UDI i 2010, fikk 41 pst. opphold, 35 pst. fikk flyktningstatus og 6 pst. opphold på humanitært grunnlag. Første halvår i 2011 ble det gitt opphold i 50 pst. av sakene som ble realitetsbehandlet. Til sammen 45 pst. fikk flyktningstatus. I tillegg fikk 5 pst. opphold på humanitært grunnlag.

Av dem som fikk realitetsbehandlet saken sin i 2010, ble 47 pst. av de kvinnelige og 38 pst. av de mannlige søkerne innvilget opphold. I første halvår 2011 var disse tallene økt til henholdsvis 58 og 45 pst.

Av vel 68 000 asylsøkere som i følge EUROSTAT ble gitt beskyttelse i EU/EFTA-land i 2010, var det 5 300 innvilgelser i Norge.¹⁴ Dette gjaldt vedtak i første behandlingsinstans. Det utgjør ca. 7,8 pst. av slike innvilgelser i disse landene samme år. Til sammenlikning var Norges andel av behandlede saker samme år seks pst. Det tyder på en noe høyere andel innvilgelser enn gjennomsnittet.

I 2010-2011 har oppmerksomheten særlig vært rettet mot Hellas, og landets mangler når det gjelder mottakssystemet og asylsaksbehandlingen. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen slo i januar 2011 fast at Belgia hadde krenket Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 3 ved å overføre en afghansk asylsøker til Hellas, fordi han der ble utsatt for nedverdige behandling av greske myndigheter, og fordi han risikerte å bli videresendt til Afghanistan uten en reell vurdering av asylsøknaden. Belgia ble ikke pålagt å ta asylsøkeren tilbake, men ble ilagt et økonomisk erstatningsansvar. Hellas ble

pålagt å gi asylsøknaden hans en skikkelig behandling, og å betale ham en økonomisk erstatning. Det er i dagens situasjon ikke aktuelt for norske myndigheter å returnere asylsøkere til Hellas etter Dublin-regelverket.

Strategier og tiltak

For å sikre at barn skal kunne uttale seg fritt og at barn som søker asyl blir vurdert på selvstendig grunnlag, har Regjeringen fremmet forslag til lovendringer som gir uttrykkelig hjemmel for at utlendingsmyndighetene kan gjennomføre en samtale med barnet selv om foreldrene nekter, og uten at foreldrene tillates å være til stede, dersom barnet ønsker det og det er nødvendig for å ivareta barnets rett til å bli hørt, jf. Prop. 141 L (2010-2011) om høring av barn mv.

Regjeringen tar sikte på at det innføres ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere med virkning fra 1. juli 2013. Ordningen er en oppfølging av NOU 2004: 16 *Vergemål*, og vil styrke enslige mindreårige asylsøkeres rettsikkerhet gjennom å utvide dagens ordning og sikre representanter for alle.

Senere års forskning viser at informasjon om risikoen barn og unge løper underveis på reisen til Europa ikke alltid når fram til familiene som sender sine unge ut på slike reiser. For å forebygge migrasjon av mindreårige fra Afghanistan arbeider Norge også med å få på plass en informasjonskampanje i landet hvor målet er å styrke barns rettigheter generelt, og samtidig nå fram til de aktuelle familiene og miljøene med informasjon om risikoen ved å migrere alene som barn. UNICEF vil være ansvarlig for gjennomføring av kampanjen.

For å unngå at Norge, sett i forhold til folketallet, mottar en uforholdsmessig andel av de asylsøkerne som kommer til Europa, er det bl.a. viktig at norsk asylpraksis og asylpolitikk ikke framstår som vesentlig mer liberal enn i andre vesteuropeiske land. Det er derfor en målsetting at norsk praksis i hovedtrekk skal samsvare med praksis i andre sammenlignbare land, jf. også Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*. Departementet har bedt UDI om løpende å rapportere om endringer i andre lands praksis. I tillegg deltar utlendingsforvaltningen i flere internasjonale fora hvor det informeres om praksis på feltet.

EU har opprettet et eget organ på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO), som skal gi råd og veiledning og kunne avlaste enkeltland. Dette skal bidra til å utvikle et effektivt og

¹⁴ Eurostat 2011 Data in focus 5/2011 Asylum applications and first instance decisions on asylum applications in 2010.

godt praktisk samarbeid mellom medlemslandene og med andre partnere. Norge vil søke å få en tilknytning til EASO, og forhandlinger om dette innledes trolig innen utgangen av 2011.

Norge er i nær dialog med andre europeiske land om håndteringen av migrasjonsstrømmer til Europa. Hellas la høsten 2010 fram en handlingsplan for asyl- og migrasjonspolitikken. Denne er et viktig utgangspunkt i de bilaterale forhandlingene mellom Norge og Hellas med hensyn til EØS-finansieringsmidler til asylrelaterte formål. En avtale om bruken av midlene, samt nærmere programavtale forventes inngått i løpet av 2011.

Regjeringen vil legge fram en melding til Stortinget om barn på flukt, etter planen høsten 2011. Meldingen skal være en bred og samlet gjennomgang av sentrale problemstillinger knyttet til barn på flukt og de tiltak som allerede er igangsatt.

Tilbakevending

Resultater og tilstandsvurdering

UNHCR anser at den beste løsningen på et flyktningproblem er at flyktningene kan vende tilbake til hjemlandet i trygghet. Antallet personer som vender tilbake til hjemlandet gjennom tilbakevendingprogrammer, er i internasjonal sammenheng langt mer omfattende enn antallet flyktninger som overføres til tredjeland. Det siste tiåret har ni millioner flyktninger vendt frivillig tilbake til sine hjemland. Antallet som årlig vender tilbake, har imidlertid blitt betydelig redusert siden 2004. I 2010 var det bare i underkant av 200 000 tilbakevendte, det laveste tallet på over 20 år. Over halvparten av disse var afghanere som i all hovedsak vendte tilbake fra Pakistan. UNHCR gir ingen direkte forklaring på reduksjonen, men viser generelt til at økonomiske forhold i vertslandet og sikkerhetssituasjonen i hjemlandet er viktige insitamenter for om flyktninger velger å vende tilbake til hjemlandet. Tilbakevending skjer først og fremst der flyktninger har søkt tilflukt i egen region. Flyktninger fra fattige land som har søkt tilflukt i den rike delen av verden, vender erfaringsmessig i mindre grad tilbake.

Norge har i ca. 20 år hatt en støtteordning for personer som har fått oppholdstillatelse etter søknad om asyl eller overføringsflyktninger, og familiegjenforente med disse som ønsker å vende tilbake til opprinnelseslandet. De siste årene har bare rundt 50 flyktninger benyttet ordningen årlig. Støtten består hovedsakelig av en kontantytelse på 15 000 kroner til den enkelte. Støtten er ikke behovsprøvd, og det er ingen øvre grense

per familie. Imidlertid stilles det bl.a. krav til at melding om utflytting til folkeregisteret legges fram.

I tillegg kan det gis hjelp til reintegrering i hjemlandet. Målet er å gjøre dem som velger å vende tilbake, bedre i stand til å bidra aktivt til utviklingen i hjemlandet. Slik støtte kan gis både til den enkelte som vender tilbake, og til prosjekter i lokalsamfunnet.

Å motta tilbakevendingsstøtte får ingen direkte følger for retten til videre opphold i Norge. Tillatelsen til opphold og arbeid vil være gyldig til den løper ut etter de ordinære reglene. Dersom søkeren gjeninnvandrer til Norge, skal imidlertid vedkommende betale støtten tilbake etter nærmere fastsatte regler.

Strategier og tiltak

Den gjeldende tilbakevendingensordningen skal gjennomgås med tanke på om mulige endringer kan bidra til at flere flyktninger som ønsker det, vil vende tilbake til hjemlandet.

Migrasjon og utvikling

Resultater og tilstandsvurdering

Innen EU arbeides det for å tydeliggjøre sammenhengen mellom migrasjon og utvikling, sikre at migrasjon fører til positiv utvikling både for avsender- og mottakerland, og ivareta migranters rettigheter. Norge svarte positivt på en invitasjon til å ta del i en samarbeidsplattform for migrasjon og utvikling som EU ønsket å prøve ut overfor Etiopia. Dette har imidlertid vist seg å være et svært utfordrende arbeid, bl.a. fordi det ikke har vært enighet mellom EU og Etiopia om premissene for samarbeidet. Det har dermed stoppet opp. I påvente av framgang i denne prosessen styrkes den bilaterale dialogen mellom Norge og Etiopia om samarbeid innen migrasjon.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil følge med på prosessene i EU med sikte på å tydeliggjøre sammenhengen mellom migrasjon og utvikling generelt, og med tanke på å etablere en samarbeidsplattform med aktuelle land. Regjeringen vil vurdere hvordan Norge kan knytte seg til denne type samarbeid dersom EU kommer videre i arbeidet.

Videre pågår det diskusjoner i EU om etablering av såkalte mobilitetspartnerskap med aktuelle land for å legge til rette for migrasjon i ordnede former og hindre irregulær migrasjon.

Regjeringen vil følge med på diskusjonene og prosessene rundt dette.

4.1.4 Tilpasset og nøkternt mottakstilbud for asylsøkere

Asylsøkere har en lovfestet rett til et innkvarteringstilbud. Det gjelder fra de er registrert som asylsøkere, og til de enten blir bosatt i en kommune etter innvilget oppholdstillatelse eller endelig avslag på søknaden foreligger. Det er frivillig å benytte tilbudet, men de som velger å ikke bo i mottak har ikke rett til økonomiske ytelser til livsopphold. Mottakstilbudet for asylsøkere skal være nøkternt og tilpasset i henhold til søkers behov og hvilken fase i asylprosedyren søkeren er i. Oppholdstiden i mottak skal være så kort som mulig, og bosetting eller retur skal skje raskest mulig etter at vedtak er fattet. Antall asylsøkere som

kommer til Norge, og behovet for mottaksplasser varierer og endrer seg raskt. Dette kan medføre at mottakskapasiteten bygges raskt opp og ned. Departementet vektlegger også at det skal være et godt samarbeid mellom UDI, IMDi og Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) for å sikre ryddige og gode prosesser og ivareta hensynet til bl.a. rask bosetting, jf. Prop. 1 S for 2012 for Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Mottakstilbudet

Resultater og tilstandsvurdering

Per 1. juli 2011 var det til sammen etablert og i drift om lag 18 500 plasser i totalt 119 mottak i 109 kommuner. Det bodde i underkant av 16 200 personer i mottak, derav 4 100 barn.

Tabell 2.32 Nøkkeltall om mottak for asylsøkere per 31.12 2008, 2009, 2010, 2011

	Beboere i mottak	Herav barn	Antall mottak	Antall kommuner
2008	13 500	3 700	104	95
2009	19 600	5 700	150	129
2010	16 600	5 100	129	113
2011 (første halvår)	16 200	4 100	119	109

Kilde: UDI

Et offentlig utvalg nedsatt av Regjeringen leverte 6. juni 2011 sin utredning med vurdering av organisering og rammer for tilbudet til personer som søker asyl i Norge, NOU 2011:10 *I velferdsstatens venterom*.

Høsten 2010 besluttet Regjeringen å avvikle ordningen med ventemottak. Personer med endelig avslag på søknad om beskyttelse har etter dette fått tilbud om innkvartering i ordinære mottak. Samtidig med at ordningen med ventemottak ble avviklet, fikk imidlertid UDI i oppdrag å etablere retursentre for personer med endelig avslag, for å legge til rette for retur.

Det har imidlertid vist seg at det ikke er mulig å opprette retursentre for hele målgruppen med et innhold som tilrettelegger for returrettede tiltak innenfor gjeldende budsjettammer. UDI har kommet til at det er dyrere å etablere og drive retursentre enn ordinære asylmottak. En løsning hvor man bare etablerer retursentre for bestemte grupper eller for et visst antall av de som skal returnere, er heller ikke ønskelig. En slik ordning

ville skape usikkerhet om hvem som skal flytte til retursentre og hvem som skal bli boende i ordinære mottak. Regjeringen har på denne bakgrunn besluttet å ikke opprette retursentre for denne gruppen, men i stedet satse på andre returrettede tiltak.

Som et ledd i satsingen på retur, har UDI i 2011 inngått kontrakter om kvalifiseringstiltak for beboere i mottak med endelig avslag på asylsøknaden. Formålet med tiltakene er å forberede og legge til rette for kvalifisering til inntektsgivende arbeid eller etablering av egen virksomhet etter retur til hjemlandet.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for økt deltakelse og arbeidsrettet aktivitet og plikt til aktivitet for asylsøkerne på asylmottak. Med bakgrunn i henvendelser som har kommet fra bl.a. Frivillighet Norge og Norges Røde Kors, har departementet vedtatt særskilte regler om asylsøkeres adgang til å delta i ulønnet frivillig innsats for humanitære organisasjoner mv.

Boks 2.2 Mottak for asylsøkere

Etablering av asylmottak skjer etter lov og forskrift om offentlige anskaffelser. Mottakene skal være lokalisert over hele landet. For å ivareta behovet for fleksibel mottakskapasitet har avtalene UDI inngår med driftsoperatørene normalt en varighet på tre år, ofte med opsjon på forlengelse og med en oppsigelsestid på tre til seks måneder. Det er aktuelt med lengre avtalelengde og/eller oppsigelsestid for avtaler som har stor strategisk betydning, eller hvor det på andre måter gir god ressursutnyttelse. Mottakssystemet består av transittmottak og ordinære mottak. Det er egne transitt- og ordinære mottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år. Fem av asylmottakene har døgnbemannede forsterkede avdelinger med en samlet kapasitet på 100 plasser. Dette er plasser som skal gi et mer tilrettelagt tilbud til beboere med behov for særskilt oppfølging, for eksempel personer med funksjonshemming eller psykiske lidelser som ikke er av en slik karakter at de bør på behandlingsinstitusjon. Enslige mindreårige under 15 år tilbys ikke innkvartering av UDI, men plass i egne omsorgssentre underlagt statlig barnevern.

I ankomstfasen tilbys asylsøkerne plass i transittmottak for gjennomføring av helseundersøkelse og asylintervju. Her gis samtlige asylsøkere informasjon om asylsaksprosessen, og

alle har rett til individuell veiledning om egen asylsak fra en uavhengig organisasjon. Asylsøkere som oppgir å være enslige mindreårige, får tilbud om en aldersundersøkelse dersom det er tvil om alderen. Etter at helseundersøkelse og asylintervju er foretatt, tilbys søkerne plass i ordinære mottak. Her deltar beboerne i et obligatorisk informasjonsprogram, får norskundervisning og tilbys fritidsaktiviteter.

Beboere i asylmottak mottar økonomiske ytelser til livsopphold. Disse differensieres i henhold til hva slags mottak man bor på, status i asylsøknaden, forsørgelsesbyrde og om det er selvhushold eller kantine på mottaket. Barn fra to år til grunnskolealder skal ha et eget tilrettelagt tilbud i barnehage eller barnebase i mottaket. Tilbudet skal utgjøre minimum tre timer per dag. Fire- og femåringer skal som hovedregel ha tilbud om plass i heldagsbarnehage. UDI forvalter både driftstilskudd og foreldrebetaling for barnehageplasser for fire- og femåringer som går i barnehage.

Vertskommuner for asylmottak får et tilskudd som skal dekke gjennomsnittlige utgifter som følger av å ha mottak i kommunen. Satsene er differensierte, slik at kommuner som pålegges de tyngste oppgavene, også får mest i tilskudd, jf. omtale under kap. 490, post 60 Vertskommunetilskudd.

Strategier og tiltak

De senere års variasjoner i ankomster av enslige mindreårige asylsøkere har gitt utfordringer knyttet til etablering av plasser for denne gruppen. I perioder hvor ankomstene har økt, har situasjonen i påvente av budsjettmessig avklaring tidvis vært at man har funnet det nødvendig å plassere en del enslige mindreårige asylsøkere på ordinært voksenmottak. På bakgrunn av dette vil det fra 2012 innføres en egen snittpris for enslige mindreårige asylsøkere i mottak, som vil sikre at enslige mindreårige får et tilpasset botilbud mens de bor i mottak.

Departementet har sendt forslagene i NOU 2011:10 *I velferdsstatens venterom* på høring med høringsfrist 15. januar 2012 og vil deretter komme tilbake til den videre oppfølgingen av forslagene.

Regjeringen vil videreføre kvalifiseringstiltak som anses å ha en effekt på motivasjonen til retur og til faktiske returer.

Barn og unge i mottak

Resultater og tilstandsvurdering

Driftsoperatører for asylmottak er forpliktet til å tilrettelegge for aktivitet for beboere i mottak, og å samarbeide med lokale eller nasjonale organisasjoner for å få dette til. Siden 2006 er det bevilget øremerkede midler til aktivitetstilbud for barn og unge i mottak. På oppdrag fra departementet kartla Institutt for samfunnsforskning (ISF) i 2010 hvilke aktivitetstilbud som gis i og utenfor asylmottak til barn og unge som bor i asylmottak. Oppdraget omfattet enslige mindreårige asylsøkere og asylsøkerbarn i følge med sine foreldre. ISF

fant bl.a. at det var stor bredde i aktivitetstilbudet og at en stor andel av barna benytter seg av tilbudene, men barn under seks år og jenter i alderen 16-18 år deltar minst. Det er imidlertid store forskjeller i hvilken grad mottakene jobber planmessig med å sikre et bredt tilbud som favner alle aldersgrupper og begge kjønn. Aktivitetsmidlene som UDI tildeler mottakene brukes i stor grad til å styrke det eksisterende tilbudet, heller enn å utvide med alternative aktiviteter og tilbud.

Ved utgangen av første halvår 2011 var det nærmere 2 500 barn som hadde bodd i mottak i mer enn ett år, og nesten 450 av disse i mer enn 3 år. Regjeringen har i 2011 prioritert tiltak for lengeværende barn i mottak, herunder bl.a. tiltak som bidrar til å styrke barnas mestringsevne og tilknytning til hjemlandet, samt foreldreveiledning for å styrke foreldrenes omsorgsevne. UDI har bl.a. åpnet for at mottak som har lengeværende barn har kunnet søke om midler for å arrangere særskilte aktiviteter som morsmålsundervisning eller lignende.

ISF har på bestilling fra departementet også gjennomført en studie av de strukturelle rammenes betydning for hvordan asylsøkerbarn i følge med sine foreldre mestrer hverdagen. Boforhold, tilbud til barn under skolealder, skoletilbud, helse-tjenester, barnevern, samt mottakenes ansvar for å tilrettelegge for barna har blitt vurdert. Et hovedfunn er at selve asylsøkerlivserfaringen, som ofte består av lang tid i en uavklart og usikker situasjon, er den største hindringen for barnas mestring. Dette er sammenfallende med hva andre studier om asylsøkende barn og familier har konkludert med.

NTNU samfunnsforskning gjennomfører på oppdrag fra UDI en kartlegging med mål om å øke kunnskapen om barn og unge med nedsatt funksjonsevne i asylmottak og hvilken oppfølging de får. I dette ligger en kartlegging av forekomst av funksjonshemninger, hvordan identifisering av funksjonshemninger foregår, hvilke tiltak som er tilgjengelige, og hvilke tiltak det er behov for. Rapporten ferdigstilles i løpet av høsten. UDI og

departementet vil vurdere behovet for oppfølging på bakgrunn av rapportens funn.

Strategier og tiltak

Det har de senere år vært bevilget øremerkede midler til aktivitetstilbud for barn i statlige mottak under kap. 490, post 21. Regjeringen foreslår at det fra 2012 etableres en egen tilskuddspost, «Tilskudd til frivillige organisasjoner», som disse midlene skal forvaltes over, jf. omtale under kap. 490, post 71.

4.1.5 Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold

Årlig blir en del utlendinger bortvist eller utvist fra Norge på grunn av brudd på utlendingsloven eller andre straffbare forhold. Disse plikter å forlate Norge. I tillegg blir mange returnert fordi asylsaken skal behandles i et annet land i henhold til Dublin-forordningen, eller fordi asylsøknaden er avslått. Andre utlendinger plikter å forlate Norge etter å ha fått avslag på en søknad om oppholdstillatelse framsatt i riket, avslag på fornyelse av oppholdstillatelse eller fordi oppholdstillatelsen har utløpt.

Det er avgjørende for innvandrings- og asylopolitikkens legitimitet at personer uten lovlig opphold returnerer til hjemlandet så raskt som mulig, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Innsats på returområdet er derfor høyt prioritert. En effektiv returpraksis bidrar til å redusere antallet personer som søker asyl uten at de har et beskyttelsesbehov og motiverer til økt frivillig retur. Selv om antallet asylsøkere gikk ned i 2010, er det nødvendig å videreføre et godt og effektivt returarbeid.

Følgende tabell oppsummerer returtallene de siste årene, både tvangsmessige returer og returer med assistanse fra den Internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM). Disse kommenteres nærmere under omtalen av de to hovedtypene retur.

Tabell 2.33 Retur fra Norge 2008–2011

År	Uttransporteringer av politiet			Retur med	Totalt
	Asylavslag	Dublin-avslag	Utvvisning / bortvisning	IOM-støtte	
2008	437	805	1 084	570	2 896
2009	651	1 463	1 226	1 019	4 359
2010	1 226	1 979	1 410	1 444	6 059
2011 (første halvår)	811	781	742	900	3 234

Kilde: Politiet, UDI, IOM

Spesialutsendinger for retur

Resultater og tilstandsvurdering

Det ble i 2008 etablert en ordning med spesialutsendinger for utlendingssaker med særlig vekt på retur. Formålet er å forebygge menneskesmugling, verifisere opplysninger om identitet og asylansøksaker i opprinnelsesland, tilrettelegge for frivillig assistert retur og tilrettelegge for uttransportering av personer uten lovlig opphold i Norge. Spesialutsendingene rekrutteres fra politiet og utlendingsforvaltningen.

Det er utplassert seks spesialutsendinger for utlendingssaker med fokus på retur i Amman, Kabul, Moskva, Teheran, Addis Abeba og Bangkok. I tillegg er det spesialutsendinger for utlendingssaker i Damaskus, Islamabad og Nairobi.

Strategier og tiltak

Det foretas en kontinuerlig vurdering av hva som er mest hensiktsmessig lokalisering av spesialutsendingene, på bakgrunn av hvor det kommer flest asylsøkere fra, returutfordringer i ulike geografiske områder, endringer i politiske forhold i returlandene mv. Med grunnlag i slike vurderinger er det også planlagte utplassering av spesialutsendinger i Alger og Kairo.

Assistert, frivillig retur

Resultater og tilstandsvurdering

Av dem som plikter å forlate landet, benytter stadig flere seg av et retur- og reintegreringsprogram i regi av IOM. Det gjaldt 1 444 personer i 2010, en markant økning fra i overkant av 1 000 i 2009. I løpet av første halvår i 2011 returnerte 900 personer frivillig med IOM, en økning på 42 pst. fra samme periode i 2010. Økningen kan bl.a. skyldes bedre informasjonsarbeid i og utenfor asyl-

mottak, gode støtteordninger for assistert, frivillig retur, bedre muligheter for tvangsreturer overfor enkelte grupper og flere asylsøkere med endelig avslag som følge av høye ankomsttall for noen år siden.

Søknader om tilskudd til prosjekter som legger til rette for og som motiverer til frivillig retur for personer med avslag på søknad om asyl eller annet opphold, behandles av UDI. Tilskudd kan gis til enkeltpersoner, frivillige organisasjoner, internasjonale organisasjoner, kommuner, offentlige etater og andre lands myndigheter. Prosjektene skal være innenfor ett eller flere av disse områdene:

- informasjon og rådgivning
- omsorgs-, opplærings- og kvalifiseringstiltak for reintegrering i hjemlandet
- tilrettelegging for næringsetablering i hjemlandet.

Det er etablert særskilte prosjekter for reintegrering av personer som vender tilbake eller returnerer frivillig til Afghanistan og Irak. Her inngår mottaksstøtte ved ankomst, helseundersøkelse, rådgivning, økonomisk støtte og opplæring og kvalifisering.

I tillegg er det etablert et utvidet returprogram (FSR) med graderte støttebeløp. Dette innebærer at henholdsvis 20 000, 15 000 eller 10 000 kroner gis til personer som velger å returnere frivillig, avhengig av om de søker om assistert, frivillig retur før utreisefrist eller etter at fristen har utløpt. Det er videre åpnet for at også personer som ikke er fra utviklingsland, skal kunne motta reintegreringsstøtte etter det generelle programmet. Dette gjelder likevel ikke EU-/EØS-borgere og returnerer iht. Dublin-forordningen.

Majoriteten av de enslige mindreårige som kommer til Norge er ungdom i alderen 16-18 år. Av disse er det en del som ikke vurderes å ha et

beskyttelsesbehov og der eneste grunn til at det tidligere er gitt oppholdstillatelse i Norge har vært manglende kunnskap om foreldre i hjemlandet eller manglende omsorgstilbud ved ev. retur. Regjeringen har siden 2009 arbeidet med å etablere omsorgstilbud i Afghanistan, slik at det blir mulig å returnere ungdom dit dersom de ikke anses å ha et beskyttelsesbehov.

For å oppnå mer effektivitet i forvaltningen mht. behandling av søknader om assistert, frivillig retur og å unngå dobbeltarbeid, ble oppgaver knyttet til saksbehandlingen overført fra Politiets utlendingsenhet (PU) til UDI i oktober 2010.

Strategier og tiltak

Regjeringen har som mål at så mange returnerer som mulig skal skje etter initiativ fra personen selv. For den enkelte gir assistert, frivillig retur en mulighet for å forberede egen hjemreise både praktisk og følelsesmessig. Slike returnerer er dessuten mindre ressurskrevende enn tvangsreturnerer. Norske myndigheter vil derfor fortsette samarbeidet med IOM om programmet for frivillig retur. EUs returdirektiv, jf. omtale under punkt 4.1.1, legger vekt på å motivere til frivillig retur. Det kan derfor forventes at flere utlendinger med ulovlig opphold vil reise hjem frivillig. Samtidig kan det ikke forventes at disse tiltakene løser alle utfordringer knyttet til retur.

Regjeringen mener det er viktig også å legge mer vekt på reintegreringstiltak som også kan ha en positiv virkning på lokalsamfunnet i aktuelle land. Med vellykket reintegrering blir returnerene mer varige, og de som returnerer vil i større grad kunne bidra til utviklingen i hjemlandet. Reintegreringsprosjekter skal først og fremst motivere personer uten lovlig opphold til å returnere frivillig, men kan også benyttes av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag som ønsker å vende tilbake.

I samarbeid med andre europeiske land vil Regjeringen videreføre arbeidet med å etablere et kombinert omsorgs- og utdanningstilbud for enslige mindreårige fra Afghanistan som får avslag på søknad om asyl. Tilbudet skal ivareta hensynet til barnets beste og legge til rette for reintegrering i hjemlandet. Det vil bli tilbudt utdanning eller yrkesopplæring basert på individuelt tilpassede planer. Det vil også bli stilt plasser til disposisjon for lokal ungdom med behov for omsorg og/eller utdanning.

Overføringen av ansvaret for ordningen med assistert, frivillig retur fra PU til UDI har medført behov for nye retningslinjer for saksbehandlingen i disse sakene, bl.a. knyttet til informasjonsflyt

mellom UDI og PU, sikkerhetsvurderinger ved gjennomføring av retur m.m. Rundskrivet planlegges ferdigstilt i løpet av 2011.

Tvungen retur

Resultater og tilstandsvurdering

Personer uten lovlig opphold som ikke forlater Norge frivillig, skal uttransporteres av politiet. Det gjelder både personer som etter ordinær behandling har fått avslag på sin asylsøknad, asylsøkere som overføres til et annet europeisk land i henhold til Dublin-forordningen og personer som bortvises eller utvises, for eksempel etter sonet straff. Det vises til programkategori 06.40 for en beskrivelse av politiets arbeid med tvungen uttransportering. Som det framgår der, var det en kraftig økning i antallet tvangsmessige uttransporteringer fra 2009 til 2010.

Hovedutfordringen ved gjennomføringen av tvangsmessige returnerer er at enkelte utlendinger ikke samarbeider om å gi opplysninger om identitet og nasjonalitet, og ikke bidrar til å framskaffe reisedokumenter. Det er også et problem at noen land ikke ønsker å samarbeide om retur av egne borgere, jf. også programkategori 06.40.

Strategier og tiltak

EUs grensekontrollbyrå, Frontex, bistår med felles returoperasjoner for Schengen-land som ønsker det. Denne rollen vil framover bli styrket ved at byrået skal få en sterkere koordinerende rolle i felles returoperasjoner. Dette stiller Regjeringen seg positiv til, jf. omtale under programkategori 06.10.

Det vises også til omtalen under punkt 4.1.1 om utvidet bruk av tvangsmidler etter utlendingsloven, bl.a. med sikte på å klarlegge utlendingers identitet og motvirke at personer unndrar seg utsendelse, jf. Prop. 138 L (2010-2011) om utvidet adgang til fengsling mv. etter utlendingsloven.

Det vises for øvrig til beskrivelsen nedenfor av arbeidet med tilbaketakelsesavtaler. Dette er svært viktig for muligheten til å gjennomføre tvungen retur. Det samme er arbeidet til spesialutsendingene for utlendingssaker.

Tilbaketakelsesavtaler

Resultater og tilstandsvurdering

Alle stater har en folkerettslig plikt til å motta egne borgere ved retur, også dem som sendes tilbake med tvang. Inngåelse av tilbaketakelsesavtaler innebærer en bekreftelse på vilje til samarbeid

i slike saker mellom de to berørte statene og legger slik til rette for en ordnet returprosess.

Boks 2.3 Tilbaketakelsesavtaler

Justisdepartementet og Utenriksdepartementet har ansvar for inngåelse av tilbaketakelsesavtaler. Hensikten med slike avtaler er tredelt:

1. De sikrer returer i trygge og verdige former. De klargjør begreper, hvem som omfattes av avtalen, hvilken dokumentasjon som skal fastslå statsborgerskap, setter tidsfrister for svar og gir retningslinjer for behandling av utvekslet informasjon mv.
2. Avtaler har en forebyggende funksjon og gir et signal til personer uten beskyttelsesbehov om at de raskt vil kunne bli returnert når avslag på en asylsøknad foreligger. Avtaler åpner ikke for masseutsendelser i seg selv, men fører erfaringsmessig til at det kommer færre asylsøkere.
3. Avtaler bidrar til økt antall frivillige returer, noe som er kostnadseffektivt og best for den enkelte som returnerer.

Norge har inngått tilbaketakelsesavtaler eller andre avtaler med returklausul med 27 ulike land. Medio 2011 er det tatt kontakt med i overkant av 20 andre land med sikte på å inngå slik avtale. Det ble i 2010 signert tilbaketakelsesavtaler med Armenia, Kasakhstan og Kosovo. Samtlige avtaler, med unntak av avtalen med Kasakhstan, har trådt i kraft. I første halvår 2011 er det signert tilbaketakelsesavtale med Tanzania, og trepartsavtalen med Afghanistan er forlenget.

Europakommisjonen er ansvarlig for å inngå tilbaketakelsesavtaler på vegne av EU. Kommisjonen forhandler for tiden med flere opprinnelsesland. EUs avtaler inneholder en passus der land oppfordres til å inngå en likelydende avtale med Norge. Dette er en åpning for forhandlinger som Regjeringen aktivt gjør bruk av. Kommisjonen og Norge har løpende dialog med enkelte tredjeland parallelt. I slike prosesser er det nyttig å utveksle synspunkt og erfaringer mellom EU og Norge. Det er derfor jevnlig erfaringsutveksling mellom Kommisjonen og Norge.

Strategier og tiltak

Regjeringen ser tilbaketakelsesavtaler som nyttige, og arbeidet med å få på plass flere avtaler vil fortsatt bli gitt prioritet. Dialogen med Europa-

kommisjonen og aktuelle tredjeland om tilbaketakelsesavtaler fortsetter. I tillegg vil det bli forhandlet bilateralt med aktuelle land.

4.2 En mer effektiv justissektor

4.2.1 Samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning

Saksbehandling og saksbehandlingstid

Resultater og tilstandsvurdering

UDI behandlet 16 500 søknader om beskyttelse i 2010 og 5 600 i første halvår 2011. Ved utgangen av juni 2011 hadde UDI 4 200 søknader om beskyttelse til behandling. Median saksbehandlingstid var 197 dager i 2010 og er redusert til 107 dager per 31. juli 2011.

UNE behandlet om lag 12 000 klager og omgjøringsanmodninger vedrørende beskyttelse i 2010 og i overkant av 5 500 i første halvår 2011. Ved utgangen av juni 2011 hadde UNE i underkant av 7 800 klager og omgjøringsanmodninger til behandling.

UDI behandlet om lag 75 250 oppholdssaker (inkluderer bl.a. arbeid-, familie-, visum-, utdanning-, statsborgerskaps- og utvisningssaker) som førsteinstans og som klageorgan i 2010. Det er behandlet 40 700 slike saker i første halvår av 2011. Ved utgangen av juni 2011 var det registrert omkring 24 700 oppholdssaker hvor UDI er førsteinstans og 3 500 klager til behandling i UDI. Til sammenligning var det på samme tid i 2010 registrert hhv. 31 000 og 4 000 slike saker til behandling. I 2011 har UDI gjennom tildelingsbrevet fått krav til at saksbehandlingstiden i minst 80 pst. av familiesakene som er innlevert etter 1. januar 2011 skal behandles innen 6 mnd. og at minst 95 pst. av sakene skal være behandlet innen 12 mnd. Dette skal UDI oppfylle, samtidig som de skal bygge ned antallet ubehandlede saker som er levert før 1. januar 2011. UDI skal særlig bygge ned antallet ubehandlede familie- og statsborgersaker. Median saksbehandlingstid i familie- og statsborgerskapsaker er redusert fra hhv. 188 og 361 dager i 2010 til 140 og 295 dager per 31. juli 2011.

UNE behandlet 6 300 oppholdssaker i 2010. Det er behandlet om lag 3 100 oppholdssaker i første halvår av 2011. Ved utgangen av juni 2011 var det registrert omkring 4 500 oppholdssaker til behandling i UNE. Til sammenligning var det på samme tid i 2010 behandlet nærmere 2 700 oppholdssaker og registrert om lag 3 000 slike saker til behandling.

Strategier og tiltak

Det er et mål at saksbehandlingstiden og antall ubehandlede saker i UDI og UNE bygges ytterligere ned i 2012. Etatene skal kontinuerlig vurdere tiltak som kan bidra til dette. UDI har i en rekke sakstyper innført tiltak for å få ned passiv liggetid og unngå dobbeltarbeid og på den måten redusere saksbehandlingstiden. Erfaringene så langt er gode, og UDI vil fortsette å utvide tiltakene til nye sakstyper.

Et regjeringsoppnevnt utvalg har vurdert hvordan klagesaksbehandlingen på utlendingsfeltet bør organiseres for best å ivareta behovet for politisk styring, rettssikkerhet, effektivitet og legitimitet. Utvalget la fram sin innstilling 29. november 2010, NOU 2010: 12 *Ny klageordning for utlendingsaker*. Utredningen ble sendt på høring 15. mai 2011 med høringsfrist 1. oktober samme år. Etter avsluttet høring vil departementet vurdere forslagene.

Brukerservice

Resultater og tilstandsvurdering

Utlendingsforvaltningen arbeider systematisk for å sikre god service til brukerne, og satsning på brukerservice preger UDIs strategiplan for 2011–2014. I årene framover vil UDI særlig arbeide for å få saksbehandlingstidene ned, for å være tilgjengelige og forutsigbare, og for at beslutningene skal fattes nærmere brukerne.

I 2011 er det gjennomført en brukerundersøkelse for hele utlendingsforvaltningen. Undersøkelsen har tatt for seg hva brukerne mener om kontakten de har hatt med de ulike delene av utlendingsforvaltningen, samt forslag til forbedringer, særlig når det gjelder utformingen av de nye regionkontorene i førstelinjen, jf. omtale under eget punkt. Resultatene fra undersøkelsen viser at lang saksbehandlingstid og manglende forutsigbarhet i prosessen fortsatt er problematisk for brukerne.

Et sentralt tiltak for økt brukerservice er EFFEKT-programmet, som vil gi brukerne mulighet for elektronisk kommunikasjon med forvaltningen i søknadsprosessen. Fra november 2010 ble søknad på nett gjort tilgjengelig for alle politidistriktene og innen sommeren 2011 tok også nær alle utenriksstasjonene løsningen i bruk. Søknad på nett innebærer at søkere kan registrere søknader om oppholdstillatelse, visum og statsborgerskap og betale gebyr via internett. Søkerne kan også bestille time hos politiet eller utenriksstasjon via internett for å kunne levere de dokumenter som er

nødvendige for å få søknaden behandlet. Reisebyråer, arbeidsgivere, kontaktpersoner i Norge mv. kan også bruke løsningen, men det er alltid søkeren selv som vil være ansvarlig for søknaden. Nesten tre av fire søknader som ble levert til en utenriksstasjon, var i juni 2011 levert via *Søknad på nett*, mens nesten halvparten av søknadene til politiet kom på denne måten.

Fra høsten 2010 til høsten 2011 vil også eSak tas i bruk i hele utlendingsforvaltningen. Målet med eSak er å erstatte utlendingsforvaltningens papirarkiver i UDI, UNE, IMDi, politiet og hos utenriksstasjonene med et felles elektronisk dokumentarkiv. Dette innebærer at når et vedtak er fattet, er det umiddelbart tilgjengelig for alle de andre etatene i utlendingsforvaltningen som har bruk for det i sin saksbehandling. Dette kommer også søkerne til gode gjennom raskere saksbehandling.

Strategier og tiltak

Vi viser til omtalen av EFFEKT-programmet for informasjon om videre framdrift for EFFEKT.

God brukerservice er nært knyttet til utvikling av effektive arbeidsprosesser i utlendingsforvaltningen. UDI skal jobbe videre med effektivisering både knyttet til teknologisk utvikling og bedre rutiner i saksbehandlingen. Direkte og tydelig kommunikasjon med brukerne er svært viktig, og satsningen på klarspråk og profesjonalisering av samtaler med søkerne vil fortsette.

I tillegg vil behovet for informasjon også sikres gjennom UDIs åpne informasjonsmøter om aktuelle tillatelser og regelverk, og UDI vil utvikle sine tjenester i samarbeid med brukerne i brukerråd for utvalgte grupper.

Omorganisering av førstelinjen for oppholdssakene

Resultater og tilstandsvurdering

Det er en utfordring at samhandlingen på utlendingsfeltet er preget av dobbeltarbeid og mange transaksjoner mellom politiet, utenriksstasjonen og UDI. Saksbehandlingen er spredt på svært mange steder, og det er stor variasjon i kompetanse, kapasitet og saksmengde. Dette har samlet medført for lange saksbehandlingstider og varierende kvalitet og service.

For å løse dette tar Regjeringen sikte på gradvis overføring til UDI av politiets oppgaver knyttet til søknader om oppholdstillatelse, statsborgerskap og EØS-registreringsordningen.

Opprinnelig ble det besluttet å foreta en gradvis overføring av oppgavene, med oppstart av det før-

ste regionkontoret høsten 2012, og ferdigstillelse av det siste i løpet av 2015. Det er imidlertid foretatt nye beregninger som viser at kostnadene ved reformen blir betydelig høyere enn tidligere beregnet.

Strategier og tiltak

Målsettingen med reformen er å få en raskere og mer effektiv saksbehandling, bedre brukerservice og god kvalitet. Samtidig skal det gis mulighet for etatene til å prioritere sine kjerneoppgaver, og det skal legges til rette for at politiutdannede skal kunne frigjøres til politiarbeid. Politiet skal fortsatt beholde noen oppgaver i tilknytning til utvisning, bortvisning, grensekontroll, alminnelig utlendingskontroll og oppgaver som krever tvangsmyndighet. Beslutningsgrunnlaget skal kvalitetssikres av eksterne aktører før det tas endelig stilling til om og hvordan reformen skal gjennomføres.

UDI og Politidirektoratet (POD) skal samtidig med at beslutningsgrunnlaget kvalitetssikres, planlegge for oppstart av to kontorer våren 2013 i henholdsvis Oslo og Trondheim. Dersom kvalitetssikringen tilsier at reformen kan igangsettes vil dermed disse to kontorene kunne etableres våren 2013.

Innledende asylsaksbehandling

Resultater og tilstandsvurdering

Det er gjennomført endringer i den innledende asylsaksbehandlingen. Formålet med dette er å få en mer effektiv forvaltning, bedre utnyttelse av etatenes kjernekompetanse og økt samarbeid. Endringene består i delvis å samlokalisere UDI og Politiets utlendingsenhet og å overføre noen av politiets oppgaver i den innledende asylsaksbehandlingen til UDI. Endringene trådte i kraft 1. juni 2011.

Strategier og tiltak

Ordningen med ny organisering av innledende asylsaksbehandling skal evalueres.

IKT-løsninger/EFFEKT-programmet

Resultater og tilstandsvurdering

Utviklingen av nye IKT-løsninger har i flere år vært et viktig satsningsområde for utlendingsforvaltningen. Nye IKT-løsninger gir store muligheter for å effektivisere saksbehandlingen. De vil gjøre søknadsprosessen enklere for brukerne,

reduere saksbehandlingstiden og åpne for ytterligere elektronisk utveksling av informasjon mellom etater. Prosjekter for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser, og da særlig Schengen-samarbeidet, har også vært førende for IKT-satsingen.

Siden høsten 2007 har utviklingsarbeidet og innføringen av de nye elektroniske tjenestene i utlendingsforvaltningen vært samlet og organisert i et eget program, EFFEKT. Dette ledes av UDI og bygger på en felles IKT-strategi for utlendingsforvaltningen. EFFEKT er organisert som et program for å sikre en helhetlig og koordinert utvikling og styring av en rekke løsninger som samlet gir bedre brukerservice og effektivitet i utlendingsforvaltningen. I tillegg til UDI er også utenriktjenesten, politiet, IMDi og UNE involvert i utvikling, innføring og bruk av løsningene.

Effektmålene for programmet er at det skal bidra til:

- redusert saksbehandlingstid
- økt kvalitet i saksbehandlingen
- mer kostnadseffektiv saksbehandling
- bedre service overfor søkere, næringsliv og andre som benytter utlendingsforvaltningens tjenester
- bedre og mer målrettet utlendingskontroll

Innenfor EFFEKT-programmet har det i 2010 og 2011 vært prioritert utvikling av løsninger innenfor følgende områder:

- Arbeid med tilpasning av NORVIS, det norske saksbehandlingssystemet for visumsaker og for kommunikasjon med det sentrale visuminformasjonssystemet VIS innenfor samarbeidet i Schengen-området.
- Elektroniske tjenester for brukerne. Dette omfatter mulighet for registrering av søknad, timebestilling og gebyrbetaling på nett gjennom Søknad på nett-portal.
- Elektronisk saksbehandling i utlendingsforvaltningen. Dette omfatter støtte til effektiv dokumentproduksjon og felles elektronisk arkiv for inn- og utgående korrespondanse.
- Elektronisk samhandling med automatisert utveksling av informasjon i saksbehandlingen mellom utlendingsforvaltningen og sentrale samarbeidspartnere. Dette gjelder i første omgang informasjon om oppholdstillatelser fra utlendingsforvaltningen (status på person) og informasjon fra arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret.
- System for saksbehandlingen i Politiets utlendingsenhet (Utsys) integrert med øvrige systemer i utlendingsforvaltningen.

Strategier og tiltak

EFFEKT-programmet består av en rekke ulike fagprosjekter. Innføringsarbeidet med iverksetting og opplæring vektlegges for alle delprosjektene. I tillegg kommer programstyring og utstyrsanskaffelser. Nedenfor følger en kortfattet beskrivelse av planlagte aktiviteter som gjenstår i 2011 og 2012:

- Utvikling og innføring av en løsning for å varsle om tillatelser som er i ferd med å utløpe og som må fornyes. Hensikten er å gi mulighet til en forenklet behandling i kurante saker.
- *Effektive arbeidsprosesser* gjennom automatisert saksbehandlingsstøtte der datagrunnlaget finnes elektronisk.
- *eSamhandling* mellom utlendingsforvaltningen og samarbeidspartnere for å hente inn, verifisere og utveksle informasjon mellom utlendingsdatabasen og samarbeidspartneres registre.
- Utvidet bruk av informasjonsgrunnlaget i fagsystemene til statistikk og analyse.
- *Tilgangsadministrasjon som ivaretar* personvern hensyn og informasjonssikkerhet.
- Iverksetting av saksbehandlingssystemet *Utsys* som vil effektivisere politiets retur- og identitetsarbeid, jf. omtale under programkategori 06.40.

4.2.2 Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikktutvikling og forvaltning

For å utvikle innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken, målrette virkemidler og legge til rette for god mål- og resultatstyring, er det nødvendig med solid kunnskap om nasjonale og internasjonale migrasjonsstrømmer, samt om deres årsaker og virkninger.

Resultater og tilstandsvurdering

Siden 2009 har omfanget av migrasjonsforskning og forskning på innvandringen til Norge økt betydelig. Virksomheten skjer gjennom støtte til programmet *Velferd, arbeid og migrasjon* (VAM) i regi av Norges forskningsråd, gjennom egne anskaffelser av forskning, utredninger mv. Det foregår dessuten forskning på arbeidsinnvandringsfeltet i regi av Arbeidsdepartementet, jf. omtale i Arbeidsdepartementets Prop. 1 S (2011-2012).

Gjennom VAM programmet er det i 2010 gitt betydelige midler til fem store migrasjonsprosjekter på Justisdepartementets ansvarsområde:

- *Mediation of Migration: Media impacts on Norwegian immigration policy, public administration and public opinion* (Universitetet i Oslo)
- *Possibilities and realities of return migration: perspectives on integration, exclusion and withdrawal* (Prio)
- *Provision of welfare to 'irregular migrants'* (Rokkansenteret/Universitetet i Bergen)
- *Migration to Norway – Flows and Regulations* (Institutt for samfunnsforskning)
- *Buying and Selling (gender) Equality: Feminized Migration and Gender Equality in Contemporary Norway* (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet)

Justisdepartementet og UDI forvalter bevilgninger til anskaffelse av forskning, utredninger, evalueringer mv., jf. omtale under kap. 400 post 01 og kap. 490 post 23. Dette er kortere oppdrag som skal besvare mer umiddelbare kunnskapsbehov enn det som er mulig gjennom programmer. I 2010 og første halvår 2011 har departementet og UDI bl.a. gitt støtte til prosjekter som omhandler mottakstilbudet, retur og ulovlig opphold og identitetsspørsmål.

I tillegg brukes midlene til å gi noe støtte etter søknad. UDI har innvilget slik støtte til et pilotprosjekt om bildeanalyse for aldersundersøkelser og til norsk deltakelse i det europeiske juristnettverket Odysseus.

Tilgang på god og relevant statistikk skjer løpende gjennom SSB, UDI, UNE og fra ulike internasjonale organisasjoner. I tillegg skjer innhenting av statistikk gjennom særskilte prosjekter og oppdrag.

EU har styrket systematisk utveksling av informasjon og analyse om asyl og innvandring av tredjelandborgere gjennom kunnskapsnettverket European Migration Network (EMN). Nettverket består av nasjonale kontaktpunkt og Kommisjonen. I tillegg til dette utvikles nasjonale nettverk som bringer sammen ulike myndigheter, forskningsinstitusjoner og det sivile samfunn.

EMN har som formål å dekke kunnskapsbehov hos EUs institusjoner og medlemsland og støtte utviklingen mot en felles migrasjons- og asylpolitikk i EU. Norsk deltakelse vil bidra til å sikre at norsk politikk og praksis er godt avstemt mot andre europeiske land, jf. Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv*.

Norge har i praksis vært aktive i EMN siden juli 2010 og undertegnet formell avtale om deltakelse i november 2010. Det norske EMN-kontaktpunktet under ledelse av Justisdepartementet og

med UDI og Institutt for samfunnsforskning som de to andre aktørene, har vært i full virksomhet siden 1.1.2011. Første EMN-konferanse i Norge om migrasjonskontroll og rettigheter¹⁵ ble arrangert i februar 2011 og en ny konferanse om irregulær migrasjon planlegges i oktober samme år. Videre deltar Norge i de to EMN-studiene for 2011: *Visa policy as migration channel* og *Practical responses in reducing irregular migration*. Det er etablert en internettportal for EMN-Norge¹⁶ med fokus på migrasjon og innvandringsforskning i et europeisk perspektiv og samarbeidet mellom forskning og politikktutvikling.

Strategier og tiltak

Utfordringen framover er å arbeide systematisk for å sikre at forskningen blir til nytte for politikk- og forvaltningsutvikling. Kunnskap om EU og

¹⁵ Nærmere informasjon om konferansen finnes på et nettsted Migration in Europe - Control versus Rights

¹⁶ www.emnnorway.no

medlemslandenes regler og praksis på asyl og migrasjonsfeltet styrker norske myndigheters muligheter til å harmonisere norsk politikk og praksis med land det er naturlig å sammenlikne seg med.

Et annet virkemiddel er å samarbeide nært med Norges forskningsråd og migrasjonsprosjektene som er i gang under VAM-programmet. Dette skal være et handlingsrettet forskningsprogram med ambisjoner om å produsere kunnskap for å sikre et godt beslutningsgrunnlag. Justisdepartementet vil ta initiativ til å styrke samarbeidet mellom de enkelte prosjektene, forskningsrådet og departementet med sikte på bedre bruk og nytte av den handlingsrettede forskningen.

Interessen for innvandringsfeltet fra studenter og forskere er stor. Det vil derfor fortsatt bli satset på å styrke «forskningens infrastruktur». Det omfatter bedre kapasitet, metodikk og retningslinjer for tilgang til data, bruk av registerdata og annen assistanse til forskere og studenter, der også personvern hensyn ivaretas på en god måte.

Kap. 490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	799 526	707 569	763 105
21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	2 209 760	1 935 875	1 757 100
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	60 813	51 000	57 581
23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, <i>kan overføres</i>	7 408	7 000	7 217
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, Effekt-programmet, <i>kan overføres</i>	83 704	176 000	58 311
60	Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	185 053	239 885	263 185
70	Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak	534 195	507 187	518 596
71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak mv.			14 000
72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	52 464	111 857	125 325
73	Gjenbosetting av flyktninger, støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	7 090	6 330	6 526
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	11 220	13 137	14 415
	Sum kap. 0490	3 951 233	3 755 840	3 585 361

Mål og hovedoppgaver

UDI skal iverksette innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken på Justisdepartementets ansvarsområde og skal også gi faglig baserte bidrag til utviklingen av regelverk og politikk på området. UDIs hovedoppgaver er å behandle søknader etter utlendingsloven og statsborgerloven, herunder søknader om asyl, oppholdstillatelse, visum og statsborgerskap. UDI har også ansvaret for driften av mottak for asylsøkere, herunder opprettelse og nedleggelse av mottaksplasser.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift av UDI. UDI hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister en bemanning per 1. mars 2011 tilsvarende 1 048 årsverk.

Det er i bevilgningsforslaget lagt opp til at UDI skal kunne redusere antall ubehandlede asyl- og oppholdssaker så fremt saksinngangen, kompleksiteten og sammensetningen av innkomne saker ikke endres vesentlig.

Bevilgningen foreslås økt med 14,1 mill. kroner til økt saksbehandlingskapasitet og særlig å prioritere saker der barn er involvert. I forbindelse med overføringer av oppgaver fra politiet til UDI, som følge av endringer i den innledende asylsaksbehandlingen, foreslås det å omdisponere 2,3 mill. kroner fra kap. 440, post 01 til kap. 490, post 01, jf. også Prop. 120 S (2010-2011). Som deltaker i Schengen-samarbeidet foreslås det å øke bevilgningen med 10,8 mill. kroner til dekning av økt norsk bidrag til administrasjon, vedlikehold og utvikling av visumdatabasen.

Innen 20. mai 2012 tas det sikte på å erstatte dagens oppholdsetiketter med oppholdskort. Regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen på posten med 14,4 mill. kroner. Det legges opp til at merutgiftene til utstedelse av kort, samt drift og vedlikehold av systemløsninger for oppholdskortene skal finansieres ved hjelp av økte gebyrer, jf. omtale under kap. 3440, post 06.

Som ledd i Regjeringens helhetlige budsjettopplegg foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 1,7 mill. kroner.

Det foreslås videre at bevilgningen under kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 490, post 01 på 763,1 mill. kroner i 2012.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak

Bevilgningen på posten skal dekke statens utgifter knyttet til drift av mottak for asylsøkere, jf. også omtale under punkt 4.1.4.

Bevilgningen dekker kontraktfestede utgifter til driftsoperatører, nødvendig helsehjelp for asylsøkere ved ankomst, utgifter knyttet til flytting mellom mottak og ut av mottak i forbindelse med bosetting, utgifter til opplæringstiltak for mottaksansatte, utgifter til returfremmende tiltak for beboere i mottak, utgifter til utarbeiding av informasjonsmateriell til beboere i mottak samt utgifter til barnebaser i mottakene.

Videre dekker posten utgifter til bl.a. særskilte tiltak som vakhold og tilrettelegging av boforhold for personer med særskilte behov, reise og kost for asylsøkere i forbindelse med asylintervju, samt transport for asylsøkere til og fra opplæringssted for norskopplæring.

Bevilgningsbehovet på post 21 avhenger av antall asylsøkere, gjennomsnittlig belegg i mottakene og sammensetningen av beboergruppen. Botiden påvirkes av en rekke faktorer, der spesielt saksbehandlingstiden i asylsaker, bosettingstakten og retur gjennomføringen er viktig. Prognosene knyttet til ankomstbildet og gjennomsnittlig belegg i mottakene er således preget av stor usikkerhet, og bevilgningsbehovet på posten vil derfor kunne endre seg i løpet av budsjettperioden.

Som følge av at gjennomsnittlig belegg i mottak for enslige mindreårige asylsøkere forventes redusert i 2012 (fra 840 til 360), sammenliknet med saldert budsjett 2011, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 230 mill. kroner 2012.

Siden 2006 er det bevilget øremerkede midler til aktivitetstilbud for barn og unge i mottak. Fra 2012 foreslås disse midlene overført til en egen tilskuddspost, jf. omtale under kap. 490, ny post 71. Det foreslås derfor å omdisponere 14 mill. kroner til kap. 490 post 71.

Regjeringen har besluttet at det ikke skal innføres en ordning med retursentre for personer med endelig avslag på sin asylsøknad, jf. omtale under pkt. 4.1.4. Midlene som tidligere var øremerket ventemottak vil derfor benyttes til andre retur fremmende tiltak. På bakgrunn av dette foreslås det å omdisponere 10 mill. kroner til kap. 490, post 72 til, bl.a. til reintegreringstiltak i hjemlandet.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 21 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3690, post 04.

Det foreslås en bevilgning under kap. 490, post 21 på 1 757,1 mill. kroner i 2012. Bevilgningsforslaget bygger på et anslag om gjennomsnittlig belegg i mottak på ca. 16 500 personer. Se også forslag til vedtak om fullmakt om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse

Bevilgningen på posten dekker utgiftene UDI har til tolking og oversettelse i forbindelse med behandlingen av asylsaker. Posten dekker også opplæring og rekruttering av verger for enslige mindreårige asylsøkere.

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til nødvendig oversettelse av originaldokumenter. Dessuten dekker posten tolking og oversettelse i kommunikasjonen mellom søker og UDI i første instans. Bevilgningen skal også dekke kvalitetssikringsarbeid i forbindelse med intervju og oversettelser, samt formidling av positive vedtak. Økningen i forventet antall asylsøkere sammenlignet med saldert budsjett 2011 medfører flere asylintervjuer og øker derfor bevilgningsbehovet på posten med 5 mill. kroner i 2012.

Det foreslås en bevilgning på kap. 490, post 22 på om lag 57,6 mill. kroner i 2012.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, kan overføres

UDI forvalter midlene på denne posten. Bevilgningen skal brukes til å understøtte UDIs oppgaveløsning gjennom kunnskapsutvikling om innvandring, hovedsakelig i forbindelse med familieinnvandring, identitetsspørsmål, mottaksforhold og retur.

Det foreslås en bevilgning på om lag 7,2 mill. kroner på kap. 490, post 23 i 2012.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, EFFEKT-programmet, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgiftene til bl.a. systemutvikling, implementering og utrulling, samt utstyrsanskaffelser og bruk av interne ressurspersoner i de involverte etatene for å gjennomføre de ulike delprosjektene i EFFEKT-programmet.

Programmet har en kostnadsramme på 330 mill. kroner per 1. mai 2010. Det ble i 2011 bevilget 176 mill. kroner og den resterende delen av investeringsprogrammet skal i all hovedsak være

gjennomført i løpet av 2012. For 2012 er bevilgningsbehovet på 58,3 mill. kroner, jf. omtale under punkt 4.2.1.

Det foreslås en bevilgning på om lag 58,3 mill. kroner på kap. 490, post 45 i 2012.

Post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger

Vertskommunetilskuddet skal dekke kommunens gjennomsnittlige utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak i kommunen. I tillegg til det ordinære vertskommunetilskuddet omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering, tilskudd til kommuner som har inngått avtale med UDI om alternativ mottaksplassering av asylsøkere, utgifter til barnehage for barn i mottak samt eget tilskudd til vergeordning knyttet til transittfasen.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall mottak og antall plasser. For 2012 vil satsene være:

- grunnsats per kommune: 447 740 kroner
- sats per ordinære mottaksplass: 4 800 kroner
- sats per plass for enslig mindreårig: 12 690 kroner
- sats per forsterket plass: 116 700 kroner
- sats per plass i omsorgssenter: 31 310 kroner
- sats per enslige mindreårige asylsøker det skal oppnevnes verge for i transittfasen: 8 000 kroner
- sats per innkalte, midlertidige verge for enslige mindreårige asylsøker: 2 500 kroner.

Vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd.

Alternativ mottaksplassering (AMOT) innebærer at UDI inngår en skriftlig og gjensidig forpliktende avtale med en kommune om å gi en person uten oppholdstillatelse et botilbud i stedet for opphold i asylmottak. Avtalekommunen ivaretar da de oppfølgingsbehov personen måtte ha i avtaleperioden. Ordningen kan også benyttes for personer med tillatelse som ikke danner grunnlag for bosettingstillatelse. Satsen for alternativ mottaksplassering (AMOT) vil være 11 992 kroner per plass per måned.

I tillegg gjelder egne satser for å dekke særlig høye barnevernsutgifter knyttet til omsorgsovertakelser etter barnevernlovens kap. 4.

2012-satsene vil være:

- sats per måned, særtilskudd for medfølgende barn: 22 887 kroner
- sats per måned, særtilskudd for enslige mindreårige asylsøkere: 11 443 kroner.

Årsaken til differensieringen er at kommunene betaler halv egenandel ved omsorgsovertagelse av enslige mindreårige asylsøkere.

For plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire til fem år utbetales det en sats på 10 104 kroner per barn per måned. Tilskuddet inkluderer foreldrebetaling.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 60 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på kap. 490, post 60 på om lag 263,2 mill. kroner i 2012, jf. forslag til vedtak.

Post 70 Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til økonomiske ytelser til asylsøkere og flyktninger i tiden de er registrert som beboere i statlige asylmottak. De mottar støtte etter Reglement for økonomisk hjelp til personer i statlig mottak. Ytelsene differensieres bl.a. etter hvilken status asylsaken til den enkelte beboere har, og hvorvidt beboeren er voksen eller barn. Det kan gis enkelte særskilte ytelser etter en individuell vurdering. Utbetalinger og eventuelle trekk i økonomiske ytelser til beboere i mottak forvaltes av de ulike mottakene.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 70 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på om lag 518,6 mill. kroner på kap. 490, post 70 jf. forslag til vedtak.

Post 71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak mv.

Formålet med tilskuddsordningen er å sikre at barn i statlige mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Det er et mål at barna skal være i fysisk aktivitet, og at de skal tilegne seg ferdigheter gjennom forskjellige aktiviteter. Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til frivillige organisasjoner, ikke-kommersielle aktører, kommuner og andre som organiserer aktiviteter for barn i mottak. Midlene ble tidligere bevilget over kap. 490, post 21. På bakgrunn av dette foreslås det at 14 mill. kroner omdisponeres fra kap. 490, post 21 til post 71.

Regjeringen foreslår en bevilgning på 14 mill. kroner på kap. 490, post 71 i 2012.

Post 72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, kan overføres

Formålet med posten er å bidra til at personer med endelig avslag på søknad om asyl og øvrige personer uten lovlig opphold i Norge skal returnere frivillig, samt å legge til rette for at flyktninger kan vende tilbake til hjemlandet når det er trygt. Posten dekker både individuell økonomisk støtte ved retur og tilbakevending, og tilskudd til ulike tiltak som legger til rette for eller støtter opp under retur. Det kan gis støtte til tiltak i Norge før retur finner sted og tiltak i hjemlandet som gjør det lettere for den enkelte å etablere seg der på nytt, herunder bl.a. omsorgs- og utdanningstilbud for enslige mindreårige. I tillegg kan posten benyttes til å gi støtte til land som inngår tilbake-takelsesavtaler med Norge, og til land Norge – med sikte på å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene mot Europa – har innledet migrasjonspartnerskap med.

I forhold til saldert budsjett 2011 foreslår Regjeringen å omdisponere 10 mill. kroner fra kap. 490, post 21 til post 72, jf. omtale under kap. 490, post 21. Måltallet for antall assisterte, frivillige returnerer på 1700 videreføres i 2012.

Regjeringen foreslår en bevilgning på 125,3 mill. kroner på kap. 490, post 72 i 2012.

Post 73 Gjenbosetting av flyktninger, støttetiltak, kan nyttes under kap. 821, post 60

Midlene på posten finansierer ulike støttetiltak i forbindelse med UNHCRs og eventuelt andre organisasjoners arbeid med gjenbosetting av flyktninger. Dersom midler på posten ikke blir benyttet til støttetiltak, vil de bli benyttet til å overføre flyktninger til Norge. Bevilgningen vil bli benyttet i nært samarbeid med UNHCR.

Utgiftene på kap. 490, post 73 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 06, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 06.

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 490, post 73 på 6,5 mill. kroner i 2012.

Post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, kan overføres

Bevilgningen dekker reiseutgifter for overføringsflyktninger, familiemedlemmer til personer med beskyttelse og for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Det legges til grunn at det i 2012

skal betales reiseutgifter for anslagsvis 2 000 personer. På forespørsel fra UDI arrangerer IOM reisene, bestiller billetter og bistår med å skaffe nødvendige reisedokumenter. De hjelper også personer i ev. transittland, og vurderer om det er nødvendig med eskorte for syke personer og barn som reiser alene.

Bevilgningen dekker også utgifter i forbindelse med en avtale med Norsk Folkehjelp om mottak av overføringsflyktninger. Reiseutgifter for personer som blir gjenforent med personer i

Norge som har opphold på humanitært grunnlag, blir som hovedregel ikke dekket av staten, med det kan søkes om støtte dersom det er gitt dispensasjon fra underholdskravet ut fra særlig sterke menneskelige hensyn.

Utgiftene på kap. 490, post 75 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 03, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 03.

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 490, post 75 på 14,4 mill. kroner i 2012.

Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	55 404	108 857	112 232
02	Gebyr for nødvisum	158	258	266
03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	11 913	13 006	14 270
04	Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	1 399 443	1 274 400	961 661
05	Refusjonsinntekter	17 672	10 000	10 310
06	Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, ODA-godkjente utgifter	7 090	6 330	6 526
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	143		
16	Refusjon fødselspenger	19 292		
18	Refusjon sykepenger	13 901		
	Sum kap. 3490	1 525 016	1 412 851	1 105 265

Post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs (Development Assistance Committee) statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 112,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 72 Retur og tilbakevending for flyktninger blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter.

Post 02 Gebyr for nødvisum

Det foreslås en bevilgning på posten på 266 000 kroner som følge av gebyrinntekter for utskrivning av nødvisum.

Post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter

Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 14,3 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende

beløp på kap. 3490, post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter.

Post 04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 961,7 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 21, post 60, post 70 og post 71 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter.

Post 05 Refusjonsinntekter

Posten består av refusjon for fellestjenester fra IMDi og refusjon for andre virksomheters bruk av IKT-systemet DUF.

Kap. 491 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	245 375	248 219	249 032
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	9 592	13 000	11 303
	Sum kap. 0491	254 967	261 219	260 335

Mål og hovedoppgaver

Utlendingsnemnda behandler alle klager etter utlendings- og statsborgerborgerloven på vedtak som UDI treffer i førsteinstans. UNE fungerer som et uavhengig forvaltningsorgan når nemnda fatter vedtak i klagesaker.

Gjennom en systematisk og grundig etterprøving av de vurderingene som er gjort i førsteinstans, skal UNE bidra til å ivareta rettssikkerheten på utlendingsfeltet. UNE har også en viktig rolle som lovtolkende organ siden deres praksis fungerer retningsgivende for UDIs praksis.

Videre skal UNE bidra til å skape tillit til at vedtakene som fattes er i tråd med internasjonale konvensjoner og norsk lov.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av UNE, herunder saksbehandlingsutgifter, men

Det foreslås på bakgrunn av erfaringstall å bevilge 10,3 mill. kroner på posten i 2011, jf. omtale under kap. 490, post 01, og at bevilgningen på kap. 490, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til gjenbosetting av flyktninger kan i henhold til OECD/ DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 6,5 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 06 Gjenbosetting av flyktninger, ODA-godkjente utgifter.

ikke utgiftene til selve saksbehandlingen i nemndmøte.

UNE hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister en bemanning per 1. mars 2011 tilsvarende 330 årsverk.

Som ledd i Regjeringens helhetlige budsjettopplegg foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 3,3 mill. kroner. (ekskl. tekniske justeringer).

Det foreslås at bevilgningen på kap. 491, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3491, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 491, post 01 på 249 mill. kroner i 2012.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling

Bevilgningen på posten skal dekke løpende utgifter knyttet til avholdelse av nemndmøter. Det er den enkelte nemndleder som ut fra regelverket

avgjør hvorvidt det skal settes nemnd i den enkelte sak. Nemndutgiftene som posten dekker omfatter bl.a. godtgjørelse reise og opphold for nemndmedlemmer og tolker, samt reise- og oppholdsutgifter for advokater og klagere. Posten skal også dekke saksomkostningene til klager iht. forvaltningsloven § 36, samt reise og oppholdsutgifter for saksfører i forbindelse med. tvungent

verneting for utlendingssaker. På bakgrunn av erfaringstall og som ledd i Regjeringens helhetlige budsjettopplegg foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 2,1 mill. kroner. (ekskl. tekniske justeringer).

Det foreslås en bevilgning på posten på 11,3 mill. kroner.

Kap. 3491 Utlendingsnemnda

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Tilfeldige inntekter	241		
16	Refusjon fødselspenger	4 155		
18	Refusjon sykepenger	1 986		
	Sum kap. 3491	6 382		

Det foreslås at bevilgningen på kap. 491 Utlendingsnemnda, post 01 kan overskrides mot tilsva-

rende merinntekter på kap. 3491, post 01-18, jf. forslag til vedtak.

Del III
Særlige tema

3 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Arbeidet med miljøvern innenfor Justisdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeidet, kriminalitetsbekjempelse, forebyggende arbeid på samfunnsikkerhets- og beredskapsområdet og koordinering av Regjeringens politikk i polarområdene.

3.1 Lovarbeid

I 2012 vil miljøspørsmål stå sentralt i prosjekter knyttet til arbeidet i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO).

3.2 Poli- og lensmannsetaten

Det forventes at omfanget av miljøkriminalitet vil øke i tiden fremover ettersom presset på naturen øker i takt med den økonomiske velstanden. Samtidig har flere områder blitt vernet de senere år. Samtidig har forvaltningskontrollen økt. Dette vil igjen kunne føre til økt antall straffesaker.

Økokrim har utarbeidet en trusselvurdering for 2011-2012. De har vurdert forurensningskriminalitet som den største miljøtrusselen mot samfunnet. Det dreier seg om utslipp eller nedgravd avfall fra næring. I tillegg er arbeidsmiljø- og naturkriminalitet ansett som store utfordringer. Sistnevnte knytter seg til biologisk mangfold hvor de viktigste områdene for politiet knytter seg til oppdrettsfisk, ulovlig fiske, store rovdyr, bevaring av habitater og spredning av fremmede arter.

Politi- og lensmannsetaten har en sentral rolle i arbeidet med å redusere miljøkriminalitet. Dette skjer gjennom forebyggende tiltak, samordning av oppsynsvirksomhet som utføres med politimyndighet og ved rask etterforskning og iretteføring av brudd på miljølovgivningen. Politidistriktenes miljøkoordinatorer er av stor betydning i dette arbeidet.

Samarbeid mellom politiet og miljøforvaltningens forskjellige kontrollorgan er et kjerneelement i en effektiv og god bekjempelse av miljøkriminalitet. Sentralt miljøforum og fylkesmiljøforum, som begge ledes av politiet, legger til rette

for dette. Hummeraksjon og aksjoner mot ulovlig motorferdsel i utmark er blant resultatene fra for- aene, og i Vestfold har fylkesmiljøforumet utarbeidet en felles virksomhetsplan.

Økokrim har et særskilt ansvar for miljøkriminalitet, og er politiets og påtalemyndighetens kompetansesenter på området. Økokrim har en viktig funksjon både gjennom etterforskning og iretteføring i særlige alvorlige og prinsipielle saker, og som veileder og bistandsorgan for politidistriktene. På miljøfeltet er det godt nettverk på tvers av politidistrikter og virksomheter. Dette styrkes av politiets miljøprosjektrom, som er opprettet og administreres av Økokrim. Samhandling og kompetanseheving fremmes også gjennom Politihøgskolens ulike miljøkurs og utgivelse av fagtidsskrift og avholdelse av årlige miljøseminar i regi av Økokrim. Økokrim har også fått i oppdrag å avholde seminar om arbeidsmiljøkriminalitet. Dette for å bygge videre på den kompetansehevingen som skjedde i forbindelse med Økokrims utgivelse av håndbok om etterforskning og påtalebehandling av denne typen kriminalitet.

Politidirektoratet deltar aktivt i Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA), en tverrfaglig gruppe sammensatt av fagpersoner fra Politidirektoratet, Økokrim, Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Kystverket, Toll- og avgiftsdirektoratet og Skattedirektoratet. Gruppen har bidratt for å få utarbeidet rapporten «Transnational organized crime in the fishing industry» fra FNs organ for bekjempelse av organisert kriminalitet (UNODC). Den har også vært aktiv for å få gjennom UNODC's resolusjon «Combating the problem of transnational organized crime committee at sea». FFA fortsetter sitt arbeid for å få styrket det nasjonale og internasjonale samarbeidet i kampen mot fiskerikriminalitet.

Økokrim har i flere år vært involvert i internasjonalt politisamarbeid knyttet til bekjempelsen av miljøkriminalitet, både gjennom Interpol, Europol og Baltic Sea Task Force. Trendanalyser viser at miljøkriminalitet er grensekryssende og må sees i sammenheng med annen organisert kriminalitet. Et internasjonalt nettverk er således sentralt både

for å få kunnskap om trender og utviklingstrekk samt ved etterforskning av konkrete saker.

Miljøkriminalitet følges opp overfor politidistriktene gjennom pålegg i disponeringsskrivet og styringsdialogen med politidistriktene gjennom året. Miljøkriminalitet er en del av den kriminalitetsbekjempelsen som distriktene skal ivareta.

Tverrfaglig samarbeid med blant annet kontrollorganene er sentralt for bekjempelsen av miljøkriminalitet. Fylkesmiljøforum fyller en viktig funksjon i denne sammenheng. Politiet skal samarbeide med aktuelle samarbeidspartnere om å bekjempe ulovligheter i fiskeindustrien. Økt kompetanse og bevisstheten rundt aktuelle trusler er sentralt.

Det enkelte politidistrikt og særorgan skal som en integrert del av de ordinære planprosesser følge opp de retningslinjer som er gitt for miljøledelse i statlige virksomheter (grønn stat). Politiets data- og materieltjeneste (PDMT) har fått i oppdrag å ivareta felles miljøkrav og utarbeide en overordnet energiplan for å nå etatens felles miljømål som et redusert energibehov på 20 pst. PDMT vil i henhold til fullmakt fra Politidirektoratet iverksette aktuelle tiltak overfor politidistriktene og særorganene med egne mål, tiltak og rapporteringsrutiner. I 2011 skal alle politidistrikt og særorgan utarbeide egne lokale energiplaner i overordnet miljø- og energiplan som er utarbeidet av PDMT.

PDMT har ansvar for rådgivning overfor politidistriktene og særorganene innenfor eiendom, bygg- og anlegg. I de anskaffelser hvor PDMT støtter virksomhetene, vektlegges energieffektivitet i bygg.

Politidistriktene og særorganene kan foreta innkjøp fra rammeavtaler inngått av PDMT på vegne av etaten. I den grad miljøhensyn ikke er tatt hensyn til i gamle avtaler, blir dette tatt inn ved inngåelse av nye avtaler så fremt dette er forenlig med de tekniske krav som stilles til de produktene som skal benyttes av politiet.

3.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har oppmerksomheten særlig rettet mot forebyggende arbeid. DSB skal gjennom forebyggende arbeid redusere risikoen for tap av liv, skade på helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier. Samordning og samarbeid mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i dette arbeidet.

3.4 Svalbard

St.meld. nr. 22 (2008-2009) *Svalbard*, jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009) slår fast at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Lov om miljøvern på Svalbard av 1. juli 2002 med tilhørende forskrifter ivaretar dette målet.

En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljøvernrelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøvernfaglig ekspertise. Dette gir gode muligheter for en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og til et godt faglig informasjonsarbeid.

Økende turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle overtredelser av bestemmelsene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Oppgavene vil bli flere med tanke på å forebygge, etterforske og oppklare forurensings-, fauna- og kulturminnekriminalitet.

Klimaendringer i Arktis kan skape nye miljøutfordringer på Svalbard. Det vil kunne medføre store endringer i de fysiske miljøforholdene og få konsekvenser for arter og økosystemer i området. Forventede reduksjoner i sjøisens utbredelse vil påvirke miljøet ved at området blir lettere tilgjengelig, og det vil kunne gi en aktivitetsøkning med økt internasjonal skipstrafikk. Et varmere polhav vil bl.a. kunne medføre at fiskeriaktiviteten flytter nordover. Svalbard og Longyearbyen vil dermed få økt betydning som base for rednings- og forurensningsberedskap.

Sysselmannen har ansvaret for oljevernberedskapen i området. Lange avstander og arktisk klima gjør det vanskelig å håndtere oljeutslipp i området. Forebyggende tiltak for å unngå slike hendelser er derfor svært viktig. Forslaget som nå er fremmet om en hjemmel i svalbardmiljøloven for å fastsette et generelt tungoljeforbud i forskrift er viktig i så måte.

Klima- og forurensingsdirektoratet (Klif) har pålagt Longyearbyen lokalstyre et rensekrav på kullkraftverket i Longyearbyen fra 1. juli 2012. Det foreslås at det i svalbardbudsjettet bevilges 14,6 mill. kroner som en oppstartsbevilgning til bygging av renseanlegget. Renseanlegget er kostnadsberegnet til 73,1 mill. kroner og vil kunne stå ferdig i 2014. Bygging av renseanlegget vil innfri rensekravene fra Klif.

4 Likestilling

Under den enkelte kategoriomtale er det tatt inn en generell omtale av likestilling i sektoren. Nedfor redegjøres det nærmere for noen områder innenfor Justisdepartementets område som Justisdepartementet vil se nærmere på hva gjelder kjønns- og likestillingsperspektivet.

4.1 Likeverdig straffegjennomføring for kvinner og menn

Det er et mål at kvinner og menn skal ha likeverdige forhold under straffegjennomføring. Den enkelte skal få tilbud om programmer og andre egnede tiltak tilpasset deres behov for hjelp. Det er en målsetting i kriminalomsorgen at kvinner og menn skal få de samme tilbudene.

Kriminalomsorgen har i dag tre rene kvinnefengsler med til sammen 103 plasser ved Bredtveit, Sandefjord og Ravneberget fengsler. Seks andre fengsler har til sammen 53 kvinne plasser i egne avdelinger eller øremerkede plasser for kvinner (Skien, Stavanger, Sandeid, Bergen, Trondheim og Verdal fengsler). For å sikre at kvinner har mulighet til å gjennomføre straff nær hjemstedet, vil det fortsatt tilbys plasser for kvinner i fengsler som ellers har mannlige innsatte. Kvinner som ønsker det, skal imidlertid tilbys straffegjennomføring i egne fengsler, eller på avdelinger som muliggjør skjerming fra mannlige innsatte. Forvaringsdømte kvinner mottas på Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Til tross for at det er få forvaringsdømte kvinner skal de likevel ha tilbud som er likeverdige med det de mannlige forvaringsdømte får. Departementet vil vurdere tiltak for å bedre tilbudet for forvaringsdømte kvinner på Bredtveit. I 2008 åpnet en ny åpen avdeling under Bredtveit fengsel som vil gi kvinner som har gjennomført lange dommer, et godt tilbud den siste delen av straffegjennomføringen.

Særskilte tilbud overfor kvinner, blant annet kvinneprogrammet VINN, har gitt positive erfaringer. Programmet er et tilbud for kvinner i feng-

sel eller kvinner som gjennomfører samfunnsstraff. Programmet tar opp tema som rus, vold, sedelighet og livsmestring og har som målsetting at deltakerne skal utvide sine kunnskaper, få selvinnsett og sosiale ferdigheter som hjelper dem til å finne fram til alternativer til kriminalitet.

Kvinnelige innsatte og domfelte har ofte en opphopning av levekårsproblemer. De oppsøker helsetjenesten oftere enn mannlige innsatte og domfelte, mange har dårlig fysisk og psykisk helse og mange er rusavhengige. Straffegjennomføring etter § 12 innebærer at straffen gjennomføres i behandlings- eller omsorgsinstitusjon. Målgruppen for § 12 er domfelte og innsatte med rusproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser, tilpasningsproblemer eller særlige omsorgsbehov. Andelen kvinner som gjennomfører straff etter § 12 er noe høyere enn andelen menn. Regjeringen har opprettet totalt ti rusmestringsenheter, hvorav Ravneberget er et kvinnefengsel, Stavanger har plasser for kvinner mens Bodø fengsel også tar imot kvinnelige innsatte. I tillegg er tre rusmestringsenheter under etablering. Regjeringen har etablert et stifinnerprosjekt for kvinner ved Bredtveit fengsel- og forvaringsanstalt, slik at kvinner kan tilbys et tilsvarende tilbud som det som gis til menn.

4.2 Rekrutterings-/ tilsetningspolitikken i politiet

Antall ansatte i politi- og lensmannsetaten per 31. desember 2010 var 13 403. Av disse var 5 524 kvinner og 7 879 menn, hvilket gir en kvinneandel på 41 pst. mot 40 pst. i 2009. Det var totalt 3 220 søkere til Politihøgskolen i 2010. Av disse var 1 093 kvinner og 2 127 menn. Det ble tatt opp 720 studenter. Av disse var 252 kvinner (35,0 pst.) og 468 menn. Dette er en nedgang i kvinneandelen på 4,4 prosentpoeng i forhold til 2009 (39,4 pst.). Målet er 40 pst. kvinnelige studenter. Av de 720 politistudentene som ble tatt opp ved Politihøgskolen i 2011 var 36 pst. kvinner.

Mål

Kjønnslikestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Utfordringen er særlig å rekruttere flere kvinner til lederstillinger. Måltallene er 20 pst. kvinnelige ledere i polititjenestemannsstillinger, 25 pst. kvinnelige ledere i juriststillinger og 50 pst. kvinnelige ledere i administrative stillinger innen utløpet av 2013. Andelen kvinnelige nyansatte i lederstillinger var 33 pst. i 2010, hvilket vil si at måltallet om 30 pst. er nådd. Andelen kvinner i lederstillinger har økt med en pst. fra 2009 til 2010. Andelen kvinnelige ledere i tjenestemannsstillinger har økt fra 14 til 16 pst., andelen kvinnelige ledere i juriststillinger har økt fra 24 til 25 pst., mens andelen kvinnelige ledere i administrative stillinger er redusert fra 55 pst. til 54 pst.

Tiltak

Det har i perioden vært satt inn flere tiltak på likestillingsområdet, bl.a. kjønnsfordeling ved uttak til etter- og videreutdanning og på lederopplæringskurs/programmer i regi av POD. Nettverket for kvinnelige ledere er videreført. Politidistriktene rapporterer at de oppfordrer kvinner til å søke lederstillinger. Mentorprosjektet i Søndre-Buskerud, Vestfold og Telemark politidistrikter følges opp i 2011. For å nå målet om likestilling, er det viktig å ha bevissthet rundt kjønnsfordeling generelt, samtidig som moderat kjønnskvoltering etter gjeldende regler blir praktisert.

4.3 Tilrettelegging for enslige kvinner i asylmottak

I 2008 utga Amnesty International en rapport med tema vold mot kvinner i asylmottak. I rapporten fremgikk det at ingen kjenner til omfanget av vold mot kvinner i norske asylmottak, og at bl.a. den fysiske utformingen av mottakene gjør kvinnene utrygge og utsatte for overgrep. En arbeids-

gruppe i UDI leverte i desember 2008 en rapport med en vurdering av hvorvidt sikkerheten til kvinner i asylmottak er godt nok ivaretatt, og kom med forslag til tiltak som skal styrke kvinners sikkerhet i mottak. Som en oppfølging av dette ble det i forbindelse med Regjeringens tiltakspakke, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009) og Innst. S. nr. 139 (2008-2009), bevilget 30 mill. kroner til ombygging av mottak slik at enslige kvinner blir bedre skjermet og at forholdene legges bedre til rette for beboere med funksjonshemming. Per 31. desember 2010 var 46 slike prosjekter avsluttet.

4.4 Likestilling internt i departementet

Kjønnsfordelingen totalt i Justisdepartementet viser 66 pst. kvinner og 34 pst. menn. Det har vært en marginal økning i kvinneandelen siden 2010, og skjevheten i fordelingen opprettholdes dermed.

Toppledernivået speiler kjønnsfordelingen totalt i departementet med en kvinneandel på 60 pst. På mellomledernivå utgjør kvinner 62 pst. av avdelingsdirektørene. I spesialistgruppen utgjør kvinneandelen 61 pst. (lovrådgivere, seniorrådgivere og tidligere ledere uten personalansvar), og i saksbehandlergruppen er kvinneandelen steget til 73 pst. (rådgivere, førstekonsulenter og senior-konsulenter). Kontorpersonalgruppen består hovedsakelig av kvinner.

Samlet gjennomsnittlig lønn i departementet er lønnstrinn 62 for kvinner og lønnstrinn 68 for menn. Hovedforklaringen på lønnsforskjellen er den høye andelen kvinner i de lavere stillingskategoriene.

Overtidsstatistikken for 2011 viser at det er godt samsvar mellom andelen kvinner i departementet og andelen kvinner som arbeider overtid. 40 pst. menn og 60 pst. kvinner menn jobber overtid. Det er til sammen 9 pst. av de ansatte som har redusert stilling og 6 pst. av de deltidsansatte er menn.

5 Bemanningsoversikt¹

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.09	Årsverk 01.03.10	Årsverk 01.03.11
400	Justisdepartementet	302	347	357
Sum	06.10 Administrasjon	302	347	357
61	Høyesterett	64	58	62 ²
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 422	1 425	1 469 ²
411	Domstoladministrasjonen	74	81	81
413	Jordskiftedomstolene	239	244	244
Sum	06.20 Rettsvesen	1 799	1 808	1 856
430	Kriminalomsorg	3 502	3 733	3 886
432	Kriminalomsorgens utdanningscenter	517	498	439 ³
Sum	06.30 Kriminalomsorg	4 011	4 231	4 325
440	Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten	10 586	11 105	11 224
441	Oslo politidistrikt	2 368	2 540	2 427
442	Politihøgskolen	244	294	340
445	Den høyere påtalemyndighet	141	151	150
446	Den militære påtalemyndighet	7	10	10
448	Grensekommissæren	4	4	5
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	13 350	14 104	14 156
450	Sivile vernepliktige	23	9	8
451	Samfunnssikkerhet og beredskap	581	586	572
455	Redningstjenesten	43	42	44
456	Direktoratet for nødkommunikasjon ⁴	46	46	50
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	693	684	674
460	Spesialenheten for politisaker	26	29	31
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker	12	10	12
Sum	06.60 Andre virksomheter	38	39	43
472	Voldsoffererstatning og rådgivning til kriminalitetsofre	29	27	34

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.09	Årsverk 01.03.10	Årsverk 01.03.11
473	Statens sivilrettsforvaltning	44	42	50
474	Konfliktrådene	66	74	78
Sum	06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	156	143	162
480	Svalbardbudsjettet	30	32	34
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	30	32	34
490	Utlendingsdirektoratet	1 058	1 147	1 048
491	Utlendingsnemnda	230	322	330
Sum	06.90 Beskyttelse og innvandring	1 288	1 469	1 378
Sum	Programområde 06	20 362	22 827	22 985
	Totalt Justisdepartementet	20 362	22 857	22 985

¹ Tallene viser en oversikt over antall årsverk innenfor Justisdepartementets arbeidsområde per 1. mars 2011. Tallene er basert på rapportering fra FAD og fra JDs underliggende virksomheter, og inkluderer ikke årsverk på lederlønnskontrakter.

² Tallet inkluderer også dommerårsverk.

³ Tallet inkluderer både aspiranter og personale ved KRUS.

⁴ Nødnett felles radiosamband for nødetatene i 2009.

6 Anmodningsvedtak

6.1 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2010-2011

Vedtak nr. 173, 11. april 2011

«Stortinget ber Regjeringen om å legge avtalen som den ligger i Innst. 275 L (2010-2011) til grunn for sitt arbeid med dette sakskomplekset.»

Svar: «Justisdepartementet har igangsatt arbeid med sikte på å oppfylle de krav som er nedfelt i denne avtalen. Stortinget vedtok i april 2011 at EUs datalagringsdirektiv skal implementeres i norsk lovgivning. Loven skal tre i kraft senest 1. juli 2012. Denne tiden trengs for å få på plass de forutsetninger for ikrafttredelse som følger av avtalen.

Som et ledd i implementeringen av EUs datalagringsdirektiv vil domstolene i 2012 få ansvaret for behandlingen av begjæringer om utlevering av teletrafikkdata. Dette er en ny sakstype for domstolene. Som følge av dette foreslås bevilgningen til domstolene økt til dekning av utgifter til kompetansehevende tiltak og til etableringen av en vaktordning ved Oslo tingrett, som skal behandle begjæringer som kommer inn utenfor domstolenes ordinære åpningstid.

Endringene i Ekomloven og straffeprosessloven for å implementere datalagringsdirektivet i norsk rett er vedtatt av Stortinget. Lovgivningen åpner for at politiet kan avlytte kommunikasjon på telefoni og over data-nettverk. Kommunikasjonsteknologien utvikler seg svært raskt, og politiet må være i stand til å monitorere kommunikasjon uavhengig av teknologi. Vedtaket vil sikre politiet tilgang til trafikkdata og være en viktig kilde for å kunne oppklare alvorlig kriminalitet. Prosjektet ved Kripos for å etablere en fremtidsrettet, nasjonal løsning for kommunikasjonskontroll videreføres.

Teleoperatørene har en plikt til å legge til rette for offentlige myndigheters tilgang til data, mens staten må dekke merkostnadene som følger av tilbydernes driftskostnader når tilretteleggingsplikten oppfylles. Justisdepartementet og Samferd-

selsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe med mandat å utarbeide en ny modell for fordeling av kostnadene mellom staten (ved politiet) og ekombransjen. Arbeidsgruppen har frist til 31. desember 2011.

Etterforskning av IKT-kriminalitet krever både kompetanse og mulighet for sporing og sikring av beviser i elektroniske medier. Dette gir politiet fortsatt mulighet til å sikre beviser ved alvorlig IKT-kriminalitet. I løpet av 2012 vil politiet ha på plass systemer som sikrer nødvendig tilgang til beviser hos aktuelle leverandører av kommunikasjonstjenester.

Stortinget vedtok 28. mai 2010 Regjeringens forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) og Prop. 12 L (2009-2010). Lovens hensikt er å styrke personvernet samtidig som loven skal bidra til at politiet og påtalemyndigheten kan løse sine oppgaver på en effektiv måte.

Politiregisterlovens iverksetting er avhengig av at tilhørende forskrift (politiregisterforskriften) er vedtatt, og vil tre i kraft senest 1. juli 2012, samtidig med endringene knyttet til gjennomføring av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. Ikrafttredelse er utsatt fra 1. april til 1. juli 2012 på grunn av vanskelige arbeidsforhold og noe redusert aktivitet i departementet etter terrorangrepet 22. juli. Politiets IKT-systemer må fornyes slik at de kan håndtere nye krav til logging og sporing etc. som følger av ny politiregisterlov. Iverksetting av politiregisterlovens § 17 kravet til sporbarhet, utsettes til etter 2012 i påvente av fornying av politiets IKT-systemer.

Departementet skal besørge at det nedsettes et arbeid for å lovregulere nødrettsuthenting av trafikkdata.

Datatilsynet vil bli styrket for å kunne ivareta kontrollansvaret som er forutsatt etter politiregisterloven.»

Vedtak nr. 477, 12. april 2011

«Stortinget anmoder Regjeringen om å informere på egnet måte om hvilke tiltak den har

iverksatt for oppfølging av justisministerens redegjørelse 17. november 2010 om spørsmål knyttet til mulig ulovlig overvåking av norske statsborgere.»

Svar: «I Prop. 120 S (2010-2011) ble Stortinget orientert om ulike forhold knyttet til sikkerhetstiltak ved den amerikanske ambassaden i Oslo. Som ledd i den videre oppfølging av saksforholdet har Justisdepartementet i brev av 12. april 2011 til henholdsvis Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste klargjort og presisert rutiner og forventninger til at departementet får tilstrekkelig og rettidig informasjon fra underlagte ledd, både knyttet til konkrete hendelser og løpende oppgaver.

Videre har Justisdepartementet gjennom brev til Riksadvokaten, Politidirektoratet, Politiets sik-

kerhetstjeneste og Generaladvokaten bedt om at det ved nyttilsetninger vurderes om embets- og tjenestemenn innenfor de aktuelle virksomhetene rutinemessig bør ha karanteneklausuler i sine kontrakter, der embetets eller stillingens karakter tilsier det. Departementet har også bedt om at de embets- og tjenestemenn som allerede er i tjeneste forespørres om å undertegne et slikt tillegg i sine arbeidskontrakter, dersom arbeidets karakter tilsier det. Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste er i tillegg bedt om å utarbeide felles retningslinjer/mal for bruk av arbeidsavtalen som verktøy.

Virksomhetene skal også vurdere behovet for å supplere de generelle «Ethiske retningslinjer for statstjenesten» med egne retningslinjer tilpasset den enkelte virksomhets behov.»

7 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres

Det er tidligere gitt 5 mill. kroner årlig over kap. 440, post 01 i stimulerings tiltak til kommunene til etablering og videreføring av SLT-modellen (Samordnede lokale tiltak). Fra 2012 foreslås det opprettet en ny post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak hvor dette tilskuddet budsjetteres.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble det opprettet et nytt kap. 476 Førstelinjerettshjelp med tilhørende post 01 Driftsutgifter i forbindelse

med pilotprosjektet for å prøve ut en ny førstelinjetjeneste rettshjelp.

Det foreslås å opprette en ny tilskuddspost på kap. 490 Utlendingsdirektoratet og omdisponere 14 mill. kroner fra kap. 490, post 21 til post 71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak mv. Disse midlene vil bli kunngjort og behandles som tilskuddsordning som fordeles etter søknad det enkelte år.

Under Justisdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)					
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2011	Forslag 2012	Begrunnelse for stikkordet
413	21	Spesielle driftsutgifter		8 692	1
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	2 282	72 000	2
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	3 070	7 352	3
451	21	Spesielle driftsutgifter		4 679	4
475	21	Spesielle driftsutgifter	4 000	8 490	5
490	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon	2 267	7 217	6
490	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	14 356	125 325	7
490	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	4 022	14 415	8

1. Jordskiftedomstolenes sideutgifter ble første gang budsjettert i statsbudsjettet for 2004. Bevilgningsbehovet er usikkert. Bevilgningen ble derfor gjort overførbart.

2. Refusjon som bevilges under posten tildeles etter søknad. Det vil ikke være noen søknadsfrist. Av den grunn er det vanskelig å anslå tidspunkt for utbetalinger, og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbart.

Bevilgningen foreslås derfor

3. Det er svært vanskelig å anslå årlige utbetalinger på posten siden dette avhenger av antall og omfang av ulykker med omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Siden det er vanskelig å lage en prognose for dette, foreslås bevilgningen gjort overførbart.

4. Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, forskning og utredninger. Det er vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeid kan ta. Bevilgningen foreslås derfor

5. Bevilgningen går bl.a. til departementets særskilte garantiordning for bobehandling i bo der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det er svært vanskelig å forutsi når gitte tilsagn til videre bobehandling kommer til utbetaling, også gitt at man pådrar staten forpliktelser utover inneværende budsjettår.

6. Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, utredninger og støtte til deltakelse for norske forskere i et stort tverrfaglig EU-prosjekt. Det er bl.a. vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne

forsknings- og utredningsarbeidene kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

7. Bevilgningen dekker både individuell økonomisk støtte og tilskudd til prosjekter. Det er vanskelig å anslå tidspunkt for utbetaling og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

8. Bevilgningen dekker bl.a. reiseutgifter for overføringsflyktninger, familiegjenforente (med personer som har fått asyl) og for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Det er vanskelig å anslå tidspunktet for utbetalingene og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2012 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 61, 400-491	Kr 29 206 915 000
b. Sum inntekter under kap. 3061, 3400-3490	Kr 3 094 264 000

Forslag

til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 61, 400–491, 3061, 3400–3490

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justisdepartementet		
	01 Driftsutgifter	337 047 000	
	50 Norges forskningsråd	4 784 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	8 272 000	350 103 000
	Sum Administrasjon		350 103 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett		
	01 Driftsutgifter	80 808 000	80 808 000
410	Tingrettene og lagmannsrettene		
	01 Driftsutgifter	1 630 386 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	68 975 000	1 699 361 000
411	Domstoladministrasjonen		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	70 237 000	70 237 000
413	Jordskiftedomstolene		
	01 Driftsutgifter	206 311 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 692 000	215 003 000
414	Forliksråd og andre domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	137 923 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	41 219 000	179 142 000
	Sum Rettsvesen		2 244 551 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	01 Driftsutgifter	3 392 123 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	71 306 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	21 364 000	
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	72 000 000	
	70	Tilskudd	22 961 000	3 579 754 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	01	Driftsutgifter	168 188 000	168 188 000
		Sum Kriminalomsorg		3 747 942 000
		Politi og påtalemyndighet		
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441</i> <i>post 01</i>	9 707 770 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	193 485 000	
	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	7 352 000	
	23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	72 152 000	
	60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak	5 000 000	
	70	Tilskudd	25 790 000	
	71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	3 774 000	
	73	Tilskudd til EUs yttergrensefond	72 800 000	10 088 123 000
441		Oslo politidistrikt		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440</i> <i>post 01</i>	2 110 192 000	2 110 192 000
442		Politihøgskolen		
	01	Driftsutgifter	505 783 000	505 783 000
445		Den høyere påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	142 356 000	142 356 000
446		Den militære påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	7 356 000	7 356 000
448		Grensekommissæren		
	01	Driftsutgifter	5 559 000	5 559 000
		Sum Politi og påtalemyndighet		12 859 369 000
		Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		
450		Sivile vernepliktige		
	01	Driftsutgifter	10 393 000	10 393 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
451	Samfunnssikkerhet og beredskap		
	01 Driftsutgifter	570 065 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 679 000	
	70 Overføringer til private	5 383 000	580 127 000
452	Sentral krisehåndtering		
	01 Driftsutgifter	10 385 000	10 385 000
455	Redningstjenesten		
	01 Driftsutgifter	759 262 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	16 857 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 647 000	
	71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	13 984 000	
	72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	92 288 000	889 038 000
456	Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01 Driftsutgifter	526 340 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 483 562 000	2 009 902 000
	Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		3 499 845 000
	Andre virksomheter		
460	Spesialenheten for politisaker		
	01 Driftsutgifter	38 092 000	38 092 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.		
	01 Driftsutgifter	978 386 000	978 386 000
467	Norsk Lovtidend		
	01 Driftsutgifter	3 249 000	3 249 000
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker		
	01 Driftsutgifter	14 427 000	14 427 000
469	Vergemålsordningen		
	01 Driftsutgifter	62 419 000	62 419 000
	Sum Andre virksomheter		1 096 573 000
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		
470	Fri rettshjelp		
	01 Driftsutgifter	6 191 000	
	70 Fri sakførsel	459 922 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	71	Fritt rettsråd	190 900 000	
	72	Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	29 456 000	686 469 000
471		Statens erstatningsansvar		
	71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	103 842 000	
	72	Erstatning i anledning av straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	29 800 000	133 642 000
472		Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre		
	01	Driftsutgifter	45 608 000	
	70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	376 478 000	422 086 000
473		Statens sivilrettsforvaltning		
	01	Driftsutgifter	38 033 000	38 033 000
474		Konfliktråd		
	01	Driftsutgifter	72 976 000	72 976 000
475		Bobehandling		
	01	Driftsutgifter	72 785 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 490 000	81 275 000
476		Førstelinjerettshjelp		
	01	Driftsutgifter	7 640 000	7 640 000
		Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		1 442 121 000
		Svalbardbudsjettet		
480		Svalbardbudsjettet		
	50	Tilskudd	120 715 000	120 715 000
		Sum Svalbardbudsjettet		120 715 000
		Beskyttelse og innvandring		
490		Utlendingsdirektoratet		
	01	Driftsutgifter	763 105 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	1 757 100 000	
	22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	57 581 000	
	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, <i>kan overføres</i>	7 217 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, Effekt-programmet, <i>kan overføres</i>	58 311 000	
	60	Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	263 185 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	70	Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak	518 596 000
	71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak mv.	14 000 000
	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	125 325 000
	73	Gjenbosetting av flyktninger, støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	6 526 000
	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	14 415 000
491		Utlendingsnemnda	
	01	Driftsutgifter	249 032 000
	21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	11 303 000
		Sum Beskyttelse og innvandring	3 845 696 000
		Sum departementets utgifter	29 206 915 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Departementets inntekter			
3400		Justisdepartementet	
	01	Diverse inntekter	90 000
	02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 063 000
3410		Rettsgebyr	
	01	Rettsgebyr	165 739 000
	03	Diverse refusjoner	1 547 000
3413		Jordskiftedomstolene	
	01	Saks- og gebyrinntekter	14 199 000
	02	Sideutgifter	8 774 000
3430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	
	02	Arbeidsdriftens inntekter	72 700 000
	03	Andre inntekter	20 100 000
	04	Tilskudd	2 062 000
3432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)	
	03	Andre inntekter	462 000
3440		Politidirektoratet – politi- og lensmanns-etaten	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	01	Gebyr – pass og våpen	261 600 000
	02	Refusjoner mv.	246 237 000
	03	Salgsinntekter	52 173 000
	04	Gebyr – vaktelskap	11 207 000
	06	Gebyr – utlendingssaker	111 650 000
	07	Gebyr – sivile gjøremål	670 021 000
3441		Oslo politidistrikt	1 352 888 000
	02	Refusjoner	25 817 000
	03	Salgsinntekter	217 000
	05	Personalbarnehage	5 394 000
3442		Politihøgskolen	31 428 000
	02	Diverse inntekter	11 592 000
	03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	10 090 000
			21 682 000
3451		Samfunnssikkerhet og beredskap	
	01	Gebyr	125 950 000
	03	Diverse inntekter	22 391 000
			148 341 000
3455		Redningstjenesten	
	01	Refusjoner	21 697 000
			21 697 000
3456		Direktoratet for nødkommunikasjon	
	01	Brukerbetaling	103 074 000
	02	Refusjoner	18 479 000
			121 553 000
3470		Fri rettshjelp	
	01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	2 340 000
			2 340 000
3473		Statens sivilrettsforvaltning	
	01	Diverse inntekter	5 000
			5 000
3474		Konfliktråd	
	02	Refusjoner	2 329 000
			2 329 000
3490		Utlendingsdirektoratet	
	01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	112 232 000
	02	Gebyr for nødvisum	266 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	14 270 000	
	04	Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	961 661 000	
	05	Refusjonsinntekter	10 310 000	
	06	Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, ODA-godkjente utgifter	6 526 000	1 105 265 000
Sum departementets inntekter				3 094 264 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 61 post 01	kap. 3061 post 03
kap. 400 post 01	kap. 3400 post 01
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 413 post 01	kap. 3413 post 01
kap. 413 post 21	kap. 3413 post 02
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 04
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 432 post 01	kap. 3432 post 03
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03, 04 og 06
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 postene 02 og 03
kap. 451 post 01	kap. 3451 postene 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01
kap. 456, post 01	kap. 3456, post 02
kap. 456 post 45	kap. 3456 post 02
kap. 462 post 01	kap. 3462 post 01

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 472 post 01	kap. 3472 post 01
kap. 473 post 01	kap. 3473 post 01
kap. 474 post 01	kap. 3474 post 02
kap. 490 post 01	kap. 3490 post 05
kap. 491 post 01	kap. 3491 post 01
2. overskride bevilgningen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter, med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av	sivilforsvarsanlegg og fast eiendom. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

IV

Tilsagnsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	
490		Utlendingsdirektoratet	
	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	50 mill. kroner

V

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

VI

Nettobudsjetteringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet
2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling

3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Samfunnsikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

VII

Avhendelse av Vagle leir

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan avhende Vagle leir i Sandnes kommune. Uansett verdi kan eiendommen selges direkte til Rogaland fylkeskommune til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser.

VIII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2012 kan inngå avtaler om midlertidig

innkvartering av asylsøkere og flyktninger med varighet utover 2012. Dersom behovet for mottaksplasser for asylsøkere og flyktninger blir større enn antatt i statsbudsjettet for 2012, samtykker Stortinget i at Justis- og politidepartementet kan øke antall plasser i statlige mottak innenfor gjeldende rammer for etablering og drift av det statlige mottaksapparatet, selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak, post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger eller post 70 Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak.

X

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Stortingets utvalg for rettferdsvederlag får fullmakt til å tilstå rettferdsvederlag av statskassen med inntil 250 000 kroner for hver enkelt søknad, dog slik at grensen er 500 000 kroner for HIV-ofre og 300 000 kroner for tidligere barn i barnehjem, offentlige fosterhjem og spesialskoler. Søknader der utvalget anbefaler å innvilge erstatning som er høyere enn nevnte beløp, fremmes for Stortinget til avgjørelse. Det samme gjelder søknader som etter utvalgets vurdering reiser spørsmål av særlig prinsipiell art.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS 10/2011

